

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI**

**BÜYÜK SELÇUKLU MİNYATÜR SANATININ İZLERİ
İBN'ÜL-MEKARİM HASAN'IN KELİLE VE
DİMNE'SİNDEKİ MİNYATÜRLER**

Doktora Tezi

Parisa SAHAFIASL

Danışman
Prof. Dr. Yılmaz CAN

Bu çalışma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından
PYO.ILH.1904.18.002 proje numarası ile desteklenmiştir

SAMSUN
2020

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım doktora tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

20/04/2020

Parisa SAHAFLASL

TEZ KABUL ve ONAYI

Parisa SAHAFİASL tarafından hazırlanan *Büyük Selçuklu Minyatür Sanatının İzleri İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne'sindeki Minyatürler* başlıklı bu çalışma 01/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

imza

Başkan: _____

Üye: _____

Üye: _____

Üye: _____

Üye: _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Enstitü Müdürü

ÖZET

Büyük Selçuklu Minyatür Sanatının İzleri
İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne'sindeki Minyatürler

Parisa SAHAFLASL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
Doktora, Haziran / 2020
Danışman: Prof. Dr. Yılmaz CAN

Büyük Selçuklu dönemine ait minyatürlerden hiçbirinin günümüze ulaşmaması sebebiyle, bu dönemin minyatür özelliklerini ortaya çıkarması doğrultusunda, İncûlular döneminde hazırlanan İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne'sindeki minyatürler incelenmiştir. Konusu aile ve siyaset üzerine olan Kelile ve Dimne'nin hikâyeleri, edebi manada oldukça derin bir anlam taşımaktadır. Bu hikâyelerin minyatürleri, ne kadar ilkel görünseler görünsünler, tarihsel gelişim açısından çok büyük bir önem arz etmektedir. Çin sanatının etkilerinden uzak duran ve asıl kimliğini bulan İncûlular dönemi minyatürleri ve akabinde yüzyıllarca varlığını sürdüren İran minyatür sanatı, Büyük Selçuklu minyatür Sanatı üslubundan izler taşımaktadır. Büyük Selçuklu görsel sanatı, İran ve Türkiye'nin sonraki dönemleri için ilham veren eşsiz bir görsel kaynak olmuştur.

Bugün İngiltere Millî Kütüphanesinde bulunan ve Şiraz'da hazırlanan 13506 numaralı (707/1308 tarihli) Kelile ve Dimne nüshasının minyatürlerinin değerlendirmesi sonucunda, Büyük Selçuklu sanatının özellikleri, Moğol minyatür Sanatı başta olmak üzere, daha sonraki dönemlerde devam etmiştir. Ancak İncûlular döneminden sonraki dönemlerden, minyatürlerin daha detaylı çizilmesi, figürlerin gerçeğe daha yakın tasarlanması, kıyafetlerin süslemeleri, taç ve sarıkların çeşitlerinin ve mimari çizimlerinin sayılarının artmasını görmekteyiz. Büyük Selçuklu minyatür sanatından günümüze ulaşan bir eser mevcut olmamakla birlikte, kaynağını Büyük Selçuklu sanatından alan İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne'sindeki minyatürler, İncûlular ve sonraki dönemlerin minyatür sanatının temel özelliklerinin oluşturulması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Büyük Selçuklu, minyatür, İncûlular, Şiraz Ekolü, İran

ABSTRACT

The Traces of the Great Seljuk Miniature Art

Miniatures of Ibn Al-Makarim Hasan's Kalila and Dimna

Parisa SAHAFLASL

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of History and Art of Islam

Ph. D., June / 2020

Supervisor: Prof. Dr. Yılmaz CAN

Since none of the miniatures belonging to the Great Seljuk period have survived to the present day, the miniatures of Ibnül-Mekarim Hasan prepared in the Inju period were examined to reveal the miniature features of this period. The stories of Kalila and Dimna, whose subject is about family and political upbringing, have a profound meaning in the literary sense. The miniatures of these stories, no matter how primitive they may appear, are of great importance concerning historical development. The miniatures of the Inju period, which stayed away from the influences of Chinese art and found self true identity and also Iranian miniature art, which continued to exist for centuries, bear traces from the style of the Great Seljuk miniature art. Great Seljuk visual arts has been an unparalleled visual reference for Iranian and Turkish art during the following periods.

As a result of the evaluation of the miniatures of Kalila and Dimna, numbered 13506 (dated 707/1308), which is in the National Library of England today and prepared in Shiraz, the traces of the Great Seljuk art continued in the later periods, especially in the Ilkhanid miniature art. However, we can see that the miniatures are drawn in more detail, the figures are designed closer to reality, the decorations of the clothes, the varieties of crowns and turbans and the number of architectural drawings are increasing after the period of the Inju period. As a result, although there are no works of miniature art of the Great Seljuks, the miniatures in Ibn al-Mekarim Hasan's Kalila and Dimna, which are based on the art of the Great Seljuks, are fundamental in terms of the creation of the basic features of miniature art of the Inju period and later periods.

Key Words: Great Seljuk, Miniature, Inju Period, Shiraz School, Iran

ÖN SÖZ

Edebi eserler, bir milletin düşünce ve inançlarını, anlayışlarını ve kültürünü anlamak için en önemli kaynaktır. İran kültürüne ve edebiyatına çok değer katan, temel konusu ahlak ve siyaset olan Hint kökenli Kelile ve Dimne, önemli edebi kaynaklardan biridir. Kelile ve Dimne'nin asıl nüshası Sanskrit diliyle Beydeba tarafından kaleme alındığı bilinmektedir. Kelile ve Dimne hikâyeleri, devlet büyüklerini uyarmak ve genel olarak insanlara dürüstlük ve cömertlik gibi kavramları öğretmek amacıyla yazılmıştır. Bu hikâyeler çağlar boyunca yazarlar ve sanatçılar tarafından önemli bir ilham kaynağı olarak benimsenmiştir. Kelile ve Dimne'nin üstün seviyede edebi ve eğitici özelliklere sahip olması nedeniyle, minyatür Sanatı tarihinde büyük bir değer kazanmıştır. Kelile ve Dimne hikâyeleri, görselleştirmeye yönelik bir kaynak olması bakımından büyük önem arz etmektedir.

Şiraz'da hazırlanan ve Büyük Selçuklu döneminin izlerini taşıyan en önemli minyatürlü nüsha, bugün İngiltere Millî Kütüphanesinde 13506 Numara ile kayıtlı bulunan *Kelile ve Dimne* adlı eserdir. 707/1308 tarihli Kelile ve Dimne nüshası İncülular yönetimi sırasında (1303-1357) hazırlanmıştır.

Eserin üslup bakımından önemli minyatürleri ihtiva etmesine rağmen, tez veya kapsamlı ve ayrıntılı bir araştırma konusu olarak çalışılmamıştır. Bu çalışma kapsamında, adı geçen Kelile ve Dimne nüshası'nın 67 adet renkli minyatürü esas alınarak Selçuklu Ekolünün özellikleri değerlendirme konusu yapılmıştır. Ayrıca bu çalışmanın kapsamında karşılaştırma yöntemi ile elde edilen bilgiler, İngiltere Milli Kütüphanesi, Fransa Milli Kütüphanesi, Metropolitan Müzesi, Oxford Buldilyan Kütüphanesi, Smithsonin Asya Sanat Müzesi, Londra Victoria ve Albert Müzesi, kelyuland Müzesi, Boston Güzel Sanatlar Müzesi, Berlin Milli Kütüphanesi, Oxford Üniversitesi Eşmolin Müzesi, Fitz William Müzesi ve Walters Koleksiyonundaki el yazmaları ve seramiklerinin incelenme yoluyla üretilmiştir. Büyük Selçuklu dönemine ait minyatürlerden hiçbirinin günümüze ulaşmaması sebebiyle, İncülular ve Anadolu Selçuklu minyatürlerini incelenerek, Büyük Selçuklu dönemi minyatür özellikleri ortaya çıkmıştır. İran miyatür sanatını etkileyen İncülular dönemine ait minyatürler, Bağdat ve Selçuklu okullarının eserleri ile karşılaştırıldığında, kompozisyon ve üslup bakımından büyük ölçüde benzerlik göstermektedirler.

Öncelikle beni bu konuda çalışmaya teşvik eden ve bu tezin danışmanlığını üstlenen kıymetli hocam Prof. Dr. Yılmaz CAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Doktora eğitimim sırasında bana yol gösteren, benden bilgi ve birikimlerini esirgemeyen değerli hocam sayın Doç. Dr. Recep Gün'e sonsuz şükranlarımı sunarım. Yine çalışmamın her aşamasında katkılarıyla bana her türlü desteği sağlayan hocam Doç. Dr. Kemal Özkurt'a teşekkür etmeyi borç bilirim. Hayatımın her döneminde varlıklarıyla daima yüzümü güldürdüğü gibi tez çalışmam boyunca da her zaman yanımda olan eşim Kamran Sokhanpardaz'a teşekkür ederim.

Parisa SAHAFLASL

SAMSUN-2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
RESİM LİSTESİ	xii
ÇİZİM LİSTESİ	xxvii
KISALTMALAR	xxx

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Önemi, Kapsamı, Yöntemi	1
2. Kaynak ve Araştırmalar	3
3. Terim ve Kavramlar	5

BİRİNCİ BÖLÜM

MİNYATÜR SANATI VE İBN'ÜL-MEKARİM HASAN KELİLE VE DİMNE'Sİ HAKKINDA BİLGİLER

1.1. Minyatür Sanatının Mahiyeti ve Tarihçesine Genel Bir Bakış	8
1.2. İncûlular'ın Sanata Bakışı	15
1.3. İncûlular Döneminin Minyatürleri (Şiraz Ekolü)	15
1.4. Kelile ve Dimne Hakkında Kısa Bilgiler	17
1.5. İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne Nüshasının Özellikleri	19
1.6. Minyatürlerdeki Konular	20

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

2. İbn'ül-Mekarim Hasan Kelile ve Dimne'sindeki Minyatürler	23
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

3.1 Değerlendirme	158
3.1.1. Minyatürlerin Kompozisyonları ve Kompozisyonu Oluşturan Öğeler	158
3.1.2. Hikâyelerin Geçtiği Mekânlar	160
3.1.2.1. Saray	160
3.1.2.2. Ev	160
3.1.2.3. Konuk Evi	161
3.1.2.4. Mahkeme	161
3.1.2.5. Kedi Evi	161
3.1.2.6. Doğa Ortamı (Orman, Ova, Av Alanı ve Mağara)	161

3.1.2.7. Kuyu	162
3.1.3. Minyatürlerdeki Figürler	162
3.1.3.1. İnsan Figürleri	162
3.1.3.1.1. Erkek Figürleri	163
3.1.3.1.2. Kadın Figürleri	164
3.1.3.1.3. Çocuk Figürleri	165
3.1.3.2. Hayvan Figürleri	165
3.1.3.2.1. Aslan	166
3.1.3.2.2. Şahin	168
3.1.3.2.3. Leopar	168
3.1.3.2.4. At.....	168
3.1.3.2.5. Ejderha	169
3.1.3.2.6. Deve	169
3.1.3.2.7. Yılan.....	169
3.1.3.2.8. Gelincik	169
3.1.3.2.9. Maymun	170
3.1.3.2.10. Koç	170
3.1.3.2.11. Keçi	170
3.1.3.2.12. Kurt	170
3.1.3.2.13. Çakal	169
3.1.3.2.14. Öküz.....	170
3.1.3.2.15. İnek	170
3.1.3.2.16. Karga	170
3.1.3.2.17. Baykuş	170
3.1.3.2.18. Tavşan	171
3.1.3.2.19. Balık.....	171
3.1.3.2.20. Ördek	171
3.1.3.2.21. Güvercin	171
3.1.3.2.22. Kaplumbağa	172
3.1.3.2.23. Ceylan.....	172
3.1.3.2.24. Fare	172
3.1.3.2.25. Fil	173
3.1.3.2.26. Kedi.....	173
3.1.3.2.27. Bülbül	173
3.1.3.2.28. Kurbağa	173
3.1.3.2.29. Bilinmeyen Kuş Türü	174

3.1.3.3. Şeytan Figürü	174
3.1.3.4. Bitki Figürleri	174
3.1.3.4.1. Ağaçlar	175
3.1.3.4.2. Çiçekler	175
3.1.3.5. Nesne figürleri.....	175
3.1.3.5.1. Beşik	175
3.1.3.5.2. Sehpa	176
3.1.3.5.3. Sürahi	176
3.1.3.5.4. Kadeh	176
3.1.3.5.5. Çömlek	176
3.1.3.5.6. Göl	177
3.1.3.5.7. Gökyüzü	177
3.1.3.5.8. Ay	177
3.1.3.5.9. Pınar	177
3.1.3.5.10. Mağara.....	177
3.1.3.5.11. Ateş	177
3.1.3.5.12. Bal Peteği	178
3.1.3.5.13. Taş.....	178
3.1.3.5.14. Değnek.....	178
3.1.3.5.15. Sopa	178
3.1.3.5.16. Kama	179
3.1.3.5.17. Kamış	179
3.1.3.5.18. Çubuk	179
3.1.3.5.19. Mızrak	179
3.1.3.5.20. Bina (Duvar, Kapı)	180
3.1.3.5.21. Perde.....	180
3.1.3.5.22. Yatak	180
3.1.3.5.23. Yastık	180
3.1.3.5.24. Battaniye	180
3.1.3.5.25. Yayı	180
3.1.3.5.26. Taht	181
3.1.3.5.27. Taç	181
3.1.3.5.28. Börk.....	181
3.1.3.5.29. Sarık	182
3.1.3.5.30. Peçe	182
3.1.3.5.31. Bilezik	182

3.1.3.5.32. Kemer	182
3.1.3.5.33. Tırâz	183
3.1.3.5.34. Hayvana Özel Halhal	183
3.1.3.5.35. Hayvana Özel Sırt Takısı.....	184
3.1.3.5.36. Hayvana Özel Kafa Takısı.....	184
3.1.3.5.37. Yular.....	184
3.1.3.5.38. Heybe	185
3.1.4. Minyatürlerdeki Kullanılan Renkler	185
3.1.5.1. Kırmızı	185
3.1.5.2. Yeşil.....	186
3.1.5.3. Mavi.....	186
3.1.5.4. Sarı	186
3.1.5.5. Turuncu	186
3.1.5.6. Pembe	187
3.1.5.7. Siyah	187
3.1.5.8. Kahverengi	188
3.1.5.9. Beyaz	188
3.1.5.10. Altın	188
3.1.5.11. Gri.....	189
3.1.5.12. Bej	189
3.1.6. Resim Metin İlişkisi.....	189
3.2. Karşılaştırma	192
3.2.1. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Topkapı Müzesinde Muhafaza Edilen "Hazine 363" Nolu Kelile ve Dimne Nüshası Minyatürleri ile Mukayesesi.....	192
3.2.2. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Fransa Milli Kütüphanesinde Muhafaza Edilen "Arabe 3929" Nolu Makamat-i Hariri Nüshası ile Mukayesesi.....	192
3.2.3. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Büyük Selçuklu Seramik ve Çini Sanatı ile Mukayesesi	193
3.2.4. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Topkapı Müzesinde Muhafaza Edilen "Hazine 841" Nolu Varka ve Gülşah Nüshasının Minyatürleri ile Mukayesesi.....	194
3.2.5. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Bodleian Kütüphanesinde Muhafaza Edilen 730-740/1330-1340 Tarihli ve Ms.Ouseley 379, Ms.Ouseley 380 ve Ms.Ouseley 381 Nolu Semek-i Ayyar Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi	194

3.2.6. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Topkapı Sarayı Müzesinde Muhafaza Edilen 732/1332 Tarihli ve Hazine.1479 Nolu Şehname Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi.....	195
3.2.7. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Saltykov-Shchedrin Kütüphanesinde Muhafaza Edilen 733/1333 Tarihli ve Dorn.329 Nolu Şehname Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi.....	195
3.2.8. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Farklı Müzelerde Bulunan 740-741/1340-1341 Tarihli Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr Nüshası ile Mukayesesi.....	196
3.2.9. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Farklı Müzelerde Bulunan 741/1341 Tarihli Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası ile Mukayesesi	197
3.2.10. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Fransa Milli Kütüphanesinde Muhafaza Edilen "Arabe 3467" Nolu Kelile ve Dimne Nüshası ile Mukayesesi.....	198
3.2.11. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Münih Bayyera Devlet Kütüphanesinde Muhafaza Edilen "Cod.Arab. 616" Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi.....	201
SONUÇ	202
KAYNAKÇA	206
RESİMLER ve ÇİZİMLER	210
ÖZGEÇMİŞ	547

RESİM LİSTESİ

- Resim 1: İMHKDN'nın Alt Kapağı, Sırtı ve Üst Kapağı, BL, OR 13506, 1307-1308.
- Resim 2: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.2r.
- Resim 3: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.128r, f.175v, f.198r ve f.203r.
- Resim 4: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.4v, f.14v, f.177r ve f.113v
- Resim 5: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.206v ve f.125v
- Resim 6: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.183r.
- Resim 7: Kabul Töreni Konulu İki Minyatür, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.2v ve f.3r.
- Resim 8: Tezhip Çalışmalarını İçeren Sayfalar, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.3v, f.4r, f.4v, f.5r ve f.209r
- Resim 9: İMHKDN'nın Minyatürlerinin Etrafında Çizilen Zencerek Çerçeve, BL, OR 13506, 1307-1308.
- Resim 10: İMHKDN'nın Ketebesini, BL, OR 13506, 1307-1308, f.209r.
- Resim 11: Kabul Töreni, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.2v.
- Resim 12: Kabul Töreni, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.3r.
- Resim 13: İMHKDN'nın f.8v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.
- Resim 14: Anuşirvan ve Burzuye, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.8v.
- Resim 15: İMHKDN'nın f.11r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.
- Resim 16: Hikmet Sahibi Dört Kişinin Konuşması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.11r.
- Resim 17: İMHKDN'nın f.20r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.
- Resim 18: Hindistana Gitmeden Önce Tavsiyeler Alan Burzuye, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.20r.
- Resim 19: İMHKDN'nın f.23r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.
- Resim 20: Burzuye Anuşirvan'a Kelile ve Dimne Hakkında Malumat Vermesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.23r.
- Resim 21: İMHKDN'nın f.31r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.
- Resim 22: Bir Adam ile Maskeli Hırsız, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.31r.
- Resim 23: İMHKDN'nın f.35v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 24: Bir Adam ile Kudurmuş Deve, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.35v.

Resim 25: İMHKDN'nın f.36v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 26: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.36v.

Resim 27: İMHKDN'nın f.38r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 28: Dülger ve Maymun, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.38r.

Resim 29: İMHKDN'nın f.41r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 30: Aslan ile Leopar, Kurt, Koç (Dağ Keçisi) ve Dimne, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.41r.

Resim 31: İMHKDN'nın f.44v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 32: Aslan, Koç (Dağ Keçisi), Dimne ve Şanzaba Adlı Bir Öküz, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.44v.

Resim 33: İMHKDN'nın f.46r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 34: Kadının Kızın Aşğını Öldürmeye Çalışması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.46r.

Resim 35: İMHKDN'nın f.47v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 36: Kadı, Hacamatçı, Ayakkabıcı ve Onun Yaşmaklı Eşi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.47v.

Resim 37: İMHKDN'nın f.51r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 38: Adamın Karga Yavrularını Öldüren Yılanı Öldürmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.51r.

Resim 39: İMHKDN'nın f.52v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 40: Tavşan ve Aslanın Su Dolu Kuyudaki Yansımalarına Bakmaları, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.52v.

Resim 41: İMHKDN'nın f.58v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 42: Dimne ve Şanzaba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.58v.

Resim 43: İMHKDN'nın f.63v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 44: Aslan, Kurt, Çakal, Leopar ve Karganın Haince Deveye Saldırmaları, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.63v.

Resim 45: İMHKDN'nın f.65r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 46: Ağızlarındaki Bir Çubuğa Tutunmuş Kaplumbağayı Havada Taşıyan Ördeklerin Köylüler Tarafından Şaşkınlıkla İzlenmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.65r.

Resim 47: İMHKDN'nın f.66v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 48: Kelile, Dimne, kurt ve Leopar Tarafından İzlenen Şanzabaya Aslanın Saldırması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.66v.

Resim 49: İMHKDN'nın f.69v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 50: Ağacın İçinde Gizlenen Adamın Çalınan Para Hakkında Kadiya Yalan, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.69v.

Resim 51: İMHKDN'nın f.72v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 52: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.72v.

Resim 53: İMHKDN'nın f.74r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 54: Leoparın Dimne'nin Hainliğini Aslanın Annesine Anlatması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.74r.

Resim 55: Aslan ve Annesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.74r.

Resim 56: İMHKDN'nın f.81v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 57: Aslan, Kelile, Dimne, Leopar ve Kurtlar, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.81v.

Resim 58: İMHKDN'nın f.86v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 59: Yalan Söyleyen Bâz-dâr'ın Elindeki Şahinin Aniden Saldırarak Onun Gözlerini Oyması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.86v.

Resim 60: İMHKDN'nın f.88r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 61: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.88r.

Resim 62: İMHKDN'nın f.89r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 63: Karga ve Tasmalı Güvercinler, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.89r.

Resim 64: Kabul Töreni, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.93v.

Resim 65: Karga ve Ceylan, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.93v.

Resim 66: İMHKDN'nın f.104r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 67: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.104r.

Resim 68: İMHKDN'nın f.111v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 69: Ayın Sudaki Yansımasına Bakan Filin Tavşan Tarafından Kandırılması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.111v.

Resim 70: İMHKDN'nın f.112v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 71: Tavşan ile Bülbulün Kedi ile İstişaresi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.112v.

Resim 72: İMHKDN'nın f.115r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 73: Keçisinin Köpek Olduğu İddiasıyla Bir Âbidin Kandırılması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.115r.

Resim 74: İMHKDN'nın f.117r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 75: Şeytanın, Hırsızın Uyuyan Âbidin İneğini Çalmaya Teşvik Etmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.117r.

Resim 76: İMHKDN'nın f.118v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 77: Yatağın Altındaki Marangozun Eşini ve Onun Aşığını Dinlemesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.118v.

Resim 78: İMHKDN'nın f.121v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 79: Âbidin Kızı Fareye Sunması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.121v.

Resim 80: İMHKDN'nın f.122v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 81: Baykuşların Kargalar Tarafından Mağaranın İçinde Yakalanmaları, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.122v.

Resim 82: İMHKDN'nın f.124v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 83: Yılan ve Kurbağalar, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.124v.

Resim 84: İMHKDN'nın f.128r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 85: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.128r.

Resim 86: İMHKDN'nın f.130r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 87: Maymunun Kaplumbağanın Üzerine Binmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.130r.

Resim 88: İMHKDN'nın f.132v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 89: Maymun ve Kaplumbağa, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.132v.

Resim 90: İMHKDN'nın f.134v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 91: Aslanın Eşeği Öldürmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.134v.

Resim 92: İMHKDN'nın f.135v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 93: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.135v.

Resim 94: İMHKDN'nın f.139v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 95: Âbidin Yanlışıyla Yağ Çömleğini Kırmayı, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.139v.

Resim 96: İMHKDN'nın f.140v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 97: Beşikteki Çocuğu Yılandan Koruyan Gelinciğin Âbid Tarafından Öldürülmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.140v.

Resim 98: İMHKDN'nın f.143v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 99: Fare ve Kedi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.143v.

Resim 100: İMHKDN'nın f.147v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 101: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.147v.

Resim 102: İMHKDN'nın f.149v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 103: Hükümdarın, Oğlunun Gözünü çıkaran Fenze Adlı Şahinle Konuşması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.149v.

Resim 104: İMHKDN'nın f.156r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 105: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.156r.

Resim 106: İMHKDN'nın f.161v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 107: Aslan, Çakal, Leopar ve Kurtlar, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.161v.

Resim 108: İMHKDN'nın f.163r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 109: Aslan, Annesi ve İki Ceylan, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.163r.

Resim 110: İMHKDN'nın f.169v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 111: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.169v.

Resim 112: İMHKDN'nın f.171r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 113: Brahman Rahiplerinin Heblâr'ın Rüyalarını Yorumlamaları, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.171r.

Resim 114: İMHKDN'nın f.172v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 115: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.172v.

Resim 116: İMHKDN'nın f.176r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 117: Heblâr ile Büyük Filozof Kebariyon, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.176r.

Resim 118: İMHKDN'nın f.180r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 119: Heblârın Eşi İranduht ve İki Oğlu, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.180r.

Resim 120: İMHKDN'nın f.180v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 121: Rahiplerin Yaptığı Rüya Yorumuyla İlgili Olarak Heblar'ın Veziriyle Konuşması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.180v.

Resim 122: İMHKDN'nın f.181r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 123: Heblârın Vezirinin Bilge Adama Danışması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.181r.

Resim 124: İMHKDN'nın f.181v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 125: Heblâr'a Ait Beyaz Fil, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.181v.

Resim 126: İMHKDN'nın f.182r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 127: Heblârın Diğer Filleri, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.182r.

Resim 128: İMHKDN'nın f.182v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 129: Hebların Devesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.182v.

Resim 130: İMHKDN'nın f.183v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 131: Bilâr ile İranduht, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.183v.

Resim 132: İMHKDN'nın f.184r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 133: Heblâr ile İranduht, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.184r.

Resim 134: İMHKDN'nın f.190v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 135: Bir Çift Güvercin, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.190v.

Resim 136: İMHKDN'nın f.197r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 137: Heblâr, İranduht ve Bilâr, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.197r.

Resim 138: İMHKDN'nın f.200v Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 139: Seyyah, Maymun, Yılan, Aslan ve Kuyumcu, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.200v.

Resim 140: İMHKDN'nın f.203r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 141: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.203r.

Resim 142: Türk Soyların Yüz Şekilleri.

Resim 143: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst, İran, Rogers Fund, 33.111.

Resim 144: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst, İran, Abby Aldrich Rockefeller Collection, 42.25.17.

Resim 145: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst, İran, MMA, 2014.529.

Resim 146: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst, İran, MMA.

Resim 147: Tuğrul Beye Atfolunan Alçı Panel, İran, Rey, XII. Yüzyılın II. Yarısı, Philadelphia Museum.

Resim 148: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst, İran, Khalili Collection.

Resim 149: Türk Kadınlarının Örgülü Saç Şekilleri.

Resim 150: Teslim Abdal Köyü Mezarlığında Saç Örgülü Mezar Taşı, Baskil-Elazığ

Resim 151: Erkek ve Kadın Figürlerin Saç Şekilleri, İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne Nüshası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 152: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, 1187, Los Angeles County Museum of Art, M.45.3.116.

Resim 153: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Saksı, Kaşan, 1187, Washington, D.C., Freer Gallery of Art, F1928.2.

Resim 154: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, 1187, Fletcher Fund, 64.178.1.

Resim 155: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, İran, Henry G. Leberthon Collection, 57.61.16.

Resim 156: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, Rogers Fund, 57.36.2.

Resim 157: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, İran, 1187, Fletcher Fund, 64.178.2.

Resim 158: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, İran, Harris Brisbane Dick Fund, 51.53.

Resim 159: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, Fletcher Fund, 32.52.2.

Resim 160: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, 1211-12, H.O. Havemeyer Collection, 40.181.1.

Resim 161: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak, Kaşan, Rogers Fund, 23.162.2.

Resim 162: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, the Grinnell Collection, 20.120.89.

Resim 163: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, H.O. Havemeyer Collection, 48.113.21.

Resim 164: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, H.O. Havemeyer Collection, 41.199.1.

Resim 165: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak, Kaşan, H.O. Havemeyer Collection, 41.199.3.

- Resim 166: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, Fletcher Fund, 64.60.4.
- Resim 167: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, Rogers Fund, 66.95.5.
- Resim 168: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, 1266–67, Fletcher Fund, 1971.235.4.
- Resim 169: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, Switzerland Croisier Collection, 30.421.
- Resim 170: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, İran, Stuttgart Linden Museum, Germany.
- Resim 171: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, 1204, David Collection, 45/2001.
- Resim 172: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak, Kaşan, 1200, David Collection, 34/1999.
- Resim 173: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak, Kaşan, XII. Yüzyıl, David Collection, 50/1966.
- Resim 174: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak, Kaşan, XIII. Yüzyıl, Brooklyn Museum, 86.227.16.
- Resim 175: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, XIII. Yüzyıl, Cincinnati Art Museum.
- Resim 176: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, XII. Yüzyıl, David Collection, no. Isl 64.
- Resim 177: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çiniler, Kaşan, Rogers Fund, 08.110.18.
- Resim 178: Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Çini, Beyşehir Kubadabad Sarayı, 1220-1236, Konya Karatay Medresesi Müzesi.
- Resim 179: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XII. Yüzyıl, The Grinnell Collection, 20.120.72.
- Resim 180: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, vr. 20a
- Resim 181: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XII. Yüzyıl, Islamic Arts department of the Louvre museum.
- Resim 182: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XIII. Yüzyıl, Islamic Art Collections of the Benaki Museum.
- Resim 183: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XII. Yüzyıl, İran Ulusal Müzesi.
- Resim 184: Resim 71'dan detay.

Resim 185: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, İran, XII. Yüzyıl, Islamic Arts Department of the Louvre Museum.

Resim 186: Resim 129'dan detay.

Resim 187: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XIII. Yüzyıl, Florence Bargello National Museum.

Resim 188: Resim 42'dan detay.

Resim 189: Resim 48'dan detay.

Resim 190: Resim 75'dan detay.

Resim 191: Moğollar ve Orta Asya Türk Topluluklarında Yırtıcı Avcı Kuşların Evcilleştirme Geleneği

Resim 192: Resim 59'dan detay.

Resim 193: Türk Kadınların Peçe ve Yaşmak Kullanımı.

Resim 194: Resim 36'dan detay.

Resim 195: XIII. Yüzyıl Ortalarına Ait Kitâbü't-Tiryak Nüshasında Peçeli Kadınların Yer Aldığı Minyatürden Bir Detay (ANL, a.f., nr. 10, vr. 3a'dan Detay)

Resim 196: Yaşmaklı Kadın Portresi, Şehname, 1341, Washington, D.C., Freer Gallery of Art, F1945.7, folio 125r.

Resim 197: Yaşmaklı Kadın Portresi, Şehname, 1330, Hazine 1479, folio 91b.

Resim 198: Yaşmaklı Kadın Portresi Bulunan Çini, XIII. Yüzyılın I.Çeyreğine Ait, The Kelekian Collection of Persian and Analogous Potteries.

Resim 199: Resim 198'dan detay.

Resim 200: Peçeli Kadın Portresi Bulunan Çini Parçası, 1225-36 Civarı, Konya Karatay Medresesi Müzesi, 1553.

Resim 201: Yaşmaklı Kadın Portresi Bulunan Çini Parçası, 1225-36 Civarı, Konya Karatay Medresesi Müzesi, 1572.

Resim 202: İran'ın Horasan Bölgesi Türklerinin Beyaz Sarık Takmaları Geleneği

Resim 203: Resim 36'dan detay.

Resim 204: Beyaz Sarık (Taç) Takma Geleneği, Jami' al-Tavarih, 1305-14, Khalili Collection, MSS.727, folio 66a.

Resim 205: Beyaz Sarık (Taç) Takma Geleneği, Al-Biruni, Al-Athar Al-Baqiyya 'An Al-Qurun Al-Khaliyya, 1307-8, Edinburgh University Library.

Resim 206: Beyaz Sarık (Taç) Takma Geleneği, Makamat el-Hariri, 1334, Bodleian Library, MS. Marsh 458, folio 45a.

Resim 207: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 99b..

Resim 208: Resim 207'dan detay.

Resim 209: Resim 207'dan detay.

Resim 210: Resim 207'dan detay.

Resim 211: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, Başlangıç Sayfası.

Resim 212: Resim 211'dan detay.

Resim 213: Resim 211'dan detay.

Resim 214: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 41a.

Resim 215: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 6a.

Resim 216: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 169b.

Resim 217: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 32b.

Resim 218: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 127b.

Resim 219: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 124b.

Resim 220: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 72b.

Resim 221: Resim 220'dan detay.

Resim 222: Resim 220'dan detay.

Resim 223: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 27a.

Resim 224: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 7a.

Resim 225: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 15v.

Resim 226: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 149r.

Resim 227: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 185r.

Resim 228: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 2v.

Resim 229: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 26r.

Resim 230: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 36b.

Resim 231: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 3b.

Resim 232: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 4a.

Resim 233: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 37b.

Resim 234: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 21a.

Resim 235: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 22a.

Resim 236: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 70a.

Resim 237: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 68a.

Resim 238: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 69b.

Resim 239: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 53b.

Resim 240: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 52b.

Resim 241: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 45a.

Resim 242: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 43a.

Resim 243: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 23b.

Resim 244: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 12a.

Resim 245: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 142a.

Resim 246: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 159b.

Resim 247: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 169b.
Resim 248: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 179a.
Resim 249: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 189b.
Resim 250: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 196b.
Resim 251: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 209a.
Resim 252: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 217b.
Resim 253: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 047b.
Resim 254: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 089a.
Resim 255: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 238b.
Resim 256: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 380, 286a.
Resim 257: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 380, 315a.
Resim 258: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 380, 387b.
Resim 259: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 134a.
Resim 260: Resim 259'dan detay.
Resim 261: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 148a.
Resim 262: Resim 261'dan detay.
Resim 263: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 31b.
Resim 264: Resim 264'dan detay.
Resim 265: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 311a.
Resim 266: Resim 265'dan detay.
Resim 267: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 106a.
Resim 268: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 089a.
Resim 269: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 3a.
Resim 270: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 140a.
Resim 271: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 159a.
Resim 272: Resim 271'dan detay.
Resim 273: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 302a.
Resim 274: Resim 273'dan detay.
Resim 275: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 166b.

- Resim 276: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 180b.
- Resim 277: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 189a.
- Resim 278: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 201a.
- Resim 279: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 268b.
- Resim 280: Şehname, 1330, TSMK, Hazine 1479, folio 193a.
- Resim 281: Şehname, 1330, TSMK, Hazine 1479, folio 126a.
- Resim 282: Şehname, 1330, TSMK, Hazine 1479, folio 91b.
- Resim 283: Şehname, 1330, TSMK, Hazine 1479, folio 145a.
- Resim 284: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 1a ve 2b.
- Resim 285: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 32b.
- Resim 286: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 115b.
- Resim 287: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 152a.
- Resim 288: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 222a.
- Resim 289: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 153b.
- Resim 290: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 45b.
- Resim 291: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 47b.
- Resim 292: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 288a.
- Resim 293: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 267b.
- Resim 294: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 243a.
- Resim 295: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 258b.
- Resim 296: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 145a.
- Resim 297: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 88a.
- Resim 298: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 137a.
- Resim 299: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 97a.
- Resim 300: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, MMA, Rogers Fund, 19.68.1.
- Resim 301: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, MMA, Rogers Fund, 19.68.1.
- Resim 302: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, MMA, CTBCPM, 57.51.25.

Resim 303: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, MMA, Rogers Fund, 19.68.1.

Resim 304: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, Freer Gallery of Art, F1946.14.

Resim 305: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, CMA, J. H. Wade Fund, 1945.385.b.

Resim 306: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, CMA, J. H. Wade Fund, 1945.385.a.

Resim 307: Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Freer Gallery of Art, F1952.35.

Resim 308: Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Walters Art Museum, fol. W.677Aa.

Resim 309: Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Walters Art Museum, fol. W.677Da.

Resim 310: Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Freer Gallery, fol. F1948.15.

Resim 311: Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, MMA, Rogers Fund, 36.113.1.

Resim 312: Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Museum of Fine Arts, Boston, 20.1840.

Resim 313: Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Museum of Fine Arts, Boston, 20.1841.

Resim 314: Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Freer Gallery of Art, F1945.7.

Resim 315: Resim 314'dan detay.

Resim 316: Resim 314'dan detay.

Resim 317: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 3r.

Resim 318: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 41v.

Resim 319: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 100r.

Resim 320: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 40v.

Resim 321: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 30r.

Resim 322: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 112v.

Resim 323: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 15v.

Resim 324: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 93r.

Resim 325: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 94v.
Resim 326: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 98v.
Resim 327: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 9v.
Resim 328: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 3v.
Resim 329: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 39.
Resim 330: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 43.
Resim 331: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 45.
Resim 332: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 50.
Resim 333: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 63.
Resim 334: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 73.
Resim 335: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 82.
Resim 336: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 84.
Resim 337: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 102.
Resim 338: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 110.
Resim 339: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 179.
Resim 340: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 137.
Resim 341: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 135.
Resim 342: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 90.
Resim 343: Sasani Dönemine Ait Tabak, MFAB.
Resim 344: Sasani Dönemine Ait Tabak, HM.
Resim 345: Sasani Dönemine Ait Tabak, PSMFA.
Resim 346: Sasani Dönemine Ait Tabak, HM.
Resim 347: Sasani Dönemine Ait Tabak, MIAP.
Resim 348: Sasani Dönemine Ait Tabak, HM.
Resim 349: Sasani Dönemine Ait Tabak, HM.

ÇİZİM LİSTESİ

- Çizim 1: Resim 11'den Çizim
Çizim 2: Resim 12'den Çizim
Çizim 3: Resim 14'den Çizim
Çizim 4: Resim 16'den Çizim
Çizim 5: Resim 18'den Çizim
Çizim 6: Resim 20'den Çizim
Çizim 7: Resim 22'den Çizim
Çizim 8: Resim 24'den Çizim
Çizim 9: Resim 26'den Çizim
Çizim 10: Resim 28'den Çizim
Çizim 11: Resim 30'den Çizim
Çizim 12: Resim 32'den Çizim
Çizim 13: Resim 34'den Çizim
Çizim 14: Resim 36'den Çizim
Çizim 15: Resim 38'den Çizim
Çizim 16: Resim 40'den Çizim
Çizim 17: Resim 42'den Çizim
Çizim 18: Resim 44'den Çizim
Çizim 19: Resim 46'den Çizim
Çizim 20: Resim 48'den Çizim
Çizim 21: Resim 50'den Çizim
Çizim 22: Resim 52'den Çizim
Çizim 23: Resim 54'den Çizim
Çizim 24: Resim 55'den Çizim
Çizim 25: Resim 57'den Çizim
Çizim 26: Resim 59'den Çizim
Çizim 27: Resim 61'den Çizim
Çizim 28: Resim 63'den Çizim

Çizim 29: Resim 65'den Çizim
Çizim 30: Resim 67'den Çizim
Çizim 31: Resim 69'den Çizim
Çizim 32: Resim 71'den Çizim
Çizim 33: Resim 73'den Çizim
Çizim 34: Resim 75'den Çizim
Çizim 35: Resim 77'den Çizim
Çizim 36: Resim 79'den Çizim
Çizim 37: Resim 81'den Çizim
Çizim 38: Resim 83'den Çizim
Çizim 39: Resim 85'den Çizim
Çizim 40: Resim 87'den Çizim
Çizim 41: Resim 89'den Çizim
Çizim 42: Resim 91'den Çizim
Çizim 43: Resim 93'den Çizim
Çizim 44: Resim 95'den Çizim
Çizim 45: Resim 97'den Çizim
Çizim 46: Resim 99'den Çizim
Çizim 47: Resim 101'den Çizim
Çizim 48: Resim 103'den Çizim
Çizim 49: Resim 105'den Çizim
Çizim 50: Resim 107'den Çizim
Çizim 51: Resim 109'den Çizim
Çizim 52: Resim 111'den Çizim
Çizim 53: Resim 113'den Çizim
Çizim 54: Resim 115'den Çizim
Çizim 55: Resim 117'den Çizim
Çizim 56: Resim 119'den Çizim
Çizim 57: Resim 121'den Çizim

Çizim 58: Resim 123'den Çizim

Çizim 59: Resim 125'den Çizim

Çizim 60: Resim 127'den Çizim

Çizim 61: Resim 129'den Çizim

Çizim 62: Resim 131'den Çizim

Çizim 63: Resim 133'den Çizim

Çizim 64: Resim 135'den Çizim

Çizim 65: Resim 137'den Çizim

Çizim 66: Resim 139'den Çizim

Çizim 67: Resim 141'den Çizim

KISALTMALAR

İMHKDN	İbn'ül-Mekarım Hasan'ın Kelile ve Dimne Nüshası
Bkz.	Bakınız
h.ş.	Hicri Şemsi
H.	Hicri
B.y.y	Basım yeri yok
Yy	Yazarı yok
C.	Cilt
m.	Metre
cm.	Santimetre
BL	British Library
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
NLR	National Library of Russia
CMA	Cleveland Museum of Art
MMA	Metropolitan Museum of Art
CTBCPM	Cora Timken Burnett Collection of Persian Miniatures
NLF	National Library of France
BSL	Bavarian State Library
MFAB	Museum of Fine Arts in Boston
HM	Hermitage Museum
PSMFA	Pushkin State Museum of Fine Arts
MIAP	Museum of Islamic Art at the Pergamon
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Önemi, Kapsamı, Yöntemi:

Geleneksel Türk sanatları içerisinde yer alan ve süsleme sanatlarından birisi olan minyatür Sanatı genelde kitap resimleme Sanatı olarak kabul edilmektedir. Metni açıklayıcı ve destekleyici olarak yapılan minyatür sanatının en büyük özelliği konuyu açıklayıcı biçimde görsel olarak bizlere sunmasıdır. Bağdat'da ilk İslâm minyatür ekolü Selçuklular zamanında kurulmuş, önce Arapçaya çevrilen metinleri açıklamakla başlayan bu sanat, daha sonra hikâye kitaplarında da kendini göstermişti. Minyatür sanatı, Selçuklu sultan ve emirlerinin katipleri olan Uygurlar tarafından geliştirilmiştir. Büyük Selçuklular X. yüzyılın ortalarından itibaren İran merkezli tarih sahnesine çıkarak kısa sürede büyük bir imparatorluk kurmuşlardır. İslam öncesi Türk sanat geleneklerini yayıldıkları coğrafyadaki yerli sanat gelenekleri ile kaynaştırarak "Selçuklu Üslubu" adı altında yepyeni bir üslubu meydana getirmiş olan Selçuklular İslam coğrafyasının her köşesine bu üslubu yayarak etkisi yüzyıllar sürecektir olan bir sanat geleneğini oluşturmuşlardır. Sanatın birçok alanında karakteristik özellikler gösteren bu üslubun en iyi gözlemlendiği alanlardan birini minyatürlü el yazmalar oluşturmaktadır.

Güner İnal'ın "Türk-İslam Minyatür Sanatı" başlıklı eserinde de ifade ettiği gibi, bu eserlerin bir kısmında nerede, kimin tarafından ve kimin için yapıldığına dair kayıt bulunmamaktadır. Ayrıca minyatürlerin büyük çoğunluğun yapıldığı merkez de belli değildir. Bu açıdan hepsini "Selçuklu Resim Ekolü" adı altında toplamak doğru olacaktır.¹ Tarihi kaynaklara göre XIII. yüzyılın ortalarında Moğol akınları sonucu "Selçuklu Ekolü" özelliklerini taşıyan minyatürlerinin çoğu, yanıp kül olmuştur. Bu durumda Büyük Selçuklulardan sonraki döneme ait minyatür örnekleri (İncûlular devri) bize Selçuklu üslubu, Selçuklu yaşantısı, gelenekleri, kıyafetleri gibi konularda bilgi verebilecektir. Bu örneklerden biri İngiltere British Library'de muhafaza edilen, İncûlular dönemine ait 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasıdır. Bu çalışma kapsamında, zikredilen Kelile ve Dimne

¹ Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı; Başlangıcından Osmanlılara Kadar*, Atatürk kültür Merkezi, Ankara 1976, s. 16.

nüshasının minyatürlerden (67 renkli minyatür) hareketle, Selçuklu Minyatür Ekolünün özellikleri ve sonraki ekollere etkileri ele alınacaktır.

XI. yüzyıldan sonra Yakın Doğu'ya yayılan Selçukluların ve daha sonra tarih içerisindeki Türklerin eline geçen Anadolu'da öncelikle Selçuklu emirleri sonralarında ise Osmanlı padişahlarının koruyuculuğunda gelişen kitap resmi “minyatür sanatı” Türk geleneksel resim sanatında büyük önem taşımaktadır. Büyük Selçuklu minyatür sanatı, İslam Sanatı içinde başlı başına bir kategori oluşturmasına rağmen, ve İran ve Anadolu topraklarında devam eden sonraki dönemleri çok etkilemesine rağmen, ayrıntılı bir çalışma olarak ele alınmamıştır. Bu alanda akademik kaynakların sayısı oldukça azdır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı Büyük Selçuklu minyatür sanatının genel kimliği hakkında ana hatlar oluşturmak ve gelecekte bu alanda çalışanlara referans bir kaynak haline getirmektir. Çalışmada Büyük Selçuklu Minyatür Ekolünün görsel ve sanatsal boyutlarını incelemek amaçlanmıştır. Türk İslam sanatında Büyük Selçuklu dönemi Anadolu Selçuklu sanatının önemli bir kaynağı olduğu ve temeli oluşturduğu için ve bu döneme ait İran ve Türkiye’de, akademik çevrelerde kapsamlı çalışmalar yapılmaması dolayısıyla, Büyük Selçuklu minyatür sanatının izleri çalışılması gerekmektedir.

Bu tez üç ana başlık altında ele alınmıştır. Birinci bölümde konunun tanımı amacı ve önemine değinilecek ve minyatür sanatının tarihsel gelişimi, ‘Büyük Selçuklu öncesi’, ‘Büyük Selçuklu dönemi’, ‘Büyük Selçuklu sonrası’ Türk minyatür Sanatı olarak üç kısma ayrılacaktır. İkinci bölümde çalışma konumuz, Büyük Selçuklu minyatür sanatının izleri olduğu için adı geçen Kelile ve Dimne nüshası'nın minyatürleri, üslup özelliklerine göre incelenecektir. Dolayısıyla bu bölüm içerisinde ele aldığımız minyatürler hakkında detaylı bilgiler katalog kısmında verilecektir. Üçüncü bölüm ise, yapılan araştırmanın değerlendirme ve sonucu içermektedir. Çalışmamız son olarak kaynakça ile son bulmaktadır.

2. Kaynak ve Araştırmalar

Bu alanda akademik kaynakların sayısı oldukça az olmakla beraber, çalışma konumuzla doğrudan ilgili olmasa da yine bulunan kaynakları iki ana başlık altında ele almak mümkündür: Birincisi Türkiye’de hazırlanan makale ve kitaplardan oluşmaktadır. İkinci bölüm olarak da İran’lı araştırmacıların eserleri sayılabilir. Ancak bu kaynaklarda Büyük Selçuklu minyatür sanatıyla ilgili geçen bilgiler çok kısa tutulmuş, birkaç paragraf ya da birkaç sayfa içerisinde yer almıştır.

Türk Minyatür Sanatı ile ilgili ayrıntılı ilk eser, Richard Ettinghausen (ABD) tarafından 1965 yılında yayımlanmıştır. Türk minyatür sanatının bugüne kadar geçerliliğini koruyan üslup özelliklerinin belirlendiğı bu yayını, 1966 ve 1971 yıllarında Rus asıllı sanat tarihçisi Ivan Stchoukine'nin iki cilt halinde yazdığı ve Türk minyatür sanatıyla ilgili kitapları izler. 1974 yılında ilk kez iki Türk bilim insanı, Nurhan Atasoy ve Filiz Çağman bu konuda ayrıntılı ve yeni bilgilerle donanmış bir kitap hazırlamıştır.²

Güner İnal (1976) Türk Minyatür sanatı: Başlangıcından Osmanlılara Kadar³ adlı kitapta ve Zeren Tanındı (1996) Türk minyatür sanatı⁴ adlı kitap çalışmasında minyatürün oluşumu ve gelişiminden farklı dönemlerde bahs ettikleri konular arasında selçuk döneminin minyatür sanatına da değinmişlerdir.

A. Engin Beksaç, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisinde yer alan “İran, Sanat” makalesinde İncü dönemine ait minyatürlerin özelliklerine ve Irak Selçuklu minyatürleriyle irtibatlı olduğuna işaret etmektedir.⁵

Yine Güner İnal’ın adı geçen eserinde Moğol, İlhanlı (ve onlara tabi hânedanlara ait) minyatürlerde Selçuklu resim geleneğinin devam ettiğini vurgulamaktadır.⁶

² Zeren Tanındı, *Türk Minyatür Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1996, s. 1.

³ Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı; Başlangıcından Osmanlılara Kadar*, s. 16-25.

⁴ Zeren Tanındı, *Türk Minyatür Sanatı*, s. 5-6.

⁵ Engin Beksaç, “İran”, *DİA*, C. XXII, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1999, s. 435.

⁶ Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı; Başlangıcından Osmanlılara Kadar*, s. 51.

Birsen Alsaç ve Üstün Alsaç Türk Resim ve Yontu Sanatı adlı eserinde aynı görüşle, İslam sanatında Büyük Selçuklu minyatür sanatının önemli bir yere sahip olduğunu anlatmıştır.⁷

Oktay Aslanapa, Ekrem Hakkı Ayverdi hâtıra kitabında, Büyük Selçuklu devirden seramik ve duvar resminin günümüze kadar gelen örneklerinin bulamadığını zikretmiştir.⁸

Mehmet Önder, Antika ve Eski Eserler Ansiklopedisi adlı eserinde minyatür Sanatı gelişimi ve yayılımı Uygur Türklerinin eliyle olduğunu söyleyerek, Türk minyatürcülüğü Büyük Selçuklular yolu ile Anadolu Selçuklularına ulaştığını ve Büyük Selçuklular ve ondan sonraki devirlerde Bağdad ve Herat, minyatür sanatının iki önemli merkezi olduğunu anlatmıştır.⁹

İsmet Binark'ın kaleme aldığı “Kitap Süsleme; Orta Asya Türk Resim ve Minyatür Sanatı ve Tarihi Gelişimi” adlı makalesinde Minyatür sanatıyla ilgili bazı bilgiler vermiştir. Makalede Orta Asya Türk resim ve minyatür Sanatını esas alarak, minyatür tarihi gelişimi eski zamanlardan osmanlı dönemine kadar incelenmiştir.¹⁰ Yine İsmet Binark (1978) tarafından yayınlanan “Türkler’de Resim ve Minyatür Sanatı” adlı makalede minyatür ve tekniği hakkında bazı açıklamalar yapmıştır.¹¹

⁷ Birsen Alsaç ve Üstün Alsaç, *Türk Resim ve Yontu Sanatı*, İletişim Yayınları, İstanbul 1993, s. 10.

⁸ Oktay Aslanapa, “Eski Türk Resim ve Minyatür Sanatında Kadın Tasvirleri”, Ekrem Hakkı Ayverdi Hâtıra Kitabı, Kubbealtı, İstanbul 1995, 152.

⁹ Mehmet Önder, *Antika ve eski eserler ansiklopedisi*, Mısırlı Yayınları, İstanbul 1987, s. 101.

¹⁰ İsmet Binark, *kitap süsleme; Orta Asya Türk Resim ve Minyatür Sanatı ve Tarihi Gelişimi*, Türk Kitap Medeniyeti, İ.B.B Kültür A.Ş, İstanbul, 2008, s. 28-35.

¹¹ İsmet Binark, “Türkler’de Resim ve Minyatür Sanatı”, *Vakıflar Dergisi*, S. XII, Konya 1978, s. 271-289.

3. Terim ve Kavramlar

Anatomi: Beden yapısı, gövde yapısı.

Armoni: Uyum, ahenk. Bütünü meydana getiren ilgili öğelerin/parçaların kendi aralarındaki iletişimi.

Belirginlik: Resimde şekil ve kavram açısından ön planda görünmesini istenen öğelerin netleme olayına bağlı kalmasına belirginlik denir.

Bütünlük: Resimde hiçbir öğenin çerçeve dışında bırakılmamasına bütünlük denir.

Bezeme: Herhangi bir yüzeyi motifle süsleme, tezyin, süs.

Büst: Heykelticilikte başı, göğsü, bazen de omuzları içine alan sanat ürünü.

Cetvel: Yazma kitaplarda ve levhalarda orta bölümle kenarı ayırmak için kullanılan çizgilere verilen isimdir. Bunlar altın olduğu gibi değişik renklerden de olabilmektedir.

Deformasyon: Biçimi bozulma, biçimsizleşme.

Doku: Görsel sanatlarda çizgi, nokta ve tonların yüzeye kazandıracağı soyut zenginliğe doku denir.

Denge: Çerçeve içerisinde bir nokta konulduğunda, eğer bu noktaya çerçevenin kapsadığı alanın tam ortasına yerleştirilirse, izleyici bu kalıbın simetrik olduğunu, dengede bulunduğunu algılayacaktır.

Oran: Genel olarak güzelin dayanağı olarak düşünülen oran dendiğinde çerçeve içerisinde yer alan figürlerin yerleri ve büyüklükleri, birbirleriyle ilişkileri ve kapladıkları alan anlaşılmaktadır. Oran yapının öğeleri arasında uyumdur.

Dekoratif: Dekor olarak kullanılan, süslemeye yarayan, süsleyici, tezyini.

Denge: Bir sanat eserini oluşturan öğelerin, bütün içinde kompozisyon düzenini bozmayacak biçimde dağılışı.

Diyagonal: Köşegen.

El yazması: Matbu olmayan, elle yazılmış kitaptır.

Ekol: Aynı üslup kapsamında değerlendirildikleri hâlde, bir bölgeye, kente ya da topluluğa özgü bazı ayırıcı özellikler gösteren, benzer eğilimde çalışan sanatçı grubu.

Figür: Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.

Form: Bir nesnenin şekli, biçim.

Işık-gölge: Varlıklar üzerindeki aydınlık, karanlık ve yarım aydınlık etkileri düzenleyen resim tekniği.

İlkel: İlk durumunda kalmış olan, gelişmesinin başında bulunan, primitif.

Kontrast: Karşıtlık, zıtlık.

Kontur: Resimde nesneyi belirgin gösteren çevre, kenar çizgisi. Figürleri ya da motifleri çevreleyen çizgidir.

Kompozisyon: Ayır ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi. Bir sanat yapıtında öğelerin düzenlenmesi.

Leke: Resim sanatında yüzeyin homojen biçimde renk kullanılarak örtülmüş parçası, iz.

Motif: Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri.

Ritim: Bir kompozisyonda farklı unsurların sıra ile ve belirli aralıklarla birbirini izlemeleri.

Sadelik: Az sayıda öge kullanarak bir kompozisyonu oluşturmaktır.

Şema: Bir aygıtın, bir aracın ya da bir biçimin ana çizgilerini veren çizim.

Stilize: Bir şekli, özelliği bozulmadan sadeleştirmek veya belli bir tarz hâline getirmek, dekoratif bir görünüm kazandırma.

Tarz: Bir kimse için özel anlatım biçimi, güzel sanatlarda üslup, stil.

Ton: Renklerin, boyalı yüzeylerin koyu-açık görünümü.

Portre: Resim sanatında genel olarak bir insan figürünün sadece omuzlardan itibaren yüzünün konu aldığı resimler.

Perspektif: Nesneleri göründükleri biçim ve durumlarıyla bir yüzey üzerine çizme tekniği. Eşyanın ve nesnelerin uzaktan görünüşü.

Unsur: Öge, ilke.

Üslup: Bir sanat yapıtının ya da yapıtlar grubunun, bir devrin, bir bölgenin veya bir ekolün ifade bakımından özellikleri. Bir sanatçının kendine özgü biçimlendirme ve tasarım anlayışı.

BİRİNCİ BÖLÜM

Minyatür Sanatı ve İbn'ül-Mekarim Hasan Kelile Ve Dimne'si Hakkında Bilgiler

1.1. Minyatür Sanatının Mahiyeti ve Tarihçesine Genel Bir Bakış

Ortaçağ Avrupası'nda el yazması kitapların bölüm başlarındaki ilk harfler “Minium” denilen maden kırmızısı ile boyanıp süslenirdi, bu yüzden o süslemeye “Minyatür” adı verilmiştir.¹² Minyatür sözcüğünün bu kelimedenden türetildiği kabul edilmektedir.¹³ Minyatürü birçok kimse “Mignon” kelimesi ile karıştırmış ve minyatürün ufak resim ve minyon olduğunu zannetmişlerdir. Eğer minyatür kelimesi minyon kelimesinden gelmiş olsaydı her ufak yapılmış resme ve fotoğrafa minyatür denmesi gerekirdi. Minyatür, eski el yazması kitapları süslemek, kitapta (yazmada) geçen konuları daha iyi anlatabilmek için yapılan, kendine has özellikleri olan eski bir resim sanatına denmektedir.¹⁴ Türk İslam dünyasında ise resim sözcüğü ile tanınan minyatürler için nakış ifadesi daha çok tercih edilmiştir. Minyatür sanatçısına da nakkaş ya da musavvir denilmiştir. Minyatür daha çok kâğıt, fildişi ve benzeri maddeler üzerine yapılmıştır.¹⁵

Minyatürde işlenecek konu önce eskiz (esquisse) olarak bir kâğıt üzerine çizilirdi. Desen önce ince bir fırça ile ve uhra¹⁶ denilen kiremit rengi bir boya ile resm edilirdi. Desen çiziminde siyah ve kahverengi boya kullanılmazdı. Zira bu boyalar, altın yaldız ve diğer boyalara tesir edip, onları bozarlardı. Ayrıca desenin gayet ince çizilmesi de şarttı. Bazen kâğıdın üstü zemin olarak, zamlı üstübeç veya boyaların daha parlak görünmesini temin için altın tabaka ile örtülürdü. Altının boya sürülmeden önce kullanılması icap ederdi. Altının sürülmesinden önce boya kullanılırsa, boyalar parlamazdı. Çizgiler arasındaki boşluklar boya ile

¹² Hüseyin Tahirzade Behzad, “Minyatürün Tekniği”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. II, Ankara 1953, s. 29.

¹³ Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, Kayihan yayınları, İstanbul 2011, s. 254.

¹⁴ Hüseyin Tahirzade Behzad, “Minyatürün Tekniği”, s. 30.

¹⁵ Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, s. 254.

¹⁶ Uhra, diğer aydıyla Okr, su ya da tutkallı suya pigment katılmak suretiyle elde edilen koyu sarıdan, kırmızı ve kahverengiye kadar değişik renklerde bir tür boyadır. Kahverengi ve morumsu renkler elde etmek için demir oksit katılmaktadır.

kapatıldıktan sonra, Çin mürekkebiyle saç, sakal, yüz, kıyafet kıvrımları, kıyafet üzerindeki tezyînat, altın işlemler, ağaç ve çiçek gibi ince teferruat tamamlanırdı.¹⁷

Minyatür yapmaya başlamadan önce, çizilecek resim (portre, manzara, olay) hakkında derinlemesine bir araştırma yapılır. Bu araştırma sonunda çizilecek olan resim önce bir eskiz kağıdına çizilir. Eskiz üzerinde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, resim aharlanmış bir kâğıt üzerine geçirilir. Bu işlemler yapıldıktan sonra boyamaya başlanır. Minyatürde boyama işlemi zeminin renklendirilmesi ile başlar. Daha sonra resimdeki tüm ayrıntılar büyük bir sabırla işlenir. Ayrıntılar işlendikten sonra resim tamamlanır.

Minyatürde birçok yeni kurallar ihmal edilmiştir; mesela perspektif, anatomi, proporsion, ışık-gölge gibi kurallardan vazgeçilmiştir. Fakat bunların yerine incelik, renklerin ahengi, mevzunun kolay anlaşılması, boyalarının dayanıklılığı ve parlaklığı gibi daha güzel şeyler konulmuştur. Aksine kurallara uyulmaması minyatürün noksanlığına ve nakkaşın bilgisizliğine yoranlar olmuştur.¹⁸ Son derece hassas ve melankolik olan Türk ressamı batılı sanatçıdan tamamen başka bir şekilde etkilenmektedirler. Tabiatı en küçük ayrıntılarına kadar taklit etmekle beraber, şekilleri idealleştirmiştir.¹⁹ Minyatürlerde gülen figürlere çok az rastlanmaktadır. Bu figürler daha çok bir hayal aleminde gibi görünmektedir. Minyatürlerde sanatçı eserine nadiren imzasını atarmış. Attığı zamanda, daima takma bir ad olan imza, resmin bir köşesinde yer almaktadır. O devirlerde esere imza atmak, yazarın kendini övmesi gibi kötü anlam verilecek hareket sayılmaktadır. Eski minyatürlerde öyle resimlere rastlanmaktadır ki onların desenlerini çizmek, aynı renkleri elde etmek ve yüzyıllarca boyaların renklerinin bozulmadan durmasını sağlamak bu dönemde pek mümkün olmamaktadır.²⁰

¹⁷ İsmet Binark, “Türkler’de Resim ve Minyatür Sanatı”, s. 273.

¹⁸ Hüseyin Tahirzade Behzad, “Minyatürün Tekniği”, s. 31.

¹⁹ Celâl Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, Cem Yayınevi, İstanbul 1970, s. 224.

²⁰ Zahir Güvemli, *Sanat Tarihi*, Varlık Yayınları, İstanbul 1982, s. 62.

Orta Asya Türk şehirlerinde yapılan arkeolojik kazılarda, milattan birkaç asır öncesine ait minyatürlü el yazması kitap ve resimler bulunmuştur.²¹ Minyatür Sanatı Orta Asya kökenli olup Türk resim sanatının bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Minyatür resim Türk toplumları tarafından varlık alanına çıkartılmış, zaman içerisinde Türk İslam toplumlarını, İran ve Mezopotamya'yı etkilemiş olduğu görülmektedir. İran, Arap, Hind kültür çevrelerinde yaygınlaşmış, değişik üslup özelliklerine sahip olmuşlardır.²²

Minyatür, Doğu ve Batı dünyasında çok eskiden beri bilinen bir resim tarzıdır. Ancak Doğu ve Batı minyatürleri arasında renk, biçim ve konular bakımından farklılıklar söz konusudur. Türk İslam minyatürleri genellikle diğer bir kitap süsleme Sanatı olan tezhiple birlikte görülmektedir.²³ Türk minyatür sanatı, Türklerin çeşitli dönemlerde Yakın ve Ortadoğu'nun birçok bölgelerini idare etmeleri sonucu geniş bir alanda diğer sanat dalları ile karışarak etkisini göstermiştir.²⁴ Minyatür Sanatçısı bir müzehhip gibi Tezhip bilgisine, bir hattat gibi hat çekmesine, bir ressam gibi yaratıcı gücüne sahip olmalıdır ki başarılı olsun. Ayrıca sabrın ve azmin de bu sanat dalında büyük önemini unutmamalıdır.²⁵ Önemli şahsiyetler ve olaylar, dinî konular ve hayata ilişkin diğer olgular minyatürlerde işlenen konulardandır. Minyatür İslam sanatında önemli bir yer edinmiştir. İslam dünyasında tasvire yönelmiş tepkinin kısmen minyatürü geliştirdiği ve bu resim anlayışının yazı sanatıyla birlikte İslam sanatlarındaki tasvir yasağından doğan boşluğu doldurmaya çalıştığı gözlenmektedir. Minyatürün perspektif, derinlik, oranlama ve ayrıntı içermeyen, realizmden uzak bir anlayışla yapılmış olması İslam inancını pek rahatsız etmemiş ve minyatür yapımına toleransla bakılmıştır.²⁶ Uygur Türkleri'nde görülen resim sanatının, özellikleri itibariyle minyatürlerle büyük benzerlik

²¹ Zeynep Güney ve Nihan Güney, *Osmanlı Süsleme Sanatı*, İstanbul 1999, s. 110.

²² Tülay Duran, *Minyatür ve Gravürlerle Osmanlı İmparatorluğu*, TTT Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s. 12.

²³ Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, s. 254.

²⁴ Filiz Çağman, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi; Anadolu Türk Minyatürü*, C. V, Görsel Yayınlar, Ankara 1982, s. 85.

²⁵ Ömer Faruk Atabek, *Türk İslam Süsleme Sanatları*, TDV Yayınları, Ankara 2001, s. 23.

²⁶ Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, s. 254.

arzettiği ve dolayısıyla söz konusu resimlerin, İslam sonrası Türk ve erken İslam sanatında ortaya çıkacak minyatürlere kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır.²⁷

Bu dönemlerden günümüze gelen en eski örnekler Orhon Vadisi'nde yaşayan Dokuz Oğuz Türklerinden Uygurların Maniheizt rahiplerin dini törenlerdeki betimlemeleri anlattıkları az sayıdaki minyatürleri ve freskleridir. Günümüzde Berlin Devlet müzeleri koleksiyonunda sergilenen VIII ve IX. yüzyıllara ait minyatürlü maniheizt yazma yaprakları Alman araştırmacı A. Von Le Coq'un Hoço'da yaptığı kazılar sırasında bulunmuştur.²⁸ Türkler resim sanatında Maniheizm, Budizm ve İslâmiyet olarak üç ayrı dinin etkisi altında eserler meydana getirmişlerdir. Türk resim sanatı, 7. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar bin yılı aşan tarihi ile üç ayrı dinde eserler vermiş ve dünyanın en eski sanatlarından biri olmuştur. Ancak 19. yüzyılda Çinliler Doğu Türkistan ve Kansu resimlerindeki Uygurca kitabeleri silip yerlerine Çince yazdıkları için bu resimlerden pek azı korunabilmiştir.²⁹

Uygur Türkleri ile başlayan bu betimlemeler Gazneliler ve Selçuklularda ortak resim sanatının kökünü meydana getirmiştir. İslamiyetten önce Uygurlarda resim sanatının en eski örnekleri savaşçı Türk boyları arasında kumaş dokuma, halı, kilim, maden kakma, deri işleri, ok ve kılıç üstüne ağaç ve demir süslemeler biçiminde gelişmiş, İslamiyetten sonra ise yeni bir alan olan minyatür alanında gelişim göstermiştir.³⁰ İlk İslam minyatürleri Selçuklu döneminde Horasan'da görülmüştür.³¹ Uygur resim ve minyatür üslubunun etkilerini Türkler Abbasi ve İlhanlı devirlerinde batıya getirmişlerdir. Gaznelilerin Leşkeri Bazaar Sarayı duvar resimlerinde ve Büyük Selçukluların merkezi Rey'de bulunan duvar resimlerinde, Uygur resimlerinden tanıdığımız Türk tiplerinin 10. ve 12. yüzyılda yaşadığı tespit edilmiştir. Büyük Selçuklu Devleti'nin Bağdat, Musul, Halep, Şam gibi merkezlerinde de 12. ve 13. yüzyıllarda aynı geleneğin minyatür sanatı ve

²⁷ Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, s. 256.

²⁸ Banu Mahir, *Osmanlı Minyatür sanatı*, Kabalcı, İstanbul 2005, s. 31.

²⁹ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı El Kitabı*, İnkilap Kitapevi, İstanbul 1993, s. 195.

³⁰ Şükran Komşuoğlu, vd., *Moda, Resmi ve Giyim Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1986, s. 185.

³¹ Suut Kemal Yetkin, *İslam Sanat Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1954, s. 157.

diğer sanatlarda devam ettiği görölmektedir.³² Bu bağlamda, Büyük Selçuklu devletinin kurucusu Tuğrul Bey'in 1055'te Bağdat'a girerek Sultan unvanını alması, Selçuklu sanat ve kültürünün bu bölgede yayılmasının başlangıcıdır. Bağdat'a ilk İslami Minyatür Ekolü Selçuklular zamanında kurulmuş önce Arapça'ya çevrilen metinleri açıklamakla başlayan bu sanat, daha sonra hikâye kitaplarında da kendini göstermiştir. Minyatür Sanatı Selçuklu sultan ve emirlerinin kâtipleri olan Uygurlar tarafından geliştirilmiştir.³³

Ortaçağ el yazması kitap geleneğinin hükümler sınıfın teşvik ve himayesinde geliştiği dikkate alınır, minyatür sanatının ilk örneklerinin Bağdat çevresinde verilmiş olmasını anlamak kolaylaşacaktır. Bağdat'ta resimlenmiş el yazmaları arasında Yunanca'dan Arapça'ya çevrilen Kitabü'l-Haşâyiş (Materia Medica), Hintli Beydaba'nın Kelile ve Dimne'si ile Harirî'nin Makamât'ı sayılabilir. Batılılar Bağdat'ta gelişen bu minyatür anlayışına Bağdat ekolü ismini vermişlerdir. Bağdat çığır, aslında Selçuklu minyatür anlayışının bir ekolüdür. Selçuklu döneminden günümüze ulaşabilen diğer minyatürler, XII. yüzyıl sonrasına ait, Kitab-ı Tiryak, Varka ve Gülşah yazmalarının minyatürleri ile Kitabü'l-Aganî minyatürüdür.³⁴ Uygur üslubunun etkileri 15. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiş, Uygur tasvirleri, kıyafetleri ve yüz hatları bakımından realist bir anlayışla resm edilmiştir. İslamiyetten önce Orta Asya'da Uygurların geliştirip üst seviyeye çıkardıkları minyatür sanatı, İslamiyetin kabulünden sonra da çeşitli yollarla Anadolu'ya gelmiştir.³⁵

Bu dönem minyatürlerinin önemli bir kısmı Artuklu emirlerinin himayesinde Güney Doğu Anadolu merkezlerinde yapılmıştır. Bir diğer önemli minyatür merkezi ise Konya'dır. Anadolu Selçuklu dönemine ait minyatürlü yazma örnekleri XII. ve XIII. yüzyıllardan kalmadır. Kitabü'l-Haşâyiş, Kitabü fi Marifeti'l- Hıyeli'l-Hendesiyye, Süverü'l-Kevakibi's-Sabite, Varka ve Gülşah ile Tezkire isimli el yazmaları bunların en önemlileridir. Minyatür sanatı, Moğollar, İlhanlılar, Karakoyunlu ve Akkoyunlular, Timurlular, Safeviler, Babürlüler ve

³² Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı El Kitabı*, s. 195.

³³ Zeki Atçeken ve Yaşar Bedirhan, *Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, Eğitim Kitabevi, Konya 2004, s. 199.

³⁴ Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, s. 256.

³⁵ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı El Kitabı*, s. 195.

Osmanlılar dönemlerinde de yaygın, önemli bir sanat uğraşısı olarak devam etmiş ve çeşitli konulara ait pek çok el yazması eser minyatürlenmiştir. Miracnâme, Kelile ve Dimne ile Camiü't-Tevarih isimli el yazmaları, Moğol, İlhanlı dönemi minyatür sanatının önemli örneklerini içermektedir.³⁶ Moğolların 1258 Bağdat'ı alması sonucu bazı Türk ve İranlı sanatçılar Suriye, Anadolu ve Mezopotamya'ya sığınır. Moğol ve İlhanlı patronların siparişleri sonucu XIII. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış bazı eserlerle Selçuklu resim geleneğini devam ettirirler.³⁷ XIV.yüzyılda Moğol devri minyatürlü yazmaları karşımıza çıkıyor. Menafi El Hayvan gibi yazmalardaki minyatürlerde Selçuklu resim özelliklerinin Uzak Doğu üslubu ile karıştırılmadan birlikte kullanıldıkları görülür.³⁸

Minyatür sanatının en önemli gelişmeleri 15. yüzyılda Timurlu dönemi ve İran çevresinde gerçekleşmiştir. İran toprakları 14. yüzyıl sonlarında Çağatay Türklerinin bir kolundan gelen Timur ordularının istilasıyla karşılaşmış bunun sonucunda İslam kitap resimleri 14. yüzyıl boyunca Timurlu, Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmen devletlerinin koruyuculuğunda gelişmiştir. Timurlular Tebriz, Şiraz, Herat, Bağdat gibi önemli sanat merkezlerine egemen olmuşlardır. Bu devletin kurucusu olan Timur'un resmi sevdiği, sarayındaki resamlara ailesinden kişilerin portrelerini yaptırdığı bilinmektedir. Onun zamanında önem kazanan Semerkant'ı daha sonra Herat izlemiş, önemli bir eyalet merkezi olan Şiraz'da minyatür çalışmaları yapılmıştır. Timur'un torunu olan ve bu kenti yarı özerk bir biçimde yöneten İskender Sultan döneminde çok sayıda resimli yapıt hazırlandığı anlaşılmaktadır. Ünlü ozanların koşuk kitapları kadar astronomi ve astrolojiyle ilgili yapıtlar da resimlenmiştir. Oldukça görkemli olan bu minyatür biçimi İskender Sultan'dan sonra yönetici olan İbrahim Sultan döneminde yalınlaşmıştır. Timurlu Devleti'nden sonra Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmen devletleri minyatür sanatını devam ettirmişlerdir. Timurlu döneminde Şiraz, Yezd ve Herat'ta, Karakoyunlular döneminde Şiraz, Yezd, Abarkuh ve Bağdat'ta;

³⁶ Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, s. 256.

³⁷ Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı; Başlangıcından Osmanlılara Kadar*, s. 47.

³⁸ Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı; Başlangıcından Osmanlılara Kadar*, s. 51.

Akkoyunlular dönemindeyse Şiraz ve Tebriz’de bezemeci ve kalıplara bağlı minyatür üslubunda seçkin eserler hazırlanmıştır.³⁹

Safevi hükümdarı Şah İsmail Herat’ı zaptedince, Timur döneminin ünlü minyatür ustası Bihzad Herat’tan Tebriz’e taşınmış ve yetiştirdiği öğrencilerle Tebriz, bir müddet sonra Safevi dönemi minyatür sanatının merkezi haline gelmiştir. Nizami’nin Hamse’si ile Şah Abbas dönemine ait iki Şehnâme Safevi dönemi minyatürlerini muhtevi önemli el yazmalarındandır. Babürlü minyatürleri, Türkistan minyatür anlayışı ile Hint minyatür geleneğinin sentezinden doğmuş farklı bir minyatür tarzı olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönem minyatürlerinde giderek realizmin egemen olduğu, desenin kaligrafik niteliğinin öne çıktığı bir eğilim gelişmiş olup bu özellikler, minyatür sanatına yeni dahil edilen portrelerde belirginleşmiştir. Ayrıca bu dönemde minyatür bir kitap süsleme Sanatı olmaktan çıkmış ve zamanla kitaptan bağımsız olarak var olmaya başlamıştır. Bugün Paris’te Guimet Müzesi’nde bulunan XVII. yüzyılda yapılmış Babürlü Hükümdarı Cihangir’i, babası Ekber’in resmine bakarken gösteren tablo, Babürlü minyatür anlayışını yansıtan en güzel örneklerden biridir. Osmanlı dönemine ait en erken minyatür örnekleri Fatih döneminden kalmaz. Fatih’in Avrupa’dan getirttiği ressamın yaptığı resimlerin, Osmanlı saray minyatür ustalarını etkilediği anlaşılmaktadır. Nakkaş Sinan’a ait olduğu sanılan gül koklayan Fatih minyatürü bu dönemde yapılmıştır. Bu eser Portre tarzının Osmanlı minyatür sanatındaki ilk örneğidir. II. Beyazıt zamanında tekrar geleneksel minyatür üslubuna dönülmüş ve bu dönemde saraya daha çok Türk İslam dünyasından nakkaşlar davet edilmiştir. Osmanlı minyatür sanatının en parlak dönemi Kanuni zamanında başlamıştır. Ali Şir Nevai’nin Divanı, Şahi’nin Divanı, Matrakçı Nasuh’un Tarih-i Sultan Beyazıt ve Süleymannâme’si ile Beyan-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn isimli eserleri ve Şehnâme veya Şehinşahnâme adlarıyla bilinen tarihî konulu eserler, bu dönemin önemli minyatürlerini muhtevi el yazmalarıdır. İslam Peygamberi Hz. Muhammed’in hayatı da minyatürlere konu edilmiştir. III. Murat dönemine ait minyatürlü Siyerü’n-Nebi bunlardan biridir. Lale döneminden sonra Osmanlı minyatür ve resim sanatında Batı etkileri hissedilmektedir. Geleneksel minyatür

³⁹ Banu Mahir, *Osmanlı Minyatür Sanatı*, s. 40.

sanatının son büyük ustası Levni'dir. Onun en önemli minyatürleri Sürname-i Vehbi'de yer almıştır. XVIII. yüzyılın ikinci yarısından sonra geleneksel minyatür anlayışı giderek kaybolmaya başlamıştır. Özellikle II. Mahmut döneminden sonra Batı etkilerinin egemen olduğu, bir süre sonra ise minyatür sanatının yerini tamamen Batı tarzında resim anlayışına bıraktığı görülmektedir.⁴⁰ İslam dünyasında sanatının temsilcisi olarak minyatür sanatı, süsleyiciliğinin yanında kuvvetli bir anlatım gücüne sahiptir. Eski örf, adet ve ananenin bilinmesi bakımından resim ve minyatür ihtiva eden yazma eserler pek büyük kıymet taşımaktadır.⁴¹

1.2. İncûlular'ın Sanata Bakışı

Fars eyaleti ve özellikle merkezi olan Şiraz, İlhanlılar döneminde İranın büyük ve zengin merkezlerinden biri olarak bilinmektedir. İlhanlıların ardından Şiraz'da hüküm süren İncûlular, 1303-1357 yılları arasında İranın Fars ve İsfahan bölgelerinde hüküm süren bir hânedandı. Kurucusu Şerefeddin Mahmud Şah'ın İlhanlı hükümdarı Olcaytu Han tarafından incûların (hassa arazi) idaresiyle görevlendirilmiş olmasından dolayı hânedan bu adla anılmıştır.⁴²

Şiir ve edebiyata yakınlığıyla tanınan İncûların Sultanı Ebû İshak şair ve âlimleri himaye etmiş, Hâfız'ı himayesine alarak kendisine maaş bağlamıştır. Birçok mimari eser yaptırarak Şiraz ve etrafının bayındır hale getirilmesi için çalışan Ebû İshak, Şiraz Eski Camiine Hudâhâne adıyla bir imaret eklemiş, bazı eserleri de onarmıştır. Şiraz'ı ziyaret ettiğinde Ebû İshak ile görüşen İbn Battûta onun iyilik sever ve âdil bir hükümdar olduğunu söyler. Annesi Tâşî Hatun dinî yapıların inşasına öncülük etmiş, 744 (1343) yılında Şiraz'daki Şah Çerağ'ın üzerine yüksek bir kubbe ve onun yanına bir medrese yaptırarak geniş bir külliye meydana getirmiştir.⁴³

1.3. İncûlular Döneminin Minyatürleri (Şiraz Ekolü)

İlhanlı sonrasında İran minyatürü mahallî devletlerin ve hânedanların

⁴⁰ Yılmaz Can ve Recep Gün, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, s. 256-259.

⁴¹ Abdullah Uysal, vd., *Hat Tezhip Minyatür ve Cilt Sanatı Örnekleri Kataloğu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 47.

⁴² Rıza Kurtuluş, "İncûlular", *DİA*, C. XXII, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1999, s. 280.

⁴³ Rıza Kurtuluş, "İncûlular", s. 281.

himayesinde gelişme göstermiştir. Bunların başında gelen İncû hânedanı dönemi, XIV. yüzyıl başında Irak'la irtibatı olan ana hususiyetleriyle mahallî bir anlayışa sahip çok renkli minyatürleriyle tanınmaktadır.⁴⁴ İlhanlı hükümdarları siparişleri sonucu XIII. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış bazı eserlerle Selçuklu resim geleneğini devam ettirirler.⁴⁵ İncûlular hakimiyetinden günümüze gelen minyatürlü yazmalarda ortak bir üslup dikkati çeker. Genellikle metin arasında yer alan minyatürlerin en belirgin özelliği, kompozisyonların zemine gelişimi, zeminin kırmızı veya sarı renge boyanışdır. Figürler, hikâyeci anlatıma uygun olarak resim yüzeyinde irilikleriyle dikkati çekerler. Kompozisyonlar, manzara ve mimari elemanlar basittir. Zemin ve giysilerdeki süslemelerde Selçuklu devrinin etkileri hissedilir.

İncûlular döneminde, İncûlular, Celayirliler ve Muzafferiler ile güç kavgaları devam etmesiyle birlikte, dönemin içerisinde İranın Şiraz şehri sanatçılar için en güvenilir yer olarak bilinmektedir.⁴⁶ Ebu ishakın büyük bir kütüphanesi olduğu ve orada minyatür sanatçıları, hattatlar ve tezhipçilerin nüshalar üzerinde çalıştıkları söylenir.⁴⁷ Dönemin yaşanan güç kargaşalarının sanat üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerin sonucunda çalışılan minyatürlü nüshaların boyutlarının küçülmesine neden olmuştur.

Bu araştırmanın ilk aşamalarında, İncûlular döneminde yapılan minyatürlerin özellikleri ortaya çıkartılmıştır. Bu özellikler bunlardan ibarettir:

Arka fonları saydam ve parlak kırmızı renk ile kapatılması, sıcak renklerin (sarı, kırmızı, turuncu ve bu renklerin tonları) tercih edilmesi, arka fondaki kırmızı zemin üzerinde büyük çiçeklerin çizilmesi, dikdörtgen ve eni az olan çerçevelere yerleştirilmesi, basit manzaralar ve figürler içermesi, hayvan ve insan figürlerin başlarının etrafında hale bulunması, arka fonda birbiriyle örtüşen kayalardan

⁴⁴ Engin Beksaç, "İran", s. 435.

⁴⁵ Bkz.: Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı; Başlangıcından Osmanlılara Kadar*, s. 56.

⁴⁶ Bkz.: İzzeddin İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi*, Ahmet Ağırakça (çev.), C. X, Hikmet Neşriyat, İstanbul 2008, s. 328-329.; Reşidüddin Fazlullah, *Câmiu't-Tevârih; İlhanlılar Kısmı*, İsmail Aka (çev.), TTK Yayınları, Ankara 2013, s. 51.; Ebû Amr Minhâcüddîn Osmân b. Sirâciddîn Muhammed El-Cûzcânî, *Minhâc-ı Sirâc; Tabakât-ı Nâsirî*, Erkan Göksu (çev.), Taşhan Kitap Yayınları, Tokat 2011, s. 87.; Abdü'l-Muhammed Ayetî, *Tahrir-i Tarih-i Vassaf*, İntişarat-i Bünyad-i Ferheng-i İran, Tahran 1346 h.ş, s. 91-108.; Ebu'l-Hayr Zerkub Şirazî, *Şirâzname*, İntişarat-i Bünyad-i Ferheng-i İran, Tahran 1350 h.ş, s. 85.

⁴⁷ Yakub Ajand, *Mekteb-i Nigargeri-i Şiraz*, Ferhengistan-i Huner, Tahran 1392 h.ş, s. 179.

oluşan dağların resm edilmesi, insan figürlerin kıyafetlerinin üzerinde süslemelerin yer alması, insan figürlerinin uzun saçlı, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü ve küçük ağızlı olarak nakş edilmesi, insan yüzlerinde ağız ve burun kırmızı renk ile çizilmesi, insan ve hayvanın yüzleri üç çeyrek açıdan resm edilmesi, insanların yüzlerinin karakteristik özelliklere sahip olmaması, insan ve hayvanın başlarının bedenden daha büyük tasvir edilmesi ve yeni kompozisyonların kullanılması. Yukarıdaki zikr edilen tüm özellikler, 13506 Numaralı ve 707/1308 tarihli Kelile ve Dimne nüshasında da bulunmaktadır.

1.4. Kelile ve Dimne Hakkında Kısa Bilgiler

Hint kaynaklı Kelile ve Dimne hikâyeleri, milâttan önce 1. yüzyılda Beydeba tarafından Debşelim adında bir Hint hükümdarı için yazılmış olan bir hikmet kitabıdır. Beydeba milâttan önce 1. yüzyılda yaşamış olan ünlü bir Hint yazarıdır. Beydeba'nın gerçek ismi ve nereli olduğu üzerine birçok farklı görüş olsa da tarihçilerin çoğu, adı Ketku olan bir kişi olduğu kanısındadır. Bakü'de doğup sonraları Hindistan'a göç ettiği rivayet edilir. Vefat yeri ve tarihi üzerine hiçbir bilgi bulunmamakla birlikte, fabl türünün en önemli eserlerinden biri olan Kelile ve Dimne'yi yazmıştır.⁴⁸ Kelile ve Dimne eserinin ilk menşei Sanskritçedir. Sanskritçede “Karataka ve Damanaka” şeklinde olup Süryanicede “Kalilag Damrag” sesleriyle değişerek bugünkü “Kelile ve Dimne” şeklini almıştır.⁴⁹ Kelile ve Dimne iki insanı temsil eden iki çakalın adıdır. Kelile, doğruluğun ve dürüstlüğün simgesi, Dimne ise yalanın ve yanlışın simgesidir. Konusu açısından ahlâk ve siyaset kitabı olan Kelile ve Dimne hayvan öykülerini konu edinerek hükümdara ve diğer devlet yöneticilerine, devlet idaresinde gerekli olan bilgileri ve aynı zamanda ahlâki meziyetlerle donanmış bir kişi, adil, akıllı ve güçlü olmanın yollarını öğretir. Kelile ve Dimne'de vezirlerin ve diğer devlet adamlarının nitelikleri, yetkileri anlatılarak, onların görevleri, padişaha nasıl davranmaları gerektiği ve bu işin zorlukları belirtilir.⁵⁰

⁴⁸ Semih Tezcan, “Mesud ve Xiv. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, C. V, Simurg Yayınları, İstanbul 1995, s. 65.

⁴⁹ Adnan Karaismailoğlu, “Kelile ve Dimne”, *DİA*, C. XXV, Ankara 2002, s. 210-211.

⁵⁰ Zehra Toska, “Kelile ve Dimne'nin Türkçe Çevirileri”, *Türklük Bilgisi Araştırmaları; Fahir İz Armağanı II*, S. XV, Harvard Üniversitesi, Boston 1991, s. 355.

Bu hikâyeler hükümdarlar için yazılmış olmakla birlikte her kesimden ve her yaştan kişiler tarafından zevkle okunur. Aklın önemi, güçlü olmanın ve güçlü kalmanın yolları, dostluğun, arkadaşlığın, yardımlaşmanın ve kararlılığın insan hayatındaki önemini belirterek, bütün insanlığa yol gösterir. Kelile ve Dimne bir fabl kitabıdır. Kahramanları tamamen hayvanlardır. Her biri bir insan karakterini canlandıran bu hayvanlar insanların çevresindeki gerçek bir hayatı yansıtarak insanlara öğüt vermeyi amaçlamaktadır.

La Fontaine fablları ve Ezop masallarının da ilham kaynağı olan Kelile ve Dimne kitabı, insana bir birey olarak toplum içerisinde nasıl yaşayacağını, diğer insanlarla nasıl ahenkli ilişkiler kurulabileceğini anlatan eğitici bir kitaptır. Kelile ve Dimne kitabı yazıldığı yıllardan günümüze gelinceye dek birçok dile çevrilmiş, üzerinde çok sayıda araştırma ve çalışmalar yapılmıştır. Eserin aslı Sanskritçedir ve en eski şeklinin Hertel adlı bir kişi tarafından bulunmuş olan Tantrakhayika olduğu söylenmektedir. Bu kitap Vişnu mezhebinden bir Brahman tarafından, tarihi kesin olmamakla birlikte Hertel'e göre milâdi 300 yılına doğru Kışmir'de (Keşmir) yazıldığı sanılmaktadır. Sanskritçeden Pehlevi (eski Farsça) diline buradan da Arapçaya tercüme edilmiştir. Arapça tercümesi İbnü'l Mukaffa tarafından M.9-10. yüzyıllarda yapılmıştır. Farsçaya Nasrullah isimli bir zat tarafından Gazneli Behram Şah'a ithaf edilerek Arapçadan, yani İbnü'l Mukaffa nüshasından tekrar çevrilmiştir. Daha sonra, bu eseri Hüseyin Vaiz Kaşifi oldukça suni ve Farisi bir dille yeniden yazmış ve Herat Hükümdarı Hüseyin Baykara ile Mir Ali Şir Nevai'ye takdim etmiştir. Hüseyin Baykara'nın vezirlerinden olan Ahmet Süheyli'nin ismine ithaf ederek Envâr-i Süheyli adını vermiştir.⁵¹ Envâr-i Süheyli çevirisi, 16.yüzyılda Ali Vasi' (Ali Çelebi) tarafından Farsçadan Türkçeye Humâyunnâme adıyla yeniden çevrilmiş ve Sultan Süleyman'a ithaf edilmiştir.⁵² Bu çalışmaların dışında İbnü'l Mukaffa'nın bu eseri, Moğolcaya, Habeşçeye, Yunancaya, İbraniceye, eski Malay diline ve daha sonraki yüzyıllarda çeşitli Avrupa dillerine çevrilmiştir.⁵³

⁵¹ Mehmet Fuad Köprülü, *Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları*, C. IV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1943, s. 393.

⁵² Semih Tezcan, "Mesud ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler", s. 65.

⁵³ Adnan Karaismailoğlu, "Kelile ve Dimne", s. 210-211.

Kelile ve Dimne'nin Türkçeye ilk çevirileri, Doğu Türkçesi ve Anadolu sahasında yapılan çevirileridir. Doğu Türkçesine yapılan ilk çevirileri Nasrullah çevirisine dayanmaktadır. Bu çevirinin Dresden ve Münih'te olmak üzere iki nüshası bilinmektedir. Doğu Türkçesinde daha sonra yapılan Kelile ve Dimne çevirileri Hümâyün-nâme ve Envâr-i Süheyli'den yararlanılarak yapılmıştır. Anadolu sahasındaki çevirileri ise, İbnü'l Mukaffâ'ya dayalı olan Türk Dil Kurumu yazması, Nasrullah'a dayalı olan Kul Mesud çevirisi ve anonim bir eser olup Kâşîfiye dayalı olan Humâyün-nâme olmak üzere üç koldan gelmektedir. Kul Mesud'un, Nasrullah'ın Farsça çevirisine dayanarak Türkçe'ye çevirdiği Kelile ve Dimne'nin iki nüshası mevcuttur. Bunlardan biri İstanbul'da, Süleymaniye Kütüphanesi'nde, Laleli Bölümü 1897'de, diğeri ise Oxford'da, Bodleian Kütüphanesi'nde Marsh 180'de kayıtlı bulunan yazmalardır.⁵⁴

1.5. İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne Nüshasının⁵⁵ Özellikleri

Kelîle ve Dimne-i Behrâm Şâh adı ile bilinen, 442 yapraktan oluşan nüsha, günümüzde hazırlanan sertabsız ve miklebsiz küf yeşili cilde sahiptir (resim 1). Nüshanın f.2r sayfasının dışında, ilk ve son sayfaları, yazısız bırakılmıştır. Nüshanın f.2r sayfasında (resim 2) Arapça dili ile şu kelimeler yazılmıştır:

"كتاب كليله و دمنه بالفارسيه المصوّر في التواريخ ٥"

Transkripsiyonu: kitap-ı Kelile ve Dimne bi-l Farsiye el-musevir fit-tevarih 5 [...].

Tercümesi: Farsça dilinde Kelile ve Dimne kitabı beş [...] tarihlerde görselleştirilmiştir.

Sayfaların tamamı 220 mm. yüksekliğinde ve 110 mm. genişliğindedir. Dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış bölüm başlıklarında sülüs hat kullanılmıştır (resim 3) Asıl metninde ise nesih başta olmak üzere, müverrek (yapraklı) Kûfi, sülüs ve rik'â yazı türleri uygulanmış olup, sayfaların çoğu 23 satırdan oluşmaktadır (resim 4). Nüshada kullanılan yazı renkleri (yazı mürekkepleri) oldukça zengin ve geniş bir yelpazeye sahiptir. Metinde başlıklar dâhil olmak

⁵⁴ Zehra Toska, "Kelile ve Dimne'nin Türkçe Çevirileri", s. 358-359.

⁵⁵ http://www.bluk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=Or_13506, (12.11.2018).

üzere, kelimeler siyah, yeşil, altın, gümüş, sarı, lacivert, beyaz ve kırmızı renkleri ile yazılmıştır (resim 5). Metinde başlıklar, Kuran âyetleri, şiirler, özel isimler, "hikaye, mesela, söyledi, ama, diğer, birinci, ikinci" ve buna benzer kelimeler ve vurgulamaya ihtiyacı olan bazı cümleler renkli ve daha büyük (bazen sülüs hattı ile) yazılması görülmektedir. Nüshada cümlelerin bittiği yer, nokta yerine küçük bir çiçek çizilmiştir (resim 6). Nüshanın f.2v ve f.3r sayfalarında kabul töreni konulu iki minyatür yer almaktadır (resim 7). Nüshanın f.2v ve f.3r sayfaları dâhil olmak üzere, f.3v, f.4r, f.4v, f.5r ve f.209r sayfalarında tezhip çalışmaları yer almaktadır (resim 8). Ayrıca minyatür içeren tüm sayfalarda, minyatürlerin etrafında zencerek motifini ihtiva eden çerçeveler görülmektedir (resim 9). Nüshadaki toplam 5 tezhip ve 67 minyatürün bazıları tahribata uğramıştır. Minyatürlerdeki bazı canlı figürlerinin taammüden tahrip edildiği fark edilmektedir. Nüshanın f.209r sayfasında yer alan ketebesine göre Hicri 707 (1307-1308) yılında İbn'ül-Mekarim Hasan⁵⁶ tarafından istinsah olup, tezhip ile süslenmiştir⁵⁷ (resim 10). Nüshanın minyatürleri de İbn'ül-Mekarim Hasan tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Zira X. yüzyılda İran'ın Şiraz kentinde doğan Lisâni-yi Şirazî, Mecma'ul-Esnaf adlı eserinde "muharrir" yazar ve müstensih olarak, tezhip ve minyatür sanatı ile uğraşan kişi olduğunu kaydeder.⁵⁸

1.2. Minyatürlerdeki Konular

Kelile ve Dimne'nin konusu daha çok ailevi ve siyasi terbiye üzerinedir. Ancak yeri geldikçe ferdi ahlaka da göndermeler yapmaktadır.⁵⁹ Kelile ve Dimne kitabını oluşturan bölümlerin başlıkları şunlardan ibarettir: 1-Aslan, Öküz ve Çakal. 2- Dimne'nin Durumunu Tetkik. 3- Tasmalı Güvercin. 4- Baykuş ve Karga. 5- Maymun ile Kaplumbağa. 6- Âbid ve Gelincik. 7- Fare ile Kedi. 8- Hükümdar ile Kuş Fenze. 9- Aslan ile Çakal. 10- Dişi Aslan, Avcı ve Çakal. 11-

⁵⁶ Yazarın diğer eserlerine bakıldığında, tam adı İbn'ül-Mekarim Hasan b. Muhemmed el-Hattat olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz.: Said Huddari Nayini, "Nüshayı Diğer be Hat ve Tezhib-i İbn'ül-Mekarim Hasan", Güzariş-i Miras, S. LXII ve LXIII, Tahran 1393 h.ş., s. 86.)

⁵⁷ انه القادر عليه و المبطول به و الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيد المرسلين حرره و ذهبه العبد الراجي الى رحمته الله ابن المكارم حسن في سنة ٧٠٧

⁵⁸ F2406/1 nolu Mecma'ul-Esnaf nüshası İran Millî Kütüphanesinde muhafaza edilir. (ayrıca Bkz.: Lisâni-yi Şirazî, *Mecma'ul-Esnaf (Şehr-Aşub)*, Seyid Alireza Müctehidzade (der.), Meşhed Üniversitesi Yayınları, Meşhed 1345 h.ş., s. 6)

⁵⁹ Adnan Karaismailoğlu, "Kelile ve Dimne", s. 211.

Hiblâr, Bilâr ve İranduht. 12- Âbid ile Misafir. 13- Seyyah ile Kuyumcu. 14- Şehzade ile Arkadaşları. 15- Güvercin, Tilki ve Balıkçıl Kuşu.

Or 13506 no'lu Kelile ve Dimne nüshasındaki minyatürlerin konuları ise şu şekildedir: Sultan ve saraylılar, leoparlar, atlar ve şahin (kabul töreni), Tahta oturmuş sultan ve arkasında çapraz şekilde mızrak tutan iki askerle önde nöbet tutan iki aslan (kabul töreni); Anuşirvan ve Burzuye; hikmet sahibi dört kişinin konuşması; Hindistana gitmeden önce tavsiyeler alan Burzuye; Burzuye Anuşirvan'a Kelile ve Dimne hakkında malumat vermesi; bir adam ile maskeli hırsız; bir adam ile kudurmuş deve; Debşelim ile Beydeba (on bir kez konu olarak minyatürü çizilmiştir.); dülger ve maymun; aslan ile leopar, kurt, koç (dağ keçisi) ve Dimne; aslan, koç (dağ keçisi), Dimne ve Şanzaba adlı bir öküz; kadının kızın aşığını öldürmeye çalışması; kadı, hacamatçı, ayakkabıcı ve onun yaşmaklı eşi; adamın karga yavrularını öldüren yılanı öldürmesi; tavşan ve aslanın su dolu kuyudaki yansımalarına bakmaları; Dimne ve Şanzaba, Aslan, kurt, çakal, leopar ve karganın haince deveye saldırmaları; ağızlarındaki bir çubuğa tutunmuş kaplumbağayı havada taşıyan ördeklerin köylüler tarafından şaşkınlıkla izlenmesi; Kelile, Dimne, kurt ve leopar tarafından izlenen Şanzabaya aslanın saldırması; ağacın içinde gizlenen adamın çalınan para hakkında kadıya yalan söylemesi; leoparın Dimne'nin hainliğini aslanın annesine anlatması; aslan ve annesi; aslan, Kelile, Dimne, leopar ve kurtlar; yalan söyleyen bâz-dâr'ın⁶⁰ elindeki şahinin aniden saldırarak onun gözlerini oyması; karga ve tasmalı güvercinler; karga ve ceylan; ayın sudaki yansımasına bakan filin tavşan tarafından kandırılması; tavşan ile bülbülün kedi ile istişaresi; keçisinin köpek olduğu iddiasıyla bir âbidin kandırılması; Şeytanın, hırsız uyuyan âbidin ineğini çalmaya teşvik etmesi; yatağın altındaki marangozun eşini ve onun aşığını dinlemesi; âbidin kızı fareye sunması; baykuşların kargalar tarafından mağaranın içinde yakalanmaları; yılan ve kurbağalar; maymunun kaplumbağanın üzerine binmesi; maymun ve kaplumbağa; aslanın eşiği öldürmesi; âbidin yanlışlıkla yağ çömleğini kırması; beşikteki çocuğu yılandan koruyan gelinciğin âbid tarafından öldürülmesi; fare ve kedi; hükümdarın, oğlunun gözünü çıkaran Fenze adlı şahinle konuşması; aslan,

⁶⁰ Farsçada bâz “doğan” ve dâr “sâhip olan” ile bâz-dâr, Kuşçu, avcı, doğancı anlamına gelmektedir.

çakal, leopar ve kurtlar; aslan, annesi ve iki ceylan; brahman rahiplerinin Heblâr'ın rüyalarını yorumlamaları; Heblâr ile büyük filozof Kebariyon; Heblârın eşi İranduht ve iki oğlu; rahiplerin yaptığı rüya yorumuyla ilgili olarak Heblâr'ın veziriyle konuşması; Heblârın vezirinin bilge adama danışması; Heblâr'a ait beyaz fil; Heblârın diğer filleri; Heblârın devesi; Bilâr ile İranduht; Heblâr ile İranduht; Bir çift güvercin; Heblâr, İranduht ve Bilâr; seyyah, maymun, yılan, aslan ve kuyumcu.

II. BÖLÜM

KATALOG

Bu bölümde İbn'ül-Mekarim Hasan tarafından hazırlanan 67 adet Kelile ve Dimne minyatürleri bir katalog şeklinde nüshanın sayfa sıralama esasıyla ve ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

No: 1

Konu : Sultan ve saraylılar, leoparlar, atlar ve şahin (kabul töreni)

Sayfa No: f.2v

Resim No: 11

Çizim No: 1

Ölçüleri: 14×5 cm

Tanım ve Kompozisyon: Tezhipli dikey dikdörtgen çerçeveye alınmış minyatür altın zemin üzerine bir şahin, iki leopar, iki at ve on iki insan figürü⁶¹ ihtiva etmektedir. Büyük oranda tahrip olmuş minyatürde tüm figürlerin başlarının etrafında haleler görülmektedir. Ayrıca figürlerin kıyafetleri nakışlı olarak çizilmiştir. Kompozisyonun alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler yer almaktadır. Sol kısımda ise yere dizüstü oturmuş, sakallı, uzun saçlı, elleri yenlerinin içinde, sağ tarafa bakar vaziyette bir figür dikkat çekmektedir. Söz konusu figürün önünde yan yana iki at tasviri bulunmakta olup öndeki kırmızı renkli atın yelesi altın, heybesi ise küf yeşili, altın ve mavi renklerle boyanmıştır. Atın ayaklarının arasında bir nesne silinmiş olduğundan mahiyeti anlaşılamamaktadır. Arkadaki mavi renkli atın yelesi siyah, heybesi ise yeşil, kahverengi ve altın renklidir. Her iki atın yularları siyah renkte işlenmiştir. Atların yanında arka arkaya yere oturmuş vaziyette iki leopar görülmektedir. Siyah

⁶¹ Nüshanın Minyatürlerindeki tüm insan figürlerinin kollarında süs amaçlı altın renkli ve dikdörtgen görünümlü tiraz bandına yer verilmiştir.

benekli beyaz leoparların yanlarına ve kompozisyonun üst kısmına doğru üç sıra halinde bir şahin ve on bir insan figürü yerleştirilmiştir. Sarıklı figürlerin kıyafetleri renkli ve nakışlıdır.

Kompozisyonun orta kısmında, ilk sırada, sol tarafa doğru bakan birinci şahıs, bağdaş kurup oturur haldedir. Altın kemerli sakalsız şahsın sarığı mavi, kıyafeti ise kırmızıdır. Aynı sıradaki ikinci figürün baş ve bedeninden küçük bir kısım farkedilebilmektedir. Silik vaziyetteki, sola doğru bakan uzun saçlı, sakallı figürün sarığı beyaz ve altın; kıyafeti ise altın ve yeşil renklidir. Sola doğru bakan üçüncü kişi, sakalsız olarak tasvir edilmiştir. Bağdaş kurup oturan, sola doğru bakan figürün sarığı mavi ve altın, kıyafeti ise altın, kahverengi ve pembe renktedir. Aynı sırada sol tarafta yer alan figür, sağa bakmaktadır. Uzun saçlı, sakallı şahsın sarığı beyaz, kıyafeti ise siyah ve yeşil renktedir. İkinci ve üçüncü sıradaki figürler, portre şeklinde resm edilmiştir. Sağ tarafta, ikinci sıradaki birinci figür uzun saçlı ve sakalsız olarak tasvir edilmiş olup, sarığı beyaz, kıyafeti ise altın ve koyu ve açık yeşil renklerle boyanmıştır. Sakalsız ve uzun saçlı olarak işlenmiş ikinci figürün sarığı turuncu ve altın, kıyafeti ise kahverengi, altın ve sarı ile boyalıdır. Figürün sağ elinde mavi renkte bir şahin bulunmaktadır. Şahinin önündeki figürün yüzü tamamen silinmiştir. Dikkatsizce boyanmış figürün kıyafeti kırmızı, sarığı ise muhtemelen mavidir.

Kompozisyonun en üst kısmında, üçüncü sırada, sağ tarafta, sarığı beyaz ve altın renkte olan figürün sadece baş kısmı çizilmiştir. Bunun yanında sola doğru bakan sakallı figürün başı ve bedeninin küçük kısmı mevcut olup, sarığı mavi, kıyafeti ise kırmızıdır. Yanındaki sakallı figürün sarığı kahverengi ve pembedir. Minyatürün sol üst köşesinde resm edilen sağa doğru bakan sakallı figürün başındaki hale, önündeki figürün başındaki hale ile temas etmektedir. Figürün sarığı altın ve sarı renkte boyanmıştır.

Minyatürde bulunan tüm figürlerin burun ve ağızları kırmızı renk ile boyanmıştır. Minyatürün etrafını çevreleyen bordürler ve tezhip çalışmaları, sahneyi süslemektedir. Sıcak renkler ile soğuk renklerin kontrast oluşturduğu

minyatürde form ve çizgiler esas itibariyle yatay olarak tasarlanmıştır. Renkler şekilleri tamamen kapatamadığı için veya şekillerin dış kısımlarına serpiştirildiğinden kısa zamanda hazırlandığı düşünülmektedir. Minyatürün etrafında herhangi bir yazı bulunmamaktadır.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde resim-metin ilişkisi bulunmamaktadır. Minyatürde kabul töreni sahnesi tasvir edilmiştir.

No: 2

Konu: Tahta oturmuş sultan ve arkasında çapraz şekilde mızrak tutan iki askerle önde nöbet tutan iki aslan (kabul töreni)

Sayfa No: f.3r

Resim No: 12

Çizim No: 2

Ölçüleri: 14×5 cm

Tanım ve Kompozisyon: Tezhipli dikey dikdörtgen çerçeveye alınmış minyatür altın zemin üzerine iki aslan ve on yedi insan figürü ihtiva etmektedir. Büyük oranda tahrip olmuş minyatürdeki tüm figürlerin başlarının etrafında haleler görülmektedir.

Bir önceki minyatür gibi figürlerin kıyafetleri nakışlı olarak çizilmiştir. Minyatürde insan figürlerinin bazıları başlarına sarık, diğerleri ise börk takmışlardır. Minyatürün sol kısmında, yere dizüstü oturan, sakallı, uzun saçlı figür, sağa doğru bakarak ellerini göğsünün önüne tutmuştur. Figürün sarığı mavi, kıyafeti ise kahverengi ve sarı ile boyanmıştır. Söz konusu figürün önünde kırmızı ve siyah renkte nakışlı bir sehpa ve onun üzerinde altın renkli iki sürahi yer almaktadır. Minyatürün sağ kısmında, yan yana yere dizüstü oturan iki insan figürü tasvir edilmiştir. Öndeki figürün yüzü tamamen silinmiştir. Ellerini göğsünün önüne tutan figürün kıyafeti altın ve küf yeşili renktedir. Diğer figür sakallı ve yarım vücut olarak resm edilmiştir. Figürün sarığı mavi, kıyafeti ise kırmızı ve pembe ile boyanmaktadır. Sürahilerin üstünde arka arkaya çizilen iki aslan figürüne yer verilmiştir. Sağa doğru bakan aslan turuncu, sola doğru bakan aslan ise, sarı renkte tasvir edilmiştir. Aslanların yeleleri altın renktedir. Sola doğru bakan aslanın önünde sakalsız, turuncu sarıklı bir figür çizilmiştir. Altın kemer takan figürün kıyafeti, kırmızı ve altın rengindedir.

Minyatürün tam merkezinde bağdaş kurup tahta oturan altın taçlı figür sultanı temsil etmektedir. Sola doğru bakan sultan sakallı ve uzun saçlı olarak

izilmiştir. Sultanın sol eli dizinde, sağ eli ise göğsü hizasındadır. Ayrıca bu şahsın sağ elinde bej renkli bir kadeh görülmektedir. Sultanın başı ile aynı hizada çizilen dört figürün  portre şeklinde diğeri ise dikey eksene bağlı yarım çizilmiştir. Sultanın hemen arkasındaki sakalsız figürün sarığı yeşil, kıyafeti ise pembe; önündeki figürün sarığı mavi, kıyafeti ise yeşildir. Figürün kıyafeti silinmiş vaziyettedir. Aynı sırada sağa doğru bakan sakallı figürün sarığı beyaz ve altın renkli olup kıyafeti silinmiştir. Sultanın arkasında iki sırada sekiz figür yer almaktadır. Soldaki dört figür, börk; sağdakiler ise sarık takmışlardır. Birinci sırada, öndeki yüz yüze bakan figürlerin ellerinde birer mızrak görülmektedir. Çapraz resm edilmiş mızrakların üstünde yeşil ve altın renkte bir börk resmi yer almaktadır. Sağ elinde mızrak tutan sakalsız figürün sarığı kahverengi ve pembe, kıyafeti ise kahverengi, sarı ve altın renktedir. Arkadaki sakalsız figürün sarığı yeşildir. Sol elinde mızrak tutan sakalsız figürün brk ve kıyafeti kırmızı ve altın ile boyanmıştır. Bahsedilen figürün arkasındaki sakallı figürün brk ve kıyafeti altın ve mavidir. En st sırada dört figür daha mevcuttur.

Sağ köşedeki sakallı figürün sarığı mavi, kıyafeti ise kırmızı; önündeki sakalsız figürün sarığı ve kıyafeti mavidir. Minyatürün sol köşesindeki sakallı figürün brk mavi ve altın, kıyafeti ise kahverengi olup önündeki sakalsız figürün brk mavi ve altındır. Oval şekillerin yeraldığı st kısımda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürü çevreleyen sade bordürler ve tezhip çalışmaları, sahneyi süslemektedir.

Sıcak ve soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Kullanılan renkler şekilleri tamamen kapatamadığı için veya şekillerin dış kısımlarına taşırıldığından dolayı kısa zamanda ve özentisiz hazırlandığı düşünülmektedir. Minyatürün etrafında herhangi bir yazı bulunmamaktadır.

Resim-Metin İlişkisi: Metinle minyatür arasında ilişki yoktur.

No: 3

Konu: Anuşirvan ve Burzuye

Sayfa No: f.8v

Resim No: 13, 14

Çizim No: 3

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Sayfanın üst kısmında dört alt kısmında dokuz satırlık metinler arasında yer alan minyatür kare formunda olup kırmızı zemin üzerinde Anuşirvan ve Burzuye arasındaki karşılıklı konuşmaları sahnelemektedir. Hikâyeye göre, Anuşirvan ve Burzuyenin dışında, altı figürün çizilmesi gereksiz gibi görülmektedir.

Bütün figürlerin başlarının etrafında altın yaldızlı haleler çizilmiştir. Minyatürün bazı kısımları silinmiş vaziyettedir. Ortadaki sola doğru bakan figür, Anuşirvan'ı temsil etmektedir. Altın renkli taç ve kemer takan, sarı, kahverengi, pembe, turuncu, altın, mavi ve açık ve koyu yeşil renkte tahtın üzerinde bağdaş kurup oturan Anuşirvan, sol elini dizüstüne, sağ elini ise göğsünün önüne tutmaktadır. Anuşirvan'ın nakışlı kıyafeti siyah ve küf yeşili rengindedir. Kompozisyonun sağ tarafında Anuşirvanın arkasında üç ve sağ arka yanında dört olmak üzere yedi kişi yer almakta ve bunlar Burzuye ve saray adamları veyahut şah'ın müşavirlerini temsil etmektedirler. Burada dizüstü oturmuş, sola doğru bakan, sakalsız, mavi sarıklı figür, ellerini göğsünün önüne tutmuştur. Söz konusu figürün ve Anuşirvan'ın arkasında iki insan başı görülmektedir. Bunlardan birisi sakalsız ve beyaz sarıklı, diğeri ise sakallı ve mavi sarıklı olarak resm edilmiştir. Sol tarafta bir tam ve üç yarım figür yer almaktadır. Figürler farklı özellikler taşımamakla birlikte önde dizüstü oturan kişinin Burzuyeyi temsil etmesi muhtemeldir. Elleri kol yenlerinin içinde saklı, uzun saçlı, beyaz sarıklı ve sakallı Burzuye'nin desenli kıyafetinin renkleri kahverengi, altın ve pembeden ibarettir. Burzuye'nin yanında dizüstü oturan, sakallı figürün sarığı yeşil, kıyafeti ise koyu

ve açık yeşildir. Minyatürün sol kısmında Anuşirvan'ın başı ile aynı hizadaki uzun saçlı ve sakalsız iki figürün göğüsten yukarı bölümleri resm edilmiştir. Anuşirvana yakın çizilen figürün sarığı bej, kıyafeti ise altın ve mavidir. Diğer figürün sarığı mavi, kıyafeti ise altın ve sarıdır.

Minyatürün üst kısmında iç içe iki sıra halinde oval şekillere yer verilmiş ve burada kullanılan sıcak ve soğuk renklerle dinamik bir ritim elde edilmiştir. Aynı şekilde sıcak ve soğuk renklerin birlikte kullanımı kompozisyonda kontrast oluşturmuştur. Kompozisyon sade ve zencerek dolgulu bordürlerle çevrelenmiştir. Minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özensiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Sasanî hükümdarı Hüsrev Anûşirvân Kelile ve Dimneyi elde etmek için hekim Burzuye'yi Hindistan'a göndermeden önce yapması gerekenlerle ilgili ona tavsiyelerde bulunmaktadır. Minyatürde de metne uygun olarak Anuşirvan ve Burzuye arasında cereyan eden konuşma sahnesi tasvir edilmiştir.

No: 4

Konu: Hikmet sahibi dört kişinin konuşması

Sayfa No: f.11r

Resim No: 15, 16

Çizim No: 4

Ölçüleri: 6.2×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür sayfanın üst kısmında on, alt kısmında üç satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁶² Kırmızı zemin üzerinde dört hikmet sahibi arasında cereyan eden konuşmanın resm edildiği minyatürde bazı yerler silik vaziyettedir.

Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde çiçeğe benzer kahverengi, pembe ve altın renginde üç şekil yer almaktadır. Orta kısmında eksenel simetrik olarak dört insan figürü çizilmiştir. Sağdan bağdaş kurup oturan üçüncü figürün dışında, diğer figürler dizüstü oturmuşlardır. Bütün figürlerin başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunmaktadır. Her dört figür sarıklı olup sağdan ikinci figürün sarığı altın, kahverengi ve pembe, diğerlerinininki ise altın ve beyaz renklidir. Desenli kıyafet giyen her dört figür, ellerini kol yenlerinde gizlemişlerdir. Sağdan birinci figürün kıyafeti altın, sarı ve siyah, ikinci figürün kıyafeti altın, koyu yeşil ve siyah, üçüncü figürün kıyafeti altın, koyu ve açık mavi, dördüncü figürün kıyafeti ise altın, açık yeşil ve siyah renklidir.

Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden kahverengi,

⁶² Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

چون خرد طبع او هنر پرور / چون فلک نام او جهان پیمای. لاجرم چون همه را بجانب او سکون افتاد و استقامت پدید آمد در عرصه هوا و ولا او قدم صدق می گذارند. شعر/ الناس أکس من أن يمدحوا رجلاً / حتی یروا عنده آثار احسان. و طایفه‌ای از مشاهیر ایشان که هر یک فضلی وافر و ذکری سایر داشتند بمنزلت ساکنان خانه و بطانه مجلس بودند چون قاضی محمد بن عبدالحمید اسحق و برهان‌الدین عبدالرشید نصر و امامان علی خیاط صاعد مبینی و عبدالرحمن بستی و محمد سیبعی و محمد نیشابوری و عبدالرحیم اسکافی و عبدالحمید زاهدی و فاخر و ناصر و محمود سگری و سعید خوزی و در بعضی اوقات محمد خبازی و محمد نیشابوری...

gri, açık yeşil, pembe ve turuncu renkte nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında altın renkli bir şerit ve aynı renkte üçgen dizisi arasında renkli beşgen formlara yer verilmiştir. Bu formlarda sıcak (kırmızı, sarı, kahverengi ve pembe) ve soğuk (yeşil ve mavi) renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Kırmızı zemin üzerindeki çiçek ve yapraklar ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler ile soğuk renkler kontrast oluşturmaktadır.

Minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hekim Burzuye Hindistan'a gitmeden önce hikmet sahibi üç kişi ile istişâre etmektedir

Minyatürde Burzuye ve üç hikmet sahibinin arasındaki karşılıklı konuşma sahnesi resm edilmiştir.

No: 5

Konu: Hindistana gitmeden önce tavsiyeler alan Burzuye

Sayfa No: f.20r

Resim No: 17, 18

Çizim No: 5

Ölçüleri: 5.8×5.9 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında dört, alt kısmında dokuz satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁶³ Kırmızı zemin üzerinde Burzuye ve üç kişinin arasında cereyan eden konuşmaların resm edildiği minyatürde bazı yerler silik vaziyettedir. Minyatürün bazı kısımları silinmiş vaziyettedir. Minyatürde figürler arasında farklılıklar bulunmadığından hangi figürün Burzuye olduğu belli değildir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde çiçeğe benzer üç çift dairesel şekil yer almaktadır. Ortadaki dört insan figürü dikey simetrik olarak çizilmiştir. Dizüstü oturan sarıklı figürlerin başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunmaktadır. Her dört figürün desenli kıyafetleri vardır. Sağdan birinci figürün kemeri ve sarığı altın ve turuncu, kıyafeti ise siyah, koyu yeşil ve altın ile boyanmıştır. Sakallsız, sola yönelmiş, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutan figürün yanında sakallı, altın ve beyaz sarıklı ikinci figüre yer verilmiştir. Ellerini kol yenlerinde gizleyen figürün kıyafeti altın ve sarı renk ile boyanmıştır. Üçüncü figür, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutmuştur. Beyaz ve altın sarıklı, sakallı, sağa doğru bakan, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutan

⁶³ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

مدت مقام دراز گردد و احتیاج بزیادتی باشد باز دیگری فرستاده شود که تمامی خزاین ما مبدول خواهد بود و آنگاه مثال داد تا روزی مسعود و طالعی میمون برای حرکت او تعیین کردند و او بر این اختیار روان شد و در صحبت او پنجاه صرّه در هر صرّه ده هزار دینار حمل فرمود و بمشایعت او جمله لشکر و بزرگان رفتند و برزویه طبیب با نشاطی تمام روی بزمین مهم نهاد چون بمقصد پیوست کرد درگاه پادشاه برآمد و مجلس های علما و اشراف و محفلها سوقة و موضعهای دیگر می گشت و از حال بزرگان رای و مشاهیر شهر و فلاسفه می پرسید و به هر جای اختلافی می ساخت و برفق و مدارا بهمه جانب زندگانی می کرد و فرا می نمود که برای طلب علم هجرت کرده ام و بر سبیل شاگردی بهر جای می رفت و اگر چه از علم بهره تمام داشت نادان وار ...

figürün kıyafeti altın ve açık ve koyu mavi ile işlenmiştir. Benzer şekilde çizilen dördüncü figürün sarığı altın ve mavi, kıyafeti ise kahverengi, altın ve pembe renktedir. Minyatürün üst kısımda kapalı mekânı temsil eden iç içe iki sıra halinde çizilen oval formlar görülmektedir. Bunlarda sıcak (kahverengi, kırmızı, pembe ve altın) ve soğuk (siyah, mavi ve yeşil) renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Kırmızı zemin üzerindeki çiçek ve yapraklar ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler ile soğuk renkler kontrast olarak kullanılmıştır. Minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hekim Burzuye Hindistan'a gitmeden önce diğer üç hikmet sahibi kişi ile istişâre etmektedir. Minyatürde metinde anlatıldığı şekliyle Burzuye ve üç hikmet sahibinin arasında cereyan eden konuşma sahnesi görülmektedir.

No: 6

Konu: Burzuye'nin Anuşirvan'a, Kelile ve Dimne hakkında malumat vermesi

Sayfa No: f.23r

Resim No: 19, 20

Çizim No: 6

Ölçüleri: 5.8×5.9 cm

Tanım ve Kompozisyon: Sayfanın üst kısmında bir, alt kısmında on iki satırlık metnin⁶⁴ arasında yer alan kareye yakın formdaki minyatürde dört insan figürü görülmektedir. Kırmızı zemin üzerinde Burzuye ve Anuşirvanın arasında cereyan eden konuşmalar resm edilmektedir. Minyatürün başlığına göre diğer figürlerin çizilmesi gereksiz olduğu düşünülmektedir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler yer almaktadır. Bu çizgilerin içinde çiçeğe benzer iki dairesel şekil görülmektedir. Minyatürün sağ tarafında, dalgalı yeşil çizgilerin üzerinde kahverengi ve turuncu renkte nakışlı bir yaygı üzerinde, kahverengi ve pembe renkte nakışlı bir mindere yaslanmış vaziyette bağdaş kurup oturan figür, Anuşirvan'ı temsil etmektedir. Sol eli göğüs hizasında, sağ elini ise Burzuyeye doğru uzatan Anuşirvan, altın taç ve kemer takmıştır. Başının etrafında altın yaldızlı hale bulunan figürün kıyafeti altın, siyah ve koyu yeşil renklidir. Anuşirvanın hemen önünde dizüstü oturan Burzuye, beyaz sarıklı ve sakalsız olarak çizilmiştir. Başının etrafında altın yaldızlı hale bulunan Burzuye, ellerini kol yenlerinde gizlemiştir. Burzuyenin kıyafeti kahverengi ve sarı renktedir. Onun yanında, yan yana oturan sarıklı iki figüre yer verilmiştir. Başlarının etrafında

⁶⁴ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... برزویه را پیش خواند و اشاره (اشارت) کرد که مضمون این کتاب را بر اسماع حاضران باید گذرانید. چون بخواند همگان خیره بماندند و برزویه را ثناها گفتند و خدای عزوجل را در تیسیر آن غرض شکرها گزاردند. و کسری بفرمود تا درهای خزاین بگشادند و برزویه را مثال موکد گردانیدند بسوگندها که بی احتراز در باید رفت و چندانکه مراد باشد از نقود و جواهر برداشت. برزویه رخسار خاک ببوسید و گفت حسن رای ملک و صدق رعایت پادشاه مرا از مال مستغنی کرده است و کدام مال خود در این محل تواند بود که از کمال بنده نوازی شاهنشاه گیتی او را حاصل آمدست (آمده است) اما چون سوگند در میانست (میان است) از جامه خانه خاص برای تشریف و مباحات یک تخت جامه از...

altın yaldızlı hale bulunan, dizüstü oturan, desenli kıyafet giyen her iki figür, ellerini kol yenlerinde gizlemişlerdir. Burzuyeye daha yakın çizilen figürün kıyafeti altın, açık ve koyu mavi, diğerininki ise kahverengi ve pembedir. Üst kısımda kapalı mekânı temsil eden kahverengi, turuncu ve mavi renkte nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında iç içe iki sıra halinde çizilen oval formlar görülmektedir. Bu formlarda sıcak (kahverengi, kırmızı, pembe ve altın) ve soğuk (siyah, mavi ve yeşil) renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Kırmızı zemin üzerindeki çiçek ve yapraklar ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek dolgulu bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler ile soğuk renkler kontrast olarak kullanılmıştır. Minyatürde yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hekim Burzuye Hindistan'dan döndükten sonra Kelile ve Dimne ile ilgili Hüsrev Anûşîrvâna malumat vermiştir. Sanatçı Minyatürü yaparken metne pek sadık kalmamıştır. Metinde hekim Burzuye ve Hüsrev Anûşîrvânın karşılıklı konuşmalarından bahs edilirken, ilgili minyatürde bu iki kişinin yanında başka iki figürün daha resm edildiği görülmektedir.

No: 7

Konu: Bir adam ile maskeli hırsız

Sayfa No: f.31r

Resim No: 21, 22

Çizim No: 7

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın alt kısmında yer almaktadır.⁶⁵ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde zengin bir ev sahibi, onun eşi ve bir hırsız arasında geçen olaylar sahnelemektedir. Minyatürde bütün figürlerin başlarının üstünde altın yaldızlı haleler bulunmaktadır. Merkezinde uzun saçlı, sakallı kişi ev sahibidir. Çıplak veya hafif giyimli olarak görülen ev sahibi elindeki sopayla karşısındaki şahsa saldırma pozisyonunda resm edilmiştir.

Minyatürün sağ tarafında ağzı ay şeklinde beyaz peçe ile örtülü ve sol elinde gri sopa taşıyıp, sağ elini ise ev sahibi'ne doğru uzatan hırsız'e yer verilmişken, sol alt köşede nakışlı battaniye altında yatan, uzun saçlı kişi ev sahibinin eşini temsil etmektedir. Figürler siyah çizgilerle resm edilmiştir. Sakal dışında erkeğin yüz tipi ile kadının yüz tipinin aynı olması dikkat çekmektedir.⁶⁶ Figürler yuvarlak yüzlü, küçük ağızlı ve burunlu, kavisli kaşlı, dolgun yanaklı, çekik gözlü ve uzun saçlı olarak tasvir edilmişlerdir. Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında oval

⁶⁵ Minyatürün üst kısmındaki metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır: ... شولم شولم، و دست در روشنایی مهتاب زدمی و بیک حرکت بپام رسیدمی، و بر سر روزنه بایستادمی و هفت بار این کلمه بگفتمی و بر ماهتاب از روزن فرو آمدمی بی رنج و در میان خانه بایستادمی و هفت بار دیگر بگفتمی، همه نقود خانه پیش چشم من حاضر آمدی. بقدر وسع و طاقت برداشتمی و هفت بار بگفتمی و بر مهتاب از روزنه برآمدمی. به برکه (برکت) این افسون نه کس مرا بتوانستی دید و نه از من بڭگمانی صوره (صورت) بستی. بتدریج این نعمت که می‌بینی به دست آمد. اما زنه‌ار تا این لفظ بکس نیاموزی که خلل‌ها زاید از آن. دزدان آن ماجرا بشنودند و باموختن افسون شاد شدند و ساعتی توقف نمودند. چون ظن افتاد که اهل خانه را خواب در ربود، مقدم ایشان هفت بار بگفت شولم شولم، و پای در روزن کردن همان بود ...

⁶⁶ Bu özelliğin selçuklu resim ve Minyatür sanatında yaygın olduğunu bilinmektedir. Bkz.: Nurhan Atasoy, "Selçuklu Kıyafetleri Üzerine Bir Deneme", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. IV, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1970-71, s. 111-113, 123-126.

formlarda sıcak (kırmızı, pembe ve sarı) ve soğuk (yeşil ve mavi) renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Zemin üzerindeki yapraklar ile üç yapraklı bir çiçek ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde yeşil ve kırmızı renklerin tonları kontrast olarak kullanılmıştır.

Minyatürde dengeli-kareli kompozisyon görülmektedir. Arka fondaki oluşturulmuş simetride monotonluğu gidermek amacıyla sağ ve soldaki perdenin kanatları farklı renklerde boyanmıştır. Bu minyatürde ve nüshanın diğer minyatürlerindeki kullanılan renklerde tahribattan kaynaklanan bozulmalar görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentsiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde bir hırsızın zengin birinin evinin çatısına çıktığı, zengin adamın da onu kandırmak için yüksek sesle tılsımlı sözler söylediği, hırsızın bu sözleri tekrarlayınca çatıdan evin içine düştüğü ve ev sahibi tarafından yakalandığı anlatılmaktadır. Bu itibarla minyatürün metne uygun olarak tasarlandığı görülmektedir.

No: 8

Konu: Bir adam ile kudurmuş deve

Sayfa No: f.35v

Resim No: 23, 24

Çizim No: 8

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında iki, alt kısımda onbir satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁶⁷ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde, kudurmuş tek hörgüçlü, sarı renkli bir deve ile ondan kurtulmak için kendini kuyuya salmış bir adam resm edilmektedir. Sağ ve sola doğru uzanan elleriyle kuyu başındaki biten bitkileri tutan adamın kıyafeti nakışlı olup, burmalı altın renkli bir kemer takmıştır. Yüzü silinmiş vaziyetteki adamın sol üst tarafında sarı renkte bir bal peteği yer almaktadır. Kuyunun dibinde ağzı tamamen açık gri-mavi renkte resm edilen bir ejderha bulunmaktadır. Kuyunun adam ile ejderha arasında kalan iç yüzeyindeki deliklerden dört adet yılan başı çıkmakta, ağız kısmında ise sağ ve sol tarafta dalların köklerini kemiren iki yaban faresi görülmektedir. Kemerli kuyunun içindeki objeleri göstermek için, kuyu süslenmiş kahverengi ve koyu pembe renkli tam kesit⁶⁸ şeklinde tasvir edilmektedir.

Kuyunun etrafı yeşilliklerle çevrilidir. Sağdaki yeşilliğin ortasında dairesel bir form görülmektedir. Kırmızı zemin üzerindeki bir, iki ve üç yapraklı çiçekler

⁶⁷ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... دایم بر فور می‌بریندند. و او در اثنای این محنت تدبیری می‌اندیشید و خلاص خود را مخلصی می‌جست. پیش خود زنبورخانه‌ای و قدری شهد یافت، چیزی از آن بلب برد، از نوعی در حلاوت آن مشغول شد که از کارهای خود غافل گشت و نه اندیشید که پای او بر سر چهار مار است و نتوان دانست که کدام وقت در حرکت آیند، و موشان در بریدن شاخه‌ها جدی بلیغ می‌نمایند و البته فتوری در ایشان راه نمی‌یابد و چندان که شاخه‌ها بگسست در کام اژدها قرار گیرد. از لذتی چنان حقیر چنین غفلتی بدو راه یافت و حجاب تاریک برابر نور عقل او بداشت تا موشان از بریدن شاخه‌ها بپرداختند و بیچاره حریص در دهان اژدها افتاد. پس دنیا را بدان چاه پر آفت مانند کردم و موشان سیاه و سپید و مداومت ایشان را بریدن شاخه‌ها به شب و روز که ...

⁶⁸ Bir şeklin görünmeyen iç kısımlarını görünür hale getirmek için hayali bir düzlemle keserek alınan görünüme kesit görünüşü denir. "Tam kesit" ise bir şeklin boydan boya kesit alınmasına denilmektedir.

ile minyatürün etrafını çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Bu tür yapraklı çiçekler ve resimleri çevreleyen zencerek motifli bordürlere İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne'sindeki minyatürlerde sıklıkla rastlanmaktadır. Minyatürde sıcak renkler (kırmızı, sarı, kahverengi, ...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve siyah) kontrast olarak kullanılmak suretiyle denge oluşturulmuştur. Minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Minyatürde yatay ve dikey unsurlar resme hareket katmaktadır. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde kudurmuş bir deveden kurtulmak amacıyla kuyuda saklanan adamın çabaları, yaptıkları ve başına gelenler anlatılmaktadır. Bu nedenle minyatürün metne uygun şekilde tasvir edildiği görülmektedir.

No: 9

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.36v

Resim No: 25, 26

Çizim No: 9

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısımda beş, alt kısımda sekiz satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁶⁹ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba arasında cereyan eden konuşmalar resm edilmektedir. Minyatürün sağ kısmında bağdaş Kurmuş vaziyette, altın renkli mindere yaslanıp, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutan kişi Debşelim ve onun karşısında dizüstü oturmuş, ellerini Debşelim'e doğru uzatan kişi ise, Beydeba'yı temsil etmektedir. Büyük bir kısmı silinmiş vaziyette olan her iki figürün başlarının etrafında altın yaldızlı haleler yer almaktadır. Görülebildiği kadarıyla iki figür altın renkli birer kemer takmakta ve nakışlı bir pantolon giyinmektedirler. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde dairesel bir form; üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden mavi, yeşil, altın, turuncu ve sarı renkte nakışlı perdeler bulunmaktadır. Sağ kanadı silinmiş vaziyette bulunan perdenin üst kısmında renkli beşgen formda sıcak (kırmızı ve pembe) ve soğuk (yeşil ve mavi) renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Zemin üzerinde ve iki figürün arasındaki çiçek ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde ön plandaki renklerin tonları (kırmızı, turuncu,

⁶⁹ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... رای هند فرمود برهمن را که بیان کن از جهت من مثل دو تنی که با یکدیگر دوستی دارند و بتضریب نمایی خائن بنای آن خلل پذیرد و بعداوت و مفارقت کشد. برهمن گفت هر گاه دو دوست به مداخلت شریری مبتلا گردند هر آینه میان ایشان جدایی افتد و از نظایر و اخوات آن اینست که بازرگانی بود بسیار مال و او را فرزندان در رسیدند و از کسب و حرفت اعراض نمودند و دست اسراف بمال او دراز کردند و پدر موعظت و ملامت ایشان واجب دید و در اثنا آن گفت که ای فرزند، دنیا جویان سه رتبتند و بدان نرسند مگر بچهار خصلت. اما آن سه که طالب آنند فراخی معیشت است و رفعت منزلت و رسیدن ثواب آخرت و آن چهار که بدان نتوان رسید مگر بوسیلت آن الفغندن مال است از وجهی پسندیده ...

altın, sarı, ...) sıcak kontrast olarak kullanılmıştır. Figürler minyatürün merkezinde yer aldığı için ve etraftaki diğer unsurlar simetrik bir şekilde yerleştirildiğinden dolayı, dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Minyatürde kullanılan renklerde tahribattan dolayı çatlaklar görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba'nın Arasında cereyan eden konuşma sahnesi tasvir edilmiştir.

No: 10

Konu: Dülger ve Maymun

Sayfa No: f.38r

Resim No: 27, 28

Çizim No: 10

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın alt kısmında onüç satırlık metnin altında yer almaktadır.⁷⁰ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir dülger ile bir maymun arasındaki macera sahnelenmektedir. Sakallı, uzun saçlı ve beyaz sarıklı dülgerin başı altın yaldız haleli olarak, altın, yeşil ve siyah renkli nakışlı gömlek ile tasvir edilmiştir. Dülgerin hemen karşısında kama ve kesilmiş bir ağacın gövdesi üzerinde turuncu renkli bir maymun resm edilmiştir. Maymunun başı altın yaldız halelidir. Yüzü tamamen silinmiş vaziyette bulunan dülger, başını maymuna doğru hafifçe eğip, elleriyle mavi kamayı tutmaktadır. Silinmiş vaziyette olan maymun figürünün arkasında yeşil ve meyveli bir ağaç bulunmaktadır. Ağaç ve minyatürün alt kısmında yer alan dalgalı yeşil çizgiler doğal ortamı temsil etmektedir. Bu çizgilerin ortasında iki dairesel şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerindeki çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler (kırmızı, turuncu, altın, ...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve siyah) kontrast olarak kullanılarak denge yaratılmıştır. Minyatürde üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan

⁷⁰ Minyatürün üst kısımdaki metinde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer almaktadır:
و بزرگ منش تر. کلیله را گفت چه می بینی در کار ملک که بر جای قرار گرفته است و حرکت نشاط فرو گذاشته کلیله جواب که تو را بذهن سؤال چه کارو آن سخن چه بابت تست و ما بر درگاه این ملک آسایشی داریم و طعمه می یابیم و از آن طبقه نیستیم که به مفاوضه ملوک مشرف توانیم شد یا سخن ایشان بنزدیک پادشاهان محل استماع تواند یافت. از این حدیث درگذر که هر که بتکلف کاری کند که او سزای آن نباشد بدو آن رسد که به بوزنه رسد. دمنه گفت چگونه بود حکایت دروگر و بوزنه گفت آورده اند بوزنه ای درودگری را دید که نشسته بر چوبی و آنرا می برید و دو میخ پیش هر گاه که یکی بکوفتی دیگری که پیش کوفته بودی برآوردی. در این میان بحاجتی برخاست بوزنه بر چوب نشست از آن جانب که بریده بود، آنتین او...

taşırlmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde bir dölgerin bir ağacı kesmesi, kestiğı kısma bir kama sokması, bir maymunun kamayı yerinden çıkarttığında kuyruğunun oraya sıkışması ve dölgerin bu duruma öfkelenip maymunu dövmesi anlatılmaktadır. Minyatürde dölger ve maymunun birbirleriyle karşılaştığı an görölmektedir.

No: 11

Konu: Aslan ile leopar, kurt, koç (dağ keçisi) ve Dimne

Sayfa No: f.41r

Resim No: 29, 30

Çizim No: 11

Ölçüleri: 5.3×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üstündeki ondört satırlık metnin altında yer almaktadır.⁷¹ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde beş hayvanın arasındaki konuşma sahnelemektedir. Minyatürün sağ ve aşağı kısmında yere oturmuş vaziyette, vücudunun ön kısmı ve boynu altın yaldızlı aslan tasvir edilmektedir. Aslan ormanın kralı kabul edildiği için, leopar, kurt, koç (dağ keçisi) ve Dimne'den nisbeten daha büyük resm edilmiştir. Aslanın kafasının üstünde ve minyatürün sağ kısmında siyah benekli ve vücudunu ön kısmı altın yaldız ile boyanmış ve yere oturmuş şekilde leoparı gormekteyiz. Leoparın vücudunun son kısmı ve kuyruğu çerçeveye sığmadığı için çizilememiştir. Aslan leoparın önünde olduğundan onun ayakları görülmemektedir. Dimnenin dışında minyatürdeki bütün hayvan figürleri, karşıdaki figüre bakmaktadırlar. Minyatürün sol ve aşağı kısmında Dimneyi, sarı renkte ve aslanın karşısında oturmuş, kafası yere doğru ve kuyruğu yukarıya doğru, vücudunun iç kısmı altın yaldız ile boyanmış vaziyette görmekteyiz. Minyatürün solunda ve Dimne'nin üst kısmında kurt figürünü oturma durumunda, yüzü leopara bakan ve vücudunun dış kısmı gri-mavi ve iç kısmı altın yaldız rekte görülmektedir. Minyatürün sol ve en üst kısmında pembe renkte koç (dağ keçisi)

⁷¹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler görülmektedir:

... دمنه گفت چنین است لکن هر که از خطر بگریزد خطیر نگرزد، شعر/ لولا المشقة ساد الناس كلهم/ الجود يفر والاقدام قتال. بیت/ از خطر خیزد خطر زیرا که سوذ ده چهل/ برنبنذ گر بترسذ از خطر بازارگان. و در سه کار خوض نتوان کرد مگر برفعت همت و قوت طبع عمل سلطان و بازرگانی دریا و مغالبت دشمن. و علما گویند مقام صاحب مروت به دو موضع ستوده است در خدمت پادشاه کامران مکرم یا در میان زهاد قانع محترم. کلیله گفت ایزد تعالی خیر و خیرت و صلاح و سلامت بدین عزیمت هر چند مخالفیم مقرون گردان. دمنه برفت و بر شیر سلام کرد. شیر بپرسید که کیست...

figürü bulunmaktadır. Kafasını yukarıya doğru tutmuş, siyah sakallı, boynuzları ve vücudunun iç kısmı altın yaldız ile boyanmıştır. Minyatürün alt kısmında yer alan dalgalı yeşil çizgiler doğal ortamı temsil etmektedir. Dalgalı çizgilerde üç çift dairesel şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerindeki çiçekler ile yapraklar ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler (kırmızı, pembe, altın, ...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve siyah) kontrast oluşturmaktadır. Aslan, leopar, kurt, koç (dağ keçisi) ve Dimne'nin başlarının etrafında hale bulunmamaktadır.⁷² Minyatürde üçgen kompozisyon oluşturmaktadır. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Aslan, leopar, kurt, koç (dağ keçisi) ve Dimne'nin arasında cereyan eden konuşmaların sahnelendiği minyatür metne uygun şekilde tasvir edilmiştir.

⁷² İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne nüshasındaki tasvir edilen yırtıcı hayvanların başlarının etrafında hale resm edilmemiştir. Ayrıca baykuş hariç Minyatürlerdeki bütün kuşların başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunmaktadır.

No: 12

Konu: Aslan, koç (dağ keçisi), Dimne ve Şanzaba adlı bir öküz

Sayfa No: f.44v

Resim No: 31, 32

Çizim No: 12

Ölçüleri: 5×6.5 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üstündeki onbeş satırlık metnin altında yer almaktadır.⁷³ Minyatürde kırmızı zemin üzerindeki dört hayvan arasında geçen konuşma sahnelemektedir. Minyatürün sağ ve aşağı kısmında yere oturmuş vaziyette, vücudunun ön kısmı ve boynu altın yaldızlı aslan tasvir edilmektedir. Aslan ormanın sultanı kabul edilmesine rağmen, boy açısından öküz, koç (dağ keçisi) ve Dimne ile eşit resm edilmiştir. Aslanın kafasının üstünde ve minyatürün sağ kısmında Dimneyi vücudunun ön kısmı altın yaldız ve diğer kısımları sarı ile boyanmış ve yere oturmuş şekilde görmekteyiz. Dimnenin vücudunun son kısmı ve kuyruğu çerçeveye sığmadığı için çizilememiştir. Yüzleri silinmiş vaziyette bulunan minyatürdeki bütün hayvan figürleri, karşıdaki figüre bakmaktadırlar. Minyatürün sol ve aşağı kısmında beyaz renkte ve vücudunun üzerinde siyah şeritler bulunan, Şanzabayı temsil eden tek hörgüçlü bir öküz görülmektedir. Boynuzları altın yaldız ile boyanmış öküzün sırtında altın yaldız ile siyah benekli bir heybe bulunmaktadır. Aslanla karşısında duran öküz arasında gri-mavi renkte bir taş parçası çizilmektedir. Ayaklarını minyatürün alt kısmında yer alan dalgalı yeşil

⁷³ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

نکند باز رای صید ملخ/ نکند شیر عزم زخم شغال/ دمنه گفت: ملک را کار او چندین وزن نباید نهاد اگر خواهد و فرماید او را بیارم تا ملک را مطیع باشد شیر از این سخن شاذ گشت و باوردن او اشاره فرمود دمنه بنزدیک شنزبه رفت و با دلی قوی بی‌ترددی و تحرّزی با وی سخن گفت و گفت مرا شیر فرستاده است و فرموده که ترا بنزدیک او برم. و مثال داده اگر مسارعت نمایی امانی دهم بر تقصیر که تا این غایت روا داشته‌ای و از خدمت و دیدار ما تقاعد نموده و اگر توقفی کنی بر فور باز گردم و آنچ (آنچه) رفته باشد باز نمایم. شنزبه گفت کیست این شیر. گفت ملک سباع. شنزبه بترسید که ذکر شیر و سباع شنیز دمنه را گفت اگر مرا قوی‌دل گردانی و از باس او ایمن کنی با تو بیایم. دمنه با او وثیقتی کرد. و شرایط تأکید و احکام اندر آن به جای آورد و هر دو روی به جانب شیر...

izgilere basan öküzün arkasında sol üst kısımda pembe renkte ko (dağ keçisi) figürü bulunmaktadır. Kafasını yukarıya kaldırmış keçinin sakalı, boynuzları ve vücudunun iç kısmı altın yıldız ile boyanmıştır. küz koun önünde çizildiği için, koun ayakları görülmemektedir. Minyatürün alt kısmında yer alan dalgalı yeşil çizgiler doğal ortamı temsil etmektedir. Dalgalı çizgilerin sağ kısmında dairesel bir şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerindeki çiçekler ile yapraklar ve minyatürü çevreleyen sade bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde ağır basan sıcak renkler (kırmızı, pembe, altın, sarı, ...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve siyah) kontrast olarak kullanılmıştır. Aslan, öküz, ko (dağ keçisi) ve Dimne'nin başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Minyatürde üçgen kompozisyon oluşturmaktadır. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Şanzaba adlı bir öküz sahibinden bir yolculuk esnasında ayrı düşer ve yemyeşil bir yerde yaşamaya başlar ve hep böğürür. Bölgenin hâkimi aslan onun sesini duyar ve daha önceden öküz sesi duymadığı için çok korkar. Aslan Şanzaba ile yakın arkadaş olur. Bu durum Dimnenin kıskanması ve Şanzabaya iftira atmasına sebep olur. Aslan Şanzabayı öldürür ancak sonuçta Dimnenin iftirasını anlayınca onu cezalandırır. Metne sadık kalınarak doğada resm edilen minyatürde aslan, ko, Dimne ve Şanzaba arasında geçen karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir. Sadece resm edilen ko (dağ keçisi) figürü metinde bulunmamaktadır.

No: 13

Konu: Kadının, kızın aşığını öldürmeye çalışması

Sayfa No: f.46r

Resim No: 33, 34

Çizim No: 13

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında sekiz, alt kısmında beş satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁷⁴ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir kadınla, onun ücretli çalıştırdığı bir yosması ve yosmanın sevgilisi arasında geçenler sahnelemektedir. Minyatürün sol kısmında, yeşil, altın ve siyah renkte desenli bir battaniye altında uzanan, kalçası çıplak ve battaniyeden dışarı çıkmış vaziyette yosmanın sarıklı sevgilisi tasvir edilmiştir. Başının etrafında altın yaldızlı halesi ile çizilen erkek figürün hemen yanında yosmayı temsil eden figür bulunmaktadır. Söz konusu figürün başının etrafında altın yaldızlı hale mevcut olup ayakları battaniye altından ve onu çalıştıran karşındaki ev sahibi kadına doğru uzatılmış durumdadır. Başının etrafındaki altın yaldızlı halesiyle oturan, bordo ve pembe renkte desenli kıyafeti olan başörtülü, uzun saçlı ev sahibi kadın, eğilerek bir kamaşa döktüğü zehiri adamın arkasından vermek üzere resm edilmiştir. Mavi baş örtüsünün etrafında çizilen bordür ve eteğinin aşağı kısmı altın yaldızla boyanmıştır. Her üç figürün yüz kısmı tamamen silinmiş vaziyette olup yüzlerinden hiçbir detay anlaşılamamaktadır. Minyatürün üst kısmında kapalı mekânı temsil eden nakışlı rengârenk bir perde

⁷⁴ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

می‌جوشید و با کنیزک می‌خروشید و با او نمی‌آمد که حجاب حیا از میان برداشته بود و جان بر کف دست نهاده بضرورت در حیلست ایستاد تا برنا هلاک کند. و آن شب که زاهد نزول کرد تدبیر آن ساخته بود و فرصت کار نگاه داشته و شراب‌های گران در ایشان پیموده تا هر دو مست شدند و درگشتند. چون هر دو را خواب در ربود زن قدری زهر در ماسوره‌ای نهاد و یک سر ماسوره در اسافل برنا نهاد و یک سر سوی دهن گرفت تا زهر در وی دمزد. پیش از آن که زن دم بر آورد باذی از خفته جدا شد و زهر تمام در حلق زن بپراکند بر جای سرد شد. و از گزاف نگفته‌اند جزاء مقبل الاست الضراط. زاهد آن حال مشاهده میکرد. چون صبح صادق جمال گیتی را به نور صدق خویش منور گردانید خود را از ظلمت فسق و فساد آن طایفه ...

bulunmaktadır. Kanatsız perdenin üst kısmının birinci sırasındaki oval formlarda sıcak (kırmızı, pembe, sarı ve altın) ve soğuk (yeşil, mavi ve siyah) renkler ile ikinci sırasında ise yeşil, turuncu, altın ve pembe renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler yer almaktadır. Dalgalı çizgilerin arasında üç çift dairesel şekil görülmektedir. Zemin üzerindeki yapraklar ile çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler (kırmızı, pembe, altın, sarı,...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve siyah) kontrast olarak kullanılmıştır. Minyatürde, üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre bir hırsız, zâhid bir adamın hükümdardan hediye olarak aldığı kıyafeti çalar ve zâhid onu aramak amacıyla bir şehre gider ve gece bir evde konaklamak ister. Ev sahibi kadının ücretli çalıştırdığı bir yosması vardır. Kadın yosmanın sevdiği adamı sarhoş edip arkasından bir kamışla zehir vererek öldürmek ister. O anda adam yellenir ve tüm zehir kadının boğazına kaçır ve kadın ölür.

Minyatürde ev sahibi kadının yosma ile sevişen adamın arkasından bir kamışla zehir vermesi anı tasvir edilmiştir.

No: 14

Konu: Kadı, hacamatçı, ayakkabıcı ve onun yaşmaklı eşi

Sayfa No: f.47v

Resim No: 35, 36

Çizim No: 14

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on, alt kısmında üç satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁷⁵ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir kadı, hacamatçı, ayakkabıcı ve onun yaşmaklı eşi arasında geçen olaylar sahnelemektedir. Kompozisyon sahnesi üçe bölünmüştür. Üst kısımda kapalı mekânı temsil eden nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında oval formlarda sıcak (kırmızı, pembe ve sarı) ve soğuk (yeşil, mavi ve siyah) renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün orta kısmında ise dört figür yer almaktadır. Sağ tarafta, kâdıyı temsil eden figürün başının etrafında altın yaldızlı hale bulunmaktadır. Kâdı beyaz sarıklı, sakallı ve nakışlı kıyafetli olarak tasvir edilmiştir. Altın, yeşil ve siyah renkli kıyafetiyle kâdı nakışlı bir yastığa yaslanarak, sağ elini hacamatçıya doğru uzatmıştır. Bağdaş kurup oturan kâdının önünde sakallı ve beyaz sarıklı hacamatçı oturmuştur. Başının etrafında yaldızlı hale ile resm edilen hacamatçının altın, koyu ve açık mavi renkte nakışlı bir kıyafeti vardır. Dizüstü oturan uzun saçlı hacamatçı, ellerini kol yenlerinde gizlemiştir. Hacamatçının hemen yanında sakallı ve beyaz sarıklı ayakkabıcı oturmuştur. Başının etrafında yaldızlı hale ile resm edilen ayakkabıcı altın, sarı ve açık turuncu renkte nakışlı bir kıyafet ile tasvir edilmiştir.

⁷⁵ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

دست‌افزار خواست که بخانه مهتری خواست رفت. زن دیری توقف کرد و پس استره تنها بنو داد. حجام در خشم شد و در تاریکی استره بر وی انداخت. زن خود را بر زمین افکند و فریاد بست که بینی بریدنی. حجام متحیر گشت و همسایگان درآمنند و او را ملامت کردند. شعر/ حتی تحلی الصبح فی جناتها کالماء ملمع فی خلال الطحلت. چون صبح صادق مشاطه‌وار کلاه ظلمانی از پیش برداشت و جمال روز روشن را بر اهل عالم جلوه گردانید اقربای زن جمله جمع شدند و حجام را بقاضی بردند. قاضی پرسید که بی گناهی ظاهر و جرمی معلوم مثله گردانیدن این عورت چرا روا داشتی. حجام متحیر گشت و در تقریر حجت عاجز شد. قاضی بقصاص و عقوبت حکم کرد....

Ayakkabıcı ellerini çapraz vaziyette göğüs üzerinde tutmuştur. Hacamatçı ve ayakkabıcının altın renkli taraklı formlu yakaları vardır. Ayakkabıcının yanında dizüstü oturan, bedeninin yarısı çizilmemiş yaşmaklı figür, ayakkabıcının eşini temsil etmektedir. Üzerinde beyaz renkli kıyafet olan ayakkabıcının eşi, kadı, hacamatçı ve ayakkabıcı gibi altın renkli kemer takmıştır. Minyatürün alt kısmında yer alan dalgalı yeşil çizgiler, yaygı olarak çizilmiştir. Dalgalı yeşil çizgilerin içinde üç dairesel şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerindeki yapraklar ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler (kırmızı, pembe, kahverengi, altın, sarı, ...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve siyah) kontrast olarak kullanılmıştır. Minyatürde kompozisyon dikey ekseninde oluşturulmuştur. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre zâhid bir önceki minyatürde anlatılan olayı görünce oradan çıkar ve geceyi geçirmek için bir ayakkabıcının evine gider. Ayakkabıcı içki içmek için dışarı çıktığında eşi hacamatçının karısı ile sevgilisine haber gönderir ve onu eve çağırır. Ayakkabıcı eve dönüp karısının sevgilisini kapıda görünce kuşkulandır, sarhoşluğun etkisi ile hacamatçının karısını kendi eşi zanneder ve onun burnunu keser. Ertesi gün eşinin burnunu sağlam görünce rabbine istiğfar eder. Hacamatçının karısı da sen usturayı fırlattın burnum kesildi diyerek onu kadıya şikâyet eder. Zâhid söz alır ve kendimiz ettik kendimiz bulduk der.

Minyatürde kadı, hacamatçı, ayakkabıcı ve onun yaşmaklı eşinin arasında cereyan eden karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 15

Konu: Adamın karga yavrularını öldüren yılanı öldürmesi

Sayfa No: f.51r

Resim No: 37, 38

Çizim No: 15

Ölçüleri: 6×5.8 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on, alt kısmında üç satırlık metnin⁷⁶ arasında yer almaktadır.⁷⁷ Minyatürün sağ kısmında üç insan figürü, sol kısmında ise karga ve yılandan oluşan iki hayvan figürü görülmektedir. Burun ve ağızları kırmızı renkli insan figürleri, sarıklı, başlarının etrafında altın yaldızlı hale ve desenli kıyafetlerle resm edilmiştir. Üç figürden ikisi ellerini çapraz şekilde göğüsleri üzerinde tutar halde tasvir edilmiştir. İkisi bıyıklı ve sakallı, diğeri ise sakalsız, bıyısız ve uzun saçlı olarak çizilmiştir. Öndeki iki eli ile bir sopayı tutmuş, büyük bir yılanı vurmaktadır. Pembe renkli yılanın başının etrafında oval bir hale bulunmaktadır. Her üç insan figürü, desenli kıyafet giyinip, sola doğru bakmaktadırlar. En önde bulunan figürün kıyafeti, yeşil, siyah ve altın, sarığı ise turuncu ve altın renkte çizilmiştir. Diğer sakallı figürün kıyafeti, turuncu, pembe ve altın, sarığı mavi ve altın renkte, sakalsız adamın kıyafeti ise, koyu mavi, açık mavi ve altın, sarığı pembe ve altın renkte nakş edilmiştir. Minyatürün sol ve en üst kısmında 45 derecelik açıyla resm edilen karga figürünün başının etrafında altın yaldız hale bulunmaktadır. Karganın kanatlarının yukarı kısmı ve kuyruğunun ucu altın

⁷⁶ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

...دوستان نتوان گذشت و رای خردمندانرا خلاف نتوان کرد. شگال گفت: صواب آنست که تو در اوج هوا پرواز کنی و در بامها و صحرايها چشم و نظر بر پیرایه گشاده افکنی که ربوذن آن میسر شود فروذ آیی و آن را برداری و هموارتر می‌روی چنانکی از چشم مردمان غایب نگردی. چون نزدیک مار رسی بوی (به وی) اندازی تا مردمان که در طلب آن آمده باشند نخست تو را باز رهانند. پس زاغ روی باباذانی نهاد. زنی را دید که پیرایه بر گوشه بام نهاده و خود طهارت میکرد بدان مشغول بود. در ربوذ و بر آن ترتیب که شگال فرموده بوذ بر مار [بیانداخت]. مردمان که در پی زاغ بودند در حال سر مار بکوفتند و زاغ باز رست. دمنه گفت این مثل بدان آوردم تا بدانی که آنچه (آنچه) بحیلت توان کرد بقوه (بقوت) ممکن نشود...

⁷⁷ Onuncu satırın sonunda silinmiş kelimenin "بیانداخت" olması düşünülmektedir.

renginde boyanmıştır. Minyatürün etrafını çevreleyen zencereğin sol üst kısmı silinmiş vaziyettedir. Altta zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde dairesel bir form yer almaktadır. Kırmızı zemin üzerinde bulunan yaprak ve çiçekler sahneyi süslemektedir. Minyatürde denge sağlayan sıcak renklerin tonları (kırmızı, turuncu, altın, pembe ve sarı) ile soğuk renklerin tonları (yeşil, siyah ve mavi) birlikte kullanılmıştır. Figürler ışınal formda çizildiği için diyagonal kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre bir karganın dağın tepesindeki bir ağaçta yuvası bulunmaktadır. Bir yılan defalarca karganın yavrularını yutar. Çakal arkadaşı ile bir hile düşünür. Karga bir kızın mücevherini kapar ve insanların gözü önünde onu yılanın yanına bırakır. İnsanlar mücevheri almak için yılanı öldürür ve karga böylece yilandan kurtulur. Minyatürde karga uçarken, yılan ise adamlar tarafından öldürülürken tasvir edilmiştir.

No: 16

Konu: Tavşan ve aslanın su dolu kuyudaki yansımalarına bakmaları

Sayfa No: f.52v

Resim No: 39, 40

Çizim No: 16

Ölçüleri: 5.5×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında yer almaktadır. Minyatürün altında on üç satırlık metnin bulunmaktadır.⁷⁸ Kırmızı zemin üzerinde tavşan ve aslanın arasında geçenlerin sahnelendiği minyatürde tavşan ve aslan, kuyudaki yansımalarına bakmaktadırlar. Yansımaları göstermek için kesit şeklinde tasvir edilen kuyunun kemeri, pembe ve alınlığı altın renkte nakş edilmiştir. Aslanın bedeni turuncu, yelesi, karnı ve vücudunun ön kısmı altın renkte çizilmiştir. Tavşan ise açık mavi renkte resm edilmektedir. Aslan ve tavşanın başlarının etrafında hale yoktur. Kuyunun hemen yanında silinmiş vaziyette beyaz gövdeli yeşil ve meyveli bir ağaç bulunmaktadır. Ağacın meyveleri kahve rengi ve altın rengindedir. Ağaçta başının etrafında altın yaldız hale bulunan bir kuş figürü görülmektedir. Ağaç ve minyatürün alt kısmında yer alan dalgalı yeşil çizgiler ve onun yukarısında üst üste çizilen iki taş, doğal ortamı temsil etmektedir. Dalgalı yeşil çizgilerin ortasında sarı renkte bir dairesel şekil yer almaktadır. Zemin üzerindeki yaprak ve çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler (kırmızı, altın, sarı, kahverengi,...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve

⁷⁸ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

در چاه افکند و غوطی بخورد و نفس خونخوار و جان شکن را بمالک سپرد. خرگوش بسلامت باز رفت. وحوش از صورت و کیفیت کار شیر پرسیدند گفت بمکننت او را در آب غوطی دادم کچون گنج قارون خاک خورد شد و همه بر مرکب شادمانگی سوار گشتند و در مرغزار امن و راحت جولان نمودند و این بیت را ورد ساختند شعر/ و الله لم أشتت به فالکل رهن للمات (للممات) لکن من طیب الحیوة آن تری موت العادات. کلیلہ گفت اگر گاو را هلاک توانی کرد چنانکی رنجی بشیر (به شیر) باز نگردهد وجهی دارد و در احکام خرد تأویلی یافته شود، و اگر بی آنچ (آنچه) مضرتی بذو پیوندد دست ندهد زنهار تا آسیب بدان نرنی که هیچ خردمند برای آسایش خویش رنج مخدوم اختیار نکنند. سخن بر این کلمه بآخر رسید. دمنه...

siyah) kontrast olarak kullanılmıştır. Minyatürde üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Yeşillik bir bölgede bir aslan yaşarmış. O civarda olan hayvanlar ondan korkarmış. Güvenli bir yaşam sürmeleri için toplanıp bir çare düşünmüşler ve tavşanı temsilci olarak seçip aslana göndermişler. Plan gereği tavşan aslanın yanına geç gitmiş ve ona yolda bir aslan gördüğünü, onun kral olmak istediğini ve yanında olan diğer tavşanı aldığını söylemiş. Aslan, diğer kabadayı aslanı görmek istemiş. Birlikte kuyunun başına gitmişler. Aslan kendisinin ve yanındaki tavşanın sudaki yansımalarını görünce suya atlayıp boğulur. Minyatürde metne sadık kalınarak aslan ve tavşanın sudaki yansımalarına bakma anları tasvir edilmiştir.

No: 17

Konu: Dimne ve Şanzaba

Sayfa No: f.58v

Resim No: 41, 42

Çizim No: 17

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında altı, alt kısmında yedi satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁷⁹ Minyatürde iki meyveli ağaç, iki kuş, Dimne ve Şanzaba görülmektedir. Minyatürün sol alt kısmında yere oturan, vücudunun ön kısmı altın yaldızlı, Dimne figürü bulunmaktadır. Dimnenin beden rengi bej olup kuyruğu çerçeveye sığmadığı için çizilememiştir. Dimnenin önünde turuncu bir taş görülmektedir. Sol elini havada tutan Dimnenin önünde, Şanzaba beyaz renkli olarak tasvir edilmiştir. Dimne ve Şanzabanın başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Şanzabanın iki ayakların arasında açık mavi bir taş nakş edilmiştir. Siyah benekli beyaz öküzün sırtında bir heybe bulunmaktadır. Desenli heybenin kenarı altın, iç kısmı ise açık mavi ile boyanmıştır. Dimne ve Şanzabanın yanında gövdeleri pembe renkte birer meyveli yeşil ağaç ve ağaçlarda birer kuş çizilmiştir. Kuşların başlarının etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Dimne ve Şanzabanın ayaklarının altında doğal ortamı temsil eden dalgalı yeşil çizgiler bulunmaktadır. Dalgalı çizgilerin arasında dairesel üç çift şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde

⁷⁹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... شیر گفت صواب هم این است و اگر ازین علامت چیزی مشاهده افتد شبهت زایل گردد. چون دمنه از اغوای شیر بپرداخت و دانست که بدم او آتش فتنه از آن جانب بالا گرفت خواست کی گاو را ببیند گفت یکی شنزبه را ببینم و از مضمون ضمیر او تنسمی کنم. شیر اجازه (اجازت) کرد. دمنه چون سرافکنده اندوهگن نزدیک شنزبه رفت. شنزبه ترحیبی تمام نمود و گفت روزها است تا ندیده‌ام سلامت بوده است. دمنه گفت چگونه سلامت تواند بود کسی که مالک نفس خود نتواند بود و اسیر فرمان دیگران و بر جان و دل خود لرزان، یک نفس بی هم و خطر نزنند و یک سخن بی‌خوف و فزع نگویند. گاو گفت موجب نومیدی چیست. گفت آنچ در سابق تقدیر رفته است جف القلم بما هو کائن الی یوم القیامه و کیست که با قضای آسمانی مقاومت تواند پیوست؟ و در این عالم به منزلتی رسد و از نعمت دنیا شربتی...

ağır basan sıcak renkler (kırmızı, pembe, altın, sarı, ...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve siyah) kontrast olarak kullanılmıştır. Minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görölmektedir. şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde Dimnenin şanbazaya iftira atması ve onun aslan tarafından öldürölmesine sebep olması anlatılmaktadır. Minyatürde Dimne ile şanbaza arasında geöen karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 18

Konu: Aslan, kurt, çakal, leopar ve karganın haince deveye saldırımları

Sayfa No: f.63v

Resim No: 43, 44

Çizim No: 18

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında bir, alt kısmında on iki satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁸⁰ Minyatürde karga dahil olmak üzere, altı hayvan figürü bulunmaktadır. Minyatürde kırmızı zemin üzerinde aslan, kurt, çakal, leopar ve karganın birlikte, haince deveye saldırımları sahnelemektedir. Karga dışında, sırtı yerde olan deveye saldıran başka hayvanların başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Turuncu aslan, gri kurt, sarı çakal ve bej leoparın vücudunun ön kısımları altın rengiyle boyanmıştır. Ayrıca aslan ve kurtun yelesi altın renkte görülmektedir. Aslan, kurt, çakal ve leoparın deveye saldırma anı tasvir edilmiştir. Devenin ayaklarının yanında çizilen karganın gagası, ayakları ve gözü kırmızı ile boyanmıştır. Arka fonda gövdesi pembe renkte meyveli yeşil bir ağaç çizilmiştir. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler bulunmaktadır. Dalgalı çizgilerin arasında bej renkli bir taş görülmektedir. Minyatürde ağaç ve dalgalı yeşil çizgiler doğal ortamı temsil etmektedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler (kırmızı, pembe, altın, sarı,...) ile soğuk renkler (mavi, yeşil ve siyah) kontrast olarak kullanılmıştır. Minyatür kompozisyonuna üçgen formu bir düzenleme

⁸⁰ Metin metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

عقیدت و فرط شفقت عبارت می کنی. یکبار در وی افتادند و پاره پاره کردند و این مثل بدان آوردم تا بدانی که مکر اصحاب اغراض، خاصه که بمطابقت نمایند بی اثر نباشد دمنه گفت چه دفع می اندیشی گفت جز جنگ و مقاومت روی ندارد که اگر کسی بهمه عمر از صدق دل نماز کند و از مال حلال صدقه دهد چندان ثواب نیابد که یک ساعت از روز برای حفظ مال و توقفی نفس در جهاد گذارد. خبر/ من قتل دون ماله فهو شهید و من قتل دون نفسه فهو شهید. چون بجهد که برای مال کرده شود سعادت شهادت و عز مغفرت می توان یافت جایی که کارد باستخوان رسد و کار بجان افتد اگر برای دین و حمیت کوششی پیوسته آید برکات و ثوابات آنرا نهایت صورت نبندد...

hâkimdir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre, insanların sürekli kullandığı bir güzergâh kenarındaki ormanda kurt, karga ve çakal ile beraber bir aslan yaşamış. Bu güzergahtan geçen sürüden ayrı düşen bir deve ormana, aslanın olduğu yere gider. Aslanın yaralanıp ava çıkamamasından ötürü aslan, kurt, çakal ve karga aç kalırlar. Birkaç gün böyle geçer, sonunda bir hile yaparlar ve aslanın can emniyeti verdiği saf deveyi yemek için kurban ederler. Minyatürde aslan, leopar, kurt, çakal ve karganın deveye saldırma anı sahnelemektedir. Metne göre, sanatçı minyatürde leopar resmini gereksiz olarak çizmiştir.

No: 19

Konu: Ağızlarındaki bir çubuğa tutunmuş kaplumbağayı havada taşıyan ördeklerin köylüler tarafından şaşkınlıkla izlenmesi

Sayfa No: f.65r

Resim No: 45, 46

Çizim No: 19

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında yedi, alt kısmında altı satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁸¹ Minyatürde iki kuş, bir kaplumbağa ve dört insan figürü aksel simetrik olarak çizilmiştir. Minyatürün alt kısmında burun ve ağızları kırmızı renk ile boyanan figürlerin başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunmaktadır. Soldaki sakallı insan figürün yarısı çizilmemiştir. Söz konusu figürün desenli kıyafeti pembe, kahverengi ve altın, sarı ise gri renktedir. Onun yanında bağdaş kurup oturan sakalsız, bıyiksız ve uzun saçlı figürün desenli kıyafetinin renkleri, siyah, yeşil ve altın, sarı ise beyaz ve altındır. Üçüncü sakallı, uzun saçlı insan figürü ise, ellerini önündeki şahsa doğru uzatmıştır. Belinde taraklı formlu kemer bulunan kişinin desenli kıyafetinin renkleri sarı ve altın, sarı ise beyaz ve altındır. Sağ köşede resmedilen sakalsız, bıyiksız ve uzun saçlı figürün desenli kıyafetinin renkleri, açık mavi, gri ve altın, sarı ise beyaz, bej ve altındır. Zikr edilen figür, dizüstü oturur vaziyette, ellerini kol yenlerinde gizlemiştir. Minyatürün üst kısmında ağızlarındaki çubukla bir kaplumbağa taşıyan iki beyaz ördek çizilmiştir. Her üç hayvan figürün başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunmaktadır. Ördeklerin

⁸¹ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... مردمانرا چشم بر ما افتد هر چیز که گویند راه جدل بر بندى و البته لب نگشایی. گفت فرمان بردارم و آنچه بر شما واجب بود از روی کرم به جای آوردید و من می پذیرم که دم نزنم و دل در سنگ و سنگ در دل شکتم. ایشان چوبی بیاوردند و سنگ پشت میان آن محکم بندگان بگیرفت و بطن هر دو جانب چوب را برداشتند و او را می بردند. چون به اوج هوا رسیدند مردمانرا از ایشان شگفت آمد و از جانب چپ و راست آواز برخاست که بطن سنگ پشت می بردند. سنگ پشت ساعتی خاموش بود آخر بی طاقت گشت و گفت مصرع تا کور شود هر آنکه نتواند دید. دهان گشادن همان بود و از بالا در گشتن همان. بطن آواز دادند که بر دوستان نصیحت باشد...

başların ve kanatlarının üst kısmı altın ile boyanmıştır. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre, aynı gölde bir kaplumbağa ve iki ördek yaşamış. Gölün suyu kuruyunca ördekler ağızlarıyla tuttıkları bir çubuğa tutunan kaplumbağayı da alıp oradan başka yere uçmak istemişler. Kaplumbağaya da uçarken ne olursa olsun hiç konuşmamasını tembihlemişler. Ancak kaplumbağa dayanamayıp konuşunca yere çakılıp ölmüş. Minyatürde metne sadık kalınarak iki ördek tarafından havada taşınan bir kaplumbağanın insanlar tarafından şaşkınlıkla izlenmesi sahnelenmektedir.

No: 20

Konu: Kelile, Dimne, kurt ve leopar tarafından izlenen Şanzabaya aslanın saldırması

Sayfa No: f.66v

Resim No: 47, 48

Çizim No: 20

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında bir, alt kısmında on iki satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁸² Minyatürde altı hayvan figürü yer almakta olup kırmızı zemin üzerinde bir aslanın Şanzabaya saldırması sahnelemektedir. Aslan Şanzabaya saldırırken Kelile ve Dimne, kurt ve leopar tarafından izlenmektedir. Hayvanların başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Turuncu aslan ve sarı ve bej renkli çakalların vücudunun ön kısımları altın rengiyle boyanmıştır. Ayrıca aslan ve kurtun yelesi altın renkte görülmektedir. İki çakal, kurt ve leopar, aslanın beyaz öküzü saldırmasını izlemektedir. Ağzı açık şekilde böğüren siyah çizgili öküzün sırtında bir heybe vardır. Altın renki heybenin üzerinde siyah benekler görülmektedir. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler bulunmaktadır. Doğal ortamı temsil eden dalgalı çizgilerin arasında bej renkli iki oval şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Ağır basan sıcak renkler (kırmızı, bej, altın, sarı, ...) ile soğuk renkler (yeşil ve siyah) kontrast olarak kullanılmıştır. Alt kısımdaki çakal ve öküz

⁸² Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

... برجست و هر دو جنگ آغاز کردند و خون از جانبین روان شد. کليلة آن بديد و روی بدمنه آورد و گفت بيت/ باران دو صد ساله فرو ننشاند / این گرد بلا را که تو انگيخته‌ای. بنگر ای نادان در وخامت عواقب حيله خویش. دمنه گفت عاقبت وخيم کدامست گفت رنج نفس شیر و سمت نقض عهد و هلاک گاو و هدر شدن خون او و پریشانی جماعت لشکر و تفرقه جمله سپاه و ظهور عجز تو در دعوی که برفق این کار بپردازم و باینجا رسانیدی. و نادان‌تر مردمان آنست که مخدوم خود بی‌حاجت در کارزار افگند و خردمندان در حال قوت استیلا و استعلا از جنگ چون خرچنگ عزلت گرفته اند و از بیدار کردن فتنه و تعرض مخاطره و تحرز و تجنب واجب دیده که وزیر چون پادشه را بر جنگ تحریض کند و در کاری که بصلح...

figürünün dışında, diğer hayvan figürlerin yüzleri silinmiş vaziyettedir. Mintatürde üçgen kompozisyon bulunmaktadır. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde dimne tarafından kandırılan aslanın Şanzaba'yı öldürmesi anlatılmaktadır. Minyatürde aslanın Şanzaba'ya saldırması ve olayın Kelile, Dimne, kurt ve leopar tarafından izlenmesi sahnelenmektedir.

No: 21

Konu: Ağacın içinde gizlenen adamın çalınan para hakkında kadiya yalan söylemesi

Sayfa No: f.69v

Resim No: 49, 50

Çizim No: 21

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında yedi, alt kısmında altı satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁸³ Kırmızı zemin üzerinde iki tacirin arasında cereyan eden olayların sahnelendiği minyatürde beş insan figürü ve ağacın yaprakları arasında çizilen bir insan başı görülmektedir. Yüzleri silinmiş vaziyette bulunan karakterlerin başlarının etrafında yaldızlı hale bulunmaktadır. Minyatür sahnesi ikiye bölünmüştür. Sağ alt tarafta, beyaz ve altın sarıklı, sakallı, nakışlı kıyafetli kâdı tasvir edilmiştir. Desenli kıyafeti altın, yeşil ve siyah renkte olan kâdı nakışlı bir yastığa yaslanarak, ellerini kol yenlerinde gizlemiştir. Bağdaş kurup pembe renkli bir seki üzerinde oturmaktadır. Kâdının arkasında yarım çizilmiş gri sarıklı bir figür görülmektedir. Figürün desenli kıyafeti, kahverengi ve pembedir. Diğer figürlerin sarıkları beyaz ve altın renklidir. Sol alt tarafta, kâdının hemen önünde dizüstü oturan figür, şikayetçi olan taciri temsil etmektedir. Söz konusu figür, elleri göğsünün üzerinde çapraz, uzun saçlı, sakallı ve beyaz ve altın sarıklı olarak çizilmiştir. Figürün desenli kıyafeti sarı ve altın, taraklı formlu kemeri ise altın ile boyanmıştır. Onun yanında dizüstü oturan şahıs, elleri göğsü üzerinde çapraz, sakallı ve beyaz ve altın sarıklı

⁸³ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... حیلّت و کوشش بر خلق و بال گردد. گفت ای پدر سخن کوتاه کن و درازکش در توقف دار که این اندک مونت و بسیار منفعت است. پیر را شره مال و دوستی فرزند در کار آورد، تا جانب دین و مروت مهمل گذاشت و ارتکاب این محظورات بخلاف شریعت و طریقت جایز داشت. دیگر روز قاضی برون رفت و خلق انبوه بنظاره بایستادند. قاضی روی بدرخت آورد و حال زر پرسید. آوازی شنید که مغفل بُردست (بُرده است). قاضی متحیر گشت و گرد درخت بر آمد و دانست که در میان آن کسی باشد که به دالت خیانت و حیلّت منزلت کرامت نتوان یافت. بفرمود تا هیزم بسیار فراهم آوردند و در حوالی درخت نهادند و آتش خواست و اندر آن زد. پیر ساعتی صبر کرد چون کار به جان رسید..

resm edilmiştir. Kıyafeti gri, mavi ve altın ile boyanan figürün yarısı pembe gövdeli yeşil bir ağaç ile kaplanmıştır. Bu figür, diğer tacire yalan söyleyen adamı temsil etmektedir. Ağacın yapraklarında yalan söyleyen adamın babasını temsil eden bir insan başı çizilmiştir. Sol üst tarafta sakalsız, bıyiksız ve uzun saçlı bir figür yer almaktadır. Figürün sarığı beyaz ve altın, desenli kıyafeti ise turuncu renkle boyanmıştır. Minyatürün alt kısmında yer alan dalgalı yeşil çizgiler, yaygı olarak çizilmiştir. Bu çizgilerin içinde altın ve pembe renkte iki çift dairesel şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçek ve yapraklar ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Minyatürde sıcak renkler ile soğuk renkler kontrast olarak kullanılmıştır. Minyatürde dikey kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre, bir düzenbaz, bir budalayla ticaret ortağı olarak yola koyulmuş. Budala bulduğu bir kese altını düzenbazla paylaşmak isteyince düzenbaz keseyi bir ağaç altında gömmek ve ihtiyaç olduğunda oradan almayı önermiş. Bir müddet sonra düzenbaz ağacın altına gömülen bütün altınları almış ve kadıya budalanın altınları aldığını ve ağacın da buna şahit olduğunu söylemiş. Durumu anlayan kadı konuşan ağacın yakılmasını istemiş. Ağaç yakılınca düzenbazın ağacın içine gizlenen babası da ağaçla birlikte yanarak can vermiş. Ardından kâdı düzenbazdan altınları alarak budalaya vermiş. Düzenbaz da babasının cenazesini sırtına alıp, eli boş eve gitmiş. Minyatürde, budala, düzenbaz, ağaçta gizlenen düzenbazın babası ve iki şahit, kadının nezdinde bulunurken resm edilmiştir.

No: 22

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.72v

Resim No: 51, 52

Çizim No: 22

Ölçüleri: 5.3×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on bir, alt kısmında iki satırlık metnin⁸⁴ arasında yer almaktadır.⁸⁵ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba arasında cereyan eden karşılıklı konuşmalar resm edilmektedir. Minyatürün sağ kısmında bir yaygı üzerinde bağdaş kurup oturan, mavi ve altın renkli desenli mindere yaslanıp, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutan kişi, Debşelim ve onun karşısında dizüstü oturan, ellerini göğsünün önüne tutan kişi, Beydeba'yı temsil etmektedir. Her iki figür başlarının etrafında altın yaldızlı hale ve altın renkli bir kemer ile tasvir edilmiştir. Başında bir tac bulunan Debşelim'in kıyafetinin üst kısmı altın, alt kısmı ise pembe renklidir. Debşelim uzun saçlı, sakallı ve şalvarı desenli ve turuncu olarak çizilmiştir. Beydeba'yı temsil eden figür, sakallı, pembe ve turuncu renkli desenli şalvar ile resm edilmiştir. Kıyafetinin üst kısmı yeşil ve siyah, alt kısmı ise pembe renklidir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde çiçek şeklinde formlar bulunmaktadır. Minyatürün üst kısmında saray mekânını temsil eden mavi, kahverengi, yeşil, siyah, altın ve turuncu renkte nakışlı bir perde tasvir edilmiştir. Zemin üzerinde çiçekler ve

⁸⁴ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

بستند و دمنه را فضیحت گردانید و زرق و افترا و افعال او شیر را معلوم شد و به قصاص گاو به زاریان زارش بکشت که نهال کردار و تخم گفتار چنانکی پرورده و کاشته شود به ریع و ثمرت آن برسند. من یزرع الشوک لایحصد به عنباً و عواقب مکر و غدر همیشه نامحمود بوده است و خواتم بدسگالی و کید نامبارک. هر که در آن قدمی گزارد و بدان دستی دراز کند آخر رنج آن بدو رسد و پشت او به زمین آید. باب الفحص عن امر دمنه و لطف معاذیره / رای گفت برهنه را که شنوادم داستان ساعی تمام که چگونه جمال یقین را به خیال شبهت بیوشانید تا مروت شیر را مجروح شد و سمت نقض عهد بدان پیوست...

⁸⁵ Bu minyatüre ilgili metin "Dimne'nin Durumunu Tetkik" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renkler ile soğuk renklerin kontrast olarak kullanıldığı minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba'nın arasında cereyan eden karşılıklı konuşmalar resm edilmiştir.

No: 23

Konu: Leoparın Dimne'nin hainliğini aslanın annesine anlatması

Sayfa No: f.74r

Resim No: 53, 54

Çizim No: 23

Ölçüleri: 5×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, Sayfanın üst kısmında iki, alt kısmında üç satırlık metnin⁸⁶ arasında yer almaktadır.⁸⁷ Minyatürde iki ağaç, iki kuş, bir leopar ve bir aslan figürü eksene simetrik olarak çizilmiştir. Sağ tarafta çizilen turuncu renkte aslan figürünün yelesi ve vücudunun ön kısmı altın renkte boyanmıştır. Aslanın önünde leopar görülmektedir. Beyaz leoparın vücudunun ön kısmında altın, diğer kısımlarda ise beyaz ile siyah benekler bulunmaktadır. Aslan ve leoparın yanında tabiatı temsilen üzerlerinde birer kuş bulunan gövdeleri pembe renkte birer meyveli yeşil ağaç çizilmiştir. Soldaki ağaç koyu ve açık yeşil renkte, sağdaki ise koyu yeşil ve siyah renktedir. Başlarının etrafında altın yaldız hale bulunan kuşların kuyruklarının ucu ve kanatlarının üst kısımları altın rengidir. Aslanın arkasında ve leoparla aslanın arasında iki üçgenimsi taş parçası resm edilmiştir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde çiçeğe benzer üç dairesel şekil yer almaktadır. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerin tonları ile soğuk renklerin tonlarının kontrast olarak kullanıldığı minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon uygulanmıştır. Şekillerin kenarlarının tamamen

⁸⁶ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

...چون پلنگ این فصل تمام بشنید نزدیک مادر شیر رفت و از وی عهد خواست تا آنچ گوید مستور ماند و پس از وثیقه (وثیقت) و تأکید آنچ از ایشان شنوده بود باز گفت و مواعظ کلیله و اقرار دمنه مستوفی تقریر کرد دیگر روز مادر شیر به دیدار پسر آمد و او را چون غمناکی...

⁸⁷ Bu sayfada iki Minyatür yer almaktadır.

kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Dimne'nin suçlu ve âsi olduğunu, öteden beri Kelile'ye hiç kulak vermediğini anlayan leopar Kelile ile Dimne arasındaki konuşmayı dinler ve aslanın annesine anlatır. Minyatürde metindeki anlatıma uygun olarak leoparın gördüklerini aslanın annesine anlatma anı tasvir edilmiştir.

No: 24

Konu: Aslan ve annesi

Sayfa No: f.74r

Resim No: 53, 55

Çizim No: 24

Ölçüleri: 5×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın alt kısmındaki üç satırlık metnin altında yer almaktadır.⁸⁸ Minyatürde iki ağaç, iki kuş, iki aslan figürü eksene simetrik olarak çizilmiştir. Sağdaki turuncu renkte aslan figürün yelesi ve vücudunun ön kısmı altın renkte boyanmıştır. Turuncu aslanın önünde onun annesi görülmektedir. Aslanın annesinin vücudunun ön kısmında altın, diğer kısımlarda ise sarı kullanılmıştır. Aslan ve annesinin yanında tabiatı temsilen gövdeleri pembe renkte birer meyveli yeşil ağaç ve ağaçlarda birer kuş çizilmiştir. Sağdaki ağaç koyu ve açık yeşil, soldaki ise koyu yeşil ve siyah renkte boyanmıştır. Başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunan kuşların kuyruklarının ucu ve kanatlarının üst kısımları altın renklidir. Aslanın arkasında ve onunla annesi arasına iki taş nakş edilmiştir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde çiçeğe benzer üç çift dairesel şekil yer almaktadır. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerin tonları ile soğuk renklerin kontrast olarak kullanıldığı minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon uygulanmıştır. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Şanzabeyi öldürmekten ötürü üzüntü

⁸⁸ Minyatürün üst kısmında eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

... و پس از وثیقه (وثیقه) و تأکید آنچ از ایشان شنوده بود باز گفت و مواعظ کلیله و اقرار دمنه مستوفی تقریر کرد دیگر روز مادر شیر به دیدار پسر آمد و او را چون غمناکی...

içerisinde olan aslanın huzuruna çıkan annesi leoparın adını vermeden duyduğu her şeyi oğluna anlatır. Metindeki anlatıma uygun olarak minyatürde aslanın annesinin oğluna farketdiği gerçekleri anlatma anı tasvir edilmiştir.

No: 25

Konu: Aslan, Kelile, Dimne, leopar ve kurtlar

Sayfa No: f.81v

Resim No: 56, 57

Çizim No: 25

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında beş, alt kısmında sekiz satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁸⁹ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde Dimnenin hainliği ile ilgili altı hayvanın arasındaki konuşma sahnelemektedir. Minyatürün sağ ve aşağı kısmında yere oturan, vücudunun ön kısmı ve yelesi altın yaldızlı aslan tasvir edilmiştir. Aslan ormanın sultanı kabul edildiği için, leopar, kurt ve çakallardan nisbeten daha büyük tasvir edilmiştir. Turuncu renkte aslanın önünde Dimneyi temsil eden sarı renkte çakal figürü görülmektedir. Aslan ile Dimnenin arasında siyah ve koyu yeşil bir taş bulunmaktadır. Dimnenin arkasında sıra halinde dizilen gri renkte iki kurt figür yer almaktadır. Bu kurtların vücutlarının ön kısmı ve yelesi altın yaldız ile boyanmıştır. Üstteki kurtun kafasının üstündeki sarık oldukça dikkat çekicidir. Bunun arkasında benekli beyaz renkte leopar, önünde ise bej renkte çakal (Kelile) figürü çizilmiştir. Hem leopar ve hem çakal figürünün vücutlarının ön kısmı altın yaldız ile boyanmıştır. Minyatürün alt kısmında yer alan dalgalı yeşil çizgiler doğal ortamı temsil etmektedir. Bu çizgilerde iki dairesel şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli

⁸⁹ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:
...اخيار است و هر كه نابكاري زنده بگزارد در فجور با او شريك باشد. ملك قضاه (قضات) را تعجيل فرمود در گزاردن كار دمنه و روشن گردانين خيانت او در مجمعی خاص و محفلی عام. و مثال داد كه هر روز آنچ روذ باز نمايند و قضاه (قضات) فراهم آمدند و خاص و عام حاضر شدند و وكيل قاضي آواز بلند گردانيد و روی بحاضران آورد و گفت ملك در معنى دمنه و بازجست كار او و تفتيش حوالتي كه افتاده است احتياطي تمام فرموده است تا حقيقت كار او [از] غبار شبهت منزّه شود و حكمی كه در حق او روذ از مقتضى عقل دور نباشد و به كام كارى سلاطين و تهؤر ملك منسوب نگردد. و هر يك از شما را از گناه او آنچ معلومست ببايد گفت برای چند فايده. اول آنكه معاونت كردن و حجت حق گفتن در دين و مروت موقعی بزرگ دارد...

bordürler sahneyi süslemektedir. Kullanılan sıcak ve soğuk renkler kontrast oluşturmaktadır. Tasvir edilen hayvan figürlerin başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Üçgen şeklinde bir düzenlemenin hâkim olduğu kompozisyonda şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde aslanın diğer hayvanları huzuruna çağırması olayı anlatılmaktadır. Metindeki anlatıma uygun olarak minyatürde aslan'ın huzurunda Dimne ve diğer hayvanların toplandığı an tasvir edilmiştir.

No: 26

Konu: Yalan söyleyen bâz-dâr'ın elindeki şahinin aniden saldırarak onun gözlerini oyması

Sayfa No: f.86v

Resim No: 58, 59

Çizim No: 26

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on iki, alt kısmında bir satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁹⁰ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir bâz-dâr, bir şahin, bir kadın ve onun eşinin arasında cereyan eden olaylar sahnelemektedir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgilerin ortasında bir kadın figürü yer almaktadır. Başının etrafında altın yaldızlı hale bulunan figür dizüstü oturur vaziyette, uzun saçlı, tesettürlü, desenli kıyafetli ve elleri kol yenlerine sokulmuş halde çizilmiştir. Sol tarafa doğru bakan kadının kıyafeti mavi, kahverengi ve pembe renktedir. Minyatürün sol kısmında, koyu yeşil, altın ve siyah renkte desenli bir kıyafet giyen erkek figürü, sol eli göğsünde, sağ elinin işaret parmağı ağzında tasvir edilmiştir. Kadının eşini temsil eden figürün başı altın yaldız haleli, truncu sarıklı ve altın renkli kemerlidir. Minyatürün sağ kısmında, başının etrafı altın yaldızlı haleli bâz-dâr'ı temsil eden bir figür ve onun yanında bir şahin yer almaktadır. Altın renkli kemer ve beyaz renkli börk takan figürün kıyafeti sarı ve altın rengindedir. Başı altın yaldızlı haleli kuyruğunun ucu ile kanatlarının üst kısmı altın renginde olan şahin bâz-dâr'ın elinden kaçmış ve onun gözlerini oyar halde

⁹⁰ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... این قدر دریغ مدار و از مردمان بلخ بپرس که مرغان جز این دو کلمه از لغت بلخی چیزی دیگر می‌دانند. و اگر ندانند متیقن باشی که مرغان را این ناحفاظ تلقین کرده است. چون طمع او از من وفا نشد و دیانت من میان من و او و آن غرض حایل گشت ان رنگ برآمیخت. و اگر چیزی دیگر جز آن می‌توانند گفت بدان که من گناهکارم و خون من مباحست. و مرزبان شرط احتیاط بجای آورد و مقرر شد که زن او مبراست. کشتن او فرو گذاشت و بفرمود تا بازدار را در آوردند تازه درآمد که مگر خدمتی کرده است بازی در دست داشت. زن پرسید از وی که تو دیدی مرا که آن کار می‌کردم گفت آری دیدم. بازی که در دست داشت بروی او جست و چشمه‌اش بکند. زن گفت که سزای چشمی که نادیده را...

resm edilmiştir. Minyatürün üst orta kısmında kahverengi ve koyu yeşil renkte bir kuş figürü daha görülmektedir. Zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak ve soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre eşraftan bir adamın namuslu bir karısı varmış. Bu adamın hayvan eğitimi ile uğraşan bir bâz-dâr çalışanı varmış. Bâz-dâr varsılın hanımına göz koymuş ve ona aşkını açmış. Kadın kabul etmeyince bâz-dâr papağanlarına kadınla ilgili iftira cümlesi öğreterek öç almaya çalışmış. Çabası boşa çıkmış ve sonuçta eğitiği şahin iki gözünü oymuş. Minyatürde metinde anlatıldığı şekliyle bâz-dâr'ın, varsıl adamın ve onun eşinin huzurundayken, gözlerinin şahin tarafından oyulması anı tasvir edilmiştir.

No: 27

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.88r

Resim No: 60, 61

Çizim No: 27

Ölçüleri: 5×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on iki, alt kısmında bir satırlık metnin⁹¹ arasında yer almaktadır.⁹² Minyatürde kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba'nın arasında geçen karşılıklı konuşmalar resm edilmektedir. Minyatürün sağ kısmında kahverengi ve turuncu renkte bir yaygı üzerinde bağdaş kurmuş halde, sarı ve altın renkli mindere yaslanıp, sol eli dizinin üstünde, sağ eli ise Beydabaya doğru uzatan figür, Debşelimi temsil etmektedir. Sakallı, uzun saçlı, altın kemerli, bilezikli, başında taç ve onun etrafında altın yaldızlı halesi bulunan Debşelim'in kolları ve karnı çıplak olup desenli şalvar ve yarım gömlekli olarak resm edilmiştir. Gömleği koyu ve açık yeşil, şalvarı ise koyu ve açık mavi ile boyanmıştır. Debşelim'in önünde Beydabayı temsil eden figür bağdaş kurmuş vaziyette ve elleri çapraz şekilde göğsünün üzerinde tutmaktadır. Altın kemer ve bilezik takan Beydabanın başının etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Sakallı, kolları ve karnı çıplak olarak çizilen Beydaba, desenli yarım gömlek ve desenli şalvarlıdır. Gömleği yeşil ve siyah, şalvarı ise kahverengi ve pembedir. Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden sarı, mavi, yeşil, altın ve turuncu

⁹¹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

ثابت نشدی من بی‌منفعتی تعذیب حیوان روا نداشتم. ب‌دین دو شهادت حکم سیاست بر دمنه واجب گشت. شیر بفرمود تا او را بیستند و باحتیاط باز داشتند و طعمه از او باز گرفتند و ابواب تشدید و تعذیب و تهدید و تکلیف تقدیم نمودند تا در حبس از تشنگی و گرسنگی [سپری] شود. تا معلوم شود که عاقبت مکر و خدیعت و فرجام بغی و غدر چسان باشد. باب الحمامه المطوقه / رای گفت برهمین را که شنویم که مثل دو دوست که بتضریب تمام و سعایت فتان چگونه از یکدیگر مستزید گشتند و بعداوت و مقاتلت گراییدند تا مظلومی بی‌گناه کشته شد و روزگار داد وی...

⁹² Bu minyatürle ilgili metin "tasmalı güvercin" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

renkli nakışlı bir perde bulunmaktadır. Zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak ve soğuk renklerin kontrast oluşturduğu ve görsel unsurların genellikle simetrik olarak kullanıldığı minyatüre dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon hâkimdir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba arasında geçen karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 28

Konu: Karga ve tasmalı güvercinler

Sayfa No: f.89r

Resim No: 62, 63

Çizim No: 28

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on iki, alt kısmındaki bir satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁹³ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir meyveli ağaç, bir karga ve beş tasmalı güvercin görülmektedir. Başının etrafı altın yaldızlı haleli karga, doğal ortamı temsil eden gövdesi pembe renkte meyveli yeşil ağaçta çizilmiştir. Ağacın meyveleri altın ve koyu yeşil, karganın gagası ve gözleri ise kırmızı ile boyanmıştır. Ağacın dışında minyatürün alanı güvercin figürleri ile dolmuştur. Başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunan güvercinlerin kuyruklarının uçları ve kanatlarının üst kısımları altın ile boyanmıştır. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler bulunmaktadır. Bu çizgilerin arasında dairesel iki çift şekil görülmektedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde kompozisyon üçgen şeklinde tasarlanmıştır. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

⁹³ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... متواتر. زاغی در حوالی آن بر درختی بزرگ عیش خانه داشت. روزی نشسته بود و چپ و راست می‌نگریذ. ناگاه صیادی برآمد دامی بر گردن و جامه درشت در بر و عصایی در دست روی بدان درخت نهاد. زاغ بترسید و با خود گفت که این مرد را کاری افتاده است که می‌آمد و نتوان دانست که قصد من دارد یا آن کسی دیگر. من باری جای نگه دارم تا چه کند. صیاد پیش آمد و دام باز کشید و حبیبه بینداخت و در کمین نشست. بعد از ساعتی کبوتران برسیدند و سردار ایشان کبوتری بود که او را مطوقه گفتندی و آن کبوتران بمتابعت او مباحات نمودندی و در طاعت و مشایعت او روزگار گذاشتندی. چندانکه دانه بدیدند غافل شدند و بی احتراز فرود آمدند و جمله در دام افتادند. و صیاد شانمانه و گرازان بتگ بدوید تا ایشان را در ضبط...

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Keşmir eyaletinde avı bol bir mıntıka varmış. Bir avcı güvercinlerin olduğu yere ağını serer, üzerine hububat saçar ve bekler. Osırada ağaçta olan bir karga olayı izlemektedir. Tuzağa düşüp ağa takılan güvercinler birlik olup ağ ile uçmaya başlayınca karga da onları takip eder. Güvercinler ağ kemirmesi için akıllı bir fareye giderler. Farenin işi bitince karga fare ile arkadaş olmak ister. Fare, karganın kendisini yemesinden korkar. Uzun sohbetten sonra karganın arkadaşlık isteğini kabul eder. Birlikte kaplumbağaya giderler, o da bu arkadaşlığa şaşırır, işin aslını sorar. Karga fareden başından geçenleri kaplumbağaya tekrar etmesini ister. Minyatürde metne sadık kalınmış ve karganın ağaçta olduğu ve ağacın altında güvercinlerin toplandığı an tasvir edilmiştir.

No: 29

Konu: Karga ve ceylan

Sayfa No: f.93v

Resim No: 64, 65

Çizim No: 29

Ölçüleri: 4.8×5.8 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on, alt kısmında dört satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁹⁴ Minyatürde bir gölcük, iki balık, iki ağaç, iki kuş, bir karga ve bir ceylan eksene simetrik olarak çizilmiştir. Kırmızı zemin üzerinde karga, ceylan ve diğer hayvanların arasında cereyan eden olaylar sahnelemektedir. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler ile kuşatılmış açık, mavi renkli bir gölet ve içerisinde iki balık figürü görülmektedir. Dalgalı yeşil çizgilerin içerisinde çiçeğe benzer üç yuvarlak şekil yer almaktadır. Minyatürün orta sağ kısmında vücudunun ön kısmı altın yıldız ile boyanan ceylan figürüne yer verilmiştir. Orta sol kısımda ise karga figürü bulunmaktadır. Başının etrafında altın yıldız hale bulunan karganın gözü ve gagası kırmızı renklidir. Ceylan ve karganın arasına turuncu bir taş yanlarında ise gövdeleri pembe renkte birer meyveli yeşil ağaç ve ağaçlarda birer kuş çizilmiştir. Sağdaki ağaç koyu ve açık yeşil soldaki ise koyu yeşil ve siyahtır. Ağaçların bazı meyveleri altın rengindedir. Başlarının etrafında altın yıldız hale bulunan kuşların kuyruklarının uçları ve kanatlarının üst kısımları altın renginde olup sağ kısımdaki kuşun kanadı mavi, vücudunun ön kısmı sarı ve başı

⁹⁴ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... یار من آن کس تواند بود که از ایذاء تو بپرهیزد و طلب رضای تو واجب شناسد و خطری ندارد بنزدیک من پیوستن بدان کس که با تو دوست باشد و بریدن از آنکس که از تو ببرد. و بعزایم مرد آن لایق تر که اگر از چشم و زبان که دیدبان و ترجمان دل اند خلاقی شناسد به یک اشارت هر دو باطل گرداند. و اگر از آن وجه رنجی بیند عین لذت و راحت شمرند. بیت / عضوی که ز تو دوست بود با دشمن/ دشمن دو شمر تیغ دو کش زخم دو زن. و باغبان استاذ را رسمی است که اگر در میان ریاحین گیاهی ناخوش بیند از بیخ برآرد. موش قوی دل بیرون آمد و زاغ را گرم بپرسید و در کنار گرفت و هر دو به دیدار یکدیگر شاد گشتند. چون روزی چند بگذشت موش گفت اگر همین جای مقام کنی و اهل و فرزندانرا بیاری از مکرمت دور نیفتد و منت هجرت منضا عاف شود. زاغ گفت این بقعتی نزه است...

kırmızı, sol kısımdaki kuşun ise kanadı koyu yeşil, vücudunun ön kısmı sarı ve başı kahverengidir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre bir önceki hikâyenin devamı olarak, üç dost arasındaki sohbet koyulaşırken peşindeki avcıdan korkup kaçan bir ceylan koşa koşa oraya gelir. Kaplumbağa ceylana kendilerinin olduğu yerde avcı olmadığını, ot ve suyun bol olduğunu söyleyerek dördüncü arkadaş olarak kendileriyle birlikte kalmasını önerir. Ceylan da bu teklifi kabul eder. Minyatür, ceylan ve karganın karşılıklı konuşma sahnesini göstermektedir. Hikâyenin içeriğine rağmen minyatürde kaplumbağa ve fare çizimleri bulunmamaktadır.

No: 30

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.104r

Resim No: 66, 67

Çizim No: 30

Ölçüleri: 4.3×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmındaki onbeş satırlık metnin⁹⁵ altında yer almaktadır.⁹⁶ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba'nın arasında cereyan eden karşılıklı konuşmalar resm edilmektedir. Minyatürün sağ kısmında kahverengi ve sarı renkte bir yaygı üzerinde kahverengi, sarı ve altın renkli mindere yaslanıp bağdaş vaziyetinde, sol elini dizüstüne tutan, sağ elini ise Beydabaya doğru uzatan figür, Debşelimi temsil etmektedir. Altın kemer ve sağ eline bilezik takan Debşelim, sakallı, uzun saçlı, başı altın yaldızlı haleli, kolları ve karnı çıplak olarak tasvir edilmiş olup, desenli şalvar ve çarpı desenli yarım gömleklidir. Gömleğin rengi koyu ve açık yeşil, şalvarı ise koyu ve açık mavidir. Debşelim'in önünde dizüstü oturan Beydabayı temsil eden figür, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutmuş, sakallı, altın kemerli, bilezikli ve başının etrafı altın yaldızlı haleli resm edilmiştir. Kolları ve karnı çıplak olarak çizilen Beydaba, desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymiştir. Gömleğin rengi sarı, altın ve kahverengi, şalvar ise koyu ve açık yeşildir. Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil

⁹⁵ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

بجای آوردند تا ببرکت یک دلی و مخالفت و میامن همپشتی و معاونت از چندین ورطه های هایل خلاص یافتند و عقبات آفات پس پشت کردند. و خردمند باید که در این حکایات بنور عقل تأملی سزا واجب دارد که دوستی جانوران ضعیف را چون دل های صافی می گردانند و در دفع مهمات دست در دست می دهند چندین ثمرات هنی و نتایج مرضی می باشد، اگر طایفه ای از عقلا ازین نوع مصادقت بنا نهند و آنرا بر این ملاطفت بپایان رسانند فواید و عواید آن همه جوانب را چگونه شامل گردد و منافع عواقب و عوارف آن بر صفحات حال هر یک بر چه وجه ظاهر شود. ایزد تعالی کافه مومنین و مومنات و مسلمین و مسلمات را سعادت توفیق کرامت کند و درهای علم و حکمت و میامن برکت برایشان گشاده گرداناد بمنه. باب الیوم و الغراب / رای گفت برهمین را که شنویم مثل دوستان موافق و...

⁹⁶ Bu Minyatürle ilgili metin "baykuş ve karga" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

eden mavi, yeşil, altın, kırmızı, pembe ve turuncu renkte nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba arasında cereyan eden karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 31

Konu: Ayın sudaki yansımasına bakan filin tavşan tarafından kandırılması

Sayfa No: f.111v

Resim No: 68, 69

Çizim No: 31

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında bir, alt kısmında on iki satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁹⁷ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde tavşan ve fil bir pınarın suyundaki ayın yansımasına bakmaktadır. Pınar minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler ile kuşatılmış yarım oval şekilde çizilmiştir. Pınarın açık mavi renkli suyunda ay yarım oval şeklinde altın renkli görülmektedir. Dalgalı yeşil çizgilerin içinde sarı renkte bir yuvarlak şekil yer almaktadır. Minyatürün merkezinde ayaklarını su ve dalgalı yeşil çizgilere basan fil figürü bulunmaktadır. Ayaklarında altın renkli halhal, kafasında altın renkli takı, sırtında yeşil, altın ve siyah renkli desenli heybe bulunan fil figürün vücudunun ön kısmı altın ile boyanmış olup önünde koyu ve açık yeşil renkte, arkasında ise kahverengi ve pembe renkte taş parçası görülmektedir. Koyu ve açık yeşil renkte olan taş parçasının üstünde pembe renkte tavşan figürü yarım vücut olarak resm edilmiştir. Tavşanın vücudunun ön kısmı altın renginde çizilmiştir. Minyatürün üst kısmında yarım oval şeklinde gökyüzünü ve içindeki ay şeklini temsil eden çizgilere yer verilmiştir. Gökyüzünün açık ve koyu mavi renkli alanında yarım oval şeklinde altın renkli ay

⁹⁷ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... حرکتی در آب پیدا آمد و پیل را چنان نمود که ماه همی بجنبید. بترسید و گفت خرطوم در آب کردم از جای بشد گفت آری زود سجده کن. فرمان برداری نمود و بپذیرفت که بیش آنجا نیاید و پیلان آنجا نیارد. و این مثل بدان آوردم تا بدانی که از هر صنف از شما زیرکی یافته شود که پیش مهمی باز تواند رفت و در دفع خصمی سعی تواند پیوست و همانا آن اولیتر که وصمت ملک بوم با حساب خویشتن راه دادن بوم را مکر و خدیعت با این خصال نامحمود که یاد کردم جمع است و هیچ عیب ملوک را چون غدر و بی قولی نیست که ایشان سایه آفریدگار عز اسمه در زمین و عالم بی آفتاب عدل ایشان نور ندهد و احکام ایشان در دما و فروج و جان و مال رعایا نافذ باشد و هر که بیادشاه غدار و والی مکار مبتلا گردد بنو آن ...

izilmiştir. Minyatürün alt ve üst kısımlarındaki yarım oval şekiller birbirine benzemektedir. Zemin  zerindeki yaprak ve çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde kompozisyon kare formundadır. şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre fillerin vatanının bir bölümü, uzun yıllar kurak kalmış. Kral fil rehberlerini su bulsunlar diye dört bir yana salmış. Bir yerde "Ay Pınarı" isimli tavşanlara ait bir pınar bulmuşlar. Tavşanların kralı onları engellemek için tavşanların en zekisini elçi göndermiş. Elçi zekice bir hile yapmış ve filleri bölgeden uzaklaştırmış. Minyatürde filin tavşan tarafından kandırılma anı tasvir edilmiştir.

No: 32

Konu: Tavşan ile bülbülün kedi ile istişaresi

Sayfa No: f.112v

Resim No: 70, 71

Çizim No: 32

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında yedi, alt kısmında altı satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁹⁸ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir tavşan ve bir bülbülün bir kedi ile yaptıkları istişâreleri sahnelemektedir. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgilerin solunda çiçeğe benzer iki dairesel şekil görülmektedir. Sağda dalgalı yeşil çizgilerin üstünde, üç dilimli kemerli bir perde altında vücudunun ön kısmı altın yaldızlı, açık mavi renkte kedi figürü resm edilmiştir.

Söz konusu bu nakışlı perdeye benzer şekilde sol kısımda tavşan figürünü kuşatan üç dilimli kemerli ve nakışlı bir perde daha çizilmiştir. Arka fondaki simetride monotonluğu bozmak amacıyla sağ ve soldaki perdeler farklı renkleri ile dikkat çekmektedirler. Sağdaki perdenin renkleri koyu yeşil, siyah, kahverengi ve pembe, soldaki ise turuncu, kahverengi, açık yeşil, siyah ve sarıdan ibarettir. Perdenin üst kısmında oval formlarda sıcak (kırmızı, pembe, kahverengi ve turuncu) ve soğuk (yeşil ve mavi) renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Vücudunun ön kısmı altın yaldızlı tavşan figürünün önünde başının etrafı altın yaldızlı haleli açık pembe renkte bir bülbül görülmektedir. Tavşan ve

⁹⁸ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler görülmektedir:

فرمود که صورت حال باز گوئیذ. چون بشنود گفت پیری در من اثری تمام کرده است و حواس خللی شایع پذیرفته و گردش چرخ و حوادث دهر را این پیشه است جوان را پیر می کند و پیر را ناچیز. شعر/ کذاک اللیالی واحداثها/ یجددن للمرء حالاً فحالا/ والدهر لایبقی علی حدثانه/ جون السراة له جدائد اربع. نزدیکتر آییذ و سخن بلندتر گوئیذ و ذکر دعوی دیگر باره تازه گردانیذ تا بر گفت شما واقف شوم و پیش از آنکی روی بحکم آرم شما را نصیحتی خواهم کرد اگر به گوش دل بشنویذ ثمرات آن در دین و دنیا قره عین شما گردد و اگر بر وجهی دیگر حمل افتد من باری بنزدیک دیانت و مروت خویش معذور باشم. فقد اعذر من انذر. صواب آنست که هر دو حق طلبیذ که صاحب حق را مظفر باید شمرد و اگرچه حکم بخلاف هوای او نفاذ...

kedinin başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Zemin üzerinde çiçekler ve yapraklar ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre, bir bülbül yuvasından çıkmış ve dönünce bir tavşanı yuvasını sahiplenmiş halde bulmuş. Sorunu çözmek için her zaman ibadet halinde olan olan kediye başvurmuşlar. Kedi öğütlerini dinlemeleri için onların kendisine yaklaşmalarını istemiş. Ancak aniden bir hamlede ikisini de öldürmüştü. Minyatürde bülbül, tavşan ve kedinin karşılıklı konuşma sahnesi tasvir edilmiştir.

No: 33

Konu: Keçisinin köpek olduğu iddiasıyla bir âbidin kandırılması

Sayfa No: f.115r

Resim No: 72, 73

Çizim No: 33

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında üç, alt kısmında on satırlık metnin arasında yer almaktadır.⁹⁹ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir keçi ile ilgili, bir âbid ve birkaç dolandırıcının arasında geçen olaylar sahnelemektedir. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgilerin arasında sarı renkte üç dairesel şekil görülmektedir. Ortada bu çizgilerin üstünde bej renkte keçi figürü yer almaktadır. Vücudunun ön kısmı ve boynuzları altın yaldızlı keçi, sola doğru bakar halde ve arka ayakları havada çizilmiştir. Keçinin yanında eksenal simetrik olarak dört insan figürüne yer verilmiştir. Başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunan figürler sarıklı ve desenli kıyafetlidir. Ayrıca bunlar ellerini çapraz şekilde göğüslerinin önünde tutmuşlardır. En sağ ve soldaki uzun saçlı figürler, yarım vücut olarak tasvir edilmiştir. Sağdaki açık mavi ve altın renkte sarığı olan figürün kıyafetinin renkleri turuncu ve altın, soldaki beyaz ve altın renkte sarığı olan figürün kıyafetinin renkleri altın, açık ve koyu mavidir. Sağdan ikinci figürün sarığı kahverengi, pembe ve altın, kıyafeti ise koyu yeşil, altın ve siyahtır. Bu figürün dışındakilerde birer altın renkli kemer görülmektedir. Soldan ikinci figür, sakallı ve uzun saçlı olarak resm edilmiştir. Figürün

⁹⁹ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... پس یک تن از پیش او درآمد و گفت ای شیخ این سگ را از کجا می آری. دیگری برگشت و گفت عزیمت شکار دارد که سگ در دست گرفته است. سوم بدو پیوست و گفت این در کسوت صلاحست اما زاهد نمی‌نماید که زاهد با سگ صحبت نباشد و دست و جامه خویش را ازو صیانت واجب بیند از این نسق هر یک چیزی گفتند تا شک در دل شیخ افتاد و خود را در آن متهم گردانید و گفت شاید بود که فروشنده این جانو بوده ست و چشم‌بندی کرده است در جمله گوسفند بگذاشت و برفت و آن جماعت بگرفتند و ببرند. و این مثل بدان آوردم تا مقرر گردد که بحیلت و مکر ما را دست کاری باید نهان انگاه نصرت هر آینه روی نماید. و چنان صواب میبینم که ملک در ملا بر من خشم کند و بفرماید تا مرا بزنند و پر و دم بکنند...

kıyafetinn renkleri altın, kahverengi ve pembedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçek ve yapraklar ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre âbid bir adam bir keçi satın almış. Dolandırıcılar keçiyi âbidin elinden almak için, onu keçinin köpek olduğu iddiasıyla kandırmışlar. Âbid keçiyi bırakınca dolandırıcılar da hayvanı alıp götürmüşler. Minyatürde dolandırıcılar, âbid ve keçisi resm edilmiştir.

No: 34

Konu: Şeytanın, hırsız uyuyan âbidin ineğini çalmaya teşvik etmesi

Sayfa No: f.117r

Resim No: 74, 75

Çizim No: 34

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmındaki on üç satırlık metnin altında yer almaktadır.¹⁰⁰ İki insan figürü, bir inek ve şeytanın resm edildiği minyatürde kırmızı zemin üzerinde hırsız, şeytan ve âbid arasında geçen olaylar sahnelemektedir. Minyatürün sağ tarafında beyaz maskeli, başının etrafı altın yaldızlı haleli, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutan figür hırsız temsil etmektedir. Sola doğru bakan figürünün beyaz çizmesi, altın kemeri, altın, siyah ve koyu yeşil renkte desenli kıyafeti vardır. Minyatürün sol tarafında basık kemerli turuncu renkte desenli dikdörtgen form yatak olarak tasarlanmıştır. Kemerin sol ayağı pembe renkte tuğla görünümlü duvar şeklinde tasvir edilmiştir. Yatağın yanında içinde beyaz renkte bir inek resm edilmiştir. Boynuzları altın renkli tek hörgüçlü ineğin sırtında desenli bir heybe bulunmaktadır. Heybenin kenarı altın, iç kısmı ise sarı ve kırmızıdır. Yatağın üstündeki sakallı, altın kemerli, beyaz sarıklı figür âbidi temsil etmektedir. Başının etrafında altın yaldız haleli âbidin desenli kıyafeti yeşil renklidir. Âbidin ayaklarının yanında sarı başlı, altın boynuzlu ve yarım vücut olarak resm edilen şeytan figürü taraklı formlu altın gerdanlık takmakta ve elleri çapraz şekilde

¹⁰⁰ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... فرموده آید که در خدمت ملک ابواب مناصحت و اخلاص بجای آرد. و عاقل دشمن را از یکدیگر جدا کردن ظفر شمرد و بنوعی میان ایشان دو گروهی افکند که اختلاف کلمه خصمان موجب فراغ دل و نظام کار باشد چنانکی در خلاف دزد و دیو پارسا مرد را بود. ملک پرسید که چگونه بود آن افسانه زاهد و دزد و دیو. گفت آورده اند که زاهدی از مردی گاوی دوشا سنده بود و سوی خانه میرفت. دزدی آن بدید در عقب وی ایستاد تا گاو ببرد. دیوی در صورت آدمی با او همراه شد. دزد از وی پرسید که تو کیستی گفت دیوم بر اثر این زاهد می‌روم تا فرصت جویم و او را بکشم و انگاه گفت تو هم حال خود بازگویی. جواب داد که من مردی عیار پیشه‌ام می‌روم که گاو این زاهد بذرمد. هر دو بموافقت در عقب زاهد بزاویه او رفتند...

göğsünün üzerinde bulunmaktadır. Minyatürün üst kısmında kapalı mekânı temsil eden kahverengi, pembe ve mavi renkte nakışlı bir perde yer almaktadır. Kırmızı zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde kare formda kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre âbid bol süt veren bir inek satın alır. Gece âbid uyuduğunda şeytan onu çarpıp aklını başından aldı hırsız da ineği çalmak isterken aralarında önce kimin başlayacağı hususunda kavga çıkar. Bu esnada âbid uyanınca her ikisi de kaçmak zaorunda kalır. Minyatürde metinde anlatıldığı şekliyle, âbid ineğin yanında uyurken, hırsız ve şeytanın kavga etme sahnesi görülmektedir.

No: 35

Konu: Yatağın altındaki marangozun eşini ve onun âşığını dinlemesi

Sayfa No: f.118v

Resim No: 76, 77

Çizim No: 35

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında iki, alt kısmında on bir satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹⁰¹ Üç insan figürünün resm edildiği minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir marangoz, eşi ve onun âşığının arasında geçen olaylar sahnelemektedir. Her üç figürün başlarının etrafında altın yaldızlı hale tasvir bulunmaktadır. Minyatürün alt kısmında kahverengi ve sarı renkte desenli dikdörtgen şeklinde bir yatak ve sakallı, uzun saçlı, sarıklı, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutmuş vaziyette yatağın altında yatan marangoz görülmektedir. Altın renkli kemer takan Marangozun sarığı pembe ve altın, desenli kıyafeti ise altın ve açık ve koyu mavi renktedir. Yatağın üstünde nakışlı siyah, koyu yeşil ve altın renkli bir battaniye altında yatanlar, marangozun eşi ile onun âşığını temsil etmektedir. Her iki figür, uzun saçlı olarak çizilmiştir. Marangozun eşinin âşığı, beyaz sarıklı olarak resm edilmiştir. Minyatürün üst kısmında kapalı mekânı temsil eden kahverengi, pembe, turuncu, açık ve koyu yeşil renkte nakışlı bir perde yer almaktadır. Kırmızı zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde yatay kompozisyon dikkat çekmektedir.

¹⁰¹ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

...توقف کرد. چندانکه در خوابگاه رفتند بر تختی بیچاره در زیر تخت رفت تا بقیّت خلوه (خلوت) مشاهده کند. ناگاه چشم زن بر پای او افتاد دانست که بلا آمد معشوق را نرم گفت آواز بلند کن و از من بپرس که مرا دوست تر داری یا شوی را. چون بپرسید جواب داد که بzdین سؤال چون افتادی و ترا بzdین حاجت نمی شناسم. مرد از بیم جان الحاح بر دست گرفت. گفت زنان را از روی سهو و غفلت یا از روی شهوت ازین نوع حادثها افتد و از هر جنسی دوستان گزینند که بحسب و نسب ایشان التقات ننمایند و اخلاق نامرضی و عادات نامحمود ایشان را معتبر ندارند و چون حاجت نفس و قوت شهوت کم شد بنزدیک ایشان همچون دیگر بیگانگان باشند. لکن شوی به منزلت ...

Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Serendip¹⁰² şehrinde ahmak bir dülger ve onun çok güzel bir eşi varmış. Eşinin bir aşığı olduğunu ve onunla buluştuğunu öğrenen dülger sefere gideceğini yalanını söyleyerek evde yatağın altına saklanır. Kadın yatağın altındaki eşinin elbisesinin bir kısmının dışarda kaldığını farkedince yüksek sesle âşığına eşini sevdiğini söyler. Dülger bunu duyunca çıkar ve eşinden özürler diler. Minyatürde dülgerin eşi ile sevgilisinin yatakta, dülgerin ise yatağın altında saklanması anı tasvir edilmiştir.

¹⁰² Serendip denilen ada günümüzde Seylan ya da Sri Lanka denilen ülkedir.

No: 36

Konu: Âbid'in kızı fareye sunması

Sayfa No: f.121v

Resim No: 78, 79

Çizim No: 36

Ölçüleri: 5.7×5.5 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmındaki on üç satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹⁰³ Kırmızı zemin üzerinde bir âbid, bir kız ve bir farenin arasında cereyan eden olayların sahnelendiği minyatürün çoğu kısımları silinmiş vaziyettedir. Alt kısımda yer alan dalgalı yeşil çizgiler, yaygı olarak tasarlanmıştır. Bu çizgilerde çiçeğe benzer iki dairesel şekil görülmektedir. Üst kısımda kapalı mekânı temsil eden nakışlı perdenin renkleri açık ve koyu yeşil, pembe, kahverengi ve sarı'dan ibarettir. Perdenin üst kısmında oval formlarda sıcak (kırmızı, kahverengi ve turuncu) ve soğuk (yeşil ve mavi) renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün orta kısmında ise, iki insan figürü ve bir fare yer almaktadır. Sağ tarafta, âbidi temsil eden, başının etrafı altın yıldızlı haleli âbid, turuncu sarıklı, uzun saçlı, sakallı ve nakışlı kıyafetli olarak tasvir edilmiştir. Altın renkli kemerli, altın, yeşil ve siyah renkli kıyafetli âbid ellerini havaya kaldırmış, dua eder şekilde resm edilmiştir. Sol tarafta nakışlı kıyafetli, başının etrafı altın yıldızlı haleli uzun sarı ve altın saçlı figür âbidin üvey kızını temsil etmekte olup tesettüründen çıkmış vaziyette tasvir edilmiştir. Kıyafetinin renkleri altın, açık mavi ve

¹⁰³ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... مرا ببوشاند و عالمیان را از جمال من محجوب گرداند و آن ابر است. زاهد بنزدیک ابر آمد و فصل سابق بگفت. ابر جواب داد که باز از من قوی‌تر است که مرا به هر جانب که خواهد ببرد و من در پیش او چون مهرام در دست بوالعجب باز. زاهد بنزدیک باز رفت و فصل‌های متقدم باز گفت. باز گفت قوه (قوت) تمام بر اطلاق کوه راست که مرا سبکسار و خاکسار نام کرده است و دولت و حرکت مرا در لباس منقصت باز می‌گوید و ثابت و ساکن بر جای قرار گرفته و اثر من در وی کم از آواز نرم است در گوش کر. زاهد این غم و شادی با کوه باز گفت جواب داد که موش از من قوی‌تر است که اطراف مرا بشکافد و در دل من خانه سازد و دفع آن بر خاطر نتوانم گذرانید. دختر گفت راست می‌گوید شوی من اوست. زاهد او را بر موش عرضه کرد جواب داد که جفت من از جنس من تواند بود ...

siyah'dan ibarettir. İki insan figürün arasında âbide doğru bakan gri renkte bir fare resm edilmiştir. Kırmızı zemin üzerindeki çiçek ve yapraklar ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre yolda yürüyen bir âbidin önüne, gök yüzünde uçan bir kuşun pençesinden bir farecik düşer. Ona iyi bakabilmek için Allahtan farenin kıza dönüşmesini ister. Duası kabul olur. Kızın evlenme zamanı geldiğinde yaratıkların en güçlüsünü ister. Âbid güneş, bulut, rüzgar ve dağ ile görüşür, sonuçta en güçlü erkek fareyi bulur. Âbid dua eder, kız dişi fareye dönüşür ve erkek fare ile evlenir. Minyatürde erkek fare ile kızının yanında âbidin dua etmesi sahnelemektedir.

No: 37

Konu: Baykuşların kargalar tarafından mağaranın içinde yakalanmaları

Sayfa No: f.122v

Resim No: 80, 81

Çizim No: 37

Ölçüleri: 5.7×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında iki, alt kısmında on bir satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹⁰⁴ Minyatürde bir mağara içerisinde kırmızı zemin üzerinde dört karga ve iki baykuş arasında geçenler sahnelenmektedir. Arka fonda minyatürün ortasında mağaranın giriş açıklığını temsil eden bej renkte bir oval form ve onu çevreleyen pembe, kırmızı, açık mavi ve açık ve koyu yeşil renkte kayalar çizilmiştir. Mağara açıklığında sarı ve turuncu renkte ateşin alevleri ve turuncu baykuşlar görülmektedir. Kanatlarının üst kısımları altın renginde olan baykuşların başlarının etrafında hale resm edilmemiştir. Minyatürün dört köşesinde eksene simetrik şekilde bir kanadını önde tutan dört karga figürü tasvir edilmiştir. Kargaların kanatlarının üst kısımları ile kuyrukların ucu altın, gözleri ve gagaları ise kırmızı ile boyanmıştır. Minyatürün etrafını çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak

¹⁰⁴ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

... هم بر این ترتیب که صواب دید پیش آن مهم باز شدند و تمامی بومان بزمین حیلست بسوختند و زاعان را آنروز فتحی بزرگ برآمد و همه شادمان و دوستکام باز گشتند و ملک و لشکر در مساعی حمیده و مآثر مرضیه آن زاغ غلو و مبالغت نمودند و اطناب و اسهاب واجب دیدند و او ملک را دعاهاى خوب گفت و در اثنای آن بر زبان راند که هر چه از این معنی دست دهد بغز و دولت ملک باشد و من مخایل این ظفر آنروز دیدم که آن مدبران قصدي پیوستند و از آن جنس اقدام جایز شمردند و روزي ملک در اثنای محاورت او را پرسید که مدتی دراز صبر چگونه ممکن شد در محاورت بوم که اخیر با صحبت اشار مقاومت کم توانند کرد و کریم از دیدار لئیم گریزان باشد گفت همچنین است کی رای ملک می فرماید لکن عاقل برای رضا و فراغ مخدوم...

hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre, bir dağda kargalar ve orada olan bir mağarada da baykuşlar yaşarmış. Bir gece baykuşlar kargalara saldırmış. Kargaların en bilge veziri baykuşları kandırmak için hükümdardan onu yaralamasını ve dışarı atmasını istemiş. Baykuşlar kargayı dışarıda görmüş ve onu hukumdarlarının yanına götürmüş. Karga baykuşlara kendi hükümdarından öç alacağını söylemiş. Kargaların olduğu yere dönmüş ve planını onlara anlatmış. Bu şekilde kargalar baykuşların hepsini ateş ile yakıp öldürmüş. Minyatürde baykuşların mağara içinde ateşle yakılmalarının kargalar tarafından seyredilmesi sahnelenmektedir.

No: 38

Konu: Yılan ve kurbağalar

Sayfa No: f.124v

Resim No: 82, 83

Çizim No: 38

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında iki, alt kısmında on bir satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹⁰⁵ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir yılan ve kurbağalar arasında geçen olaylar sahnelenmektedir. Sanatçı, kurbağaları ayı yavruları şeklinde çizmiştir. Minyatürün çoğu kısımları silinmiş vaziyettedir. Alt kısımda dalgalı yeşil çizgiler ile kuşatılmış yarım oval şeklinde bir gölet mevcuttur. Dalgalı yeşil çizgiler arasında çiçeğe benzer kahverengi ve sarı renkte üç yuvarlak şekil yer almaktadır. Gölcüğün açık mavi renkli suyunda gri renkte dalgalı çizgiler ve pembe renkte iki balık figürü görülmektedir. Balıkların vücudunun ön kısmı altın renginde boyanmıştır. Minyatürün sağ kısmında dalgalı yeşil çizgilerin üstünde kahverengi, gri, siyah ve pembe taş parçası ve onun yanında yılan figürü resm edilmiştir. Çoğu kısmı silik haldeki yılanın başının etrafında altın yaldızlı hale görülmektedir. Sol tarafta sarı, gri ve siyah renkte taş parçası üzerinde sağa doğru bakan turuncu renkte iki kurbağa ve onların yanında sola doğru bakan bir kurbağa figürü tasvir edilmiştir. Karınları altın ile boyanmış kurbağaların başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Arka fonda, minyatürün ota kısmında gövdesi pembe renkte

¹⁰⁵ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler görülmektedir:

... در او غوکان بسیار بودند و ملکی کامکار مطاع داشتند خویشان چون اندوهناکی بر طرفی بیفکند. غوکی پرسید که ترا غمناک می بینم موجب چیست. گفت بغم خوردن کیست از من سزاوارتر که ماده حیا (حیات) من از شکار غوک بود و امروز مرا ابتلائی افتاده است که بر من حرام گشته و بدان جایگاه رسیده که اگر یکی را از ایشان بگیرم نگاه نتوانم داشت. آن غوک برفت و ملک خویش را بدان بشارت خبر داد. ملک از مار پرسید که بچه سبب این بلا بر تو نازل شد گفت قصد غوکی کردم و از پیش من بگریخت و خویشان را در خانه زاهدی افکند. من بر اثر او در آمدم خانه تاریک بود و پسر زاهد حاضر. آسیب من بانگشت او رسید پنداشتم که غوکست. هم در آن گرمی دندان بدو فرو بردم و بر جای سرد شد. زاهد ...

meyveli yeşil bir ağaç ve üzerinde sola doğru bakan bir kuş resm edilmiştir. Koyu ve açık yeşil renkte olan ağacın bazı meyveleri altın rengi ile boyanmıştır. Ağaçta kuşun başının etrafında altın yaldız hale çizilmiştir. Zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre yaşlı bir yılan kurbağası çok olan bir göle gelir. Ama birtane bile avlayamaz. Kurbağalar kralına bir âbidin duası ile ihtiyarladığını söyler ve kraldan üstüne binmesini ister. Durum kralın hoşuna gider ve her gün ona yemesi için iki kurbağa verir. Minyatürde metinde anlatıldığı şekliyle yılan ve kurbağaların bir gölün etrafında toplanmış halleri görülmektedir.

No: 39

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.128r

Resim No: 84, 85

Çizim No: 39

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında sekiz, alt kısmında dört satırlık metnin¹⁰⁶ arasında yer almaktadır.¹⁰⁷ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba arasında cereyen eden konuşma sahnesi tasvir edilmiştir. İki figürün de yüzleri silik durumdadır. Minyatürün sağ kısmında altın, koyu ve açık renkli bir mindere yaslanarak, kahverengi ve pembe renkte bir yaygı üzerinde bağdaş kurup oturan, ol eli dizinin üstünde, sağ elini ise Beydabaya doğru uzatan figür, Debşelimi temsil etmektedir. Altın kemer ve bilezik takan sakallı uzun saçlı Debşelim'in başında bir taç ve etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Kolları ve karnı çıplak olarak çizilen Debşelim, desenli şalvar ve çarpı şeklinde desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği açık yeşil ve siyah, şalvarı ise koyu ve açık mavi ve altın rengindedir. Debşelim'in önünde bağdaş kurup oturan Beydabayı temsil eden figür, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutmuştur. Altın kemerli ve sakallı Beydabanın başının etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Kolları ve karnı çıplak olarak çizilen Beydaba, desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymektedir. Gömleği sarı ve kahverengi, şalvarı ise açık ve koyu mavi renklidir. Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı

¹⁰⁶ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... و سعادت دوجھانی بیاید. والله ولی التوفیق و الحمد لله وحده و صلواته علی محمد و آله و عترته الطاهرین. باب القرد و السلحفاة / رای گفت برهمن را که شنوژم داستان تصون از خداع دشمن و توقی از نفاق خصم و فرط تجنب و کمال تحرز که از آن واجبست. اکنون اگر بیان کنذ مثال آنکس کی در کسب چیزی جد نماید و پس از ادراک نهمت غفلت برزد تا ضائع شود. برهمن گفت کسب آسانتر که نگاه داشتن چه بسیار نفایس باتفاق نیک و مساعدت روزگار بی‌سعیی و اهتمامی حاصل آید اما حفظ آن جز به رایهای ثاقب و تدبیرهای صائب صورت نبندد. و هر که در میدان خرد نیامده باشد و از پیرایه حزم...

¹⁰⁷ Bu Minyatürle ilgili metin "maymun ile kaplumbağa" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

mekânı temsil eden sarı, mavi, yeşil, altın ve kahverengi ve pembe renkte olan nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin en üst kısmında oval formlarda sıcak ve soğuk renkleri bir arada kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil etmek üzere dalgalı yeşil çizgilere yer verilmiştir. Bu çizgiler arasında çiçeğe benzer sarı ve pembe renkte üç çift dairesel şekil bulunmaktadır. Zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencere motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentsiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba arasında geçen konuşmalar tasvir edilmiştir.

No: 40

Konu: Maymunun kaplumbağanın üzerine binmesi

Sayfa No: f.130r

Resim No: 86, 87

Çizim No: 40

Ölçüleri: 5.5×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst ve alt kısmındaki yedişer satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹⁰⁸ İki meyveli ağaç, altı hayvan figürü ve küçük bir gölün yer aldığı minyatürün çoğu kısımları silinmiş vaziyettedir. Minyatürün alt kısmında dikdörtgen açık mavi renkte bir gölet resm edilmiş olup burada gri renkte dalgalı çizgiler, kaplumbağanın sırtına binmiş vaziyette bir maymun ve pembe renkte dört balık figürü görülmektedir. Balıkların vücudunun ön kısmı altın rengindedir. Sola doğru bakan turuncu renkli başının etrafı altın yaldızlı haleli kaplumbağanın kabuğunun kenarları da altın renginde boyanmıştır. Pembe renkli ve başının etrafı altın yaldızlı haleli maymun sağ elini sola doğru uzatarak aynı yöne bakmaktadır. Minyatürün orta kısmında dalgalı yeşil çizgiler ve gölcüğün arasında altın renkli bir şerit görülmektedir. Dalgalı yeşil çizgilerin sağ tarafında sarı renkte dairesel şekil yer almaktadır. Arka fonda eksenal simetrik şeklinde meyveli iki yeşil ağaç tasvir edilmiştir. Gövdeleri pembe renkte olan ağaçların meyveleri altın renklidir. Sağ taraftaki ağacın rengi açık yeşil, soldakinin ise siyah ve yeşildir. Sağdaki ağaçta sola doğru bakan kuş figürü resm edilmiş olup kuşun başının etrafında altın yaldız hale bulunmaktadır.

¹⁰⁸ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

... نتوان کرد ولکن چون در آن فایده نشناسد بسعی باطل احتراز صواب بیند. و اگر خواهی که بزیارت اهل تو آیم و در میان مبادرت متعین شمردم بدانکه گذشتن من از دریا متعذر است. سنگ پشت گفت من بر پشت گیرم ترا بر آن جزیره برم که در او هم امن و راحتست و هم فراخی نعمت. در جمله دمها بر وی دمید تا بوزنه توسنی کم کرد و عنان اختیار بذو داد. سنگ پشت او را بر پشت گرفت و روی بخانه نهاد. چون به میان آب رسید تأملی داشت در آنچ پیش داشت و از ناخوبی موقع مگر باز اندیشید. با خود گفت سزاوارتر چیزی که خردمندان از آن تحرز فرموده اند سمت بیوفایی و غدر است خاصه در حق دوستان و برای زنان که در ایشان حسن عهد صورت نبندد و نه ازینها وفا و مردمی چشم شاید داشت. و گفته‌اند که برکمال عیار زر بعون ...

Mavi renkli kuşun kuyruğunun ucu ve kanatlarının üst kısımları altın rengindedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Mahir isimli bir maymun ihtiyarlayıp krallıktan azledilince ormanda su kenarındaki bir incir ağacına yerleşir. Ağacın altında suya düşen incirlerle beslenen kaplumbağa eşinin hilesine uyarak maymunun kalbini almak ister. Maymun durumu anlar ve başka bir hile ile kaplumbağadan kurtulmayı başarır. Minyatürde, maymunun sudaki kaplumbağanın üzerine binmesi sahnelemektedir.

No: 41

Konu: Maymun ve kaplumbağa

Sayfa No: f.132v

Resim No: 88, 89

Çizim No: 41

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Sayfanın üst kısmında dört, alt kısmında sekiz satırlık metnin arasında yer alan¹⁰⁹ dikdörtgen formdaki minyatürde meyveli bir ağaç, altı hayvan figürü, bir taş parçası ve küçük bir göl görülmektedir. Minyatürün alt kısmında dikdörtgen formlu, açık masvi renkli gölet içerisinde gri dalgalı çizgiler arasına bej renkli dört balık figürü tasvir edilmiştir. Balıkların vücudunun ön kısmı altın renginde boyanmıştır. Gölün üst tarafında dalgalı yeşil çizgilerin üzerinde bej renkte maymun figürü çizilmiştir. Sol eli yanda, sağ elini ise sola doğru uzatan maymunun başının etrafında altın yaldızlı hale bulunmaktadır. Arka fonda maymunun yanında gövdesi pembe renkte meyveli yeşil bir ağaç tasvir edilmiştir. Ağacın bazı meyveleri altın rengindedir. Sağ tarafta dalgalı yeşil çizgilerin üzerinde arka ayaklarını sudan çıkartmak üzere olan turuncu renkli kaplumbağa figürü görülmektedir. Başının etrafı altın yaldızlı haleli kaplumbağanın kabuğunun kenarları ve tepesi altın renginde boyanmıştır. Kaplumbağanın yanında küçük bir kısmı silik vaziyette kahverengi, gri, mavi, sarı, yeşil ve pembe renkte taş parçasına yer verilmiştir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde

¹⁰⁹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... بازگشت و بنج مراد و حصول عرض واثق شد و بوزنه را بکران آب رسانید. بوزنه بتگ بر درخت رفت و میگفت شعر/ فابت الی فهم و لم اک انبا / وکم مثلها فارقتها و هی تصفر به. سنگ پشت ساعتی منتظر بود و آواز داد. بوزنه بخندید و گفت بیت/ ای دوستی نموده و پیوسته دشمنی/ در شرط ما نبود که با من تو این کنی. که من عمر در ملک به آخر رسانیدم و گرم و سرد روزگار چشیدم و خیر و شر احوال پیش چشم کردم و امروز زمانه داده خویش بستد و چرخ در بخشیده خویش رجوع روا داشت در زمره مسکینان آمدهام و از این نوع تجربت هم نیافته و مثلی مشهور است مثل/ قد الننا و ایل علینا ...

üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâye bir önceki minyatürün hikâyesinin devamı olup, maymunun kaplumbağanın sırtından inmesinden ve onun hilesinden bahsetmektedir. Minyatürde maymunun nehrin kenarına düşüşü ve kaplumbağanın sudan çıkış anı sahnelenmektedir.

No: 42

Konu: Aslanın eşeği öldürmesi

Sayfa No: f.134v

Resim No: 90, 91

Çizim No: 42

Ölçüleri: 5.8×5.8 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın alt kısmında on üç satırlık metnin altında yer almaktadır.¹¹⁰ Çoğu kısımları silinmiş minyatürde kırmızı zemin üzerinde meyveli bir ağaç, çakal, aslan ve eşek figürü görülmekte olup bunlar arasında cereyen eden olaylar sahnelenmektedir. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler ve bunların arasında pembe ve altın renkte iki çift dairesel şekil görülmektedir. Sağ tarafta bu çizgilerin üzerinde kahverengi ve pembe renkte bir taş parçasına alt kısmında ise eşek figürüne yer verilmiştir. Vücudunun arka kısmı altın renginde yüzü de silik durumda olan eşeğe, eğilmiş pozisyonda turuncu renkli, vücudunun ön kısmı altın renginde bir aslan saldırı pozisyonda resm edilmiştir. Yüzü silinmiş vaziyette bulunan aslanın arkasında sarı renkte çakal figürü yer almaktadır. Zikredilen hayvanların başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Arka fonda bazı meyveleri altın renkli olan bir ağaç çizilmiştir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından

¹¹⁰ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

... شود و از امثال خویش بمزید عنایت و تربیت ممیز گردی. روباه باز رفت خر عتابی کرد و گفت مرا کجا برده بودی. روباه گفت سود ندارد. هنوز مدت رنج و ابتلای تو سپری نشده است با تقدیر آسمانی پیش‌دستی و مسابقت ممکن نگردد و الا جای آن بود که دل از خود نمی‌بایست برد و نفور نمی‌بایست گشت. و اگر شیر دست بتو دراز کرد از صدق شهوت و فرط شفقت بود و حرص صحبت و مواصلت تو او را بر آن تعجیل و مسارعت داشت و اگر توقفی رفتی انواع تلافی و تملق مشاهدت افتادی و من در این هدایت و دلالت سرخ‌روی گشتمی و این مزاج دمدمه می‌داد تا خر را در شبهت افکند که هرگز شیر ندیده بود پنداشت که او هم خواست باز آمد شیر او را تلافی واجب دید تا استیناسی یافت پس بر او جست و بشکست...

hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentsiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre ormanda hasta bir aslan ve onun artıklarıyla beslenen bir çakal yaşıyormuş. Çakal aslanın beslenmesi için iki kere aynı eşeği kandırarak ona getirmiş. Aslan ikinci kez eşeği parçalamayı başarmış ve çakala yıkandıktan sonra, eşeğin kalbini ve kulağını yiyeceğini söylemiş. Aslan temizlenmek için oradan ayrılınca çakal ikisinide yemiş ve aslan sorduğunda da eşeğin kalbi ve kulağı yoktu, olsaydı iki kere sana yaklaşmazdı diyerek cevap vermiş. Minyatürde metinde anlatıldığı şekliyle çakalın yanında eşeğin aslan tarafından avlanması görülmektedir.

No: 43

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.135v

Resim No: 92, 93

Çizim No: 43

Ölçüleri: 4.5×6.3 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on dört satırlık metnin¹¹¹ altında yer almaktadır.¹¹² Minyatürde kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba'nın arasında geçen karşılıklı konuşmalar resm edilmektedir. Kompozisyonun sağ kısmında altın, açık ve koyu mavi renkli mindere yaslanıp, altın renkli bir yaygı üzerinde bağdaş kurup oturan, sol eli dizinin üzerinde, sağ elini ise Beydabaya doğru uzatan figür, Debşelimi temsil etmektedir. Sakallı, uzun saçlı ve kemer ve bilezik takan Debşelim'in başında taç ve tacın etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Kolları ve karnı çıplak olarak çizilen Debşelim, desenli şalvar ve çarpı desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği turuncu ve kahverengi, şalvarı ise altın, kahverengi ve pembe renkle boyanmıştır. Debşelim'in önünde dizüstü oturup ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutan sakallı figür Beydabayı temsil etmektedir. Altın kemer ve bilezik takan Beydabanın başının etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Kolları ve karnı çıplak olarak çizilen Beydaba, desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymiştir. Gömleği siyah, altın ve açık yeşil, şalvarı ise sarı renkle boyanmıştır. Minyatürün sol kısmında kapalı mekânı temsil eden açık ve koyu mavi, yeşil, altın, kırmızı,

¹¹¹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler görülmektedir:

...این فصل مقرر گردانی و خایب و خاسر برفت. اینست داستان آنکه مالی یا دوستی بدست آرد آنگاه بنادانی و غفلت بپاژ دهد تا در ندامت جاوید افتد و هر چند سر بر قفص زند مفید نباشد. و اهل رای و تجربیت باید که این باب را با خرد و ممارست خود باز اندازد و بحقیقت پشناسد که مکتسب خود را از مال و دوست و غیر آن عزیز باید داشت و از موضع تضییع و اسراف بر حذر باید بود چه هر که از دست بشد بهر تمنی باز نیاید و تلهف و حیرت و تأسف و ضجرت مفید نباشد. ایزد تعالی کافه مومنانرا سعادت هدایت بارزانی داراد و امداد ارشاد باقوال و افعال هر یک مقرون گرداند. بمنه و جوده. باب الناسک و ابن العرس / رای گفت بر همین را که شنوژم داستان کسی که بر مراد...

¹¹² Bu Minyatürle ilgili metin "Âbid ile Gelincik" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

sarı ve turuncu renkli nakışlı bir perde kanadı bulunmaktadır. Zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatüre dikey kompozisyon hâkimdir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba'nın arasında konuşma sahnesi canlandırılmaktadır.

No: 44

Konu: Âbidin yanlışlıkla yağ çömleğini kırması

Sayfa No: f.139v

Resim No: 94, 95

Çizim No: 44

Ölçüleri: 5.2×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın alt kısmında ondört satırlık metnin altında yer almaktadır.¹¹³ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir âbidin bir zengin tacirden hediye aldığı yağ çömleğini yanlışlıkla kırması sahnelemektedir. Alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların solunda çiçeğe benzer pembe renkte dairesel bir şekil görülmektedir. Minyatürün yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden altın, açık ve koyu mavi, açık ve koyu yeşil, kahverengi, pembe ve turuncu renkte olan nakışlı bir perde ve iki direk bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Perdenin sol kanadının yanında sarı renkte kırılmış bir çömlek çizilmiştir. Minyatürün orta kısmında dalgalı yeşil çizgilerin üstünde ise oturan âbid figürü görülmektedir. Dizüstü oturan Uzun saçlı ve sakalsız âbid başında açık ve altın renkli bir sarıkla ve etrafında altın yaldız haleli resm edilmiştir. Âbid altın kemer takmakta ve altın, siyah ve koyu yeşil nakışlı kıyafet giymektedir. Sağ elinde siyah renkte bir değnek bulunan âbid, sol elini göğsünün önüne tutmaktadır. Zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir.

¹¹³ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... گفت آورده اند مردی پارسا بود و بازرگانی بود که شهد و روغن گوسفند فروختی با او در همسایگی بود و با او مجاورت داشت و هر روز برادر را قدری از آن بضاعت خویش برای قوت زاهد بفرستادی. زاهد چیزی از آن به کار بردی و باقی در سبوی کردی و در طرفی بنهادی. باهستگی سبوی پر شد. یک روز در آن می‌نگریست. اندیشید که اگر این شهد و روغن به ده درم بتوانم فروخت از آن پنج گوسپند خرم و هر هر پنج در ماهی بزیانم و از نتایج ایشان رمها (رمه ها) پیدا آید و مرا بر آن استظهاری باشد و اسباب خویش بدان ساخته گردانم و زنی از خاندانی بزرگ بخواهم لاشک پسری زاید و علم و ادب او را بیاموزم و چون یال برکشد اگر تمریدی نمایم بزمین عصا او را ادب فرمایم. این فکر چنان قوی شد و این بهمت چنان استیلا یافت که ناگاه عصا برگرفت و از سر غفلت بر سبوی آویخته زد در حال بشکست...

Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatüre dikey kompozisyon hâkimdir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre zengin bir tacir, semtindeki âbid'e her gün yağ gönderirmiş. Âbid ihtiyacından arta kalanı bir çömleğe koyarak evin bir köşesindeki direğe asarmış. Bir gün yağı satıp eline geçecek parayla ne yapacağını hayal ederken, elindeki değneği havaya kaldırınca değnek çömleğe çarpmış ve çömlek kırılarak içindeki yağlar yere dökülmüş. Minyatürde yağ çömleğinin âbid tarafından kırıldığı an tasvir edilmiştir.

No: 45

Konu: Beşikteki çocuğu yılandan koruyan gelinciğin âbid tarafından öldürülmesi

Sayfa No: f.140v

Resim No: 96, 97

Çizim No: 45

Ölçüleri: 5.8×5.8 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın alt kısmındaki on üç satırlık metnin üstünde yer almaktadır.¹¹⁴ Minyatürde yetişkin bir insan figürü, parçalanmış bir yılan, bir gelincik, bir beşik ve beşikte yatan kundaklanmış bebek figürü görülmektedir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bu çizgilerde çiçeğe benzer kahverengi, altın ve pembe renkte iki çift dairesel şekil görülmektedir. Minyatürün sağ tarafında elinde sopa ile gelinciğe saldıran sakallı, sarıklı ve başının etrafında altın yıldız hale bulunan figür âbidi temsil etmektedir. Âbidin kıyafeti desenli olup, altın, siyah ve koyu yeşil renktedir. Diğer figürlerin sarıkları beyaz ve altın renkleri ile boyanmıştır. Minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgilerin üzerinde vücudunun ön kısmı altın renginde gerisi ise turuncu renkte bir gelincik figürüne yer verilmiştir. Minyatürün orta kısmında sağ tarafta pembe renkte parçalanmış bir yılan resmi bulunmaktadır. Gelinciğin aksine yılanın başının etrafında altın yıldızlı hale resm edilmiştir. Minyatürün üst kısmında, âbidin başının önünde altın renkli bir beşikte kundaklanmış bebek figürü yer almaktadır. Kundağı açık mavi renkte olan bebeğin başının etrafında altın yıldızlı hale çizilmiştir. Kırmızı zemin üzerinde

¹¹⁴ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

... و این اقدام بی وجه اتفاق نیفتادی و کدام مصیبت ازین هایل تر که همخانه را بی موجبی هلاک کردم و بی تأویلی سلب تلف در وی پوشانیدم. شعر/ کفی حزنا ألا أزال القنا/ تمج نجیعا من ذراعی و من عضدی. شکر نعمت ایزدی که در حال پیری و ضعف فرزندی ارزانی داشت قضا این بود که رفت و هر که در ادای شکر و شناخت قدر نعمت غفلت برزد نام او در جریده عاصیان مثبت گردد و ذکر او از صحیفه شاکران محو شود. او در این فکرت می پیچید و در این حسرت و غم می نالید زن باز آمد و آن حال مشاهده کرد در تنگ دلی و ضجرت با او مشارکت نمود و ساعتی درین باب مفاوضت پیوستند آخر زاهد او را فرمود که این مثل یاذ دار تا هر که در کارها...

yaprak ve çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatüre dikey kompozisyon hakimdir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre âbidin eşi beşikteki bebeğini ona bırakarak dışarı çıkmış. Âbidin de işi çıkıp evden ayrılması gerekince, bebeği evde beslediği gelinciğine emanet etmiş. Gelincik bir yılanın çocuğa yaklaştığını görünce üzerine atlayarak yılanı parçalamış. Daha sonra eve gelen âbid gelinciği kanlar içinde görünce hayvanı hemen öldürmüş. Odaya girip çocuğu beşikte sağlam halde görünce yaptığı hatayı anlamış ve acele ile davrandığı için çok pişman olmuş. Minyatürde metinde anlatıldığı şekliyle parçalanmış bir yılan, beşikte uyuyan bir çocuk ve sopayla gelinciği öldüren bir adam tasvir edilmiştir.

No: 46

Konu: Fare ve kedi

Sayfa No: f.143v

Resim No: 98, 99

Çizim No: 46

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üstünde yedi, altında altı satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹¹⁵ Bir ağaç, bir kedi, bir fare, bir gelincik ve bir baykuş figürü görüldüğü minyatürde kırmızı zemin üzerinde fare ile kedinin arasında geçen olaylar sahnelemektedir. Bazı kısımları silinmiş vaziyetteki minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların ortasında çiçeğe benzer kahverengi ve sarı renkte dairesel bir şekil görülmektedir. Sağ tarafta çizgilerin üstünde oturan açık mavi renkte, sola doğru bakan, vücudunun ön kısmı altın rengi ile boyalı bir kedi mevcuttur. Kedinin hemen önünde dört ayak üstünde sağa doğru bakan gri renkte fare figürüne yer verilmiştir. Farenin arkasında kedi ile benzer pozisyonda vücudunun ön kısmı altın rengi ile boyalı pembe renkte gelincik figürü bulunmaktadır. Arka fonda minyatürün orta kısmında gövdesi pembe renkte meyveli yeşil ağaç ve üzerinde turuncu renkte bir baykuş figürü çizilmiştir. Bazı meyveleri altın renkte olan ağaç, yeşil ve siyah renkte görülmektedir. Ağaçta sola doğru bakan baykuşun kuyruğunun ucu ve kanatlarının üst kısmı altın ile boyanmıştır. Kırmızı zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast

¹¹⁵ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

... پیدا آید و من مجازات آن بر خویشتن واجب میگرددانم و شکر منت آن ابدالذهر التزام می نمایم. موش گفت چون بتو پیوستم باید که ترحیبی تمام و اجلالی بسزا رود تا قاصدان من به مشاهده آن بر لطف حال مصافات و استحکام عقد موالات واقف شوند و خائب و خاسر باز گردند و من با فراغت و مسرت بندهای تو ببرم. گربه گفت چنین کنم. انگاه موش پیشتر آمد گربه او را گرم بپرسید و راسو و بوم برفتند و موش بآهستگی بندها بریدن گرفت و استبطابی کرد. گربه گفت زود ملول گشتی و این اعتماد بر کرم عهد تو بخلاف این بود. چون بر حاجت خویش پیروز آمدی مگر نیت بدل کردی و در انجام وعد مدافعت می اندیشی. بدانکه قوت رای و ثبات عزم هر کس در هنگام نکبت توان آزمود زیرا که...

oluşturduğu minyatürde üçgen kompozisyon görölmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre bir kedinin tuzağa yakalandığını gören fare can emniyeti karşılığında tuzağın iplerini kemirerek kediye kurtarır ve bir deliğe saklanır. Bu arada bir baykuş ve fareyi yemek isteyen gelincik de başının üzerinde durmaktadır. Minyatürde ağaç içinde bir baykuş, ağacın altında bir gelincik ve onun yakınında ayakları tuzağa yakalanmış kedinin iplerini keser vaziyette bir fare tasvir edilmiştir.

No: 47

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.147v

Resim No: 100, 101

Çizim No: 47

Ölçüleri: 5×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üstündeki on üç satırlık metnin¹¹⁶ altında yer almaktadır.¹¹⁷ Kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba arasında geçen karşılıklı konuşmaların resm edildiği minyatürde altta zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların arasında çiçeğe benzer pembe ve altın renkte üç dairesel şekil görülmektedir. Minyatürün sol kısmında kapalı mekânı temsil eden altın, açık ve koyu mavi, açık ve koyu yeşil, kahverengi, kırmızı ve turuncu renklere sahip nakışlı bir perde kanadı bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Sağda dalgalı yeşil çizgilerin üstünde altın, açık ve koyu mavi renkli mindere yaslanarak bağdaş kurup oturan Debşelim, sakallı, uzun saçlı, taçlı ve altın yaldızlı haleli, sol eli dizinde sağ eli Beydabaya uzatılmış olarak tasvir edilmiştir. Kolları ve karnı çıplak olarak resm edilen Debşelim'in şalvarı ve yarım gömleği desenli olup gömleği siyah ve açık yeşil, şalvarı ise altın, açık ve koyu mavi renklidir. Debşelim'in önünde Elleri çapraz şekilde göğsünün önünde, sakallı, başının etrafı altın yaldızlı haleli bağdaş kurmuş halde oturan figür Beydabayı temsil etmektedir. Kolları ve karnı çıplak altın kemerli Beydaba,

¹¹⁶ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

...دشمن بوقت حاجت فایست نگرند و پس از حصول عرض از مراعات جانب حزم و احتیاط غافل نباشد. سبحان الله موشی با ضعف و عجز خویش چون آفات بدو محیط گشت و دشمنان غالب گرد او درآمدند دل از جای نبرد و بدقایق مخادعت یکی را از ایشان در دام کشید تا بدین وسیلت محنت از وی دور گشت و از عهده عهد دشمن به وقت بیرون آمد و پس از ادراک نهمت در تصوّن ذات ابواب تیقظ بجای آورد. اگر اصحاب خرد و کیاست و ذکا و فطنت این تجارب را امام سازند و فواتح و خواتم کارهای ایشان به مزید دوستکامی و غبط مقرون باشند و سعادت عاجل و آجل به روزگار ایشان متصل گردد. / باب ابن الملک و الطائر فنزه / رای گفت بر همن را که شنودم مثل کسی که دشمنان غالب...

¹¹⁷ Bu minyatürle ilgili metin "Hükümdar ile kuş Fenze adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymiştir. Gömleği sarı ve altın, şalvarı ise siyah ve yeşil ile boyanmıştır. Zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba arasında cereyan eden karşılıklı konuşmalar resm edilmiştir.

No: 48

Konu: Hükümdarın, oğlunun gözünü çıkaran Fenze adlı şahinle konuşması

Sayfa No: f.149v

Resim No: 102, 103

Çizim No: 48

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on, alt kısmında üç satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹¹⁸ Kırmızı zemin üzerinde bir insan, bir şahin, bir at ve bir binanın tasvir edildiği minyatürün alt kısmının sağ tarafında doğal ortamı temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve ön ayaklarını dalgalı yeşil çizgilere basan açık mavi renkte bir at figürü görülmektedir.

Arka ayakları çizilmeyen siyah yeleli at'ın yuları altın renklidir. At'ın üstünde oturan insan figürünün siyah çizmesi, altın renkli tacı ve kahverengi, altın ve sarı renkte desenli kıyafeti vardır. Sol eli göğsünde sağ eliyle atın yularını tutan figürün başının etrafında altın yaldız hale bulunmakta olup sola doğru bakmaktadır. At'ın önünde ve ayakları arasında ikişer taş parçası yer almaktadır. Öndeki taşların rengi turuncu ve yeşil, atın ayakları arasındakilerin ise yeşil ve pembedir. Minyatürün sol kısmında, pembe renkli tuğladan küçük bir bina resmine yer verilmiştir. Bina'nın üçgen kemerli kapısı T şeklinde altın renkli iki şerit ile üçe bölünmüştür. Kapının kavsarası beyaz, kanatları ise açık mavi renklidir. Binanın saçağı beşgen formlar şeklinde düzenlenmiş olup üstünde başının etrafında altın yaldızlı hale bulunan bir şahin figürü yer almaktadır. Sağa

¹¹⁸ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... و در دام مکر و خدیعت کرد در ققص بلا و محنت افکند و انگاه آنچ سزای چنو بی عاقبتی براند و جزایی که چنان
اقتحامی را شاید در باب وی تقدیم فرماید. پس بر نشست بر باره‌ای که چون بشتابذ از عرض آفتاب طلوع کردی و کوکب
ظفر بر اوج شرف بدرفشندی بیت / چون فروگیری عنان از کوه پیش آور حدیث/ چون بجنبانی رکاب از باز پیش آور
حساب/ شعر / فکانما لطم الصباح جبینہ/ فاقتص منه فحاض فی احشائه. پیش آن بنا رفت و فنزه را آواز داد و گفت ایمنی
فروذ آی. فنزه ابا نمود و گفت مطاوعت فرمان ملک بر من فرض است و بادیه فراق او بی‌پایان. خواجه که کعبه اقبال من
درگاه او بوذہ است و عمدہ سعادت عمر رعایت او شناخته‌ام...

doğru bakan şahinin kuyruğunun ucu, kanatlarının üst kısımları ve vücudunun ön kısmı altın rengindedir. Kırmızı zemin üzerinde yapraklar, çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Hintli bir hükümdarın Fenze adında bir kuşu varmış. Fenze ile yavrusu pek güzel öterlermiş. Anne Fenze hergün uçarak garip bir meyve getirip, yarısını hükümdarın oğluna yarısını da kendi yavrusuna yediriormuş. Bir gün Fenzenin yavrusu hükümdarın oğlunun kucağına pislediğinde Çocuk sinirlenip küçük kuşu öldürür. Fenze dönünce çok üzülür, pâdişâhın oğlunun bir gözünü çıkarır ve uçup gider. Padişah ise ona tuzak kurup yakalamak ister, ama fenze padişaha inanmaz ve ağır sözler söyleyerek gider. Minyatürde ata binmiş olan hükümdarın bir binanın çatısında oturan Fenze ile konuştuğu an tasvir edilmiştir.

No: 49

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.156r

Resim No: 104, 105

Çizim No: 49

Ölçüleri: 4.5×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmındaki on dört satırlık metnin¹¹⁹ altında yer almaktadır.¹²⁰ Kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba'nın arasında geçen karşılıklı konuşmaların sahnелendiği minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler yer almaktadır. Sağda altın ve koyu ve açık mavi renkli desenli mindere yaslanıp altın renkli bir yaygı üzerinde bağdaş kurup oturmuş, sol eli dizinin üstünde, sağ elini ise Beydabaya doğru uzatan uzun saçlı, sakallı, taçlı ve başının etrafı altın yaldızlı haleli figür, Debşelimi temsil etmektedir. Altın kemerli, bilezikli, kolları ve karnı çıplak Debşelim, desenli şalvar ve çarpı şeklinde desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği sarı ve kahverengi, şalvarı ise altın, açık ve koyu turuncu renkte boyanmıştır. Debşelim'in önünde bağdaş kurmuş halde oturmuş, elleri çapraz vaziyette göğsünde, başının etrafı altın yaldızlı haleli sakallı figür Beydebayı temsil etmektedir. Altın kemer ve bilezik takan Beydabanın kolları ve karnı çıplak olup desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymiştir. Gömleği yeşil ve siyah, şalvarı ise altın, kahverengi ve pembe renklidir. Zemin üzerinde çiçekler ve

¹¹⁹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

...اقول و اروي كلما هبت الصبا/ الا يا صبا نجد متى هجت من نجد/ نسيم الصبا قل للاحبه منشدا سلام عليكم كيف حالكم بعدي / و اين حال غربت و محنت من ملك را هم براین مزاج معلوم تواند شد. براین کلمه بآخر رسانید و ملک را وداع کرد. بیت / بجست با رخ زرد از نهیب تیغ کیود/ چنانکی برگ بهاری ز پیش باذ خزان. اینست داستان حذر از مخادعت دشمن مستولی و احتراز از تصدیق لاوه و زرق خصم غالب. و بر عاقل پوشیده نماند که غرض از بیان این مثال آن بوده است تا خردمندان در حوادث هر یک را امام سازند و بنای کارها بر مقتضای آن نهند. ایزد تعالی جمله مومنین و مومنات را شایسته حال و مال گرداناد. بمتنه وسعه رحمته. باب الاسد و ابن اوی / رای گفت برهمین را که شنویم داستان دشمن آزرده که دل...

¹²⁰ Bu Minyatürle ilgili metin "arslan ile çakal" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba'nın arsında geçen karşılıklı konuşmalar sahnelenmektedir.

No: 50

Konu: Aslan, çakal, leopar ve kurtlar

Sayfa No: f.161v

Resim No: 106, 107

Çizim No: 50

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üstte iki, altta on bir satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹²¹ Bir ağaç, bir kuş, bir leopar, bir aslan, iki kurt ve bir çakal figüründen oluşan minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde çiçeğe benzer üç çift dairesel şekil yer almaktadır. Sağda turuncu renkli aslanın yelesi ve vücudunun ön kısmı altın rengindedir. Aslanın arkasında vücudunun ön kısmında altın, diğer kısımlarda ise beyaz ile siyah benekler bulunan beyaz leopar görülmektedir. Aslanın önünde ise vücudunun ön kısmı altın, diğer yerleri ise sarı ile boyalı çakal figürü vardır. Solda yan yana iki uluyan kurt figürü resm edilmiştir. Çakala yakın olan kurdun vücudunun ön kısmı altın diğerininki ise açık kahverengindedir. Aslan, leopar, çakal ve kurtların başlarının etrafında hale bulunmamaktadır. Minyatürün orta kısmında aslan ve çakalın arasında doğa ortamı temsil eden gövdesi pembe renkte meyveli yeşil ağaç ve üzerinde bir kuş çizilmiştir. Meyveleri altın renkli ağacın yaprakları yeşil ve siyahtır. Kuşun başının etrafında altın yıldız hale bulunmaktadır. Kuşun kuyruğunun ucu ve vücudunun ön kısmı altın rengindedir. Kırmızı zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin

¹²¹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler görülmektedir:

... رسانیدند که شغال گوشت را سوی حجره خویش برد. دیگری گفت این مرا باور نمی‌آید احتیاط باید کرد که معرفت خلاق دشوار است و راست گفته‌اند شعر/ لاتحمدن امرأ حتی تجربه و لاتضمنه من غیر تجریب. شعر/ لا تحمدن امة عام شرائها ولا حرة قبل بنائها. دیگری گفت همچنین است و وقوف بر اسرار و اطلاع بر ضمایر صورت نبندد لکن اگر این گوشت در خانه وی یافته شود هر چه از خیانت در افواه در ارند راست باشد. دیگری گفت بذاندیش خود مغرور نشاید بود و غدار هرگز بسلامت نجهد و خیانت بهیچ تأویل پوشیده نماند مصرع / و یأتیک بالأخبار من لم تزود. دیگری گفت امینی ازو به من هر چیزی رسانید و در تصدیق او تردد می‌داشتم تا این فصل از شما بشنودم...

kontrast oluşturduğu minyatürde üçgen kompozisyon görölmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre bir mağarada yaşayan çakal gayet zâhidâne bir hayat sürermiş. Hükümdar, çakalı hazînelerin baş görevlisi yapmış. Bir gün aslan değerli bir et parçasını muhafaza etmesi için çakala göndermiş. Çakalı kıskananlar eti ortadan kaldırıp hükümdara onu çakalın aldığını söylemişler. Aslan onlara inanmamış ve elçi ile çakala bir özür mektubu göndermiş. Elçi kendi yazdığı düzmece bir mektupla geri dönüp aslana çakalın özrü kabul etmediğini söylemiş. Bu cevap aslanı kızdırmış ve çakalın öldürölmesini emretmiş. Minyatürde metinde anlatıldığı şekliyle ormanda çakalın diğer hayvanların huzurunda aslan ile konuşması canlandırılmaktadır.

No: 51

Konu: Aslan, annesi ve iki ceylan

Sayfa No: f.163r

Resim No: 108, 109

Çizim No: 51

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında dokuz, alt kısmında dört satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹²² Bir öncekinin devamı olarak resm edilen minyattürde kırmızı zemin üzerinde iki ağaç, sola doğru bakan iki kuş ve iki aslan ve sağa doğru bakan iki ceylan figürü çizilmiştir. Minyatürün çoğu kısımları silinmiş vaziyettedir. Alt kısımda yer alan dalgalı yeşil çizgilerde çiçeğe benzer üç dairesel şekil görülmektedir. Sağ tarafta vücutlarının ön kısımları altın renginde olan aslanlardan biri turuncu; ona arkası dönük olarak oturan diğerrinin rengi ise sarıdır. Aslanların önünde sağa doğru bakan bej renkli yan yana iki ceylan figürüne yer verilmiş olup öndeki yarım vücut, diğeri ise bacaksız olarak resm edilmiştir. Arka fonda aslanlarla ceylanların arasında açık mavi renkte bir taş; yanlarında ise gövdeleri pembe renkte birer meyveli yeşil ağaç ve üzerlerinde birer kuş çizilmiştir. Soldaki ağaç koyu yeşil ve siyah renkte, sağdaki ise açık yeşil ile boyanmıştır. Ağaçların bazı meyveleri altın rengindedir. Kuyruk uçları ile kanatlarının üst kısımları altın renkli kuşların başlarının etrafında altın yaldız hale bulunmaktadır. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi

¹²² Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

... آن عقل شیر را پوشیده کرد تا عهود زیر پای آورد و دست خصمان در کشتن شغال مطلق فرمود و خبر بمادر شیر بردند دانست که تعجیل کرده ست و جانب تمالک و تماسک بی رعایت گذاشته با خود اندیشید که زود بروم و فرزند خود را از وسوسه دیو لعین برهانم. چه هر گاه خشم بر ملک مستولی شد شیطان فتان مسلط گردد. خبر / و پیغمبر صلی الله علیه و سلم فرمود اذا استشاط السلطان تسلط الشیطان. نخست بنزدیک آن طایفه که بکشتن او مثال یافته بودند پیغام داد که توفقی باید کرد و خود بنزدیک پسر رفت و گفت گناه شغال چه بوده است. شیر صورت حال باز راند. گفت ای پسر خویشتن در حیرت و حسرت متفکر مگردان و از فضیلت عفو و احسان بی نصیب مباش. شعر/ فان العفو لایزید الرجل الا عزا و ان التواضع لایزید الا رفعة. و هیچ کس بتأمل و تثبیت از پادشاهان...

süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde üçgen kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Bir önceki minyatürün hikâyesinin devamı olarak durumdan haberdar olan aslanın annesi oğluna olayları sabırla ve soğukkanlılıkla değerlendirmesi yönünde tavsiyelerde bulunur. Suçsuzluğu ispatlanan çakal, kısa bir aradan sonra eski vazifesine dönmeyi kabul eder ve hükümdarın en sevdiği saraylılardan biri olur. Minyatürde orman ortamında aslanla annesi arasındaki karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 52

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.169v

Resim No: 110, 111

Çizim No: 52

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında sekiz, alt kısmında üç satırlık metnin¹²³ arasında yer almaktadır.¹²⁴ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba arasında geçen karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların arasında çiçeğe benzer altın ve pembe renkte üç çift dairesel şekil bulunmaktadır. Sağda altın ve koyu ve açık mavi renkli desenli mindere yaslanıp altın kahverengi ve turuncu bir yaygı üzerinde bağdaş kurup oturmuş, sol eli dizinin üstünde, sağ elini ise Beydabaya doğru uzatan uzun saçlı, sakallı, taçlı ve başının etrafı altın yaldızlı haleli figür, Debşelimi temsil etmektedir. Altın kemerli, bilezikli, kolları ve karnı çıplak Debşelim, desenli şalvar ve çarpı şeklinde desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği koyu yeşil ve siyah, şalvarı ise koyu ve açık mavi ve altın renkte boyanmıştır. Debşelim'in önünde dizüstü oturmuş, sağ eli göğsünde sol elini Debşelime uzatmış, başının etrafı altın yaldızlı haleli sakallı figür Beydebayı temsil etmektedir. Altın kemer takan Beydabanın kolları ve karnı çıplak olup desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymiştir. Gömleği koyu yeşil ve siyah,

¹²³ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... و هر که بتأیید آسمانی مخصوص باشد و بسعادت آن سری مقید گشت همت بر تفهیم اشارت حکما مقصور گرداند و نهمت بر استکشاف رموز علما مصروف والله اعلم و هو الهادی. باب اللبوة و الرامی و ابن آوی / رای گفت برهمن را که شنوژم مثل ملوک در آنچ (آنچه) ایشان و خدمتکاران تازه گرد از خلاف و خیانت و جفا و عقوبت و مراجعت بتجدید اعتماد که بر پادشاهان لازم است برای نظام ممالک و رعایت مصالح بر مقتضی این سخن رفتن که الرجوع الی الحق خیر من التمدادی فی الباطل. اکنون بیان کن از جهت من داستان آنکس که برای صیانت حال و رعایت نفس خویش از ایذاء...

¹²⁴ Bu Minyatürle ilgili metin " Dişi Aslan, Avcı ve Çakal" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

şalvarı ise kahverengi ve sarı renklidir. Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden yeşil, altın, sarı, mavi, kahverengi ve turuncu renkte olan nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin en üst kısmında oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ve minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba'nın arasında geçen karşılıklı konuşmalar sahnelenmektedir.

No: 53

Konu: Brahman rahiplerinin, Heblâr'ın rüyalarını yorumlamaları

Sayfa No: f.171r

Resim No: 112, 113

Çizim No: 53

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında yedi, alt kısmında altı satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹²⁵ Kırmızı zemin üzerinde Brahman rahipleri ile Heblâr'ın arasında konuşmaların sahnelendiği minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgilere yer verilmiştir. Sağda koyu yeşil ve siyah renkte bir yaygı üzerinde nakışlı yeşil renkli mindere yaslanıp bağdaş kurup oturan, sol eli göğsünün üzerinde, sağ elini Brahman rahiplere doğru uzatan sakallı uzun saçlı figür, Heblâr'ı temsil etmektedir. Altın kemer ve bilezik takan Heblâr'ın başının üzerinde bir taç ve etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Kolları ve karnı çıplak olarak çizilen Heblâr, desenli şalvar ve desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği kahverengi ve sarı, şalvarı ise kahverengi, turuncu ve altın ile boyanmıştır. Heblâr'ın önünde yan yana dizüstü oturan sakallı iki figüre yer verilmiştir. Brahman rahiplerini temsil eden bu figürlerin başlarının etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Kolları ve karınları çıplak şahıslar, ellerini göğüsleri üzerinde tutmaktadırlar. Her iki figür, desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymektedirler. Heblâr'a yakın figürün gömleği koyu yeşil ve siyah, şalvarı ise altın, kahverengi ve pembedir. Diğer figürün gömleği koyu ve açık yeşil, şalvarı ise altın, koyu ve açık mavi ile

¹²⁵ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... در بلاد هندوستان هبلار نام پادشاهی بود. شبی بهفت کُرت هفت خواب هایل دید چون بیدار شد از آن بهراسید و همه شب در آن غم می‌نالید و چون مار دم‌بریده و مردم مار گزیده می‌طپید چندانکی دست تقدیر نقاب ظلمت از جمال صبح جهان‌آرای بگشاد و شاه سیارگان عروس‌وار در جلوه‌گاه مشرق پیدا آمد برخاست و براهمه را بخواند و تمامی خواب چنانکی دیده بود با ایشان باز گفت. چون نیکو بشنودند (بشنودند) و اثر خوف و هراس در وی بدیدند گفتند سهمناک خوابی است ازین هایل‌تر نشان نداده‌اند. اگر ملک اجازه (اجازت) فرماید ساعتی خالی بنشینیم و به کتابها رجوع کنیم و باسئقضا هرچه تمامتر دران تأمل کنم و انگاه تعبیر آن باتقان و بصیرت بگوئیم و دفع شر آنرا وجهی اندیشیم. ملک ...

boyalıdır. Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden yeşil, sarı, açık ve koyu mavi, kahverengi ve turuncu renkte nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin en üst kısmında oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre Heblâr adlı hükümdar korkutucu bir rüya görünce rüyayı yorumlamaları için brahmanları yanına çağırır. Hükümdardan öç almak için fırsat kollayan brahmanlar, Heblâra devletini ve saltanatı beladan kurtarabilmesi için, eşini, çocuğunu ve ülkenin önemli insanlarını kurban etmesi gerektiğini söylerler. Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Heblarla brahmanlar arasında geçen karşılıklı konuşmalar resm edilmiştir.

No: 54

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.172v

Resim No: 114, 115

Çizim No: 54

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on, alt kısmında bir satırlık metnin¹²⁶ arasında yer almaktadır.¹²⁷ Kırmızı zemin üzerinde Debşelim ve Beydeba'nın arasındaki konuşmaların sahnelendiği minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların arasında çiçeğe benzer pembe ve sarı renkte üç dairesel şekil bulunmaktadır. Sağda kahverengi ve sarı renkte bir yaygı üzerinde kahverengi, turuncu ve altın renkli mindere yaslanıp bağdaş kurup oturan, sol eli dizinin üzerinde, sağ elini ise Beydabaya doğru uzatan sakallı ve uzun saçlı figür, Debşelimi temsil etmektedir. Belinde altın kemer, sol elinde bilezik takılı olan Debşelim'in Başında bir taç ve başının etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Kolları ve karnı çıplak Debşelim, desenli şalvar ve çarpı şeklinde desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği koyu ve açık yeşil, şalvarı ise altın ve koyu ve açık mavi ile boyanmıştır. Debşelim'in önünde dizüstü oturan sakallı figür Beydabayı temsil etmekte olup ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutmuştur. Belinde altın kemer ve sağ elinde bilezik ve başının etrafında altın yaldızlı hale bulunan Beydeba kolları ve karnı çıplak vaziyette, desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymiştir. Gömleği

¹²⁶ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

...و این تجارت را مقتدای عقل و طبع گردانند و بنای کارهای دینی و دنیایی بر قضیه آن نهند که هرچه خود را و فرزندان خود را نپسندند در باب دیگران روا ندارند. مصراع/ بر کس مپسند آنچ بخود نپسندی. و خواتم کارهای ایشان بنام نیکو و ذکر باقی متحلی باشند و در دنیا و آخرت از تبعیت بذكرداری مسلم مانند. والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم. باب الناسک والضيف / رای گفت برهمین را که شنویم مثل بذكرداری بی عاقبت که در ایذا غلو نماید و چون به مثل آن آزموده شد در پناه توبت و انابت گریزد. اکنون بازنماید...

¹²⁷ Bu Minyatürle ilgili metin "Âhid ile misafir" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

pembe, altın ve kahverengi, şalvarı ise koyu yeşil ve siyahtır. Minyatürün sol kısmında kapalı mekânı temsil eden altın, kahverengi, pembe ve açık ve koyu mavi renkte nakışlı bir perde kanadı bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba'nın arasında konuşma sahnesi canlandırılmaktadır.

No: 55

Konu: Heblâr ile büyük filozof Kebariyon

Sayfa No: f.176r

Resim No: 116, 117

Çizim No: 55

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında dört, alt kısmında sekiz satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹²⁸ Kırmızı zemin üzerinde Heblâr ve büyük filozof Kebariyon'un arasındaki karşılıklı konuşmaların resm edildiği minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların arasında çiçeğe benzer kahverengi ve pembe renkte iki dairesel şekil görülmektedir. Üstte kapalı mekânı temsil eden altın, açık ve koyu yeşil, kahverengi, pembe ve turuncu renkte nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin üstünde oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün sağ kısmında dalgalı yeşil çizgilerin üstünde, kahverengi, altın ve pembe renkte mindere yaslanan uzun saçlı, sakallı, taçlı ve başının etrafında altın yıldız hale bulunan şahıs Heblâr'ı temsil etmektedir. Heblâr, ellerini Kebariyon'a doğru uzatmıştır. Belinde altın kemer; kolunda bilezik takılı olan Heblâr, kolları ve karnı açık olacak şekilde desenli şalvar ve çarpı desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği altın ve açık ve koyu yeşil, şalvarı ise altın, koyu yeşil ve siyah renklidir. Heblârın önünde dizüstü oturan sakallı, başının etrafı altın yıldızlı haleli kolları ve karnı çıplak figür, Kebariyonu temsil etmektedir. Elleri çapraz şekilde gösünün üzerinde, altın bilezik takan Kebariyon

¹²⁸ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

... و رجوع بسمت اصل میسر نگرده. اکنون باز گوید که از خصلت‌ها کدام ستوده‌تر است پادشاهانرا و بمصلحت ملک و ثبات دولت و تآلف اهوا و استمالت دل‌ها نزدیک‌تر. حلم یا سخاوت یا شجاعت. برهمین جواب داد که نیکوتر سیرتی و پسندیده‌تر طریقتی ملوک را که هم نفس ایشان مهیب و مکرم گردد و هم لشکر و رعیت شاکر و خشنود باشند و هم دولت ثابت و پای دار (پایدار) حلم است. قال الله عرمن قائل فاعف عنهم و استغفر لهم و شاورهم فی الامر فاذا عزمت فتوکل علی الله و قال علیه صلوه و السلام من سعادة المرء حسن الخلق. زیرا که بفواید سخاوت یک طایفه مخصوص توانند بود و شجاعت در عمرها وقتی کار شود ...

kolları ve karnı çıplak vaziyette desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymiştir. Gömleği kahverengi, sarı ve altın, şalvarı ise açık ve koyu mavi renkle boyanmıştır. Zemin üzerinde çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Bir önceki minyatürün hikâyesinin devamı olarak, Heblâr derin bir hüzne kapılır. Durumu farkedен İranduht ve Bilâr hükümdardan rüyasının tabirini bir de büyük filozof Kebariyona sormasını isterler. Kebariyon rüya ile ilgili güzel şeyler söyleyince ve akabinde gerçekleşen hadiselerden işin doğrusunu anlayan hükümdar, Brahman taifesini Bilâr'a teslim eder. Bilâr da onların tamamını kılıçtan geçirir. Bilgisi ve yorumuyla hükümdar ve ailesini büyük bir beladan kurtaran Kebariyon ise herkes tarafından övülür. Minyatürde Heblâr ve Kebariyonun arasındaki konuşma sahnesi tasvir edilmiştir.

No: 56

Konu: Heblârın eşi Îranduht ve iki oğlu

Sayfa No: f.180r

Resim No: 118, 119

Çizim No: 56

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında dokuz, alt kısmında dört satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹²⁹ Kırmızı zemin üzerinde Heblârın eşi Îranduht ve iki oğlunun arasındaki karşılıklı konuşmaların sahnelendiği minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler ve bu çizgilerin arasında çiçeğe benzer sarı renkte üç dairesel şekil görülmektedir. Üst kısımda kapalı mekânı temsil eden oval şekillere yer verilmiş olup sıcak ve soğuk renkler kullanarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün orta kısmında açık ve koyu mavi renkte nakışlı bir yaygı üzerinde koyu yeşil ve siyah renkte nakışlı bir mindere yaslanarak bağdaş kurup oturan, başlarının etrafı altın yaldızlı haleli iki erkek ve bir bayan figürü çizilmiştir. Sol tarafta, Heblârın eşi Îranduhtu temsil eden figürün uzun saçları sarı ve altın renkli elbisesiz halde tasvir edilmiştir. Nakışlı kıyafetinin renkleri altın, kahverengi, yeşil ve sarı'dan ibarettir. Îranduht, ellerini kol yenlerinde gizlemiştir. Onun önünde iki elini sol'a doğru uzatan uzun saçlı figür, Heblârın bir oğlunu temsil etmektedir. Yüz kısmı silinmiş vaziyette görülen figürün nakışlı kıyafeti, kahverengi, pembe ve altın renkleri ile boyanmıştır. Sağ tarafta, Heblârın diğer oğlunu temsil eden uzun saçlı figür ise, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutmuştur. Figürün nakışlı kıyafeti,

¹²⁹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

... اگر بترک عزیزان گیرم از فایده عمر و راحت ملک بی نصیب مانم و پیدا که چند خواهم زیست و فرجام کار آدمی فناست و ملک پایدار نخواهد بود. و مرا بی پسر که روشنایی چشم و میوه دلست و در حال حیات (حیات) و پس از وفات (وفات) بذو مستظهر باشم پادشاهی بچه کار آید. چون بدست خصمان خواهد افتاد در تقدیم و تأخیر آن تفاوت نباشد. خاصه فرزندی که دلایل رشد و نجابت وی لایح است و مخایل اقبال و سعادت وی واضح. و اقتدای وی در کسب شرف و تمهید اسباب جهان داری بسلف پادشاهان دنیا و اعیان عالم بوده است. شعر/ تلقی المعالی من اوائل قومه/ فراح یثنیها لهم و یعیدها/ و شیدها حتی استحق تراتها/ ولا یرث العلیاء من لا یشیدها.

kahverengi, bej ve altın rengindedir. Kırmızı zemin üzerinde çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde kullanılan biçimsel unsurlarda yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Bir önceki minyatürün hikâyesinin devamı olarak, Heblârın eşi İranduht, oğullarına gelişmelerden bahs eder. Minyatürde İranduht ve iki oğlu arasında cereyan eden karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 57

Konu: Rahiplerin yaptığı rüya yorumuyla ilgili olarak Heblar'ın veziriyle konuşması

Sayfa No: f.180v

Resim No: 120, 121

Çizim No: 57

Ölçüleri: 5.2×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın alt kısmında onbeş satırlık metnin altında yer almaktadır.¹³⁰ Minyatürde iki insan figürü görülmektedir. Bunlar, kırmızı zemin üzerinde duran çoğu kısımları silinmiş vaziyetteki minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların sol kısmında çiçeğe benzer pembe renkte dairesel bir şekil görülmektedir.

Minyatürün yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden altın, açık ve koyu mavi, koyu yeşil ve sarı renkte nakışlı perde kanatları ve iki direk bulunmaktadır. Üstte oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün orta kısmında dalgalı yeşil çizgilerin içinde, kahverengi ve pembe renkte nakışlı bir yaygı üzerinde bağdaş kurup oturan sakallı, taçlı ve başının etrafı altın yaldızlı haleli figür, Heblâr'ı temsil etmektedir. Sol eli göğsünde, sağ elini vezirine doğru uzatan Heblar kolları ve karnı çıplak vaziyette, desenli şalvar ve desenli kısa gömlek giymiştir. Gömleği koyu yeşil ve siyah, şalvarı ise altın, koyu ve açık mavidir. Vezir beyaz ve altın renkli sarıklı, sakallı, elleri kol yenlerine sokulmuş bağdaş kurup oturur vaziyette resm edilmiştir.

¹³⁰ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

...و بی ایران دخت که زهاب چشمه خورشید تابان از چاه زرخدانش است و منبع نور ماه دوهفته از عکس بناگوش رخساری چون ایام دولت دلخواه و زلفی چون شبهای نکبت درهم و بی پایان در ملاطفت بی‌تعدر و در معاشرت بی‌تحرز. شعر/ إذا خلعت رداها خلعت حیاها/ صلاحی شامل و عفا فی کامل/ حصان رزان ما تزن بریبه / و تصبح غرثی عن لحوم الغوافل/ مجالستی دلربا و محاورتی مهرآرای حرکاتی متناسب و اخلاقی مهذب اطرافای پاکیزه و اندامی ناعم. شعر / لها بشر مثل الحریر و منطق/ رخیم الحواشی، لاعداء [لا هراء] و لا نزر/ و عینان قال الله کونا فکانتا/ فعولان بالالباب ما تفعل الخمر/ بهاری کز دو رخسارش همی شمس و قمر خیزد/ نگاری کز دو یاقوتش همه شهد و شکر ریزد/ از زندگانی چه برخورداری یابم و بی بلار وزیر که...

Yüzünün çoğu kısmı silinmiş vaziyetteki vezirin kıyafeti kahverengi, altın ve sarı renk ile boyanmıştır. Zemin üzerinde çiçekler ile çevreleyen sade bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Bir önceki minyatürün hikâyesinin devamı olarak, Heblâr rüyalarıyla ilgili Brahman rahibinin yaptığı yorumu veziri Bilâr ile müzakere ediyor. Minyatürde Heblâr ve Bilârın arasındaki karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 58

Konu: Heblârın vezirinin bilge adama danışması

Sayfa No: f.181r

Resim No: 122, 123

Çizim No: 58

Ölçüleri: 5.6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında on, alt kısmında dört satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹³¹ Kırmızı zemin üzerinde vezir ile bilge adam arasındaki konuşmanın canlandırıldığı minyatürün alt kısmında zemini temsil eden silik vaziyette dalgalı yeşil çizgiler ve bunların içinde çiçeğe benzer pembe ve sarı renkte üç dairesel şekil görülmektedir. Yanlarda kapalı mekânı temsil eden kahverengi, açık ve koyu mavi, açık ve koyu yeşil, altın ve sarı renkte nakışlı perde kanatları ve iki direk bulunmaktadır. Üstte iç içe iki sıra halinde oval formlar çizilmiştir. Bu formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün orta kısmında dalgalı yeşil çizgilerin üstünde vezir ve bilge adamkarşılıklı bağdaş kurup oturmaktadırlar. Bunlardan soldaki Heblâr'ın veziri olup, sakallı uzun saçlı, altın ve truncu renkli sarıklı başının etrafı altın yıldız haleli olarak resm edilmiştir. Vezirin desenli kıyafeti kahverengi, altın ve sarı renkte boyanmıştır. Vezirin karşısındaki bilge adam, sakalsız, uzun saçlı ve başının etrafı altın yıldız haleli çizilmiştir. Bilgenin kıyafeti kahverengi, altın ve açık ve koyu mavidir. Zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast

¹³¹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

...بقیت کفاه (کفات) عالم و دهاه (دهات) بنی آدم است و هم او از راز زمانه غدار بیگاهاند و فراست او بر اسرار سپهر دوار مطلع باشد ضبط ممالک و رونق اعمال و حصول آمال و اقامت اخراجات و آبادانی خزاین چگونه دست دهد. شعر / و اخترته غضب المهز و لم اکن أنقلد السیف الکهام النّاتی [النّابی] و لنن طلبت شبیهه إني إذا لمکلف طلب المحاله کاتی. و بی کمال دبیر که نقش بند فلک شاگرد بنان اوست و دبیر آسمان سخره ساز اوست. هر کلمه از سخن او دژی هرچه ثمین تر و سحری هرچه مبین تر. بیت / هزاران سوار و ازو نامه ای / نیزه هزار و ازو خامه ای. شعر...

oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görölmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Bir önceki minyatürün hikâyesinin devamı olarak, Heblârın veziri Bilâr hikmet sahibi olan adam’la danışır. Minyatürde Bilâr ve hikmet sahibi adamın arasındaki karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 59

Konu: Heblâr'a ait beyaz fil

Sayfa No: f.181v

Resim No: 124, 125

Çizim No: 59

Ölçüleri: 4.6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Dikdörtgen formdaki minyatür, sayfanın üst kısmındaki on altı satırlık metnin altında yer almaktadır.¹³² Bazı yerlerin silik vaziyette olduğu minyatürde kırmızı zemin üzerinde Heblâr'ın beyaz fili tasvir edilmiştir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde turuncu, kahverengi ve sarı renkte üç dairesel şekil bulunmaktadır. Merkezde ayaklarını dalgalı yeşil çizgilere basan fil yer almaktadır. Ayaklarında altın renkli halhal, kafasında altın renkli takı, sırtında yeşil, altın ve siyah renkli desenli heybe bulunan filin vücudunun ön kısmı altın ile boyanmıştır. Filin bedeninin üzerinde Farsça “پیل” “fil” yazılıdır. Zemin üzerindeki yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentsiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde Heblâr'ın sevdiği bir beyaz filinin varlığından bahsedilmekte ancak fil ile ilgili biçimsel ayrıntı verilmemektedir.

¹³² Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

... في كفه نضو يهجن مشقه/ عقائق داج و العراب المذاكيا/يداوي سقام الملك و الداء معضل/ فمن ذا رأى نضوا يكون مداويا. لفظي چو عقد منظوم و خطي چو در منثور. شعر/ في خطه من كل قلب شهوة/ حتى كان مداده الأهواء/ بيت/ هر خط کی نویسد شیرین از آن بود / كان هست صورة (صورت) سخنان چو شکرش/ مصالح اطراف و حوادث نواحی چگونه معلوم شود و بر احوال اعدا و عوازم خصمان بهچه تأویل و قوف افتد و هرگاه که این دو بنده کافی و این دو ناصح وافی که هر یک بمحل دستگیر او چشم بینا اند. شعر/ کانهما فی نصره و ترافد/ یمینک أعطتها الوفاء شمالها/ باطل کردند و فواید مناصحت و آثار کفایت ایشان از ملک من منقطع گشت رونق کارها و نظام مهمات چگونه صورت بندد و بی پیل سفید که تخت او چون...

Sanatçının minyatürde fili hayal gücü ile resm ettiği anlaşılmaktadır.

No: 60

Konu: Heblârın diğer filleri

Sayfa No: f.182r

Resim No: 126, 127

Çizim No: 60

Ölçüleri: 6.2×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında sekiz, alt kısmında beş satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹³³ Bazı yerlerin silik vaziyette olduğu minyatürde kırmızı zemin üzerinde Heblâr'ın iki fili tasvir edilmiştir. Minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve onun içinde altın renginde üç dairesel şekil bulunmaktadır. Minyatürün merkezinde iki fil figürü yer almaktadır. Öndeki pembe renkli filin ayaklarında altın renkli halhal, kafasında altın renkli takı, sırtında yeşil, altın ve siyah renkli desenli heybe bulunmaktadır. Vücudunun ön kısmı altın, dişleri ise beyaz olan filin bedeninin üzerinde Farsça “پیل” (fil) sözcüğü yazılmıştır.¹³⁴ İkinci fil diğerinin yanında mavi renkte ve yarım vücut olarak çizilmiştir. Ayaklarında altın renkli halhal, kafasında altın renkli takı görülen filin dişleri beyazdır. Minyatürün üst kısmında yarım oval şeklinde açık ve koyu mavi gökyüzü ile içinde altın renkli ay görülmektedir. Zemin üzerindeki yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde yatay kompozisyon

¹³³ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... خرمن ماه خرم و تابانست و چون هیكل چرخ آراسته و گردان مهد او هم کاخی دل‌گشای، و منظری نزهت و هم قلعه حصین و پناهی منبع. شعر/ یرمی [یزهی] بحرطوم کمئل الصولجان یرد ردا/ اوکم راقصة تشیر به إلی الندمان وجدا/ او کالمصلب شد جنباه إلی جذعین شدا/ و کانه بوق یحرکه لینفخ فیہ جدا. پیش دشمن چگونه روم و بی آن دو پیل دیگر که صاعقه صنعت ابر صورت باد حرکت دو خرطوم ایشان چون ازدها که از بالای کوه معلق باشد و مانند نهنگی که از میان دریا خویشتن در اویزد در حمله چون گردباد مرد ربایند و در جنگ بسان سیل دمان خصم را فرو گیرند و در روز مصاف خصمان چگونه شکنند...

¹³⁴ پیل (فیل) kelimesi eski farsçada fil (فیل) demektir.

görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde Hebların beyaz filinin dışında başka fillerinin de varlığından bahsedilmekle birlikte biçimsel ayrıntı verilmemektedir. Sanatçının minyatürde filleri hayal gücüne dayanarak resm ettiği anlaşılmaktadır.

No: 61

Konu: Hebların devesi

Sayfa No: f.182v

Resim No: 128, 129

Çizim No: 61

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında iki, alt kısmında on bir satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹³⁵

Kırmızı zemin üzerinde iki meyveli ağaç, iki kuş ve Heblâr'a ait tek hörgüçlü sarı devenin tasvir edildiği minyatürün alt kısmında doğal ortamı temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ile bunların arasında çiçeğe bener sarı, altın, kahverengi ve pembe renkte dairesel üç çift şekil görülmektedir. Ayaklarını dalgalı yeşil çizgilere basan tek hörgüçlü sarı devenin vücudunun ön kısmı altın yaldızlı, yuları, yular ipleri ve hörgüçünün tepesinde bulunan takı altın ile boyanmıştır. Sola doğru bakan, başının etrafı haleli devenin önünde açık mavi arkasında turuncu bir taş parçası görülmektedir. Arka fonda devenin yanında gövdeleri pembe renkte iki meyveli yeşil ağaç ve üzerlerinde birer kuş vardır. Soldaki ağaç koyu yeşil ve siyah renkte, sağdaki ise açık ve koyu yeşil renkte boyanmıştır. Ağaçların bazı meyveleri altın renklidir. Başlarının etrafında altın yaldız hale bulunan kuşların kuyrukların ucu ve kanatlarının üst kısımları altın rengindedir. Kırmızı zemin üzerinde yapraklar ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının

¹³⁵ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

...بیت / دندان یکی گرد شده در دل مریخ/ خرطوم یکی حلقه شده گرد ثریا/ و بی‌جمازه بختی که در تگ دست صبا
خلخالش نپساید و جرم شمال گرد پایش نشکافد. قطعه / هایل هیونی تیزدو/ اندک خور و بسیار دو/ از آهوان برده گرو
/در پویه و در تاختن /هامون گذار کوموش/ دل بر تحمل کرده خوش/ تا روز هر شب بارکش/ هر روز تا شب خارکن
/سیاره در آهنگ او/ حیران ز بس نیرنگ او/ در تاختن فرسنگ او/ از حد طایف تاختن/ گردون پلاسش بافته/ اختر
مهارش تافته/ از دست و پایش یافته/ روی زمین شکل مجن/ شعر ...

tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Metinde Hebların bir devesinin olduğundan bahsedilmekte ancak ayrıntı verilmemektedir. Sanatçının deve figürünü hayal gücüne dayalı olarak resm ettiği anlaşılmaktadır.

No: 62

Konu: Bilâr ile Îranduht

Sayfa No: f.183v

Resim No: 130, 131

Çizim No: 62

Ölçüleri: 6×5.8 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında dört, alt kısmında dokuz satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹³⁶ Kırmızı zemin üzerinde Bilâr ve Îranduhtun arasında geçen karşılıklı konuşmaların sahnelendiği minyatürün çoğu kısımları silinmiş vaziyettedir. Alt kısımda zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların içinde çiçeğe benzer pembe ve sarı renkte üç dairesel şekil görülmektedir. Üst ve yanlarda kapalı mekânı temsil eden kahverengi, açık ve koyu mavi, koyu yeşil, altın ve turuncu renkte nakışlı perde ve iki direk bulunmaktadır. Yine üstte iç içe iki sıra halinde oval formlar çizilmiş ve bunlara tatbik edilen sıcak ve soğuk renklerle dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün orta kısmında dalgalı yeşil çizgilerin üstünde oturur haldeki figürler, Bilâr ve Heblârın eşi Îranduht'u temsil etmektedir. Minyatürün sağ kısmında turuncu renkte nakışlı bir yaygı üzerinde nakışlı bir mindere yaslanmış bağdaş kurup oturan Îranduht, ellerini kol yenlerinde gizlemiştir. Kıyafeti açık mavi, altın ve sarı ile boyanmıştır. Îranduht'un başında bir taç ve onun etrafında altın yaldızlı hale resm edilmiştir. Îranduht'un önünde Bilâr'a yer verilmiştir. Dizüstü oturan Bilâr, ellerini desenli kol yenlerinde

¹³⁶ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... در جمله ذکر فکرت ملک شایع شد. بلار وزیر اندشید که اگر استکشاف از ابتدا کنم از رسم بندگی دور افتد و اگر اهمالی روز ملایم اخلاص نباشد. پس بنزدیک ایران دخت رفت و گفت چنین حالی افتاده است و از آن روز که من در خدمت ملک آمدم تا این ساعت هیچ چیز از من مطوی نداشته است. و در خرد و بزرگ اعمال بی مشاورت من خوض کردن جایز نشمرده است و یک دو کرت براهمه را طلبید و مفاوضتی پیوست و اکنون جای خالی کرده است و متفکر و رنجور نشسته، و امروز رعیت و لشکر را تو پناه روزگاری. پس از رحمت و عاطفت ملک عنایت و شفقت تو باشد و من می‌ترسم از آنکه طراران او را بر کاری تحریض کنند که اول و آخر آن بحسرت و ندامت کشد. ترا پیش باید رفت و واقعه معلوم گردانند...

gizlemiştir. Kıyafeti sarı ve altın ile boyanmış Bilar, beyaz sarıklı ve sakallı olup başının etrafında altın yaldızlı hale çizilmiştir. Zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: 171r nolu minyatürün hikâyesinin devamı olarak, Bilâr, İranduht ile gelişmeler hakkında konuşur. Minyatürde Bilâr ve İranduhtun arasında karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 63

Konu: Heblâr ile Îranduht

Sayfa No: f.184r

Resim No: 132, 133

Çizim No: 63

Ölçüleri: 6×5.8 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında dokuz, alt kısmında dört satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹³⁷ Kırmızı zemin üzerinde Heblâr ile eşinin arasındaki karşılıklı konuşmaların sahnelendiği minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler ve bu çizgilerin arasında çiçeğe benzer kahverengi ve turuncu renkte iki dairesel şekil görülmektedir. Üst kısımda kapalı mekânı temsil eden mavi ve turuncu renkte nakışlı bir perde ile iç içe iki sıra halinde düzenlenmiş oval şekillere yer verilmiş olup bu formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Minyatürün orta kısmında dalgalı yeşil çizgilerin üstünde, kahverengi, altın ve pembe renkte nakışlı bir yaygı üzerinde altın, turuncu ve sarı renkte nakışlı bir mindere yaslanmış halde bağdaş kurup oturan Heblâr ve eşinin figürü resm edilmiştir. Sağdaki sakallı, uzun saçlı, başı taçlı ve başının etrafı altın yaldız haleli figür, Heblâr'ı temsil etmekte olup, ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne tutmuştur. Altın kemer ve bilezik takan, kolları ve karnı çıplak Heblâr, desenli şalvar ve desenli yarım gömlek giymiştir. Sol tarafta, Heblârın eşini temsil eden figür, beyaz ve altın renkli uzun saçlarıyla tasvir edilmiştir. Nakışlı kıyafetinin renkleri altın, yeşil ve siyah'tan ibarettir. Başının etrafında altın yaldızlı hale

¹³⁷ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

... و مرا اعلام داد تا تدبیری کنم. ایران دخت جواب فرمود که میان من و ملک عتابی رفته است. بلار گفت پوشیده نماند که چون ملک در فکرتی باشد بندگان و خدمتکاران گستاخی نیارند نمود و این جز کار تو نتواند بود و من بارها از ملک شنوده‌ام که هرگاه که ایران دخت پیش من آید اگرچه در اندوهی باشم شاد شوم. برو و این کار را دریاب و بر کافه حشم منی عظیم و نعمتی بزرگ متوجه گردان. ایران دخت پیش ملک رفت و شرط خدمت بجای آورد و پرسید که موجب فکرت چیست. و آنچه ازیرا همه ملاعین شنوده است. بندگانرا بیآگاهاند تا موافقت نمایند که یکی از شرایط بندگی آنست که در همه معانی مشارکت طلبیده شود و میان غم و شادی و محبوب و مکروه فرق کرده نیاید. ملک فرمود که...

bulunan Heblârın eşi, ellerini kol yenlerinde gizlemiştir. Kırmızı zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre bir önceki minyatürün hikâyesinin devamı olarak, Heblâr, brahmanların hilesinden haberdar olunca, eşi İranduhtu öldürmekten vazgeçer. Minyatürde Heblâr ve İranduhtun arasında geçen karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 64

Konu: Bir çift güvercin

Sayfa No: f.190v

Resim No: 134, 135

Çizim No: 64

Ölçüleri: 2.5×2.8 cm

Tanım ve Kompozisyon: Üstte on dokuz, altta dört satırın yer aldığı sayfada minyatür ikiye bölünmüş alttaki satırların arasında dikdörtgen şeklinde yer almaktadır.¹³⁸ Kırmızı zemin üzerinde eksenal simetrik olarak mavi renkte bir çift güvercin, birkaç yaprak ve çiçeğin resm edildiği minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler ve bu çizgilerin ortasında kahverengi ve sarı renkte bir dairesel şekil görülmektedir. Başlarının etrafında altın yaldız hale bulunan kuşların kuyrukların ucu ve kanatlarının üst kısımları altın rengindedir. Minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon bulunmaktadır. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentsiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre bir çift güvercin, yuvalarını arpa ile doldurur ve bir süre onları yememek için aralarında anlaşırlar. Yaz gelip güneş ışığı taneleri kurutup küçültünce, erkek güvercin dişi güvercinin taneleri yediğini zannederek kızar ve onu yuvadan kovar. Yuvasız kalan dişi güvercini yırtıcı

¹³⁸ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler bulunmaktadır:

... ناصیه پادشاه مشاهدت کرد گفت ملک را غمناک نباید بود که گذشته را در نتوان یافت و رفته را باز نتوان آورد که اندیشه تن را نزار کند و رای راست در نقصان افکند. و حاصل آمد آن جز رنج دوستان و راحت دشمنان نباشد و هر که این باب بشنود در وقار ملک و ثبات او بدگمان گردد که چنین مثالی دهد و چون بامضا پیوست برفور پشیمانی اظهار کند خاصه کاری که دست تدارک از آن قاصر است. و اگر فرمان باشد تا افسانه‌ای که لایق این حادثه است بازگویم. مثال داد که بگو قصه کیوتر و جفتش. گفت آورده‌اند که جفتی کیوتر بودند دانه فراهم آوردند تا خانه پر کنند. نر گفت تابستان است و در دشت علف فراخ است این دانه نگاه داریم تا زمستان که در صحرا بیش هیچ نماند آنکه بزمین روزگار گذاریم. ماده هم برین اتفاق کرد و قرار داد و دانه آنگاه که بنهاد بودن نم داشت و آوند پر شد. تابستان درآمد گرمی هوا در آن اثر کرد دانه خشک شد آوند تهی نمود و نر غایب بود چون باز رسید دانه را اندک دید. گفت در وجه قوت زمستان بود چرا خوردی. ماده گفت نخورده‌ام. هر چند انکار کرد سود نداشت و تصدیق نیافت و می زدش می‌زدش تا سپری شد. پس در فصل زمستان که بارانها...

kuşlar avlar. Kış olunca taneler nemden dolayı tekrar şişince eski haline döner. Erkek güvercin yaptığı hatayı anlayıp çok üzölür, yemeden içmeden kesilir ve sonunda ölür. Minyatürde iki güvercinin birlikte oldukları an sahnelemektedir.

No: 65

Konu: Heblâr, Îranduht ve Bilâr

Sayfa No: f.197r

Resim No: 136, 137

Çizim No: 65

Ölçüleri: 6×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kare formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında sekiz, alt kısmındaki beş satırlık metnin arasında yer almaktadır.¹³⁹ Kırmızı zemin üzerinde Îranduht ve Heblâr'ın arasında geçen konuşmaların sahnelendiği minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler ve bunların içinde sarı ve altın renkte üç dairesel şekil görülmektedir. Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil eden altın, sarı, yeşil, siyah ve turuncu nakışlı bir perde bulunmaktadır. Perdenin üst kısmında iç içe iki sıra halinde renkli oval formlar kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Ortada sağ tarafta dalgalı yeşil çizgilerin üstünde, turuncu ve altın renkte nakışlı bir yaygı üzerinde turuncu, sarı ve altın renkli mindere yaslanıp bağdaş kurup oturan, sol eli dizinde, sağ elini ise karşısındaki şahsa uzatan sakallı, uzun saçlı, başında taç ve onun etrafında altın yaldız hale bulunan figür, Heblâr'ı temsil etmektedir. Altın kemerli ve bilezikli, kolları ve karnı çıplak halde Heblâr, desenli şalvar ve çarpı şeklinde desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği siyah ve koyu yeşil, şalvarı ise koyu ve açık mavi ve altın ile boyanmıştır. Heblâr'ın önünde bağdaş kurup oturan uzun saçlı taçlı figür Îranduhtu temsil etmekte olup, ellerini kol yenlerinde gizlemiştir. Kıyafetinin renkleri gri, altın ve açık yeşil'den ibarettir. Sarı ve altın renkli tesettüründen

¹³⁹ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibareler yer almaktadır:

... پس بیرون آمد و نزدیک ایران دخت رفت و گفت بیت/ روز مبارک شد و مراد برآمد/ یار چو اقبال روزگار درآمد./ روز شد و شب گذشت و گریه عالم/ نوبت شادی و خنده سحر آمد. و بشارت خلاص و مثال حضور بهم رسانید. مستوره بر فور ساخته و بسنجیده بخدمت رفت شتافت و هر دو بهم پیش ملک در آمدند. پس ایران دخت زمین ببوسید و گفت شکر پادشاه را برین بخشایش که فرمود چگونه دانم گزارد و اگر بلار را بکمال حلم و رأفت و فرط کرم و رحمت ملکانه ثقت مستحکم نبودی هرگز آن تانی و تأمل نیارستی کرد. ملک بلار را گفت بزرگ مننی متوجه گردانیدی و من همیشه بمناصحت تو واثق بودم لکن امروز آن ظن بتحقیق...

çıkımlı vaziyette tasvir edilen İranduht'un hemen yanında dizüstü oturan uzun saçlı, sakallı ve beyaz sarıklı bir erkek figürü çizilmiştir. Başının etrafında yaldızlı hale bulunan figürün altın, koyu yeşil ve siyah renkte nakışlı bir kıyafeti olup, ellerini desenli kıyafetinin kol yenlerinde gizlemiştir. Kırmızı zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde form ve çizgi itibarıyla yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: 171r nolu minyatürün hikayesinin devamı olarak, Heblâr, İranduht ve Bilâr düzenci brahmanları cezalandırdıktan sonra bir araya toplanırlar. Minyatürde Heblâr, İranduht ve Bilârın arasında geçen karşılıklı konuşmalar sahnelemektedir.

No: 66

Konu: Seyyah, maymun, yılan, aslan ve kuyumcu

Sayfa No: f.200v

Resim No: 138, 139

Çizim No: 66

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Sayfanın üst kısmında sekiz, alt kısmında beş satırlık metnin arasında yer alan minyatür tam ortadan altın renkli bir şerit ile iki eşit parçaya bölünerek dikdörtgen iki sahne oluşturulmuştur.¹⁴⁰ Minyatürde kırmızı zemin üzerinde bir seyyah, bir maymun, bir yılan, bir aslan ve bir kuyumcunun arasında geçenler sahnelemektedir. Yılan ve aslanın dışındaki figürlerin başlarının etrafında altın yaldızlı hale çizilmiştir. Büyük bir kısmı silinmiş vaziyetteki minyatürün üst kısmında sağda diz üstü oturmuş ellerini maymuna doğru uzatan figür seyyahı temsil etmektedir. Beyaz sarıklı, sakallı, uzun saçlı, desenli açık ve koyu mavi ve altın renkte kıyafet ile resm edilen seyyah'ın önündeki maymun, pembe renkte, sağ eli belinde, sol elini ise Seyyah'a doğru uzatmıştır. Arkafonda yaprak ve çiçekler sahneyi süslemektedir. Minyatürün alt kısmında bir kuyu içinde bir insan, bir yılan ve bir aslan çizilmiştir. Kuyudaki figürleri göstermek için, kuyu tam kesit şeklinde, kahverengi ve pembe renkli olarak tasvir edilmiştir.

Sağ tarafta ellerini göğsünün önüne, bağdaş kurmuş vaziyette, beyaz sarıklı, sakallı başının etrafı altın yaldızlı haleli figür kuyumcuyu temsil etmekte olup,

¹⁴⁰ Metin bölümünde eski Farsça diliyle şu ibarelere yer verilmiştir:

... در آن چاه افتادند و بر اثر ایشان زرگری هم بدان دام مضبوط گشت و ایشان از رنج آن بایزاء او نپرداختند و روزها بر آن برآمد و در قعر چاه برقرار بماندند. تا یک روز سیاحی برایشان گذشت و آن حال مشاهده (مشاهدت) کرد با خود گفت این مرد را ازین محنت خلاصی طلبم و ثواب آن ذخیره آخره (آخرت) گردانم. رشته فرو گذاشت، بوزنه در آن آویخت بار دیگر مار مسابقت کرد بار سوم ببر. چون هر سه به هامون رسیدند او را گفتند ترا بهر یک از ما منتهی برگ و نعمتی تمام متوجه شد. و درین وقت مجازات میسر نمی‌گردد. بوزنه گفت وطن من در کوه است با شهر و ببر گفت در آن حوالی بیشه‌ای است من آنجا باشم. و مار گفت من در باره آن شهر خانه دارم و اگر آنجا گذری افتد و توفیق مساعدت نماید بقدر امکان عذر این احسان بخواهیم، ...

altın, siyah ve koyu yeşil renkte bir kıyafet giymiştir. Kuyumcu'nun önünde pembe renkte kıvrılmış yılan ve turuncu renkte aslan figürü yer almaktadır. Aslan'ın vücudunun ön kısmı altın yaldız ile boyanmıştır. Minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Hikâyeye göre bir seyyah bir kuyu kenarından geçerken, kuyunun içinde bir maymun, bir yılan, bir aslan ve bir kuyumcu görür. Onları kurtarmak için kuyuya bir ip sarkıtır. Sırasıyla maymun, yılan ve aslan dışarıya çıkarlar ve seyyaha insanı kurtarmamasını zira nankörlük yapabileceğini söylerler. Buna aldırmayan seyyah kuyumcuyu da kurtarır. Aslan seyyaha teşekkür etmek için hükümdarın kızını öldürüp mücevherlerini ona verir. Seyyah bir süre sonra altınları kuyumcuya götürünce kuyumcu altınları tanır ve hükümdara seyyahı jurnaller. Yılan seyyahı bu durumdan kurtarır ve kuyumcu idam ile cezalandırılır. İki bölümlü minyatür sahnesinde, üst kısımda seyyah ve maymun, alt kısımda ise yılan, aslan ve kuyumcu tasvir edilmiştir.

No: 67

Konu: Debşelim ile Beydeba

Sayfa No: f.203r

Resim No: 140, 141

Çizim No: 67

Ölçüleri: 5.8×6 cm

Tanım ve Kompozisyon: Kareye yakın formdaki minyatür, sayfanın üst kısmında sekiz, alt kısmında dört satırlık metnin¹⁴¹ arasında yer almaktadır.¹⁴² Kırmızı zemin üzerinde Debşelim ile Beydeba arasında geçen karşılıklı konuşmaların sahnelendiği minyatürün alt kısmında zemini temsil eden dalgalı yeşil çizgiler ve bunların içerisinde çiçeğe benzer altın, kahverengi ve pembe renkte üç çift dairesel şekil bulunmaktadır. Minyatürün sağ kısmında altın, koyu ve açık yeşil renkli mindere yaslanan, sakallı, uzun saçlı, taçlı ve başının etrafı altın yaldızlı haleli figür, Debşelimi temsil etmektedir. Altın kemerli ve bilezikli, kolları ve karnı çıplak vaziyette ellerini karşısındaki şahsa uzatan Debşelim, desenli şalvar ve çarpı şeklinde desenli yarım gömlek giymiştir. Gömleği koyu yeşil ve siyah, şalvarı ise altın ve turuncu ile boyanmıştır. Debşelim'in önünde dizüstü oturan kolları ve karnı çıplak, sakallı ve başının etrafında altın yaldız hale bulunan figür, Beydabayı temsil etmektedir. Ellerini çapraz şekilde göğsünün önüne önünde, altın kemer ve bilezik takan Beydaba, desenli yarım gömlek ve desenli şalvar giymiş olup gömleği koyu yeşil ve siyah, şalvarı ise açık ve koyu mavi ile boyanmıştır. Minyatürün üst ve yan kısımlarında kapalı mekânı temsil

¹⁴¹ Metin bölümünde Arapça ve eski Farsça diliyle şu ibareler okunmaktadır:

الخیر یبقی و إن طال الزمان به/ و الشَّرَّ أخبث ما أوعیت من زاد. اینست مثل پادشاهان در اختیار صنایع و تعرف حال اتباع و تحرز آنچ (آنچه) بر بدیهه اعتماد فرمایند که از آن خللها زاید. والله یعصمنا و جمیع المسلمین علما یوردنا و ایاهم شرائع الشفاء بمنه. باب ابن الملک و اصحابه / رای گفت برهمن را که شنویم مثل صنایع و احسان ملوک و احتیاط واجب دیدن در آنچ (آنچه) تا بدگوهر نادان را استیلا نیفتد که قدر تربیت نداند و شکر اصطناع نگزارد. اکنون بازگوید کچون (که) چون) کریم عاقل واقف بسته بند و خسته زخم عنا می‌باشد. و لنیم غافل و ابله جاهل در ظل نعمت و پناه غبطت روزگار می‌گذرد نه این را...

¹⁴² Bu Minyatürle ilgili metin "şehzade ile arkadaşları" adlı bölümün başında ve ondan önce yer almaktadır.

eden sarı, açık ve koyu mavi, açık ve koyu yeşil, kahverengi ve pembe renkte olan nakışlı bir perde ve iki direk bulunmaktadır. Perdenin en üst kısmında iç içe iki sıra halindeki renkli oval formlarda sıcak ve soğuk renkler kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir. Zemin üzerinde yaprak ve çiçekler ile minyatürü çevreleyen sade ve zencerek motifli bordürler sahneyi süslemektedir. Sıcak renklerle soğuk renklerin kontrast oluşturduğu minyatürde form ve çizgi itibariyle yatay kompozisyon görülmektedir. Şekillerin kenarlarının tamamen kapatılamaması veya boyanın kenarlardan taşırılmasından hareketle minyatürün kısa zamanda ve özentisiz olarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

Resim-Metin İlişkisi: Minyatürde, metinde anlatıldığı gibi Debşelim ve Beydeba'nın arasındaki karşılıklı konuşmalar tasvir edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Değerlendirme bölümünde tezin konusunu oluşturan Or 13506 no'lu Kelile ve Dimne nüshasındaki 67 adet minyatürün renk, teknik ve genel üslup özellikleri açıklanıp, bunlar ile alâkalı tespitler yapılmıştır. Ardından nüshanın bazı tasvirleri aynı kurguya sahip birkaç nüshanın minyatürleri ile karşılaştırılarak sonuca gidilmiştir. Minyatürlerden bir tanesi, sadece bir çift çüvercin figüründen oluşmaktadır. Nüshanın f.74r sayfasının dışında, minyatürlü olan sayfalarda sadece bir minyatür, f.74r sayfasında ise iki minyatür yer almaktadır (resim 53).

Karşılaştırma aşamasında, 707/1308 tarihli Kelile ve Dimne nüshasının minyatürlerini, Topkapı Sarayı müzesinde muhafaza edilen "Hazine 841" nolu Varka ve Gülşah nüshası'nın minyatürleri¹⁴³, Fransa Milli Kütüphanesinde muhafaza edilen "Arabe 3929" nolu Makamat-ı Hariri nüshası'nın minyatürleri¹⁴⁴ ve yine Topkapı Sarayı müzesinde muhafaza edilen "hazine 363" nolu Kelile ve Dimne nüshası'nın minyatürleri¹⁴⁵ ve Büyük Selçuklu seramik ve çini Sanatı ile karşılaştırılıp, elde olacak verilere dayanılarak, Büyük Selçuklu minyatür sanatının izleri ortaya çıkacaktır. Ayrıca 707/1308 tarihli Kelile ve Dimne nüshasını, Topkapı sarayı kütüphanesinde muhafaza edilen 731/1331 tarihli Şehname, Topkapı Sarayı Müzesinde muhafaza edilen 732/1332 tarihli ve Hazine.1479 nolu Şehname, Rusya Milli Kütüphanesinde muhafaza edilen 733/1333 tarihli şehname¹⁴⁶, farklı müzelerde bulunan 740-741/1340-1341 tarihli 740-741/1340-1341 tarihli Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr nüshasının sayfaları, 741/1341 tarihli Kıvâmüddin şehname, Fransa Milli Kütüphanesinde muhafaza edilen 1401-150 tarihli ve "Arabe 3467" nolu Kelile ve Dimne

¹⁴³ http://warfare.uphero.com/Turk/Romance_of_Varqa_and_Gulshah.htm, (05.04.2019).

¹⁴⁴ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8422962f>, (12.11.2018).

¹⁴⁵ Mazhar Şevket İpşiroğlu, *Masterpieces from the Topkapı Museum: Paintings and Miniatures*, Thames and Hudson, London 1980.; Anna Contadini, *Arap Painting Text and Image in Illustrated Arabic Manuscripts*, Brill, Boston 2010.

¹⁴⁶ Tasvir kaynağı: A.T. Adamova and L.T. Giuzal'ian, *Miniatury Rukopisi Poemy Shahname 1333 Goda*, Leningrad 1985.

nüshası'nın minyatürleri ve Münih Bavyera devlet kütüphanesinde muhafaza edilen 1310 tarihli ve "Cod. Arab. 616" nolu Kelile ve Dimne nüshası'nın minyatürleri ile kıyaslanıp, Selçuklu sanat geleneği devam edip etmediğini anlamak mümkün olacaktır.

3.1. Değerlendirme

3.1.1. Minyatürlerin Kompozisyonları ve Kompozisyonu Oluşturan Öğeler

Nüshanın minyatürleri hikayelerde geçen önemli sahneleri, insanlar ve hayvanların konuşmaları ve bir araya gelmeleri göstermektedir. Üslup bakımından ilgi çekici özelliklere sahip olan minyatürlerde, çoğunlukla simetrik kompozisyon görülmektedir. Ancak hayvan karakterleri arasında kavga ve çekişme olan hikayelerde sanatçı kargaşa olaylarını sahnelemek için simetrik olmayan kompozisyon kullanmıştır. Örnek olarak "aslan ve öküz" ve "aslan ve deve" karakterleri arasında kavga ve çekişme olan minyatürlerde daha hareketli ve simetrik olmayan kompozisyon görmekteyiz (resim 48, 91). Nüshada genelde iki boyutlu, gölge ve perspektifi olmayan, basit ve az unsurlardan oluşan minyatürlere yer verilmiştir. Minyatürlerde perspektif bulunmaması sebebiyle, derinlik etkisi figürlerin arka arkaya dizilmesi ile oluşturulmuştur (resim 11, 12, 14, 20, 30, 32, 38, 48, 50, 57, 107, 109, 119) Hikayelerin bazıları kapalı mekanlarda (sarayda, evde) diğerleri ise açık mekanlarda (doğada) gerçekleşmesine rağmen bütün minyatürlerde az da olsa yeşillik ve çiçek tasvir edilmiştir. Başka bir deyimle minyatürlerin tam olarak hangi mekânı temsil ettikleri anlaşılmamaktadır. Nüshanın minyatürleri düzen açısından değerlendirildiğinde ağırlıklı olarak simetrik dikey düzenlemeyle karşılaştırılır (resim 16, 18, 22, 24, 26, 32, 42, 46, 52, 54, 55, 61, 65, 67, 71, 73, 81, 85, 109, 121, 123, 131, 133, 135) Nüshada, Kelile ve Dimne'nin hikâyelerini sahneleyen 67 minyatürden, 35 minyatürde dikey eksene bağlı simetrik kompozisyon (çizim 2, 3, 4, 5, 8, 9, 14, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 36, 37, 39, 43, 44, 45, 49, 52, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 66, 67), 17 minyatürde üçgen kompozisyon (çizim 10, 11, 12, 13, 16, 18, 20, 25,

28, 38, 40, 41, 42, 46, 48, 50, 51), 11 minyatürde yatay kompozisyon (çizim 1, 6, 35, 47, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 65), 3 minyatürde dengeli-kareli kompozisyon (çizim 7, 31, 34) ve 1 minyatürde diyagonal kompozisyon (çizim 15) düzenlemesi bulunmaktadır. Nüshanın minyatürlerinde kompozisyonu oluşturan öğeler incelendiğinde belirginlik, sadelik, şema, ritim, kontrast, perspektif, doku, bütünlük, denge ve oranlar açısından benzerlik arz etmektedir. Minyatürlerin kompozisyonlarında belirginlik ögesi, hikâyelerin en önemli anını görselleştirme ile sağlanmıştır. Ancak Debşelim ve Beydeba'nın karşılıklı konuşmalarını sahneleyen minyatürler ve karşılıklı konuşma konulu diğer minyatürler kompozisyon ve şemalar açısından benzer özellikler taşımaktadır. Minyatürlerin kompozisyonlarında sadelik ögesi, az unsurların resm edilmesi ile sağlanmıştır. Ritim ögesi ise, figürlerin arka arkaya dizilmesi ve minyatürlerin üst ve alt kısımlarındaki oval veya beşgen şekiller ve dalgalı yeşil çizgilerin resm edilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Minyatürlerde ritim haricinde ortamı hareketlendiren diğer öge, zıt renklerin kontrastlığıdır. Nüshanın minyatürlerinde tıpkı diğer minyatürler gibi perspektif algısı bulunmamaktadır. Üstelik her minyatürde sadece bir olay sahnelendiği için perspektif olmayışı bir eksiklik olarak hissedilmemektedir. Kompozisyonu oluşturan öğelerden biri sayılan doku, minyatürlerdeki nakş edilen süslemeler ile sağlanmıştır. Bütünlük ögesi ise, çoğu minyatürlerde pek uygulanmayan bir öge olarak farkedilebilmektedir. Örneğin çoğu minyatürlerde bazı insan ve hayvan figürleri başta olmak üzere, perde ve diğer nesneler çerçeve dışında tutulmuştur (resim 18, 20, 24, 30, 36, 73, 107, 109). Nüshanın çoğu minyatürleri simetrik kompozisyona sahip olduğu için denge ögesi belli bir şekilde algılanabilmektedir. Hikayeleri doğada geçen minyatürlerde, genelde arka fonda simetrik olarak iki ağaç görmekteyiz (resim 42, 54, 55, 65, 87, 109, 129). "Kargalar ve baykuşlar" hikayesinde nüshanın diğer minyatürlerinden farklı bir arkafona sahip olduğunu görmekteyiz (resim 81). Kompozisyonu simetrik olmayan minyatürlerde, denge ögesi sahneyi dolduran süslemeler ile sağlanmıştır.

Minyatürlerde oranlar ögesi dönemin özelliklerinin kapsamında

değerlendirilebilmektedir. Örneğin insan ve hayvanların başları bedenlerinden daha büyük tasvir edilmiştir. Nüshanın minyatürlerinde belirgin ufuk çizgisi çizilmemiştir. Ayrıca nüshanın tüm minyatürlerindeki şekiller, kontür tekniğini kullanarak belirginleştirilmiştir.

3.1.2. Hikâyelerin Geçtiği Mekânlar

Or 13506 no'lu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürlerinde hikayelerin geçtiği mekânlar, ilkel ve basit bir şekilde resm edilmiştir. Örneğin padişaha ait mekân, sadece bir minder ve bir perdeden oluşmaktadır (çizim 9, 22, 27, 30, 39, 43, 47, 49, 52, 54, 67). Genelde bütün hikayelerin vuku bulduğu yerler birbirlerine benzerlik arz etmektedir. Ancak minyatürleri birbirinden farklı kılan özellikler minyatürlerin hikâyelerine ait detaylardır. Hikâyelerin geçtiği mekânlar saray, ev, mahkeme, konuk evi, kedi evi, doğa ortamı ve kuyudan ibarettir.

3.1.2.1. Saray

Nüshanın 67 adet minyatüründen 24'ünde hikâyelerin geçtiği mekân saraydır (resim 11, 12, 13, 14, 19, 20, 25, 26, 51, 52, 60, 61, 68, 69, 84, 85, 92, 93, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 130, 131, 132, 133, 136, 13, 140, 141/çizim 1, 2, 3, 6, 9, 22, 27, 31, 39, 43, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 62, 63, 65, 67). Minyatürlerde saray mekânına ait görsel özellikler, diğer minyatürlerde resm edilen ev, mahkeme, kedi evi ve konuk evi özellikleri ile benzerlik sergilemektedir. Bu durumda saray mekânını belirten nitelik, hikâyelerde zikr edilen sultan ve saraylıların isimleri ve metin içindeki tanıtımlarıdır.

3.1.2.2. Ev

Nüshanın 67 adet minyatüründen 8'inde hikâyelerin geçtiği mekân evdir (Resim 15, 16, 17, 18, 21, 22, 76, 77, 78, 79, 94, 95, 96, 97), çizim 4, 5, 7, 35, 35, 36, 44, 45. Minyatürlerde ev mekânına ait görsel özellikler (perde, minder, yaygı), diğer minyatürlerdeki mekânların özellikleri ile farklılık göstermemektedir. Ancak ev mekânını belirten nitelik, hikâyelerin içerikleridir.

3.1.2.3. Konuk Evi

Nüshanın 67 adet minyatüründen, 1'inde hikâyelerin geçtiği mekân konuk evidir (resim 33, 34; çizim 13). Minyatürlerde konuk evi mekânın hususiyetleri (perde, minder, yaygı), saray, mahkeme ve kedi evi özellikleri ile benzerlik arz eder. Genel görünüm açısından saray, mahkeme ve kedi evi ile benzerlik arz eden konuk evi, bunlardan farklı kılan özellikler sadece hikâyelerin içerikleridir.

3.1.2.4. Mahkeme

Nüshanın 67 adet minyatüründen, 1'inde hikâyelerin geçtiği mekân mahkemedir (resim 35, 36/çizim 14). Genel görünüm açısından saray, ev, konuk evi ve kedi evi ile benzerlik arz eden mahkeme, bunlardan farklı kılan özellikler sadece hikâyelerin içerikleridir.

3.1.2.5. Kedi Evi

Nüshanın 67 adet minyatüründen, 1'inde hikâyelerin geçtiği mekân kedi evidir (resim 70, 71/ çizim 32). Burada üç dilimli kemerli ve nakışlı perdeler ile süslenen kedi evinin görünümü, diğer minyatürlerdeki saray, ev, mahkeme ve konuk evi görünümünden daha gösterişli olması dikkat çeker.

3.1.2.6. Doğa Ortamı (Orman, Ova, Av Alanı ve Mağara)

Nüshanın 67 adet minyatüründen, 30'ünde hikâyelerin geçtiği mekân doğa ortamıdır. Bunlardan 16 tanesi orman (resim 29, 30, 31, 32, 43, 44, 41, 42, 47, 48, 53, 54, 53, 55, 56, 57, 62, 63, 66, 67, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 98, 99, 106, 107, 108, 109; çizim 11, 12, 17, 18, 20, 23, 24, 25, 28, 30, 40, 41, 42, 46, 50, 51), 5 tanesi ova (resim 37, 38, 49, 50, 72, 73, 74, 75, 82, 83; çizim 15, 21, 33, 34, 38), 1 tanesi av alanı (resim 64, 65; çizim 29) 1 tanesi mağara (resim 80, 81/ çizim 37) ve 7 tanesi yeri belli olmayan doğa ortamını göstermektedir. Mağara dışında, ormanı ile ova ve av alanı birbirinden ayırt edilebilmesi ancak hikâyelerin içeriklerine dikkat etmek ile mümkündür. Genel olarak, orman ortamı, bir veya iki ağaç ve ormanda yaşayan hayvanlar ile betimlenmiştir. Mağara ise f.122v nolu minyatürün ortasında mağaranın giriş açıklığını temsil eden bej renkte bir oval form ve onu

çevreleyen pembe, kırmızı, açık mavi ve açık ve koyu yeşil renkte kayalar ile tasvir edilmiştir.

3.1.2.7. Kuyu

Nüshanın 67 adet minyatürün ikisinde hikâyelerin geçtiği mekân kuyudur (resim 39, 40, 138, 139/çizim 16, 66). Fakat nüshanın f.35v ve f.52v ve f.200v nolu sayfalarındaki minyatürlerde kuyu resmi görülmektedir (resim 23, 24, 39, 40, 138, 139/çizim 8, 16, 66). Kahverengi ve pembe renkli kuyuların içindeki figürleri göstermek için, düşey kesit şeklinde çizilmiştir. Bunlardan f.35v nolu minyatürdeki kuyu, sembolik anlama sahiptir. Bu minyatürde afetler, kötülükler, korkular ve felaketlerle dolu dünyâ kuyu ile sembolize edilmiştir (resim 23, 24/çizim 8)

3.1.3. Minyatürlerdeki Figürler

Minyatürlerdeki figürler, insan figürleri, hayvan figürleri, şeytan figürü, bitki figürleri ve nesne figürleri olmak üzere beş ayrı başlık altında izah etmek mümkündür. Buradaki insan ve hayvan figürlerin güç ve statülerine göre minyatürün sağ veya sol kısmında yerleştirilmesi dikkat çeker. Başka bir deyişle, insan veya hayvan figürün gücü üstün ise, sağda, aksı takdirde sol tarafta resim edilmiştir. Böyle bir dizilişin nedeni de eskiden beri var olan ve hemen hemen her kültürde kabul bulunan dini inançlardır.¹⁴⁷

3.1.3.1. İnsan Figürleri

Minyatürlerdeki insan figürleri, erkek figürleri, kadın figürleri ve çocuk

¹⁴⁷ Örneğin İslami gelenekte bir ölüye sorgu melekleri sağ taraftan yaklaşırsa, onun sorgusunun kolay ve cennetlik olduğunu, eğer sorgu melekleri sol taraftan yaklaşırsa, onun sorgusunun zor ve cehennemlik olduğunu gösterir. İslam'da sağ elle yemek yemenin; tuvalete sol ayakla girip, sağ ayakla çıkılmasının, yazı yazmaya sağ taraftan başlanmasının da önemi vardır. Ayrıca İslam inancına göre sağ kelimesi, hak olan, sevilen, hayırlı ve uğurlu sayılan bir taraf; sağ el de bolluk, bereket, ayrıca hayır ve bereket, kabul etme, hâkimiyet, kuvvet ve cömertlik anlamına gelmektedir. Sağ el, sağ ayak, sağ taraf gibi her türlü işe sağ'dan başlanması da uğur, hayır ve bereket anlamını taşımaktadır. Sağ kelimesine verilen benzer değerlerin daha eski çağlara da uzandığı görülmektedir. (Bkz.: Sema Sandalcı, "Eskiçağ'da Sağ ve Sağ El Kavramının Taşıdığı Anlam", Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara, 10-15 Eylül 2007, C. V, s. 2607-2615.)

figürleri olmak üzere üç ayrı başlık altında izah etmek mümkündür. İnsan figürleri envanterinde yüz yirmi üç erkek figürü, on bir kadın figürü ve bir çocuk figürü yer almaktadır. Buradaki erkek figürlerin sayısının kadın ve çocuk figürlerin sayılarından çok olması sadece hikâyelerin içeriklerinden kaynaklanmaktadır. Nüshanın minyatürlerinde erkekler ve kadınların desenli kıyafetleri birbirlerine benzer bir şekilde çizilmiştir. Ancak Taç, sarık ve şabkalardan figürlerin erkek, kadın ve hükümdar olduklarını anlamaktayız. Hükümdar, onun eşi ve Beydeba diğer figürlerden daha üstün makama sahip oldukları için tahta oturmakta ve başlarında taç bulunmaktadır (resim 12, 14, 20, 26, 52, 61, 67, 85, 93, 101, 105, 111, 113, 115, 117, 119, 121, 131, 133, 137, 141). Ayrıca Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürlerinde Debşelim, Beydeba ve berehmenlerin kıyafetlerinin dışında, diğer şahsiyetlere ait kıyafetler birbirlerine yakın benzerlik arz ederler. Bu durumda, sultan veya mevki sahiplerinin figürlerinin bulunduğu minyatürlerde, onları diğer figürlerden ayırt etmek amacıyla, ya başlarında taç çizilmiştir veya el hareketlerinden mevki sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

3.1.3.1.1. Erkek Figürleri

Minyatürlerde yüz yirmi üç erkek figürü resm edilmiştir. Nüshanın her bölümün başlangıcında Debşelim ve Beydeba'nın karşılıklı konuşma sahnesi yer almaktadır. Bu sahneden toplam on bir minyatür sahnesi resm edilmiştir. Söz konusu Minyatürlerde Debşelim figürü sabit bir şekilde (oturmuş ve elleri göğsünün önünde tutmuş halde) tasvir edilmiştir. Fakat Beydeba'nın el hareketleri bazen farklı tasvir edilmektedir (çizim 9, 22, 27, 30, 39, 43, 47, 49, 52, 54, 67). Birkaç istisna haricinde genelde karşılıklı konuşma sahnelerinde ellerini uzatan şahıs mevki sahibi, ellerini göğüs önünde tutan şahıslar ise, muhatepleri temsil etmektedir. Diğer erkek figürleri bilinmeyen sultan, vezir, saraylılar, askerler, hikmet sahibi, filozof, bilge adam, brahman rahibi, hırsız, dülger, marangoz, aşık adam, kadı, hacamatçı, ayakkabıcı, köylüler, bâz-dâr, âbid, seyyah ve kuyumcu olarak betimlenmiştir. Orta boylu ve dolgun vücutlu tiplerinin çizilmesi, genellikle ayakta veya oturma halinde ve başları normal boyutlardan daha büyük

ve biraz eğimli tasvir edilmesi, figürlerin başlarının etrafında altın yaldızlı yuvarlak hale bulunması¹⁴⁸, figürlerin başlarında sarık¹⁴⁹ veya taç görülmesi, çoğu erkeklerin yüz şekillerinin kadın yüzlerine benzemesi¹⁵⁰, yüzlerin genç yaşlarda tasvir edilmesi¹⁵¹, figürlerin hareketsiz ve donuk şeklinde resm edilmesi ve yüzlerin hiçbir his ifade etmemesi, erkek figürlerinin özelliklerindendir. Nüşanın f.86v sayfasında görülen bâz-dâr figürü ve elindeki şahin (resim 58, 59, 192/çizim 26), Moğollar ve Orta Asya Türk topluluklarında yırtıcı avcı kuşların evcilleştirme geleneğine işaret eder (resim 191). Buradaki bâz-dâr figürü (resim 58, 59, 192/çizim 26), Kırgızistan'da başa takılması yaygın olan "Kalpak"¹⁵² denilen geleneksel şapka takmaktadır (resim 191). Erkek ve kadın kıyafetleri, Arabesk süslemeler ile tezyin edilmiştir.

3.1.3.1.2. Kadın Figürleri

Nüşanın minyatürlerinde on bir kadın figürü görülmektedir. Kadın figürlerin özellikleri üstte zikredilen erkek figürlerinin özelliklerine yakın benzerlik arz etmektedir. Ancak tüm kadın figürlerin başörtü ile resm edilmekte olup, sultan ve hükümdarın eşlerin başlarında taç görülmektedir. Örülen uzun saçlar (resim 151), siyah ince kaş, küçük ağızlar, çekik gözler ve burun ve ağızların kırmızı çizgiler ile resm edilmesi ve yanaklarda küçük kırmızı daireler bulunması kadın figürlerin özelliklerindendir. Bu özellikler, Türk soylarının yüz

¹⁴⁸ Figürlerin Başlarının etrafında hale bulunması, önceki dönemlere ait eserlerde (Maniheizt Minyatürlerinde, Bağdat Ekolü minyatürlerinde ve Büyük Selçukluların sanat eserlerinde) de var olması söz konusudur. Bu nüshada hale resm edilmesinin nedeni, kutsallık anlamında değil, figürlerin başlarını arka fondan ayırıp belirginleştirmektir. Ancak İncülular döneminin son yıllarına ait Minyatürlerde, figürlerin başlarının etrafında hale çizilmesi geleneği ortadan kalkmıştır. F.69v nolu Minyatürdeki kadı figürün başının etrafında dikdörtgen bir hale görülmektedir (resim 50/çizim 21)

¹⁴⁹ Sarık Takma Geleneği, İslam dönemi Minyatürlerin ve İran'ın Horasan bölgesi Türklerinin giyim kuşam geleneklerinden sayılmaktadır. (Bkz.: resim 202, 203, 204, 205, 206)

¹⁵⁰ özellikle genç erkek ve kızların yüzleri aynı çizilmiştir. Bazen erkekler sakal ve bıyık ile resm edilmiştir.

¹⁵¹ Örneğin f.69v sayfasında, ağacın yapraklarında gizlenen ihtiyar, genç, siyah saçlı ve siyah sakallı olarak çizilmiştir (resim 50)

¹⁵² Kalpak, Kırgızistan'ın millî şapkasıdır. Ne zamandan beri kullanılmakta olduğu bilinmeyen kalpak, bugün genç yaşlı bütün erkekler tarafından, özellikle kırsal kesimde, yaygın olarak giyilir. (Bkz.: Emine Gürsoy Naskali, *Bağımsız Kırgızistan Düğümler ve Çözümler*, Türk dünyası edebiyatı dizisi, C. LXXII, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2001, s. 284.)

özellikleri olarak bilinmektedir (resim 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148). Nüshanın bazı minyatürlerindeki peçe ve yaşmak resm edilmesi, türk bayanların giyim kuşam geleneklerine dayanmaktadır (resim 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201).

3.1.3.1.3. Çocuk Figürleri

Nüshanın sadece f.140v nolu sayfasında çocuk figürü bulunmaktadır (resim 96, 97/ çizim 45). Buradaki altın renkli bir beşikte yatan kundaklanmış bebeğin başının etrafında altın yaldızlı hale çizilmiştir. Bebeğin kundağı açık mavi renkte olup, herhangi bir süsleme ile bezenmemiştir.

3.1.3.2. Hayvan Figürleri

Minyatürlerde yirmi dokuz hayvan türü resm edilmiştir. Toplam yüz kırk beş figürden oluşan hayvan figürü envanterinde üç şahin, sekiz leopar, üç at, on yedi aslan, bir ejderha, iki deve, sekiz yılan, iki gelincik, dört maymun, iki koç, bir keçi, yedi kurt, on çakal, üç öküz, bir inek, bir eşek, sekiz karga, üç baykuş, dört tavşan, on yedi bilinmeyen kuş türü, on bir balık, iki ördek, yedi güvercin, üç kaplumbağa, üç ceylan, dört fare, dört fil, iki kedi, bir bülbül ve üç kurbağa yer almaktadır. Birkaç istisna haricinde herhangi bir sembolik anlamları bulunmayan hayvan figürlerinin tasvir edilmesinin lüzumu, hikâyelerin muhtevalarının minyatürlere aktarılmasıdır. Ancak bazı hikayelerde bazı hayvan karakterlerinin bulunmamasına rağmen, o hikayelere ait minyatürde resimleri görülmektedir. Hikayelerde bahsı geçmeyen ama o hikayelere ait minyatürlerde resimleri görülen hayvanlar bunlardan ibarettir: leopar (bir tane, nüshanın f.63v sayfasında), ayırt edilemeyen kuş türü (onyedi tane, nüshanın f.52v, f.58v, f.74r-1, f.74r-2, f.93v, f.124v, f.130r, f.161v, f.163r ve f.182v sayfalarında) ve balık (nüshanın f.93v, f.124v, f.130r ve f.132v sayfalarında). Hayvan figürleri, savaş sahnelerinde bile normal yüz ifadelerle tasvir edilmiştir.

Baykuş dışında tüm küşların başlarının etrafında altın yaldızlı hale görülmektedir. Nüshanın minyatürlerinde, yılan, kaplumbağa ve maymunun

başının etrafında hale resm edilmiştir (resim 28, 38, 46, 83, 87, 89, 97, 139). Ancak nüshada çizilen sekiz yılan figürünün, beş tanesi halesiz tasvir edilmiştir (resim 24, 139). Hayvan figürler perspektiften uzak ve sarı, mor, mavi ve turuncu renklerde tasvir edilmektedir. Aslan karakteri nüshanın hikayelerinde en çok rastladığımız karakter olarak 12 minyatürde görülmektedir. Kelile ve Dimne'de aslan, kendi isteyerek ve ya kandırılarak mazlum hayvanları öldürdüğü için kahraman karakterine sahip değildir. Fil ve deve figürü diğer figürlerden daha çok dikkatli ve gerçeğe yakın resm edilmektedir (resim 24, 69, 125, 127, 129). Nüshanın minyatürlerinin özelliklerinden biri, hayvanların çiziminde, birbirleri ve insan figürleri ile kıyasla boyut orantılarına dikkat edilmemesidir. Karga, zeki ve hilekâr karakterli olarak beş minyatürde resm edilmiştir (resim 38, 44, 63, 65, 81). Sanatçı nüshanın f.124v sayfasında kurbağaları ayı yavruları şeklinde çizmiştir (resim 83). Nüshanın f.81v sayfasında, oldukça şaşırtıcı olarak ve başka bir nüshada başka bir örneği bulunmayan, sarıklı kurt figürüne rastlanmaktadır (resim 57). Nüshada hayvan figürlerinin resm edilmesinde vücutlar tamamen profilden gösterilmiştir. Sanatçı hayvan figürlerini insan figürleri ile aynı orantıda çizmiştir. Ayrıca her türlü hayvan figürlerinin de aynı orantıda çizilmesi dikkat çekicidir. Minyatürlerde hayvan figürleri ilkel biçimde tasvir edilmiştir. Ancak nüshanın f.52v sayfasında aslan ve tavşan figürlerinin suda yansımalarının profesyonel çizilmesi oldukça dikkat çekicidir (resim 40)

3.1.3.2.1. Aslan

Türk sanatında aslan figürleri daha çok Budizm ile birlikte görülmekle beraber, Altaylar'da da bu figürün görülmesi daha erken dönemlerden beri aslan sembolünün Türklerde kullanıldığını göstermektedir. Aslan savaş, zafer, iyinin kötüyü yenmesi, kuvvet ve kudret sembolü olmuştur.¹⁵³

Nüshanın f.3r, f.41r, f.44v, f.52v, f.63v, f.66v, f.74r, f.74r, f.81v, f.134v,

¹⁵³ Resul Çatalbaş, "Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, S. XII, Kars 2011, s. 51.

f.161v, f.163r ve f.200v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam on yedi aslan figürüne rastlanmaktadır (resim 12, 29, 30, 31, 32, 39, 40, 43, 44, 47, 48, 53, 54, 53, 55, 56, 57, 90, 91, 106, 107, 108, 109, 138, 139/çizim 2, 11, 12, 16, 18, 20, 23, 24, 25, 42, 50, 51, 66). Nüshanın f.3r nolu sayfasındaki minyatürün (resim 12/çizim 2) dışında, aslan figürleri içeren minyatürlerde, bu hayvanın sembolik anlamı yoktur. Buradaki aslanların sultan huzurunda yere oturması, sultanın güçlü ve her şeye hâkim olduğu anlamına gelmektedir. Minyatürlerde bulunan on yedi aslan figüründen üçü (resim 12, 55, 109/çizim 2, 24, 51) turuncu renkte, diğerleri ise sarı renkte resm edilmiştir. Tüm aslanların yeleleri ve vücudunun ön kısmı altın yaldızlıdır. F.44v nolu minyatürün dışında, diğer minyatürlerde aslan ormanın sultanı kabul edildiği için, diğer hayvanlardan nisbeten daha büyük resm edilmiştir. F.44v nolu minyatürde ise aslan, boy açısından diğer hayvanlar ile eşit nakş edilmiştir.

3.1.3.2.2. Şahin

Nüshanın f.2v, f.86v ve f.149v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam üç şahin figürü mevcuttur (bir tanesi Fenze karakteri temsil eden) (resim 11, 58, 59, 102, 103/çizim 1, 26, 48). Şahin figürlerin başları altın yaldızlı haleli, kuyruklarının ucu ile kanatlarının üst kısımları altın, vücudların diğer kısımları ise mavi renklidir. Buradaki şahin figürlerin binanın çatısında veya şahısların ellerinde konulmasından üstün bir karaktere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.3.2.3. Leopar

Nüshanın f.2v, f.41r, f.63v, f.66v, f.74r, f.81v ve f.161v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam sekiz leopar figürü bulunmaktadır (resim 11, 29, 30, 43, 44, 47, 48, 53, 54, 56, 57, 106, 107/çizim 1, 11, 18, 20, 23, 25, 50) Tüm leopar figürlerin rengi beyaz olup, vücudunun ön kısmında altın, diğer kısımlarda ise siyah benekler bulunmaktadır. Nüshanın f.2v nolu sayfasındaki minyatürün (resim 11/çizim 1) dışında, leopar figürleri içeren minyatürlerde, bu hayvanın sembolik

anlamı yoktur. Buradaki leoparların saraylıların huzurunda yere oturması, sultanın güçlü ve her şeye hâkim ve sarayın ihtişamlı olduğu¹⁵⁴ anlamına gelmektedir.

3.1.3.2.4. At

İslamiyet'ten önce Türklerle ilgili birçok efsane, destan ve hikâyede at, sahibinin yakın arkadaşı, zafer ortağı, en değerli varlığı sayılmıştır. Savaşta yararları sebebiyle kuvvet ve kudretin simgesi olmuş, at sürüleri zenginliğin belirtisi olarak görülmüştür.¹⁵⁵ Nüshanın f.2v ve f.149v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam üç at figürü yer almaktadır (resim 11, 102, 103/çizim 1, 48). Buradaki atların resm edilmesi, metin ile ilişkisi olmamakla bereber, mühim şahsiyetlerin (sultanların) güçlü ve zengin olduğunu ifade eder.

3.1.3.2.5. Ejderha

İslam sanatlarında çeşitli ikonografik anlamları ifade eden ejderha¹⁵⁶, nüshanın sadece f.35v nolu sayfasındaki minyatüründe ilkel bir şekilde resm edilmiştir (resim 24/çizim 8). Buradaki bir kuyunun dibinde ağzı tamamen açık ve gri-mavi renkte resm edilen ejderhanın ölümle sembolize edilmiştir. Zira hikâyenin içeriğine bakılarak, kuyu gâfil olanları kendine meşgul edecek dünyâ olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.3.2.6. Deve

Deve Türk mitolojisinde kuvvetin sembolüdür.¹⁵⁷ Nüshanın f.35v ve f.182v nolu sayfalarındaki minyatürlerde sırlarında hayvana özel altın renkli sırt takısı bulunan tek hörgüçlü iki sarı renkli deve figürü görülmektedir (resim 23, 24, 128, 129/çizim 8, 61). Nüshanın f.35v nolu sayfasındaki minyatürde görülen devenin sırtında hayvana özel altın renkli sırt takısı bulunmaktadır. Hikâyenin içeriğine

¹⁵⁴ Bkz.: Erhan Altunay, *Paganizm*, Hermes Yayınları, İstanbul 2014, s. 211.

¹⁵⁵ Nurdan Kırımlıoğlu, “XVI. Yüzyılda Osmanlı Mahkeme Kayıtlarında Atların Korunması”, *Lokman Hekim Dergisi*, S. II, Mersin 2017, s. 97.

¹⁵⁶ N. Çiçek Akçıl Harmankaya, “Edirne Meriç/Mecidiye Köprüsü ve Üzerindeki Figürlü Taş Süslemeler”, *Art-Sanat*, S. X, İstanbul 2018, s. 153.

¹⁵⁷ Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. II, Ankara 1995, s. 538–540.

göre, buradaki devenin yaşamın kuvvetli zorlukları ile sembolize edilmiştir. Nüshanın f.182v nolu sayfasındaki minyatürde ise, sanatçı deveyi sultanın zengin olduğunu ifade etmek amacıyla resm etmiştir.

3.1.3.2.7. Yılan

Yılanlar Orta Doğu mitolojisinde daima kötülüğün sembolü olmuşlardır.¹⁵⁸ Nüshanın f.35v, f.51r, f.124v, f.140v ve f.200v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam sekiz yılan figürü mevcuttur (resim 23, 24, 37, 38, 82, 83, 96, 97, 138, 139/çizim 8, 15, 38, 45, 66). Tüm yılan figürleri, pembe renklidir. Nüshanın sadece f.35v nolu sayfasındaki minyatürde resm edilen dört yılan (dört yılan başı), bedendeki dört karışım olarak sembolize edilmiştir.¹⁵⁹ Zira bunlar veya bunlardan biri azdığında yılanların zehirli dişi ve öldürücü ağzı gibi olur. Bu minyatürde f.200v nolu minyatürdeki gibi, yılanların başlarının etrafında altın yaldızlı hale çizilmemiştir. Diğer minyatürlerde ise, yılanların başlarında altın yaldızlı hale görülmektedir. F.200v nolu minyatürün dışında, diğer yılanlar, hilekâr ve kötü karaktere sahiplerdir.

3.1.3.2.8. Gelincik

Nüshanın f.140v ve f.143v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam iki gelincik figürüne yer verilmiştir (resim 96, 97, 98, 99/çizim 45, 46). Genel görünüm açısından birbirine benzerlik arz eden gelincik figürlerin, fare, kurbağa ve buna benzer diğer hayvanlardan farklı kılan özeliği, kuyruğu tuylu olarak çizilmesidir. Her iki minyatürde görülen gelinciklerin vücudunun ön kısmı altın renklidir. F.140v nolu minyatürdeki koruyucu karaktere sahip olan gelincik figürü turuncu, avcı karaktere sahip olan gelincik ise, pembe renklidir.

¹⁵⁸ Özhan Öztürk, *Karadeniz: Ansiklopedik Sözlük*, C. I, Heyamola Yayınları, İstanbul 2005, s. 144.

¹⁵⁹ Dört karışım veya ahlât-ı erba'a bunlardan ibarettir: Balgam, safra, kan ve sevdâ (sovda). (Bkz.: Mehmet Bayraktar, *İslâm Bilim Adamları*, İnkılâb, İstanbul 2017, s. 77.)

3.1.3.2.9. Maymun

Nüshanın f.38r, f.130r, f.132v ve f.200v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam dört maymun figürü mevcuttur (resim 27, 28, 86, 87, 88, 89, 138, 139/çizim 10, 40, 41, 66). Pembe renkte ve çok basit bir şekilde çizilen tüm maymun figürlerin başlarının etrafında altın yaldızlı hale görülmektedir. Bu minyatürlerde maymun meraklı ve aynı zamanda uyanık bir karaktere sahiptir.

3.1.3.2.10. Koç

Nüshanın f.41r ve f.44v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam iki koç figürü resm edilmiştir (resim 29, 30, 31, 32/çizim 11, 12). İki minyatürde resm edilen iki koç figürü, pembe renkte olup, kafalarını yukarıya doğru tutmuşlar, siyah sakallı, boynuzları ve vücutlarının iç kısmı altın yaldız ile boyanmıştır. Buradaki koç figürleri göze çarpan bir karakter özelliğe sahip değildirler.

3.1.3.2.11. Keçi

Nüshanın f.115r nolu sayfasındaki minyatürde bir keçi figürü yer almaktadır (resim 72, 73/çizim 33). Bej renkteki keçi figürünün vücutunun ön kısmı ve boynuzları altın yaldızlı olup arka ayakları havada çizilmiştir. Bu hayvan herhangi bir mütemayiz karakter özelliğe sahip değildir.

3.1.3.2.12. Kurt

Nüshanın f.41r, f.63v, f.66v, f.81v ve f.161v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam yedi kurt figürü mevcuttur (resim 29, 30, 43, 44, 47, 48, 56, 57, 106, 107/çizim 11, 18, 20, 25, 50). Oturma veya saldırı durumunda tasvir edilen bu kurtların vücutunun dış kısımları gri-mavi, iç kısımları ise altın yaldız rekte görülmektedir. Ayrıca f.41r nolu minyatürün dışında, diğer minyatürlerde kurtların yelesi altın rengiyle boyanmıştır. F.41r nolu minyatürün dışında, minyatürlerde bu hayvanlar saldırgan bir karaktere sahiptirler. F.81v nolu minyatürdeki kurtların biri ise kadı olarak, adil bir karaktere sahiptir. Buradaki kurtun durumundan dolayı, kafasının üstünde sarık çizilmesi oldukça dikkat çekicidir.

3.1.3.2.13. Çakal

Nüshanın f.41r, f.44v, f.58v, f.63v, f.66v, f.81v, f.134v ve f.161v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam on çakal figürü resm edilmiştir (resim 29, 30, 31, 32, 41, 42, 43, 44, 47, 48, 56, 57, 90, 91, 106, 107/çizim 11, 12, 17, 18, 20, 25, 42, 50). Bunlardan beşi Dimne, biri Kelile’yi temsil eder. Minyatürlerde Dimneyi temsil eden çakal figürü sarı (resim 29, 30, 31, 32, 41, 42, 47, 48, 56, 57) Kelileyi temsil eden çakal figürü ise bej renklidir (resim 47, 48, 56, 57). Belli bir karakteri temsil etmeyen çakallar ise yine sarı renklidirler. Tüm çakal figürleri vücutlarının ön kısmı altın yaldız ile boyanmış vaziyette görmektediriz. Minyatürlerde Dimne saldırgan ve hilekâr, Kelile ise saldırgan ve aynı zamanda sakıngan bir karaktere sahiptir. Bunların ve f.161v nolu minyatürün dışındaki çakallar da yine saldırgan ve hilekâr olarak betimlenmişlerdir. F.161v nolu minyatürdeki çakal ise zâhidtir (resim 106, 107/çizim 50)

3.1.3.2.14. Öküz

Nüshanın f.44v, f.58v ve f.66v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam üç öküz figürü mevcuttur (resim 31, 32, 41, 42, 47, 48/çizim 12, 17, 20). Bu minyatürlerde Şanzabayı temsil eden tek hörgüçlü beyaz öküzün vücudunun üzerinde siyah şeritler veya benekler, sırtında ise bir heybe bulunmaktadır. Ayrıca hayvanın boynuzları altın yaldız ile boyanmıştır. Buradaki öküz figürleri, mütevazi ve dürüst bir karaktere sahip olarak tasvir edilmiştir.

3.1.3.2.15. İnek

Nüshanın f.117r nolu sayfasındaki minyatürde bir inek figürü mevcuttur (resim 74, 75/çizim 34). Bu minyatürde beyaz renkli hörgüçlü ineğin boynuzları altın olup, sırtında desenli bir heybe bulunmaktadır. Buradaki inek figürü dikkat çeken bir hususiyet veya karakter özelliğe sahip değildir.

3.1.3.2.16. Karga

Nüshanın f.51r, f.63v, f.89r, f.93v ve f.122v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam sekiz karga figürü mevcuttur (resim 37, 38, 43, 44, 62, 63,

64, 65, 80, 81/çizim 15, 18, 28, 29, 37). Bu minyatürlerde tüm karga figürlerin başlarının etrafında altın yaldız hale mevcut olup, kanatlarının üst kısımları ile kuyrukların ucu altın, gözleri, gagaları ve ayakları ise kırmızı ile boyanmıştır. Kargalar f.63v, f.89r ve f.93v nolu minyatürlerde oturma durumunda, f.51r nolu minyatürdeki uçma, f.122v nolu minyatürde ise uçmaya hazırlanırken resm edilmişlerdir. Hikâyelerden karga figürlerin hilekâr, saldırgan ve tedbirli karaktere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.3.2.17. Baykuş

Nüşanın f.122v ve f.143v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam üç baykuş figürü mevcuttur (resim 80, 81, 98, 99/çizim 37, 46). Buradaki turuncu baykuşların kanatlarının üst kısımları ve kuyruklarının ucu altın renginde olup, başlarının etrafında hale resm edilmemiştir. F.122v nolu minyatürde tasvir edilen baykuş saldırgan ve kinci, f.143v nolu minyatürde ise avcıdır.

3.1.3.2.18. Tavşan

Nüşanın f.52v, f.111v ve f.112v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam dört tavşan figürü mevcuttur (resim 39, 40, 68, 69, 70, 71/çizim 16, 31, 32). Bu minyatürlerde tavşan figürü ki farklı renkte (mavi ve pembe) görülmektedir. Çoğu figürler gibi bu hayvanın farklı renklerde tasvir edilmesi herhangi bir sembolik anlamı ifade etmemektedir. F.52v nolu minyatürdeki mavi renkte resm edilen tavşan hilekâr (resim 39, 40), f.111v nolu minyatürdeki pembe renkte resm edilen tavşan yine hilekâr (resim 68, 69), f.111v nolu minyatürdeki mavi renkte resm edilen tavşan ise tecrubesiz ve saf bir karaktere sahiptir (resim 70, 71).

3.1.3.2.19. Balık

Nüşanın f.93v, f.124v, f.130r ve f.132v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam on bir balık figürü mevcuttur (resim 64, 65, 82, 83, 86, 87, 88, 89/çizim 29, 38, 40, 41). F.132v nolu minyatürdeki balıklar bej renkli, diğer minyatürlerde ise pembe renklidirler. Tüm balıkların vücudunun ön kısmı altın renginde boyanmıştır. Sadece doğa ortamı göstermek amacıyla resm edilen balık figürleri

has bir karakter özelliğe sahip değildirler.

3.1.3.2.20. Ördek

Nüshanın f.65r nolu sayfasındaki minyatürde iki ördek figürü mevcuttur (resim 45, 46/çizim 19). Başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunan beyaz ördeklerin başlarının ve kanatlarının üst kısımları altın ile boyanmıştır. Bu minyatürde hikâyeye göre ördeklerin yardımsever bir karaktere sahiptirler.

3.1.3.2.21. Güvercin

Nüshanın f.89r ve f.190v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam yedi güvercin figürü mevcuttur (resim 62, 63, 134, 135/çizim 28, 64). Başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunan mavi renkli güvercinlerin kuyruklarının uçları ve kanatlarının üst kısımları altın ile boyanmıştır. F.89r nolu minyatürdeki güvercinler tecrubesiz ve aynı zamanda zekâlı, f.190v nolu minyatürdeki güvercinlerin biri aceleci ve önyargılı, diğeri ise dürüst ve mazlum bir karaktere sahiptir.

3.1.3.2.22. Kaplumbağa

Nüshanın f.65r, f.130r ve f.132v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam üç kaplumbağa figürü mevcuttur (resim 45, 46, 86, 87, 88, 89/çizim 19, 40, 41). Başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunan turuncu renkli kaplumbağaların başlarının etrafında altın yaldızlı hale bulunmaktadır. Ayrıca f.130r ve f.132v nolu minyatürlerdeki kaplumbağaların kabuğunun kenarları ve tepesi altın renginde boyanmıştır. F.65r nolu minyatürlerdeki kaplumbağa sabırsız ve aceleci, diğerleri ise, hilekâr bir karaktere sahiptir.

3.1.3.2.23. Ceylan

Nüshanın f.93v ve f.163r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam üç ceylan figürü mevcuttur (resim 64, 65, 108, 109/çizim 29, 51). Bu minyatürlerde bej renkli ceylanların vücudunun ön kısmı altın yaldız ile boyanmıştır. F.163r nolu minyatürlerde iki ceylandan biri yarım vücut, diğeri ise bacaksız olarak resim edilmiştir. Buradaki ceylan figürlerin has bir karakter özelliğe sahip değildirler.

3.1.3.2.24. Fare

Nüşanın f.35v, f.121v ve f.143v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam dört fare figürü mevcuttur (resim 23, 24, 78, 79, 98, 99/çizim 8, 36, 46). F.35v nolu minyatürdeki fareler siyah ve beyaz, diğer minyatürlerde ise gri renklidirler. Bunlardan F.35v nolu minyatürdeki siyah ve beyaz fareler, eceli getiren gece ve gündüz olarak tasvir edilmiştir (resim 23, 24). Diğer fare figürleri ise, sembolik anlama veya has bir karakter özelliğe sahip değildirler.

3.1.3.2.25. Fil

Türkler Budizm'in etkisiyle bu sembolü kullanmaya başlamıştır. Hindistan'da birçok tanrının bineğidir. Beyaz fil Buda'nın sembolüdür. Hükümdarlığın ihtişamını ve yiğitliği temsil etmektedir. İslamiyet'ten sonra güç, kuvvet, hükümdarlık ve hâkimiyetin sembolü olmaya devam etmiştir.¹⁶⁰ Nüşanın f.111v, f.181v ve f.182r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam dört fil figürü mevcuttur (resim 68, 69, 124, 125, 126, 127/çizim 31, 59, 60). Bu minyatürlerde mavi, beyaz ve pembe renkli fillerin vücudunun ön kısmı altın, dişleri ise beyaz ile boyanmıştır. Ayrıca tüm fillerin ayaklarında altın renkli halhal, kafalarında altın renkli takı, sırtlarında ise heybe bulunmaktadır. F.111v nolu minyatürdeki fil, bilinçsiz bir karaktere sahiptir. F.181v ve f.182r nolu minyatürlerdeki ise, sultanın zengin olduğunu göstermesi için resm edilmiştir.

3.1.3.2.26. Kedi

Nüşanın f.112v ve f.143v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam iki kedi figürü mevcuttur (resim 70, 71, 98, 99/çizim 32, 46). Bu minyatürlerde mavi renkli kedilerin vücudunun ön kısmı altın yıldız ile boyanmıştır. F.112v nolu minyatürdeki kedi riyakâr ve hileci, f.143v nolu minyatürdeki ise güvenilmez bir karaktere sahiptir.

¹⁶⁰ Resul Çatalbaş, "Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi", s. 53.

3.1.3.2.27. Bülbül

Nüshanın f.112v nolu sayfasındaki minyatürde bir bülbül figürü mevcuttur (resim 70, 71/ izim 32). Bu minyatürde bülbül pembe renkte olup, ba ının etrafı altın yaldızlı hale görülmektedir. Bülbülün gözü ve gagası kırmızı renklidir. Buradaki bülbül tecrubesiz ve saf bir karaktere sahiptir (resim 70, 71).

3.1.3.2.28. Kurba a

Nüshanın f.124v nolu sayfasındaki minyatürde    kurba a figürü mevcuttur (resim 82, 83/  izim 38). Bu minyatürde turuncu kurba aların karınları altın ile boyanmıştır. Sanatçı, kurba aları ayı yavruları şeklinde çizmiştir. Buradaki kurba alar aptal bir karaktere sahiptirler

3.1.3.2.29. Bilinmeyen Ku  Türü

Nüshanın f.52v, f.58v, f.74r, f.74r, f.86v, f.93v, f.124v, f.130r, f.161v, f.163r ve f.182v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam on yedi bilinmeyen ku  türü figürü mevcuttur (resim 39, 40, 41, 42, 53, 54, 53, 55, 58, 59, 64, 65, 82, 83, 86, 87, 106, 107, 108, 109, 128, 129/çizim 16, 17, 23, 24, 26, 26, 29, 38, 40, 50, 51, 61). Minyatürlerde genellikle yeşil ağaçlarda görülen mavi renkli kuşların ba larının etrafında altın yaldız hale mevcut olup, kuyruklarının ucu ve kanatlarının üst kısımları ise altın rengidir. Sadece doğa ortamı göstermek amacıyla resm edilen bilinmeyen ku  türü figürleri has bir karakter özelliğe sahip değildirler.

3.1.3.3. Şeytan Figürü

Nüshanın sadece f.117r sayfasında  eytan figürü yer almaktadır (resim 74, 75/ izim 34). Bu minyatürde  eytan, hırsızı uyuyan  bidin ine ini çalmaya teşvik etmek durumunda tasvir edilmiştir. Buradaki  eytan figürü, pembe tenli, sarı ba lı (inek ba ı şeklinde), altın boynuzlu, ellerini g  sunun önünde tutan, kol kısmında ‘tiraz’ adı verilen kol bantları ile resm edilmiştir.

3.1.3.4. Bitki Figürleri

Minyatürlerdeki bitki figürleri, ağaçlar ve çiçekler olmak üzere iki ayrı başlık altında sınıflandırmak mümkündür.

3.1.3.4.1. Ağaçlar

Minyatürlerde doğayı temsil eden en belirgin unsur, ağaçtır. Nüshanın f.38r, f.52v, f.58v, f.63v, f.69v, f.74r, f.74r, f.89r, f.93v, f.124v, f.130r, f.132v, f.134v, f.143v, f.161v, f.163r ve f.182v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam yirmi dört ağaç resm edilmiştir (resim 27, 28, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 49, 50, 53, 54, 53, 55, 62, 63, 64, 65, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 98, 99, 106, 107, 108, 109, 128, 129/çizim 10, 16, 17, 18, 21, 23, 24, 28, 29, 38, 40, 41, 42, 46, 50, 51, 61). Genellikle doğa ortamı göstermek için resm edilen yeşil ağaçların meyveleri altın ve yeşil, yaprakları siyah ve yeşil, gövdeleri ise pembe renklidir.

3.1.3.4.2. Çiçekler

Minyatürlerde iri yapraklı çiçeklerin silik vaziyette olması nedeniyle sayması imkânsızdır. Fakat nüshanın f.2v, f.3r, f.8v ve f.122v nolu sayfalarındaki minyatürlerin haricinde, bu çiçekler tüm minyatürlerde zemin üzerinde farklı renklerde ve genellikle arka fonları doldurmak için resm edilmiştir. Başka bir deyişle, minyatürlerdeki ağaç ve kuşlar gibi zemin üzerindeki çiçek ve yapraklar, tezyinî teferruat olarak sahneyi süslemektedir.

3.1.3.5. Nesne figürleri

Nüshasının minyatürlerindeki nesneler beşik, sehpa, sürahi, kadeh, çömlek, göl, gökyüzü, ay, pınar, mağara, ateş, bal peteği, taş, değnek, sopa, kama, kamış, çubuk, mızrak, bina (duvar, kapı), perde, yatak, yastık, battaniye, yaygı, taht, taç, börk, sarık, peçe, bilezik, kemer, tırâz, hayvana özel halhal, hayvana özel sırt takısı, hayvana özel kafa takısı, yular ve heybe'den ibarettir. Nüshanın minyatürlerinde, perde, minder, yatak gibi unsurlar, sahneyi tamamlayan ve kapalı mekânları temsil eden elemanlar olarak kullanılmıştır. Ayrıca nüshanın çoğu minyatürlerinde resm edilen unsurlar, kompozisyonun dengesini sağlamak

amacıyla yer almaktadır.

3.1.3.5.1. Beşik

Nüshanın f.140v nolu sayfasındaki minyatürde bir adet altın renkli beşik resmi görülmektedir (resim 96, 97/çizim 45). Basit bir yapıya sahip olan beşik, kavisli başlıklıdır. Bu minyatürde beşiğin resm edilme nedeni hikâyenin gereğidir.

3.1.3.5.2. Sehpa

Nüshanın f.3r nolu sayfasındaki minyatürde siyah ve kırmızı renkli bir sehpa resmi görülmektedir (resim 12/çizim 2). Bu minyatür ile ilgili metinde sehpadan söz edilmemekle beraber, minyatürde sehpa resmi sahneyi süslemek için resm edilmiştir.

3.1.3.5.3. Sürahi

Nüshanın f.8v nolu sayfasındaki minyatürde altın renkli iki sürahi resmi görülmektedir (resim 13, 14/çizim 3). Bu minyatür ile ilgili metinde sürahiden söz edilmemekle beraber, minyatürde sürahi resmi sahneyi süslemek için resm edilmiştir.

3.1.3.5.4. Kadeh

Nüshanın f.3r nolu sayfasındaki minyatürde bej renkli bir kadeh resmi görülmektedir (resim 12/çizim 2). Bu minyatür ile ilgili metinde kadehden söz edilmemekle beraber, minyatürde kadeh resmi sahneyi süslemek için resm edilmiştir.

3.1.3.5.5. Çömlek

Nüshanın f.139v nolu sayfasındaki minyatürde sarı renkte tek kollu kırılmış bir çömlek resmi görülmektedir (resim 94, 95/çizim 44). Bu minyatürde çömlek hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.6. Göl

Nüshanın f.93v, f.124v, f.130r ve f.132v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam dört adet göl resmi görülmektedir (resim No: 64, 65, 82, 83, 88, 89, 86,

87/çizim 29, 38, 40, 41). Göllerin suyu gri-mavi renginde olup, farklı şekillerde resm edilmesi görülmektedir. F.93v, f.124v ve f.111v nolu minyatürlerdeki göller yarım oval (resim 65/çizim 29, resim 69/çizim 31, resim 83/çizim 38), f.130r ve f.132v nolu minyatürlerdeki ise dikdörtgen şeklinde (resim 87, 89/çizim 40, 41) ve hikâye gereği resm edilmişlerdir.

3.1.3.5.7. Gökyüzü

Nüşanın f.111v ve f.182r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam iki gökyüzü resmi görülmektedir (resim 68, 69, 126, 127/çizim 31, 60). Minyatürlerin üst kısmında yer alan gökyüzünü, yarım oval şeklinde ve mavi renkli olup, hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.8. Ay

Nüşanın f.111v ve f.182r nolu minyatürlerdeki iki ay resmi, altın renkli ve yatay olarak yarım oval şeklinde remedilmiştir (resim 68, 69, 126, 127/çizim 31, 60). Minyatürlerdeki bu iki ay resmi hikâye gereği tasvir edilmiştir.

3.1.3.5.9. Pınar

Nüşanın f.111v nolu sayfasındaki minyatürde bir pınar resmi görülmektedir (resim 68, 69/ çizim 31). Buradaki pınar minyatürün alt kısmında dalgalı yeşil çizgiler ile kuşatılmış yarım oval şekilde çizilmiştir. Pınarın açık mavi renkli suyunda altın renkli ay görülmektedir. Bu minyatürde pınar hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.10. Mağara

Nüşanın f.122v nolu sayfasındaki minyatürde bir mağara resmi görülmektedir (resim 80, 81/çizim 37). Bu minyatürde mağaranın giriş açıklığını temsil eden bej renkte bir oval form ve onu çevreleyen pembe, kırmızı, açık mavi ve açık ve koyu yeşil renkte kayalar çizilmiştir. Bu minyatürde mağara hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.11. Ateş

Nüshanın f.122v nolu sayfasındaki minyatürde sarı ve turuncu renkli ateş alevleri görülmektedir (resim 80, 81/çizim 37). Bu minyatürde ateş hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.12. Bal Peteği

Nüshanın f.35v nolu sayfasındaki minyatürde bir bal peteği resmi görülmektedir (resim 23, 24/çizim 8). Bu minyatürde bal peteği hikâye gereği resm edilmiştir. Buradaki altın renkli bal peteği sembolik anlama sahiptir. Burada insanın elde edebildiği fâni lezzetler, bal peteği (bal) ile sembolize edilmiştir (resim 23, 24/çizim 8).

3.1.3.5.13. Taş

Üçgenimsi taş parçaları daha önceki dönemlerin minyatürlerinde pek görülmeyen bir görsel unsurdur. Ancak bu unsur İslamdan önce, Sasani dönemine ait eserlerde bulunmaktadır (resim 343, 344, 345, 346, 347). Nüshanın f.44v, f.52v, f.58v, f.74r, f.81v, f.93v, f.124v, f.132v, f.134v, f.149v, f.163r ve f.182v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam yirmi üç adet yeşil, mavi, turuncu, pembe, siyah, kahverengi, gri ve bej renkli arka arkaya dizilen veya iç içe resm edilen üçgenimsi taş parçaları görülmektedir (resim 31, 32, 39, 40, 41, 42, 53, 55, 56, 57, 64, 65, 82, 83, 88, 89, 90, 9, 102, 103, 108, 109, 128, 129/çizim 12, 16, 17, 24, 25, 29, 38, 41, 42, 48, 51, 61). Bu minyatürler ile ilgili metinde taşın söz edilmemekle beraber, minyatürlerde taş parçaları sahneyi süslemek ve doğa ortamı kavramını betimlemek için resm edilmişlerdir.

3.1.3.5.14. Değnek

Nüshanın f.139v nolu sayfasındaki minyatürde siyah renkli kavisli başlı bir değnek resmi görülmektedir (resim 94, 95/çizim 44). Bu minyatürde değnek hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.15. Sopa

Nüshanın f.31r, f.51r, f.140v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam üç adet mavi, gri ve turuncu renkli sopa resmi görülmektedir (resim 21, 22, 37, 38, 96, 97/çizim 7, 15, 45). Bu minyatürlerde sopa hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.16. Kama

Nüshanın f.38r nolu sayfasındaki minyatürde mavi renkli ve sivri uçlu bir kama resmi görülmektedir (resim 27, 28/çizim 10). Bu minyatürde kama hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.17. Kamış

Nüshanın f.46r nolu sayfasındaki minyatürde pembe renkli bir kamış görülmektedir (resim 33, 34/çizim 13). Bu minyatürde kamış hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.18. Çubuk

Nüshanın f.65r nolu sayfasındaki minyatürde altın renkli bir çubuk görülmektedir (resim 45, 46/çizim 19). Bu minyatürde çubuk hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.19. Mızrak

Mızrak; tahta saplı, sivri uçlu, avcılıkta ve savaşta kullanılan antik bir silahtır. Nüshanın f.3r nolu sayfasındaki minyatürde altın renkli ve sivri uçlu iki mızrak resmi görülmektedir (resim 12/çizim 2). Bu minyatür ile ilgili metinde mızrakdan söz edilmemekle beraber, minyatürde mızrak resmi sahneyi süslemek için resm edilmiştir.

3.1.3.5.20. Bina (Duvar, Kapı)

Nüshanın f.149v nolu sayfasındaki minyatürde bir bina resmi görülmektedir (resim 102, 103/çizim 48). Bu minyatürün sol kısmındaki pembe renkli küçük binanın duvarı tuğla görünümlüdür. Binanın üçgen kemerli kapısı, T formulu altın renkli iki şerit ile üçe bölünmüştür. Kapının kavıslı alınlığı beyaz, kanatları ise

açık mavi ile boyanmıştır. Binanın boyutu minyatürdeki insan ve at figüründen daha küçük ve hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.21. Perde

Nüşanın f.8v, f.11r, f.20r, f.23r, f.31r, f.36v, f.46r, f.47v, f.72v, f.88r, f.104r, f.112v, f.117r, f.118v, f.121v, f.128r, f.135v, f.139v, f.147v, f.156r, f.169v, f.171r, f.172v, f.176r, f.180r, f.180v, f.181r, f.183v, f.184r, f.197 ve r.203r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam otuz iki adet perde resmi görülmektedir (resim 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 33, 34, 35, 36, 51, 52, 60, 61, 66, 67, 70, 71, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 84, 85, 92, 93, 94, 95, 100, 101, 104, 105, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 130, 131, 132, 133, 136, 137, 140, 141/çizim 2. 3, 4, 5, 6, 7, 9, 13, 14, 22, 27, 30, 32, 34, 35, 36, 39, 43, 44, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 62, 63, 65, 67). Bu minyatürler ile ilgili metinde perdeden söz edilmemekle beraber, minyatürlerde perde resmi sahneyi süslemek ve iç mekân kavramını betimlemek için resm edilmişlerdir.

3.1.3.5.22. Yatak

Nüşanın f.117r, f.118v nolu sayfalarındaki minyatürlerde kahverengi, sarı ve turuncu renkli toplam iki adet yatak resmi görülmektedir (resim 74, 75, 76, 77/çizim 34, 35). F.117r nolu minyatürün sol tarafındaki yatak, basık kemerli ve desenli bir dikdörtgen şeklinde çizilmiştir (resim 75/çizim 34). Kemerin sol ayağı tuğla görünümlü duvar formunda ve hikâye gereği tasvir edilmiştir.

3.1.3.5.23. Yastık

Nüşanın f.23r, f.36v, f.47v, f.69v, f.72v, f.88r, f.104r, f.128r, f.135v, f.147v, f.156r, f.169v, f.171r, f.172v, f.176r, f.180r, f.180v, f.183v, f.184r, f.197r ve f.203r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam yirmi bir adet yastık resmi görülmektedir (resim 19, 20, 25, 26, 35, 36, 49, 50, 51, 52, 60, 61, 66, 67, 84, 85, 92, 93, 100, 101, 104, 105, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 130, 131, 132, 133, 136, 137, 140, 141/çizim 6, 9, 14, 21, 22, 27, 30, 39, 43,

47, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 65, 67). Bu minyatürler ile ilgili metinde yastıktan söz edilmemekle beraber, minyatürlerde yastık resmi sahneyi süslemek ve iç mekân kavramını betimlemek için resm edilmişlerdir.

3.1.3.5.24. Battaniye

Nüşhanın f.31r, f.46r ve f.118v nolu sayfalarındaki minyatürlerde farklı renklerde toplam üç adet dikdörtgen formlu battaniye resmi görülmektedir (resim 21, 22, 33, 34, 76, 77/çizim 7, 13, 35). Bu minyatürlerde battaniye hikâye gereği resm edilmiştir.

3.1.3.5.25. Yaygı

Nüşhanın f.23r, f.36v, f.47v, f.69v, f.72v, f.88r, f.104r, f.128r, f.135v, f.156r, f.169v, f.171r, f.172v, f.176r, f.180r, f.180v, f.183v, f.184r, f.197r ve f.203r nolu sayfalarındaki minyatürlerde farklı renklerde toplam yirmi adet dikdörtgen yaygı resmi görülmektedir (resim 19, 20, 25, 26, 35, 36, 49, 50, 51, 52, 60, 61, 66, 67, 84, 85, 92, 93, 104, 105, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 130, 131, 132, 133, 136, 137, 140, 141/çizim 6, 9, 14, 21, 22, 27, 30, 39, 43, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 65, 67). Bu minyatürler ile ilgili metinde yaygıdan söz edilmemekle beraber, minyatürlerde yaygı resmi sahneyi süslemek ve iç mekân kavramını betimlemek için resm edilmişlerdir.

3.1.3.5.26. Taht

Nüşhanın f.3r ve f.8v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam iki adet taht resmi görülmektedir (resim 12, 13, 14/çizim 2, 3). Bu minyatürler ile ilgili metinde taht'tan söz edilmemekle beraber, minyatürlerde taht'ın resm edilmesinin nedeni sultanın durumu ve saray mekânını betimlemektir.

3.1.3.5.27. Taç

Türkler'de taç geleneği İslâm'a girmelerinden sonra da devam etmiştir. Selçuklu hükümdar tasvirlerinde başlarındaki kesik lâle veya her biri yaprağı

andıran üç dilimli taçlar dikkat çeker.¹⁶¹ Nüshanın f.3r, f.8v, f.23r, f.36v, f.72v, f.88r, f.104r, f.128r, f.135v, f.147v, f.149v, f.156r, f.169v, f.171r, f.172v, f.176r, f.180r, f.180v, f.183v, f.184r, f.197r ve f.203r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam yirmi beş adet altın renkli taç resmi görülmektedir (resim 12, 13, 14, 19, 20, 25, 26, 51, 52, 60, 61, 66, 67, 84, 85, 92, 93, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 130, 131, 132, 133, 136, 137, 140, 141/çizim 2, 3, 6, 9, 22, 27, 30, 39, 43, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 65, 67). Zikredilen minyatürlerde üst mevkide şahsiyetlerin özelliklerini betimlemek için bunların başlarında taç resm edilmiştir. Taç ile resm edilen figürlerin üçü kadın figürüdür.

3.1.3.5.28. Börk

Börk, Kırgız Türklerince, hayvan derisinden yapılan bir tür şapkadır. Nüshanın f.3r ve f.86v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam altı adet börk resmi görülmektedir (resim 12, 58, 59/çizim 2, 26). F.3r nolu minyatürün üst kısmındaki taca benzer börkün iki mızrak ile muhafaza edilmesi, sultanın hükûmetinin devamını korumayı göstermektedir (resim 12/çizim 2). Diğer minyatürlerdeki erkek figürlerin başlarında börk resm edilmesi nedeni erkek figürlerin kıyafet özelliklerini betimlemektir.

3.1.3.5.29. Sarık

Minyatürlerde yüz yirmi üç erkek figüründen doksan altı figür sarıklıdır. Ayrıca nüshanın f.81v nolu sayfasındaki minyatürde bir hayvan figürü (kurt) kadı olarak, sarık ile resm edilmiştir (resim 56, 57/çizim 25). Bu minyatürlerde erkek figürlerin kıyafet özelliklerini betimlemek için bunların başlarında farklı renklerde sarık çizilmiştir.

¹⁶¹ Bkz.: Zühre İndirkaş, “Orta Asya’dan Anadolu’ya Türklerde Taç Geleneği”, *Türkler*, C. IV, Ankara 2002, s. 257-266.; Nebi Bozkurt, “Taç”, *DİA*, C. XXXIX, Ankara 2010, s. 362-363.

3.1.3.5.30. Peçe

Nüşanın f.31r, f.47v ve f.117r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam üç adet beyaz renkli peçe resmi görülmektedir (resim 21, 22, 35, 36, 74, 75/çizim 7, 14, 34). Peçe (maske) takan üç figürün ikisi erkek (hırsız), diğeri ise kadındır. F.47v nolu minyatürdeki peçe ve yaşmak resm edilmesi, Türk bayanların giyim kuşam geleneklerine dayanmaktadır (resim 35, 36/çizim 14).

3.1.3.5.31. Bilezik

Orta Asya Türk kavimlerinde ve Selçuklularda takıların hem kadınların hem de erkeklerin taktığını yazılı kaynaklardan öğrenmekteyiz. Bu gelenek Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemlerinde de sürmektedir.¹⁶² Nüşanın f.88r, f.104r, f.128r, f.135v, f.156r, f.169v, f.171r, f.172v, f.176r, f.180v, f.184r, f.197r ve f.203r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam otuz bir adet altın renkli bilezik resmi görülmektedir (resim 60, 61, 66, 67, 84, 85, 92, 93, 104, 105, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 132, 133, 136, 137, 140, 141/çizim 27, 30, 39, 43, 49, 52, 53, 54, 55, 57, 63, 65, 67). Zikredilen minyatürlerde üst mevkide şahsiyetlerin özelliklerini betimlemek için bunların elinde bilezik resm edilmiştir. Bilezikli figürlerin çoğu Debşelim ve Beydeba, diğeri ise sultan ve saraylıları temsil etmektedir.

3.1.3.5.32. Kemer

Nüşanın f.2v, f.3r, f.8v, f.20r, f.23r, f.31r, f.35v, f.36v, f.38r, f.47v, f.51r, f.65r, f.69v, f.72v, f.86v, f.88r, f.104r, f.115r, 117r, f.118v, f.121v, f.128r, f.135v, f.139v, f.140v, f.147v, f.149v, f.156r, f.169v, f.171r, f.172v, f.176r, f.180r, f.180v, f.184r, f.197r, f.200v ve f.203r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam altmış yedi adet altın renkli kemer resmi görülmektedir (resim 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 35, 36, 37, 38, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 58, 59, 60, 61, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 84, 85, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 100,

¹⁶² Bkz.: Mediha Güler ve Songül Aral, "Konya Kemer ve Kemer Tokaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, S. XIII, Isparta 2014, s. 149-173.

101,102, 103, 104, 105, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 132, 133, 136, 137, 138, 139, 140, 141/çizim 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 19, 21, 22, 26, 27, 30, 33, 34, 35, 36, 39, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 63, 65, 66, 67). Bunlardan f.38r sayfadaki minyatürde bir kadının belinde, f.47v sayfadaki minyatürde ise bir maymunun belinde kemer resmi mevcuttur (resim 27, 28, 35, 36/çizim 10, 14). Elleri kol yenlerin içinde saklanan figürlerin dışında minyatürlerde tüm erkek figürleri, altın kemerli olarak resm edilmişlerdir. Bu minyatürlerde erkek figürlerin kıyafet özelliklerini betimlemek için bunların belinde kemer çizilmiştir.

3.1.3.5.33. Tiraz

Bezemek anlamına gelen tiraz kelimesi kol bandı olarak Orta Asya Türklerinde ve Selçukluklarda giyinen elbisenin bir kısmıdır.¹⁶³ Nüşhanın minyatürlerindeki tüm insan figürlerinin kollarında süs amaçlı altın renkli ve dikdörtgen görünümlü tiraz bandına yer verilmiştir.

3.1.3.5.34. Hayvana Özel Halhal

Nüşhanın f.111v, f.181v ve f.182r nolu sayfalarındaki minyatürlerde hayvana özel toplam on dört taraklı formlu ve altın renkli halhal görülmektedir (resim 68, 69, 124, 125, 126, 127/ çizim 31, 59, 60). Bu minyatürler ile ilgili metinde halhaldan söz edilmemekle beraber, minyatürlerde halhal resm edilmesinin sebebi, hayvan figürlerinin süslerini betimlemektir.

3.1.3.5.35. Hayvana Özel Sırt Takısı

Nüşhanın f.35v, f.63v ve f.182v nolu sayfalarındaki minyatürlerde hayvana özel toplam üç adet taraklı formlu ve altın renkli sırt takısı görülmektedir (resim 24, 44, 129/çizim 8, 18, 61). Bu minyatürler ile ilgili metinde hayvana özel sırt takısından söz edilmemekle beraber, minyatürlerde bunun resm edilmesinin

¹⁶³ Bkz.: S. Bedük ve H. B. Harmankaya, "Konya İli Müzelerinde ve Özel Koleksiyonlarda Bulunan Erkek Entari Örnekleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. XXVII, Konya 2010, 680.

sebebi, hayvan figürlerinin süslerini betimlemektir.

3.1.3.5.36. Hayvana Özel Kafa Takısı

Nüshanın f.111v, f.181v ve f.182r nolu sayfalarındaki minyatürlerde hayvana özel toplam dört adet taraklı formlu ve altın renkli kafa takısı bulunmaktadır (resim 69, 125, 127/çizim 31, 59, 60). Bu minyatürler ile ilgili metinde hayvana özel sırt takısından söz edilmemekle beraber, minyatürlerde bunun resm edilmesinin sebebi, hayvan figürlerinin süslerini betimlemektir.

3.1.3.5.37. Yular

Nüshanın f.2v, f.149v ve f.182v nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam dört adet altın ve siyah renkli yular resmi görülmektedir (resim 11, 102, 103, 128, 129/çizim 1, 48, 61). Bu minyatürler ile ilgili metinde hayvan yularından söz edilmemekle beraber, minyatürlerde bunun resm edilmesinin sebebi, hayvan figürlerinin takılarını betimlemektir.

3.1.3.5.38. Heybe

Nüshanın f.2v, f.44v, f.58v, f.66v, f.117r, f.149v, f.181v, f.182r nolu sayfalarındaki minyatürlerde toplam sekiz adet kırmızı, yeşil, mavi, sarı, kahverengi, siyah ve altın renkli ve dikdörtgen formlu heybe resmi görülmektedir (resim 11, 31, 32, 41, 42, 47, 48, 74, 75, 102, 103, 124, 125, 126, 127/çizim 1, 12, 17, 20, 34, 48, 59, 60). Bu minyatürler ile ilgili metinde hayvan heybesinden söz edilmemekle beraber, minyatürlerde bunun resm edilmesinin sebebi, hayvan figürlerinin takılarını betimlemektir.

3.1.4. Minyatürlerdeki Kullanılan Renkler

Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürlerinde saydam, parlak ve su bazlı renkler kullanılmıştır. Nüshanın minyatürlerindeki renkler çoğunlukla gerçeğe uygun biçimde kullanılması yerine, gelişigüzel seçilmiştir. Minyatürlerde başta yeşil ve kırmızı renkler olmak üzere mavi, sarı, turuncu, pembe, siyah, kahverengi, beyaz, altın, gri ve bej renkleri kullanılmıştır. Nüshada kırmızı, yeşil, beyaz, mavi, kahverengi, siyah ve altın, diğer renklerden daha çok görülmektedir.

Minyatürlerde tüm renklerin, özellikle yeşil ve kırmızı birbirini tamamlayacak ölçüde kullanılması söz konusudur. Ayrıca bütün levhalarda, altın yaldız rengin kullanılması göze çarpmaktadır. Minyatürlerin arka fonları, kırmızı renk ile kapatılması dönemin önemli minyatür geleneğinden sayılmaktadır. İki istisna haricinde herhangi bir sembolik anlamları bulunmayan renklerin kullanılmasının lüzumu, tasvir monotonluğunu gidermektir. Aynı amacı takip etmesini sağlamak için arka fonlarda yeşil yapraklı çiçekler çizilmiştir. Minyatürlerin arka fonlarının kırmızı renk ile kapatılmasından dolayı, bir veya iki şahsiyet içeren minyatürlerde, figürlerin kıyafetleri için yeşil rengi tercih edilmiştir.

3.1.5.1. Kırmızı

Nüshasının f.2v ve f.3r nolu minyatürlerinin dışında, tüm minyatürlerin zeminini oluşturan renk kırmızıdır. Minyatürlerin zeminlerinde kırmızı kullanılması, Selçuklu minyatürlerinin belirgin özelliklerindendir. Bunun haricinde, minyatürlerde bazı atların bedenleri, karganın gagası, ayakları ve gözleri, bazı kuşların başları, insan kıyafetleri, insan figürlerin burun ve ağızları, bazı kaya ve taşlar, sehpa, perde ve heybe için kırmızı kullanılmıştır. Minyatürlerde kontrast oluşturmak için kırmızı ve yeşil renklerin tonlarının çoğunlukla bir arada kullanıldığı dikkat çeker.

3.1.5.2. Yeşil

Nüshasının tüm minyatürlerinde yeşil rengin kullanılması söz konusudur. Burada yaygı ve zemini temsil çizgiler, bazı kaya ve taşlar, ağaçların bazı meyve ve yaprakları, insan kıyafetleri (gömlek, şalvar, sarık ve börk), taht, perde, yaygı, battaniye, yastık, minder, heybe ve bazı kuşların vücutları için yeşil kullanılmıştır. Minyatürlerde kontrast oluşturmak için yeşil ve kırmızı renklerin tonlarının çoğunlukla bir arada kullanıldığı dikkat çeker. Ayrıca minyatürlerdeki soğuk bir renk olarak yeşil sıcak renkler ile kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir.

3.1.5.3. Mavi

Nüshasının çoğu minyatürlerinde mavinin kullanıldığı görülmektedir. Minyatürlerde bazı atların bedenleri, şahin vücudu, güvercin vücudu, fil vücudu, kedi vücudu, bazı tavşanların vücudu, balık vücudu, ejderha vücudu, kurtların vücudunun dış kısmı, bazı kuşların vücudları, heybe, insan kıyafetleri (şalvar, sarık, börk, başörtü ve bebek kundağı), taht, perde, minder, yaygı, kapı kanatları, kama, sopa, bazı taşlar, gölcükler, sular ve gökyüzü mavi ile boyanmıştır. Mavi soğuk bir renk olarak, minyatürlerde sıcak renklerle zıtlık oluşturmak amacıyla kullanılmıştır.

3.1.5.4. Sarı

Nüshasının çoğu minyatürlerinde kullanılan sarı, sıcak bir renk olarak soğuk renklerle kontrast oluşturmak amacıyla istifade edilmiştir. Minyatürlerde bazı çiçekler, bazı aslan bedenleri, deve vücudu, bazı kuşların vücudunun ön kısmı, çakal vücudu, şeytanın başı, bazı insan figürlerinin saçlarının bir kısmı, insan kıyafetleri (gömlek, şalvar, sarık ve başörtü) perde, minder, yaygı, yatak, heybe, bal peteği, ateş alevleri, çömlek ve ateşin alevleri için sarı kullanılmıştır.

3.1.5.5. Turuncu

Nüshasının bazı minyatürlerinde turuncu karşımıza çıkmaktadır. Bu renk insan kıyafetleri (şalvar ve sarık), bazı aslanların bedenleri, maymun vücudu, baykuş vücudu, kurbağa vücudu, kaplumbağa vücudu, gelincik vücudu, eşek vücudu, taht, perde, yaygı, minder, yatak, sopa, ateş alevleri ve bazı taşlar için kullanılmıştır. Turuncu sıcak bir renk olarak, minyatürlerde soğuk renklerle kontrast yaratmak için kullanılmıştır.

3.1.5.6. Pembe

Nüshasının bazı minyatürlerinde pembenin kullanıldığı görülmektedir. Nüshanın minyatürlerindeki pembe rengi, çoğu renk gibi gerçeğe uygun biçimde kullanılması yerine, gelişigüzel kullanılmıştır. Minyatürlerde bu renk, insan kıyafetleri (gömlek, şalvar, sarık ve börk), bazı ağaçların gövdeleri, bazı

çiçekler, taht, perde, minder, yaygı, koç vücudu, yılan vücudu, bazı balıkların vücudu, bazı tavşanların vücudu, bazı maymunların vücudu, bazı yılanların vücudu, gelincik vücudu, bazı fillerin vücudu, bülbül vücudu, kamış, bazı kaya ve taşlar, kuyu ve tuğla görünümlü duvar için kullanılmıştır. Bu rengin bazı minyatürlerde denge sağlamak amacıyla soğuk renklerin tonları ile bir arada istifade edilmesi göze çarpmaktadır.

3.1.5.7. Siyah

Nüshasının tüm minyatürlerinde siyah rengi kullanılmıştır. Minyatürlerde görsel objelerin dış hatlarının belirlenmesi amacıyla, bütün objelerin dış hatları siyah ile tahrirlenmiştir. Ayrıca minyatürlerde bazı ağaçların yaprakları, bazı taşlar, bazı atların yelesi, hayvan yularları, heybe, öküz ve leoparl gibi bazı hayvanların benekleri, insan kıyafetleri (gömlek ve şalvar), sehpa, battaniye, perde, yaygı, minder ve değnek siyah ile boyanmıştır. F.35v nolu minyatürün dışında bu rengin herhangi bir sembolik anlamı yoktur. Bu minyatürde ise, gece, siyah renkli bir fare ile sembolize edilmiştir (resim 23, 24)

3.1.5.8. Kahverengi

Nüshasının çoğu minyatürlerinde kullanılan kahverengi, sıcak bir renk olarak soğuk renkler ile kontrast oluşturmak amacıyla istifade edilmiştir. Minyatürlerde bu renk, bazı çiçekler, bazı kuşların vücutları, insan kıyafetleri (gömlek, şalvar ve sarık), taht, perde, yaygı, heybe, minder, yaygı, yatak, bazı taşlar ve kuyu için kullanılmıştır.

3.1.5.9. Beyaz

Nüshasının bazı minyatürlerinde beyaz kullanılması görülmektedir. Minyatürlerde bazı ağaçların gövdeleri, insan kıyafetleri (sarık, peçe ve börk), bazı leoparların bedenleri, öküz vücudu, ördek vücudu, bazı fillerin vücudu ve dişleri ve kapı kavsarası beyaz ile boyanmıştır. F.35v nolu minyatürün dışında bu rengin herhangi bir sembolik anlamı yoktur. Bu minyatürde ise, gündüz, beyaz renkli bir fare ile sembolize edilmiştir (resim 23, 24)

3.1.5.10. Altın

Nüshasının çoğu minyatürlerinde altın karşımıza çıkmaktadır. Altın, nüshasının f.2v ve f.3r nolu minyatürlerinde zemin rengi olarak kullanılmıştır. Altın yaldızın, minyatürlerde çoğu görsel objeleri boyamakta ve zenginleştirici unsur olarak kullanıldığı dikkat çeker. Minyatürlerde altın yaldızın diğer kullanım sebebi muhatabın dikkatini çekmek içindir. Nitekim insan ve hayvan figürlerin en önemli kısmı "baş" olması nedeniyle minyatürlerde altının en çok kullanıldığı yer insan ve bazı hayvan başlarının etrafındaki halelerdir.¹⁶⁴ Bunun haricinde bazı aslan, kurt ve atların yelesi, insan kıyafetleri (sarık, börk ve başörtü), bazı çiçekler, ağaçların bazı meyveleri, inek, kçö ve keçi gibi bazı hayvanların vücudunun iç ve ön kısmı, boynu ve boynuzları, kaplumbağanın kabuğunun kenarları ve tepesi, karga ve baykuşlar gibi bazı kuşların kanatlarının üst kısımları ile kuyrukların ucu, şeytanın boynuzları, kurbağaların karınları, bazı hayvanlarına özel sırt ve kafa takıları ve yular ipleri, deve ve fillerin ayaklarındaki halhallar, heybe, kemer, bilezik, gerdanlık, taç, taht, sürahi, mızrak, çubuk, perde, minder, battaniye ve ay altın ile boyanmıştır. Minyatürlerde altın gibi sıcak renkler soğuk renkler ile bir arada kullanılarak dinamik bir ritim elde edilmiştir.

3.1.5.11. Gri

Gri, siyah ve beyaz renklerin değişik oranlarda karıştırılması ile oluşan bir renk olarak nüshasının bazı minyatürlerinde de kullanıldığı söz konusudur. Bu renk, tüm renkler ile uyum sağlayan bir renk olarak minyatürlerde bazı kıyafetinin bazı kısımları, sarık, sopa, kurt vücudu, fare vücudu, bazı taş parçaları boyamak ve su dalgasını göstermek için kullanılmıştır.

¹⁶⁴ Nüshanın Minyatürlerindeki haleler, herhangi bir kutsallık anlamı taşımamakla beraber, sadece insan ve bazı hayvan başlarını arkafondan ayırmak amacıyla resm edilmiştir. Bu durum diğer dönemlere ait Minyatürlerde de bulunmaktadır. (Bkz.: Bereket Rizayi ve Mohammad Khazaie, "Berresi-yi Tatbiki-i Musevversazi Nemunehay-i Kuhen-i Kitab-i Kelile ve Dimne Ba Yeki Ez Nigarehay-i Musevver Şode-i Ân Der Devreyi Muasir", *Kitab-i Mah-i Hüner*, S. CLXXI, Tahran 1391 h.ş, s. 70.)

3.1.5.12. Bej

Nüshanın bazı minyatürlerinde bej rengi kullanıldığı da görülmektedir. Bu minyatürlerde bazı çiçekler, bazı çakalların vücudu, bazı maymun vücudları, bazı balık vücudları, keçi vücudu, ceylan vücudları, bazı leoparların vücudu, mağaranın giriş açıklığı, bazı taşlar, bazı kıyafetlerin bazı kısımları, sarık ve kadeh bej ile boyanmıştır. Bej sıcak bir renk olarak, minyatürlerde soğuk renkler ile zıtlık oluşturmak amacıyla kullanılmıştır.

3.1.6. Resim Metin İlişkisi

Nüshanın ilk iki sayfasında olan minyatürlerin dışında, diğer minyatürler vuku bulunan hikâyeleri sahnelenmişlerdir. Ancak hikâyelerin minyatürleri bazen konuşma anları ve bazen hikâyenin en önemli anını göstermektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, bazı hikâyelerde bazı hayvan karakterlerinin bulunmamasına rağmen, o hikâyelere ait minyatürlerde resimleri görülmektedir. Örneğin nüshanın f.63v sayfasındaki minyatürde leopar resmi gereksiz çizilmiştir (resim 44/ çizim 18). Ayrıca nüshanın f.93v sayfasındaki minyatürde, hikâyenin içeriğine rağmen kaplumbağa ve fare çizimleri bulunmamaktadır (resim 65/çizim 29). Nüshanın f.8v ve f.23r sayfalarındaki minyatürde ise, ilgili hikâyelerde bahs edilmeyen şahısların figürler resm edilmiştir (resim 14/ çizim 3, resim 20/çizim 6).

3.2. Karşılaştırma

3.2.1. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürlerinin Topkapı Sarayı Müzesinde Muhafaza Edilen "Hazine 363" Nolu Kelile ve Dimne Nüshasının Minyatürleri ile Mukayesesi

Bağdat Kelile ve Dimne nüshası hicrî VII. yüzyılın sonlarında yapılmış ve Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshası gibi iki başlangıç levha ile başlamaktadır. Her iki nüshada arka fonları kırmızı renkle kapatılması (resim 207, 211, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 223), arka fonda iri çiçek ve yaprakların çizilmesi (resim 209, 214, 216, 217, 218, 219, 223), hayvan ve insan figürlerin duruş ve oturuş şekilleri (resim 208, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 223), kıyafetlerin desenlerle süslenmesi (resim 208, 212, 213, 214, 215, 216), kuş ve insan figürlerin başlarının etrafında yuvarlak hale bulunması (resim 208, 211, 214, 215, 216, 219), yarım oval şeklinde göller (resim 210, 222) ve gökyüzüyü tasvir edilmesi (resim 218, 219), göllerin etrafında yeşillikler, iç kısımlarında ise balıklar resm edilmesi (resim 210, 222) açısından benzerlik görmektedir. Hicrî V. yüzyılda Şiraz ve Bağdatın ticari ve kültürel ilişkileri nedeniyle iki Ekolün minyatürleri birbirinden etkilenmiş ve zikr edilen benzerlikler ortaya çıkmıştır.¹⁶⁵

3.2.2. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Fransa Milli Kütüphanesinde Muhafaza Edilen "Arabe 3929" Nolu Makamat-I Hariri Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi

Arabe 3929 nolu Hicrî VII. Yüzyılın ilk yarısında yapılan Makamat-i Hariri nüshanın minyatürlerinde bizans etkisinin azalması, sahnelerin gerçeğe yakın çizilmesi, figürlerin küçük boyutta resm edilmesi ve Selçuklu ekolu minyatürlerine benzemesi görmektedir.¹⁶⁶ Makamat-ı Hariri'nin minyatürleri ile or 13506 nolu Kelile ve Dimne minyatürlerinin benzer noktalar şunlardan ibarettir:

¹⁶⁵ Bkz: Yakub Ajand, *Nigârgeri-i İrani*, Semt, Tahran 1392 h.ş, s. 181.

¹⁶⁶ Bkz.: Servet Ukkâşe, *Nigârgeri-yi İslami*, Seyed Golan Riza Tahami (çev.), İntişarat-ı Hozeh Honari, Tahran 1380 h.ş, s. 266.

kompozisyon, insan ve hayvan figürlerinin genel şekilleri, insan figürlerinin başlarının etrafında hale bulunması (resim 224, 225, 226, 228, 229), figürlerin desenli kıyafetleri olması (resim 224, 225, 228, 229), sultanın veya güç sahiplerinin oturuş şekilleri ve onlara mahsus taht ve minderlerin genel formları (resim 224, 225), figürlerin kol kısımlarında ‘tiraz’ adı verilen kol bantları ile resm edilmesi (resim 224, 225, 226, 228, 229), yarım oval şeklinde gökyüzü çizilmesi (resim 227), ilkel ve az unsurlarla mekân kavramının betimlenmesi (resim 228, 229) ve aynı renk tonları kullanılması.

3.2.3. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Büyük Selçuklu Seramik ve Çini Sanatı ile Mukayesesi

Moğolların saldırılarına maruz kalmayan Şiraz, Selçuklu sanatının geleneklerini koruyan bir merkez haline gelmiştir. İncûlular dönemi minyatür geleneği, Büyük Selçuklu seramikleri ile Varka ve Gülşah minyatürlerinde de bulunmaktadır. Dönemin minyatürler ve çinilerinin üzerinde tasvir edilen desenleri kıyasladığımızda yüz şekli, kıyafetlerin süsleri, hayvanlar ve kuşların şekli, göllerin yarım yuvarlak şeklinde resm edilmesi ve buna benzer diğer detaylarda bir çok benzerlikler görülmektedir. Hicrî VI. ve VII. yüzyıllarda, İran'ın mekezinde ve kuzey-doğusunda (Kaşan, Rey, Nişabur ve Cürcân şehirlerinde) yapılan seramik ve çinilerin çoğunluğu, desen, kompozisyon ve tasarım (insan ve hayvan figürlerinin anatomik yapıları, duruş pozisyon ve ifadeleri, insanların yüz şekilleri, saçları vb.) açısından "or 13506" nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürleri ile benzerlik taşımaktadır (resim 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 185, 186, 187). Nüshadaki erkek ve kadın figürlerinin saç şekilleri (resim 151), Orta Asya'da yaşayan Türk boylarının geleneksel saç bezeme üslubunun ynasımasıdır¹⁶⁷ (resim

¹⁶⁷ Bkz.: Gülzade Tanrıdağı, “Uygur Kültüründe Saç Örgüler ve Anlamları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. XIV, Ankara 2000, s. 47-53.

149). Uzun saç bırakma ve onu tanelere ayırarak örme adeti, görsel olarak Büyük Selçuklu dönemine ait seramik (resim 152-175) ve kabartmalarda (resim 147) ve Anadolu köy ve yaylarda yaşayan Türkmen kadın mezar taşlarında ¹⁶⁸ (resim 150) da bulunmaktadır.

Figürlerdeki kıyafetlerin desenleri bize Büyük Selçuklu dönemi çini ve seramik eserlerindeki figürlerin kıyafetlerini hatırlatmaktadır. Ayrıca Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürlerindeki figürler ile çini ve seramik eserlerindeki figürlerin kol kısımlarında ‘tiraz’ bandı görülmektedir (resim 152, 153, 154, 155, 156, 158, 160, 163, 165, 166, 169, 172). Buna ilaveten sahnelerin detayları açısından da or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürleri ile Büyük Selçuklu seramik ve çini sanatı arasında benzerlik söz konusudur (Örneğin nüshanın minyatürlerinde göl resmi (resim 152, 154, 157, 161, 164, 168, 172, 174, 176), doğayı temsil eden çiçek ve yeşillikler (resim 157, 161, 169, 170, 172, 176, 177, 181, 182, 185, 187), sultanın veya güç sahiblerinin oturuş şekilleri ve onlara mahsus taht ve minderler (resim 152, 153, 154, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 198)).

3.2.4. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Topkapı Sarayı Müzesinde Muhafaza Edilen "Hazine 841" Nolu Varka ve Gülşah Nüshasının Minyatürleri ile Mukayesesi

Varka ve Gülşah nüshası hicrî VII. yüzyıla ait olup Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan 71 minyatürlü Farsça bir el yazmadır. Bir aşk hikayesi olan Varka ve Gülşah Selçuklu dönemi resim sanatının en güzel örneklerindendir. Yazma, Hoy'dan¹⁶⁹ gelmiş ve Konya'ya yerleşmiş bir aileden olan Abdülmümin adlı bir sanatçı tarafından resimlendirilmiştir. Varka ve Gülşah minyatürlerindeki Türk tiplerini temsil eden figürler (uzun saçlı, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü,

¹⁶⁸ Bkz.: Yunus Berkli, “Ardahan-Çıldır Çevresinde Heykel Biçimli Mezar Taşlarının Türk Sanatındaki Yeri ve Önemi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, S. IX, Erzurum 2006, s. 174-186.

¹⁶⁹ İran'ın Batı Azerbaycan eyaletinde bir şehirdir.

küçük ağızlı, dolgun yanaklı), Büyük Selçuklu İmparatorluğu dönemi çini ve seramiklerindeki figürlerle büyük benzerlikler gösterir¹⁷⁰ (resim 232, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 241). Varka ve Gülşah nüshası minyatürlerindeki arka fonların, doğayı temsil eden ağaç veya iri çiçeklerle tezyin edilmesi, Büyük Selçuklu dönemi minyatürlerinin çoğunda bulunmaktadır (resim 233, 234, 239, 240, 241, 243). Minyatürlerin çoğunda dikey eksene bağlı simetrik kompozisyonlar kullanılması (resim 230, 232, 238, 240, 241, 242), insan figürlerin başlarının etrafında hale bulunması, (resim 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244) insan figürlerinin duruş, el ve ayak hareketlerini benzer bir şekilde çizilmesi, (resim 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244) binaların sade ve az unsurlara betimlenmesi, (resim 231, 232, 236, 237) ve arka fonların renk ile kapatılması (resim 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 242, 243, 244) Varka ve Gülşah ile or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshaların minyatürlerinin ortak noktalarından sayılabilir.

3.2.5. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Bodleian Kütüphanesinde Muhafaza Edilen 730-740/1330-1340 Tarihli ve Ms.Ouseley 379, Ms.Ouseley 380 ve Ms.Ouseley 381 Nolu Semek-i Ayyar Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi

Ms.Ouseley 379, Ms.Ouseley 380 ve Ms.Ouseley 381 nolu Semek-i Ayyâr nüshasının minyatürleri¹⁷¹ 730-740/1330-1340 Tarihleri arasında, muhtemelen Şirazda Ebü'l-Kâsım Şirazi tarafından çalışılmıştır. Toplam 80 adet minyatür sahnesini ihtiva eden nüsha, Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshası ile benzerlik taşımaktadır. İki nüshanın ortak özelliklerinden arka fonda doğayı temsil eden ağaç ve iri çiçeklerin resm edilmesi, (resim 252, 258, 259, 261, 269, 271, 272, 273, 275, 277, 279), minyatürlerin alt kısmında zemini belirleyen yeşillik dizisinin

¹⁷⁰ İbrahim Sarı, *Türk Sanat Tarihi*, Noktaekitap, Ankara 2017, s. 180.

¹⁷¹ [http://bodley30.bodley.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all/what/MS.+Ouseley+381,](http://bodley30.bodley.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all/what/MS.+Ouseley+381) (07.01.2019).

bulunması (resim 246, 259, 261, 266, 268, 275, 277, 279), çukur ve kuyu resminin kesit şeklinde çizilmesi (resim 275), kıyafetlerin nakışlarla süslenmesi (resim 247, 248, 249, 251, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 263, 267, 268, 270, 274, 275, 276, 277, 278, 279), az unsurlarla mekân kavramını betimlenmesi (resim 245, 247, 249, 253, 254, 256, 257, 258, 263, 267, 269, 270, 271, 278), yarım oval şeklinde göllerin çizilmesi (resim 260, 277, 279), arka fonların kırmızı renkle boyanılması (resim 246, 248, 251, 254, 255, 258, 259, 265, 267), figürlerin çehreleri Türk soylarının yüz şekillerini andıran detaylarla tasvir edilmesi ¹⁷² (resim 142, 249, 251, 252, 264, 267, 268, 270, 274, 275, 276, 277, 278, 279), dağı temsil eden üçgenimsi taş parçaların nakş edilmesi (resim 248, 250, 251, 279) ve dikey eksene bağlı simetrik kompozisyonlar kullanılması (resim 246, 248, 250, 252, 255, 256, 259, 261, 268, 270, 275, 279) söylenebilmektedir. Ayrıca nüshanın minyatürlerinde insan ve hayvan figürlerinin oturuş şekilleri ve börk ve taçların genel formları, bize Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshası ve selçuklu dönemi çini ve seramik eserlerindeki figürlerini hatırlatmaktadır. ¹⁷³

3.2.6. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Topkapı Sarayı Müzesinde Muhafaza Edilen 732/1332 Tarihli ve Hazine.1479 Nolu Şehname Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi

Toplam 89 adet minyatür sahnesini ihtiva eden Hazine.1479 nolu şehname nüshası, 731/1330 tarihinde Şirazda hazırlanmıştır. Nüshanın minyatürleri ¹⁷⁴, arka fonda doğayı temsil eden ağaç ve iri çiçeklerin resm edilmesi (resim 282, 283),

¹⁷² Figürlerin yüz yapılarının, Çin ve Türkistan minyatüründen (Maniheist Minyatürler ve duvar resimleri) gelen bir özellik olması düşünülmektedir. Nitekim Türklerin yüz yapısı da dönemin Minyatürlerindeki figürleir özellikleri (kırmızı dolgun yanaklar, çekik gözler, yuvarlak yüzler ve...) ile benzerlik söz konusudur. Bkz.: Laurence Binyon, *Seyr-i Tarih-i Nakkaşı-i İrani*, Muhammed İranmeniş (çev.), Emirkebir, Tahran 1383 h.ş, s. 104.; Osman Turan, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul 1969, s. 110.; Wolfram Eberhard, *Çinin Şimal Komşuları*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1942, s. 105.; Gyula Nemeth, *Attila ve Hunlar*, Tarık Demirkan (çev.), II. Baskı, Kömen Yayınları, Konya 2014, s. 64.

¹⁷³ Bkz.: Ernest Connell, *Tarih-i Nakkaşı-ye Minyatür ve Tarrahi*, İntişarat-i Bahar, Tahran 1378 h.ş, s. 39.

¹⁷⁴ Tasvir kaynağı: Mazhar Şevket İpşiroğlu, *Masterpieces from the Topkapı Museum: Paintings and Miniatures*, Thames and Hudson, London 1980.

çukur ve kuyu resmini kesit şeklinde çizilmesi (resim 282), kıyafetlerin nakışlarla süslenmesi (resim 280, 281, 282), figürlerin çehreleri Türk soylarının yüz şekillerini andıran detaylarla tasvir edilmesi (resim 280, 282, 283), üçgenimsi dağların çizilmesi (resim 280, 281, 283), kırmızı ve hardel ile arka fonların kapatılması (resim 280, 281, 282, 283) ve dikey eksene bağlı simetrik kompozisyonlar kullanılması (resim 281) bakımından, or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürleri ile benzerlik arz etmektedir. Ancak Hazine.1479 nolu Şehname Nüshası, dönemin Şiraz Minyatür Ekolünün özellikleri temsil ederken, nüshanın minyatürlerinde bulunan insan figürleri daha hareketli ve gerçeğe daha yakın olarak tasvir edilmiştir. Ayrıca Çin Sanatı etkisi ile simurg ve ejderha figürünün resm edilmesi (resim 283), insan figürlerin sayısının artması ve sahnenin detaylarının daha dikkatli çizilmesi, nüshanın göze çarpan özelliklerindendir.

3.2.7. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Saltykov-Shchedrin Kütüphanesinde Muhafaza Edilen 733/1333 Tarihli ve Dorn.329 Nolu Şehname Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi

733/1333 tarihli ve Dorn.329 nolu şehname nüshası'nın¹⁷⁵ ketebesine göre, bu nüsha, Şiraz'da Yahya b. Muhammed Yahya ed-Dudi tarafından yazılmıştır. Söz konusu nüsha Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshası gibi iki başlangıç levha ile başlamaktadır (resim 284).

İki nüshanın ortak özellikleri hakkında şunlar söylenebilir: arka fonda doğayı temsil eden ağaç ve iri çiçeklerin çizilmesi (resim 285, 286, 287, 288, 289, 290, 293, 295), minyatürlerin alt kısmında zemini belirleyen yeşillik dizisinin bulunması (resim 285, 286, 287, 288, 289), çukur ve kuyu resmini kesit şeklinde çizilmesi (resim 298), kıyafetlerin nakışlarla tezyin edilmesi (resim 284, 285, 294, 295, 296, 298), az unsurlarla mekân kavramını betimlenmesi (resim 294, 297,

¹⁷⁵ Tasvir kaynağı: <http://shahnama.caret.cam.ac.uk/new/jnama/card/cemanuscript:1452710230>, (05.04.2019).; Andrew Newman, *Society and Culture in the Early Modern Middle East: Studies on Iran in the Safavid Period*, University of Edinburg, Brill, Edinburgh 2003, s.244.

299), yarım oval şeklinde göllerin resm edilmesi (resim 296), arka fonlar renkle kapatılması (resim 285, 287, 289, 291, 292, 293, 295, 296, 298, 299), figürlerin çehreleri Türk soylarının yüz şekillerini andıran detaylarla çizilmesi (resim 284, 287, 289, 293, 294, 295, 298), dağı temsil eden üçgenimsi taş parçaların nakş edilmesi (resim 287, 288, 291, 299) ve dikey eksene bağlı simetrik kompozisyonlar kullanılması (resim 284, 287, 289, 296). Ayrıca Dorn.329 nolu Şehname nüshası'nın minyatürleri, Şiraz Ekolünün 30 yıl boyunca aynı özelliklerini ihtiva ederken, Çin sanatının izlerini de taşımaktadır. Bunun sebebi de o yıllarda Şiraz Ekolünün Tebriz Ekolünden etkilenmesi tespit edilmiştir.¹⁷⁶ Nüshada hayvan figürleri (Örneğin ejderha ve deve) Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürlerindeki hayvan figürleri ile benzetilmektedir (resim 290, 293, 294, 295)

3.2.8. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Farklı Müzelerde Bulunan 740-741/1340-1341 Tarihli Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi

Yazarı Muhammed b. Bedrüddîn Câcermi ve konusu astronomi olan Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr nüshası¹⁷⁷, Şirazda 740-741/1340-1341 tarihinde tamamlanmıştır. Bazı araştırmacılara göre nüshanın yapıldığı yer, Tebriz¹⁷⁸, İsfahan¹⁷⁹ veya Hindistanın kuzey bölgesidir.¹⁸⁰ Or 13506 nolu Kelile ve

¹⁷⁶ Bkz.: A.T. Adamuva ve L.T. Giyuzaliyan, *Nigarehhay-i Şehname (Paintings of the Shahname)*, Zuhreh Feyzi (çev.), Ferhangistan-i Hüner, Tahran 1386 h.ş, s. 44.

¹⁷⁷ Tasvir kaynağı: Marie Lukens Swietochowski and Stefano Carboni, *Illustrated Poetry and Epic Images: Persian Painting of the 1330's and 1340's*, The Metropolitan Museum of Art, New York 1994.

¹⁷⁸ Bkz.: Basil Gray, *Nakkaşi-i İrani*, Arabali Şerveh (çev.), *Dünyay-i Nev*, Tahran 1392 h.ş., s. 58.

¹⁷⁹ Bkz.: Linda Komaroff, *Beyond the Legacy of Genghis Khan*, Islamic History and Civilization, Brill, Boston 2012, s. 262.; Guity Nashat and Lois Beck, *Women in Iran from the Rise of Islam to 1800*, University of Illinois Press, Chicago 2003, s. 213.; Yuka Kadoi, *Islamic Chinoiserie: The Art of Mongol Iran*, Edinburg University Press, Edinburg 2009, s. 209.

¹⁸⁰ Bkz.: Marie Lukens Swietochowski and Stefano Carboni, *Illustrated Poetry and Epic Images: Persian Painting of the 1330's and 1340's*, s. 12, 28-29.; Marianna Shreve Simpson, *Arab and Persian Painting in the Fogg Art Museum*, Fogg Art Museum, Cambridge 1980, s. 112.; Stuart Cary Welsh, *The Islamic World*, Metropolitan Museum of Art, New York 1987, s. 129.; S. Bowman and John Columbia, *Chronologies of Asian History and Culture*, Columbia University Press, Columbia 2000, s. 337.; Ernst J Grube and Eleanor Sims, *Colloquies on Art*

Dimne nüshasının minyatürleri ile Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr nüshasının minyatürlerinin dikkat çekici ortak özelliklerden, arka fonda iri çiçeklerin çizilmesi (resim 300, 301, 302, 303, 304, 306), kıyafetlerin nakışlarla tezyin edilmesi (resim 301, 302, 303), arka fonların kırmızı renkle doldurulması (resim 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306), bazı figürlerin başlarında hale bulunması (resim 300, 301, 302, 303, 304) ve figürlerin çehreleri Türk soylarının yüz şekillerini andıran detaylarla çizilmesi sayılabilir. Nüshada insan figürleri gerçeğe yakın çizilmiştir. Ayrıca hayvan figürleri (ejderha, öküz, keçi ve fil) Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürlerindeki hayvan figürlerle benzerliği söz konusudur (resim 300, 303, 305, 306).

3.2.9. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Farklı Müzelerde Bulunan 741/1341 Tarihli Kivâmüddin Hasan Şehname Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi

İki serlevha ile başlayan Kivâmüddin Hasan¹⁸¹ şehnamesi İncûlular dönemi resim geleneğini taşımaktadır. Toplam 83 adet minyatür sahnesini ihtiva eden nüsha¹⁸², Şirazda hazırlanmış ve Kivâmüddin Hasan'a sunulmuştur. Nüshanın bazı minyatürlerinde yeni unsurlar göze çarpmaktadır. Örneğin insan ve hayvan figürlerinde öfke, mutluluk ve buna benzer duygular bulunmaktadır. Ayrıca insan ve hayvan figürlerin daha hareketli çizilmesi farkedilebilmektedir (resim 307, 308, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316). Nüshanın minyatürleri Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshasının minyatürleri ile dikkat çeken bazı ortak özelliklere sahiptir. Sözü edilen bu özellikler şunlardır: figürlerin gerçeğe yakın çizilmesi, ejderha figürünün daha Profesyonel resm edilmesi (resim 310), ucu sivri dağların arka

& *Archaeology in Asia*, University of London, London 1980, s. 175.

¹⁸¹ İncûlular döneminde Şah Şücanın veziri. Bkz.: Seyed Asgar Seyed Torabî, “Al-i Muzaffer (Muzafferiler) Dönemi İran Tarihi”, *İraniyat; İran Araştırmaları Dergisi*, S. I, Ankara 2016, s. 115.

¹⁸² Tasvir kaynağı : [http://collections.si.edu/search/results.htm?q=record_ID:fsg_F1952.35,\(21.01.2019\).;](http://collections.si.edu/search/results.htm?q=record_ID:fsg_F1952.35,(21.01.2019).;)
[http://www.cbl.ie/cbl_image_gallery/collection/detail.aspx?imageId=81&ImageNumber=T0003091&collectionId=2&page,\(21.01.2019\).](http://www.cbl.ie/cbl_image_gallery/collection/detail.aspx?imageId=81&ImageNumber=T0003091&collectionId=2&page,(21.01.2019).)

arkaya tasvir edilmesi (resim 311), arka fonda iri çiçeklerin çizilmesi, (resim 308, 312), kıyafetlerin nakışlarla tezyin edilmesi (resim 307, 308, 312), arka fonların kırmızı renkle doldurulması (resim 307, 309, 310, 311, 314), figürlerin çehrelerinin Türk soylarının yüz şekillerini andıran detaylarla çizilmesi (resim 307, 308, 309, 311, 312, 313, 314) ve kuyu resmi kesit şeklinde tasvir edilmesi (resim 316).

3.2.10. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Fransa Milli Kütüphanesinde Muhafaza Edilen "Arabe 3467" Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri İle Mukayesesi

Fransa Milli Kütüphanesinde muhafaza edilen "Arabe 3467" nolu Kelile ve Dimne nüshası 1401-1500 yılları arasında ve muhtemelen Mısır veya Suriyede hazırlanmıştır.¹⁸³ 47 adet minyatür sahnesini ihtiva eden nüsha, Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshası ile ortak özelliklere sahiptir. İki nüshanın ortak özellikleri olarak, arka fonda iri çiçeklerin resm edilmesi (resim 317, 318, 319, 320, 321, 323), minyatürlerin alt kısmında zemini belirleyen yeşillik dizisinin bulunması (resim 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323), çukur ve kuyu resmini kesit şeklinde çizilmesi (resim 321, 322), insan figürlerin başlarının etrafında yuvarlak hale bulunması (resim 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328), kıyafetlerin nakışlarla süslenmesi (resim 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328) ve az unsurlarla mekân kavramını betimlenmesi (resim 324, 326, 327) söylenebilir. Ayrıca Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshası'nın minyatürlerindeki insan ve hayvan figürlerinin oturuş şekilleri (resim 317, 318, 319, 321, 324, 325, 326, 328) ile insan figürlerin yüz şekilleri, el hareketleri ve ifadeleri (resim 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328), Arabe 3467 nolu Kelile ve Dimne nüshası'nın minyatürleri ile benzerlik arz etmesi söz konusudur.

¹⁸³ Tasvir kaynağı: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84152188/f1.planchecontact>, (12.03.2019).

3.2.11. Or 13506 Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri, Münih Bavyera Devlet Kütüphanesinde Muhafaza Edilen "Cod.Arab. 616" Nolu Kelile ve Dimne Nüshası'nın Minyatürleri ile Mukayesesi

Münih Bavyera devlet kütüphanesinde muhafaza edilen "Cod.Arab. 616" nolu Kelile ve Dimne nüshası 1310 yılında Mısırda hazırlanmıştır.¹⁸⁴ 73 adet minyatür sahnesini ihtiva eden nüsha, Or 13506 nolu Kelile ve Dimne nüshası ile benzerlik taşımaktadır. Kıyafetlerin nakışlarla süslenmesi (resim 329, 330, 331, 332, 333, 334, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342), az unsurlarla mekân kavramını betimlenmesi (resim 331, 334, 341) arka fonda iri çiçeklerin resm edilmesi (resim 330, 335, 338, 340, 341, 342), çukur ve kuyu resmini kesit şeklinde çizilmesi (resim 335), insan figürlerin başlarının etrafında yuvarlak hale bulunması (resim 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338) ve minyatürlerin alt kısmında zemini belirleyen yeşillik dizisinin bulunması (resim 330, 336, 338, 339, 340, 341, 342) iki nüshanın ortak özelliklerinden sayılmaktadır. Ayrıca insan figürlerin yüz şekilleri, el hareketleri ve ifadeleri (resim 329, 331, 332, 333, 336, 337) ve insan ve hayvan figürlerinin oturuş şekilleri (resim 329, 331, 332, 333, 336, 337, 339, 340, 341, 342) zikr edilen nüshalarının özelliklerindendir.

¹⁸⁴ Tasvir kaynağı: <https://www.wdl.org/en/item/8933/view/1/1/>, (05.04.2019).

SONUÇ

Büyük Selçuklular, ilk olarak İran topraklarında bağımsızlığını ilan etmiş sonraları neredeyse bütün iç Asya ve Anadolu'yu da hâkimiyeti altına almışlardır. Selçuklu Sanatı, XI. yüzyılda Büyük Selçuklu devleti'nin kuruluşuyla başlayıp, İlhanlılar, İncûlular, Harezmsâhlar ve Timurlular devri boyunca varlığını ve etkisini kuvvetle sürdüren bir ekoldür. Geleneksel İslam sanatların gelişmesi ve doğu ülkelerin kültürlerinde büyük bir ölçüde yer alabilmesi, Büyük Selçuklular döneminin kültür ve sanat politikasının sonucudur. İslamiyet ile birlikte yeni bir çehreye kavuşmuş, geleneksel İslam sanatları içinde özgün bir yere sahip olan minyatür sanatı, Selçuklu döneminde önceki dönemlerin etkisiyle zenginleşmeye devam etmiştir. Minyatür sanatı, Tarih boyunca İslâm coğrafyasının çeşitli bölgelerinde önem kazanan bir sanat türü olarak, önemli edebiyat, ilim ve tarih konulu eserleri süsleyip, bu tür eserlere yeni bir kimlik kazandırarak, estetik açıdan değerlerine değer katmıştır. İslam edebiyatının en önemli mensur eserlerinden biri olan Kelile ve Dimne, Bağdat Minyatür Ekolü başta olmak üzere, hemen hemen tüm İslam minyatür okullarında önemli bir yer teşkil etmiştir.

Kelile ve Dimne nüshalarında yer alan minyatürlerin çoğu, Şiraz ve Tebriz minyatür okullarında hazırlanmıştır. Daha önce de belirttiğimiz üzere, tarihi kaynaklara göre XIII. yüzyılın ortalarında Moğol akınları sonucu "Selçuklu Ekolü" özelliklerini taşıyan minyatürlerinin çoğu, yanıp kül olması dolayısıyla, Büyük Selçuklulardan sonraki döneme ait minyatürler (İncûlular devri) bize Selçuklu üslubu, Selçuklu yaşantısı, gelenekleri ve kıyafetlerini tanıtabilmektedir. Bu sebeple İncûlular dönemi kapsamında, İngiltere Millî Kütüphanesinde muhafaza edilen Or 13506 nolu ve 707/1308 tarihli Kelile ve Dimne nüshası ele alınmıştır. Söz konusu nüsha, Nasrullah-ı Münşî Şîrâzının tercümesine sadık kalan ve Kelîle ve Dimne-i Behrâm Şâhi adıyla bilinen nüshadır. Nüshada bölümlerin başlığı Arapça'dır. Dürüstlük, sözünde durma ve

iyilik yapmak gibi erdemli davranışların işlendiği Kelile ve Dimne'deki kikâyelerde, hakka ve hukuka aykırı davranış, acımasızlık, câhillik ve uydurukçuluk gibi kavramların kötülüğü üzerinde durulmaktadır. Devlet yöneticilerine önemli öğütler vermek amacıyla yazılan eser, ahlâkî değerler ve adalet kavramını içermesinden dolayı, İslam kültüründe daima minyatür sanatıyla bir araya gelmiştir. İlhanlı sonrasında İran minyatürü mahallî devletlerin ve hânedanların himayesinde gelişme göstermiştir. Bunların başında gelen İncû hânedanı dönemi, XIV. yüzyılın ilk yıllarında Irak'la irtibatı olan ana hususiyetleriyle mahallî bir anlayışa sahip çok renkli minyatürleriyle tanınmaktadır. İlhanlı hükümdarlarının siparişleri sonucu XIII. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış bazı eserlerle Selçuklu resim geleneğini devam ettirirler.

Bu dönemde İncûlular, Celayirliler ve Muzafferiler arasında iktidar mücadeleleri devam etmesine rağmen Şiraz şehri sözü edilen karışıklıklardan en az etkilenen yer olarak sanatçılar açısından en güvenilir mekan olmuştur. Ebu İshak'ın büyük bir kütüphanesi olduğu ve orada minyatür sanatçıları, hattatlar ve tezhipçilerin nüshalar üzerinde çalıştıkları söylenir. Dönemin yaşanan güç kargaşalarının sanat üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerin sonucunda çalışılan minyatürlü nüshaların boyutlarının küçülmesine neden olmuştur.

İran Büyük Selçuklu minyatür ekolünü yansıtan İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne'sindeki minyatürler, İncûlular yönetimi sırasında, yüzyıllar boyunca İran'ın kültür ve sanat başkenti olarak bilinen Şirazda hazırlanmış dönemin son derece değerli ve nadir eserlerinden biridir. İncûlular devrinden günümüze gelen minyatürlü yazmaların en önemlisi sayılan İngiltere Millî Kütüphanesinde muhafaza edilen Or 13506 nolu ve 707/1308 tarihli Kelile ve Dimne nüshası'nın minyatürlerinde bulunan Selçuklu resim geleneği ile ortak özellikler dikkati çeker. İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve

Dimne'sindeki minyatürleri, Topkapı Sarayı müzesinde muhafaza edilen "Hazine 841" nolu Varka ve Gülşah nüshası'nın minyatürleri, Fransa Milli Kütüphanesinde muhafaza edilen "Arabe 3929" nolu Makamat-ı Hariri nüshasının minyatürleri, Topkapı Sarayı müzesinde muhafaza edilen "hazine 363" nolu Kelile ve Dimne nüshası'nın minyatürleri, Topkapı sarayı kütüphanesinde muhafaza edilen 731/1331 tarihli şehname nüshasının minyatürleri, Rusya Milli Kütüphanesinde muhafaza edilen 733/1333 tarihli şehname nüshası'nın minyatürleri, farklı müzelerde bulunan 740-741/1340-1341 tarihli Munisül-Ahrâr nüshasının minyatürleri, 741/1341 tarihli Kivâmüddin şehname nüshası'nın minyatürleri ve Büyük Selçuklu seramik ve çini sanatının örnekleri ile karşılaştırıldığında, şu özellikler (Büyük Selçuklu Minyatür Sanatının İzleri) ortaya çıkmıştır: Minyatürlerin genellikle metin arasında yer alması, arka fonların saydam ve parlak kırmızı renk ile kapatılması, sıcak renklerin (sarı, kırmızı, turuncu ve bu renklerin tonları) tercih edilmesi, arka fondaki kırmızı zemin üzerinde büyük çiçeklerin çizilmesi, dikdörtgen ve eni az olan çerçevelerde yerleştirilmesi, basit manzaralar ve figürler içermesi, hayvan ve insan figürlerin başlarının etrafında hale bulunması, arka fonda birbirini örtüşen taş parçaların resm edilmesi, insan figürlerin kıyafetlerinin üzerinde süslemelerin yer alması, insan figürlerinin uzun saçlı, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü ve küçük ağızlı olarak nakş edilmesi, insan yüzlerinde ağız ve burun kırmızı renk ile çizilmesi, insan ve hayvanın yüzleri üç çeyrek açıdan resm edilmesi, insanların yüzlerinin karakteristik özelliklere sahip olmaması, insan ve hayvanın başlarının bedenden daha büyük tasvir edilmesi ve simetrik kompozisyonların kullanılması.

Önceki dönemlerin minyatürlerinden etkilenen İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne nüshası başta olmak üzere, Şiraz ekolü kapsamında ortaya çıkan minyatürlü eserler, sonraki dönemlerin minyatür sanatı için, temel oluşturması açısından önem arz etmektedir. Nüshanın minyatürleri her ne

kadar basit ve ilkel görölse de Irak, Suriye ve Mısır minyatür tarzı ile bağlantılı olmakla bereber, İran Minyatür Sanatı tarihinde, üslup açısından, Büyük Selçuklu ile İlhanlı dönemi arasındaki bağlantı noktası olarak değerlendirilebilmektedir. Elde edilen değerlendirme sonuçlarına dayanarak, Büyük Selçuklu sanatının izleri, Moğol Minyatür Sanatı başta olmak üzere, sonraki dönemlerde devam etmiştir. Ancak İncûlular döneminden sonraki dönemlerde, minyatürlerin daha detaylı çizilmesi, figürlerin gerçeğe daha yakın tasarlanması, kıyafetlerin süslemeleri, taç ve sarıkların çeşitlerinin ve mimari çizimlerin sayılarının artmasını görmekteyiz. Sonuç olarak, Büyük Selçuklu minyatür sanatından herhangi bir eser mevcut olmamakla birlikte, temelini Büyük Selçuklu sanatından alan İbn'ül-Mekarim Hasan'ın Kelile ve Dimne'sindeki minyatürler, İncûlular ve sonraki dönemlerinin minyatür sanatının temel özelliklerinin oluşturması açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- ADAMOVA, A.T. and GIUZAL'IAN, L.T., *Miniature Rukopisi Poemy Shahname 1333 Goda*, Leningrad 1985.
- _____, *Nigareh hay-i Şehname (Paintings of the Shahname)*, Zuhreh Feyzi (çev.), Ferhangistan-i Hüner, Tahran 1386 h.ş.
- AJAND, Yakub, *Mekteb-i Nigargeri-i Şiraz*, Ferhengistan-i Huner, Tahran 1392 h.ş.
- _____, *Nigârgeri-i İrani*, Semt, Tahran 1392 h.ş.
- ALSAÇ, Birsen ve ALSAÇ, Üstün, *Türk Resim ve Yontu Sanatı*, İletişim Yayınları, İstanbul 1993.
- ALTUNAY, Erhan, *Paganizm*, Hermes Yayınları, İstanbul 2014.
- ARSEVEN, Celâl Esad, *Türk Sanatı Tarihi*, Cem Yayınevi, İstanbul 1970.
- ASLANAPA, Oktay, "Eski Türk Resim ve Minyatür Sanatında Kadın Tasvirleri", *Ekrem Hakkı Ayverdi Hâtıra Kitabı*, Kubbealtı, İstanbul 1995, 152.
- _____, *Türk Sanatı El Kitabı*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1993.
- Atabek, Ömer Faruk, *Türk İslam Süsleme Sanatları*, TDV Yayınları, Ankara 2001.
- Atasoy, Nurhan, "Selçuklu Kıyafetleri Üzerine Bir Deneme", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. IV, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1970-71, s. 111-113, 123-126.
- ATÇEKEN, Zeki ve BEDİRHAN, Yaşar, *Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, Eğitim Kitabevi, Konya 2004.
- AYETÎ, Abdü'l-Muhammed, *Tahrir-i Tarih-i Vassaf*, İntişarat-i Bünyad-i Ferheng-i İran, Tahran 1346 h.ş.
- BAYRAKTAR, Mehmet, *İslâm Bilim Adamları*, İnkılâb, İstanbul 2017.
- BEDÜK, S. ve HARMANKAYA, H. B., "Konya İli Müzelerinde ve Özel Koleksiyonlarda Bulunan Erkek Entari Örnekleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. XXVII, Konya 2010, 680.
- BEKSAÇ, Engin, "İran", *DİA*, C. XXII, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1999, s. 435.
- BERKLİ, Yunus, "Ardahan-Çıldır Çevresinde Heykel Biçimli Mezar Taşlarının Türk Sanatındaki Yeri ve Önemi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, S. IX, Erzurum 2006, s. 174-186.
- BİNARK, İsmet, *kitap süsleme; Orta Asya Türk Resim ve Minyatür Sanatı ve Tarihi Gelişimi*, Türk Kitap Medeniyeti, İ.B.B Kültür A.Ş., İstanbul, 2008.
- _____, "Türkler'de Resim ve Minyatür Sanatı", *Vakıflar Dergisi*, S. XII, Konya 1978, s. 271-289.
- BİNYON, Laurence, *Seyr-i Tarih-i Nakkaşi-i İrani*, Muhemmed İranmeniş (çev.), Emirkebir, Tahran 1383 h.ş.
- BOWMAN, S. and Columbia, John, *Chronologies of Asian History and Culture*, Columbia University Press, Columbia 2000.
- BOZKURT, Nebi, "Taç", *DİA*, C. XXXIX, Ankara 2010, s. 362-363.
- CAN, Yılmaz ve Gün, Recep, *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, Kayıhan yayınları, İstanbul 2011.
- CONNELL, Ernest, *Tarih-i Nakkaşi-ye Minyatür ve Tarrahi*, İntişarat-i Bahar, Tahran 1378 h.ş.
- CONTADİNİ, Anna, *Arap Painting Text and Image in Illustrated Arabic Manuscripts*, Brill, Boston 2010.

- ÇAĞMAN, Filiz, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi; Anadolu Türk Minyatürü*, C. V, Görsel Yayınlar, Ankara 1982.
- ÇATALBAŞ, Resul, “Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi”, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi, S. XII, Kars 2011, s. 51.
- EBERHARD, Wolfram, *Çinin Şimal Komşuları*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1942.
- EL-CÛZCÂNÎ, Ebû Amr Minhâcüddîn Osmân b. Sirâciddîn Muhammed, *Minhâc-ı Sirâc; Tabakât-ı Nâsirî*, Erkan Göksu (çev.), Taşhan Kitap Yayınları, Tokat 2011.
- FAZLULLAH, Reşîdüddin, *Câmiu't-Tevârih; İlhanlılar Kısım*, İsmail Aka (çev.), TTK Yayınları, Ankara 2013.
- GRAY, Basil, *Nakkaş-i İrani*, Arabali Şerveh (çev.), Dünyay-i Nev, Tahran 1392 h.ş.
- GRUBE, Ernst J and SİMS, Eleanor, *Colloquies on Art & Archaeology in Asia*, University of London, London 1980.
- GÜLER, Mediha ve ARAL, Songül, “Konya Kemer Ve Kemer Tokaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, S. XIII, Isparta 2014, s. 149-173.
- GÜNEY, Zeynep ve GÜNEY, Nihan, *Osmanlı süsleme sanatı*, İstanbul 1999.
- GÜRSOY NASKALİ, Emine, *Bağımsız Kırgızistan Düşümler ve Çözümler*, Türk dünyası edebiyatı dizisi, C. LXXII, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2001.
- GÜVEMLİ, Zahir, *Sanat Tarihi*, Varlık Yayınları, İstanbul 1982.
- HARMANKAYA, N. Çiçek Akçıl, “Edirne Meriç/Mecidiye Köprüsü ve Üzerindeki Figürlü Taş Süslemeler”, *Art-Sanat*, S. X, İstanbul 2018, s. 153.
- HUDDARİ NAYİNİ, Said, “Nüshayı Diğer be Hat ve Tezhib-i İbn'ül-Mekarim Hasan”, *Güzariş-i Miras*, S. LXII ve LXIII, Tahran 1393 h.ş, s. 86
- İBNÜ'L-ESİR, İzzeddin, *el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi*, Ahmet Ağırakça (çev.), C. X, Hikmet Neşriyat, İstanbul 2008.
- İNAL, Güner, *Türk Minyatür Sanatı; Başlangıcından Osmanlılara Kadar*, Atatürk kültür Merkezi, Ankara 1976.
- İNDİRKAŞ, Zühre, “Orta Asya'dan Anadolu'ya Türklerde Taç Geleneği”, *Türkler*, C. IV, Ankara 2002, s. 257-266.
- İPŞİROĞLU, Mazhar Şevket, *Masterpieces from the Topkapı Museum: Paintings and Miniatures*, Thames and Hudson, London 1980.
- KADOİ, Yuka, *Islamic Chinoiserie: The Art of Mongol Iran*, Edinburg University Press, Edinburg 2009.
- KARAIŞMAİLOĞLU, Adnan, “Kelile ve Dimne”, *DİA*, C. XXV, Ankara 2002, s. 210-211.
- KIRIMLIOĞLU, Nurdan, “XVI. Yüzyılda Osmanlı Mahkeme Kayıtlarında Atların Korunması”, *Lokman Hekim Dergisi*, S. II, Mersin 2017, s. 97.
- KOMAROFF, Linda, *Beyond the Legacy of Genghis Khan*, Islamic History and Civilization, Brill, Boston 2012.
- KOMŞUOĞLU, Şükran, vd., *Moda, Resmi ve Giyim Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1986, s. 185.
- KURTULUŞ, Riza, “İncûlular”, *DİA*, C. XXII, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1999, s. 280.
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuad, *Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları*, C. IV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1943.

- ŞÎRAZÎ, Lisâni, *Mecma'ul-Esna'f (Şehr-Aşub)*, Seyid Alireza Müctehidzade (der.), Meşhed Üniversitesi Yayınları, Meşhed 1345 h.ş.
- MAHİR, Banu, *Osmanlı Minyatür Sanatı*, Kabalcı, İstanbul 2005.
- NASHAT, Guity and BECK, Lois, *Women in Iran from the Rise of Islam to 1800*, University of Illinois Press, Chicago 2003.
- NEMETH, Gyula, *Attila ve Hunlar*, Tarık Demirkan (çev.), II. Baskı, Kömen Yayınları, Konya 2014.
- NEWMAN, Andrew, *Society and Culture in the Early Modern Middle East: Studies on Iran in the Safavid Period*, University of Edinburg, Brill, Edinburgh 2003.
- ÖGEL, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. II, Ankara 1995.
- ÖNDER, Mehmet, *Antika ve Eski Eserler Ansiklopedisi*, Mısırlı Yayınları, İstanbul 1987.
- ÖZTÜRK, Özhan, *Karadeniz: Ansiklopedik Sözlük*, C. I, Heyamola Yayınları, İstanbul 2005.
- RİZAYÎ, Bereket ve KHAZAİE, Mohammad, “Berresi-yi Tatbiki-i Musevversazi Nemunehay-i Kuhen-i Kitab-i Kelile ve Dimne Ba Yeki Ez Nigarehay-i Musevver Şode-i Ân Der Devreyi Muasir”, *Kitab-i Mah-i Hüner*, S. CLXXI, Tahran 1391 h.ş, s. 70.
- SANDALCI, Sema, “Eskiçağ’da Sağ ve Sağ El Kavramının Taşıdığı Dinsel Anlam”, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara, 10-15 Eylül 2007, C. V, s. 2607-2615.
- SARI, İbrahim, *Türk Sanat Tarihi*, Noktaekitap, Ankara 2017.
- SIMPSON, Marianna Shreve, *Arab and Persian Painting in the Fogg Art Museum*, Fogg Art Museum, Cambridge 1980.
- SWIETOCHOWSKI, Marie Lukens and CARBONI, Stefano, *Illustrated Poetry and Epic Images: Persian Painting of the 1330's and 1340's*, The Metropolitan Museum of Art, New York 1994.
- TAHİRZADE BEHZAD, Hüseyin, “Minyatürün Tekniği”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. II, Ankara 1953, s. 29.
- TANINDI, Zeren, *Türk Minyatür Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1996.
- TANRIDAĞLI, Gülzade, “Uygur Kültüründe Saç Örgüler ve Anlamları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. XIV, Ankara 2000, s. 47-53.
- TEZCAN, Semih, “Mesud ve Xiv. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, C. V, Simurg Yayınları, İstanbul 1995, s. 65.
- TORABI, Seyed Asgar, “Al-i Muzaffer (Muzafferiler) Dönemi İran Tarihi”, *İraniyat; İran Araştırmaları Dergisi*, S. I, Ankara 2016, s. 115.
- TOSKA, Zehra, “Kelile ve Dimne’nin Türkçe Çevirileri”, *Türklük Bilgisi Araştırmaları; Fahir İz Armağanı II*, S. XV, Harvard Üniversitesi, Boston 1991, s. 355.
- TURAN, Osman, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul 1969.
- TÜLAY, Duran, *Minyatür ve Gravürlerle Osmanlı İmparatorluğu*, TTT Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988.
- UKKÂŞE, Servet, *Nigargeri-yi İslami*, Seyed Golam Riza Tahami (çev.), İntişarat-ı Hozeh Honari, Tahran 1380 h.ş.

UYSAL, Abdullah, vd., *Hat Tezhip Minyatür ve Cilt Sanatı Örnekleri Kataloğu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

WELSH, Stuart Cary, *The Islamic World*, Metropolitan Museum of Art, New York 1987.

YETKİN, Suut Kemal, *İslam Sanat Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1954.

ZERKUB ŞİRAZÎ, Ebu'l-Hayr, *Şîrâzname*, İntişarat-i Bünyad-i Ferheng-i İran, Tahran 1350 h.ş.

Elektronik Kaynaklar

https://www.academia.edu/37621700/islamda_ilk_minyatürlü_yazmalar_and_selçuklu_dönemi_minyatürleri, (12.11.2018).

http://www.bluk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=Or_13506, (12.11.2018).

<http://bodley30.bodley.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all/what/MS.+Ouseley+381>, (07.01.2019).

http://www.cbl.ie/cbl_image_gallery/collection/detail.aspx?imageId=81&ImageNumber=T0003091&collectionId=2&page, (21.01.2019).

http://collections.si.edu/search/results.htm?q=record_ID:fsg_F1945.7, (21.01.2019).

http://collections.si.edu/search/results.htm?q=record_ID:fsg_F1948.15, (21.01.2019).

http://collections.si.edu/search/results.htm?q=record_ID:fsg_F1952.35, (21.01.2019).

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84152188/f1.planchecontact>, (12.03.2019).

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8422962f>, (12.11.2018).

<https://www.harvardartmuseums.org/art/215387>, (20.03.2019).

<http://kilyos.ee.bilkent.edu.tr/~history/early.html>, (20.03.2019).

www.metmuseum.org/art/collection/search/447071?rpp=30&pg=1&ft=munis+&pos=3, (26.03.2019).

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/449106?rpp=20&pg=1&ft=shahnama>, (26.03.2019).

<https://www.mfa.org/collections/object/firdawsis-shahnamameeting-of-zal-and-rudaba-15789>, (05.04.2019).

http://ids.si.edu/ids/deliveryService?id=FS-6199_02&max=1200, (05.04.2019).

<http://shahnama.caret.cam.ac.uk/new/jnama/card/cemanuscript:1452710230>, (05.04.2019).

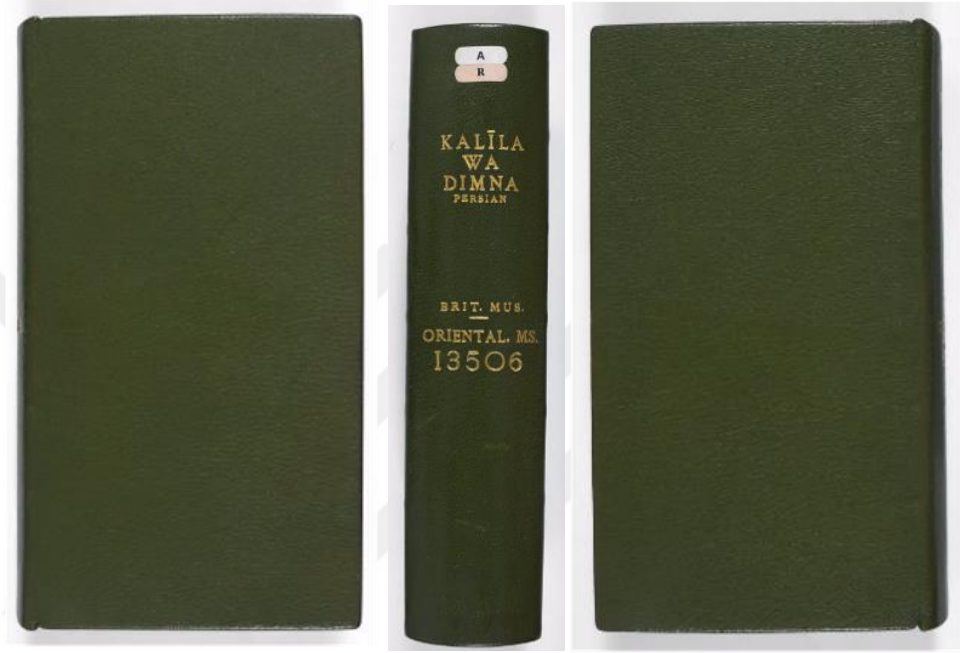
<http://www.thedigitalwalters.org/Data/WaltersManuscripts/html/W677/description.html>, (05.04.2019).

http://warfare.uphero.com/Turk/Romance_of_Varqa_and_Gulshah-The_Story.htm, (05.04.2019).

<https://www.wdl.org/en/item/8933/view/1/1/>, (05.04.2019).

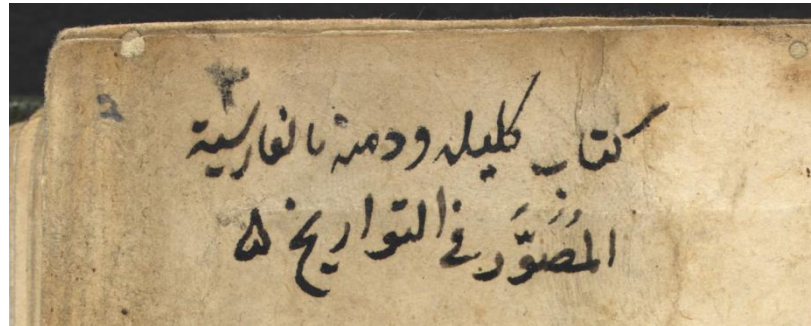

RESİM ve ÇİZİMLER

Resim 1: İMHKDN'nın Alt Kapağı, Sırtı ve Üst Kapağı,

BL. OR 13506. 1307-1308.

Resim 2: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.2r.

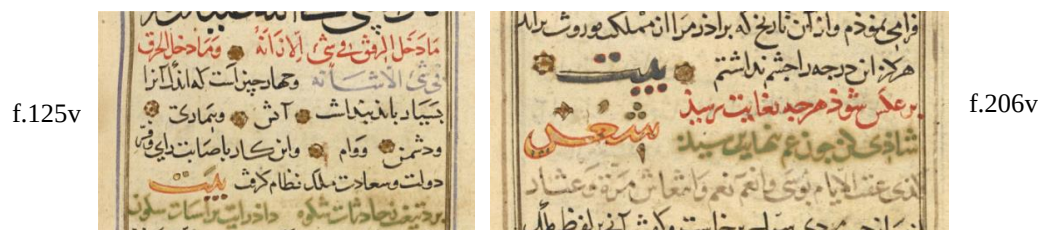
Resim 3: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308,

f.128r, f.175v, f.198r ve f.203r.

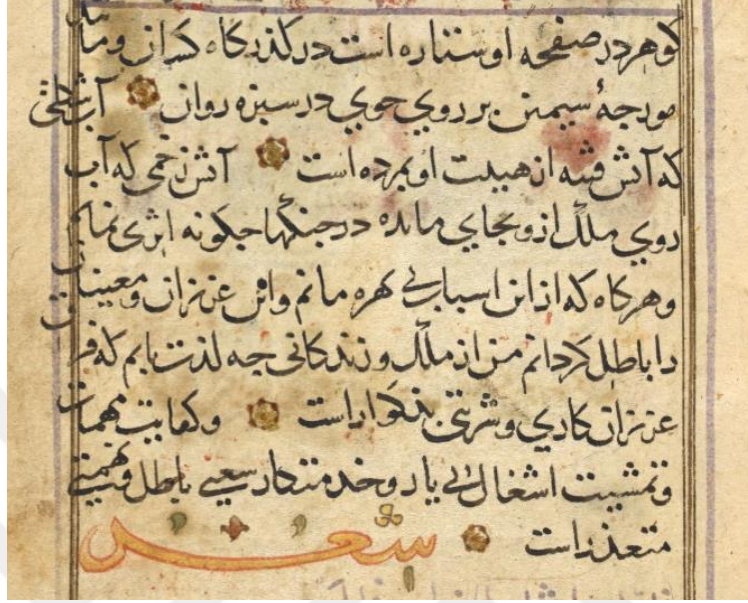
Resim 4: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308,

f.4v, f.14v, f.177r ve f.113v

Resim 5: İMHKDN, BL, OR 13506,

1307-1308, f.206v ve f.125v

Resim 6: İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.183r.

f.2v

f.3r

Resim 7: Kabul Töreni Konulu İki Minyatür, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.2v ve f.3r.

f.5r

f.209r

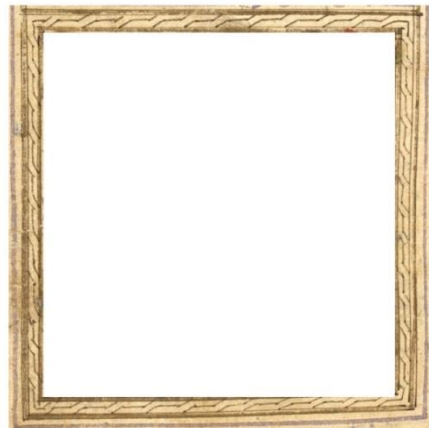

f.3v

f.4r

f.4v

Resim 8: Tezhip Çalışmalarını İçeren Sayfalar, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.3v, f.4r, f.4v, f.5r ve f.209r

Resim 9: İMHKDN'nın Minyatürlerinin

Etrafında Çizilen Zencerek Çerçeve, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 10: İMHKDN'nın Ketebesi, BL, OR 13506, 1307-1308, f.209r.

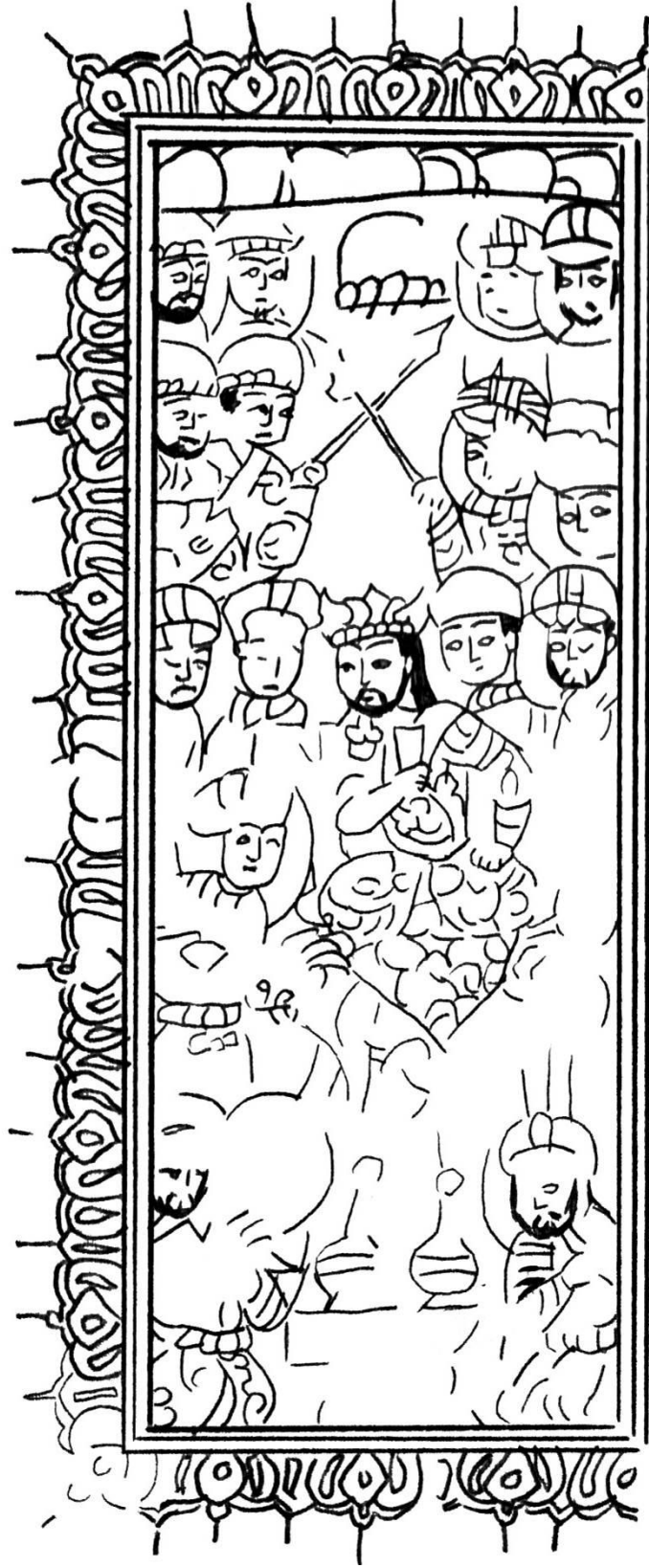
Resim 11: Kabul Töreni, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.2v.

Çizim 1: Resim 11'den Çizim

Resim 12: Kabul Töreni, İMHKDN, BL, OR 13506,
1307-1308, f.3r.

Çizim 2: Resim 12'den Çizim

Resim 13: İMHKDN'nin f.8V Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 14: Anușirvan ve Burzuye, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.8v.

Çizim 3: Resim 14'den Çizim

Resim 15: İMHKDN'nın f.11r Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

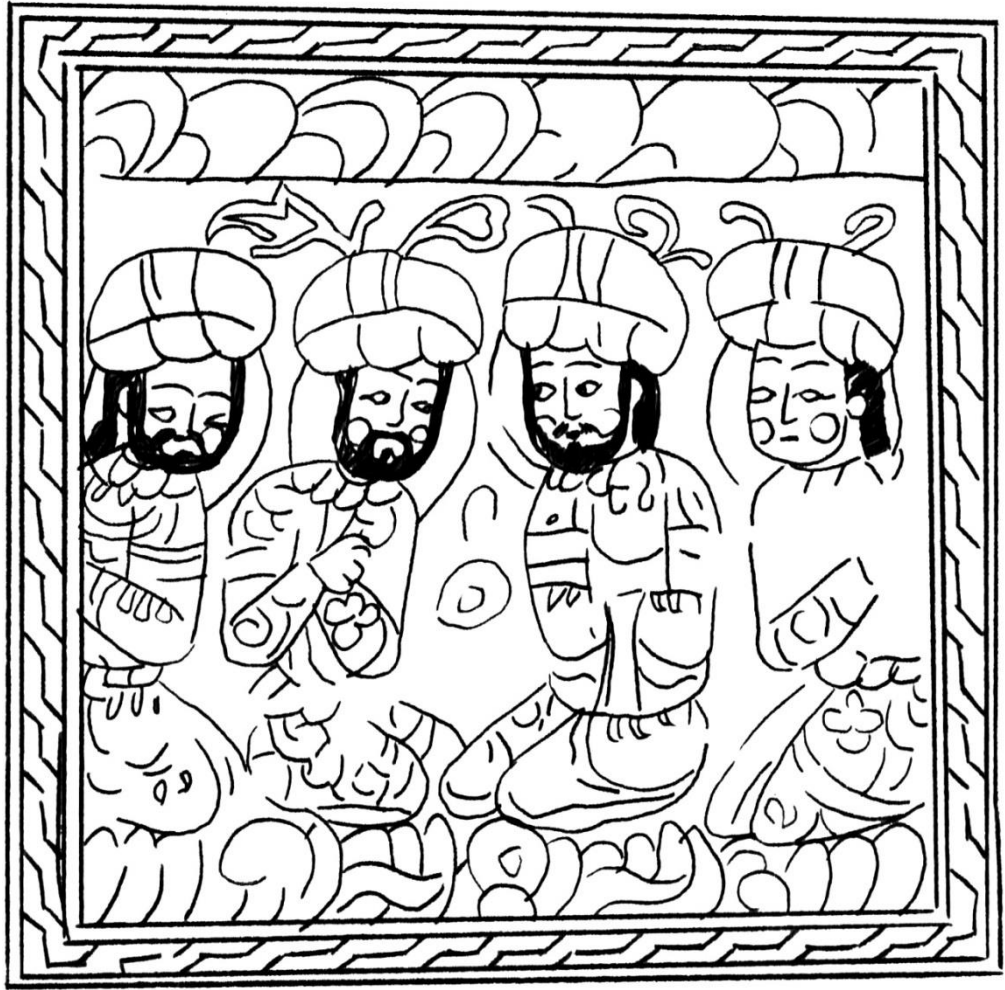
Resim 16: Hikmet Sahibi Dört Kişinin Konuşması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.11r.

Çizim 4: Resim 16'den Çizim

Resim 18: Hindistana Gitmeden Önce Tavsiyeler Alan Burzuye, İMHDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.20r.

Çizim 5: Resim 18'den Çizim

Resim 19: İMHKDN'nın f.23r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 20: Burzuye Anuşirvan'a Kelile ve Dimne Hakkında Rapor Etmesi,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.23r.

Çizim 6: Resim 20'den Çizim

Resim 21: İMHKDN'nın f.31r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 22: Bir Adam ile Maskeli Hırsız, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.31r.

Çizim 7: Resim 22'den Çizim

Resim 24: Bir Adam ile Kudurmuş Deve, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.35v.

Çizim 8: Resim 24'den Çizim

Resim 25: İMHKDN'nın f.36v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 26: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.36v.

Çizim 9: Resim 26'den Çizim

Resim 27: İMHKDN'nın f.38r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 28: Dülger ve Maymun, İMHDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.38r.

Çizim 10: Resim 28'den Çizim

Resim 29: İMHKDN'nın f.41r Sayfası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 30: Aslan ile Leopar, Kurt, Koç (Dağ Keçisi) ve Dimne,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.41r.

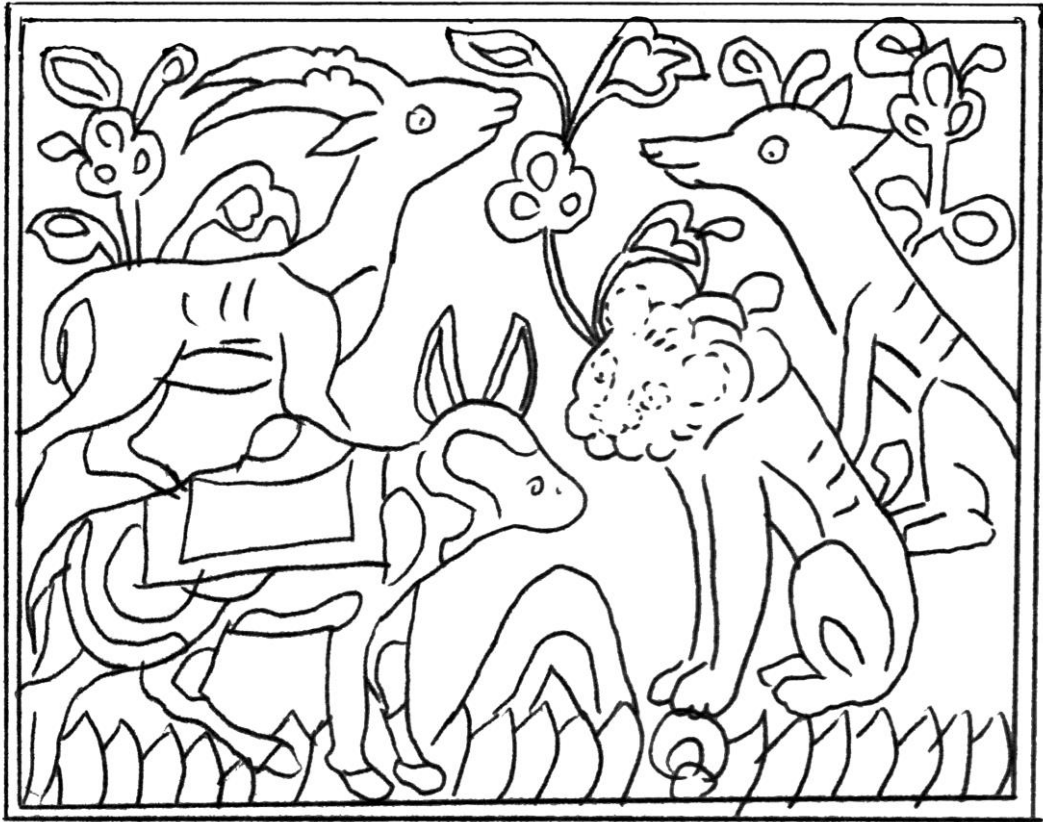
Çizim 11: Resim 30'den Çizim

Resim 31: İMHKDN'nın f.44v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 32: Aslan, Koç (Dağ Keçisi), Dimne ve Şanzaba Adlı Bir Öküz,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.44v.

Çizim 12: Resim 32'den Çizim

Resim 33: İMHKDN'nın f.46r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 34: Kadının Kızın Aşğını Öldürmeye Çalışması,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.46r.

Çizim 13: Resim 34'den Çizim

Resim 35: İMHKDN'nin f.47v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 36: Kadı, Hacamatçı, Ayakkabıcı ve Onun Yaşmaklı Eşi,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.47v.

Çizim 14: Resim 36'den Çizim

Resim 37: İMHKDN'nın f.51r Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 38: Adamın Karga Yavrularını Öldüren Yılanı Öldürmesi,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.51r.

Çizim 15: Resim 38'den Çizim

Resim 39: İMHKDN'nin f.52v Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 40: Tavşan ve Aslanın Su Dolu Kuyudaki Yansımalarına Bakmaları,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.52v.

Cizim 16: Resim 40'den Cizim

Resim 41: İMHKDN'nin f.58v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 42: Dimne ve Şanzaba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.58v.

Çizim 17: Resim 42'den Çizim

Resim 43: İMHKDN'nin f.63v Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 44: Aslan, Kurt, Çakal, Leopar ve Karganın Haince Deveye Saldırmaları, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.63v.

Cizim 18: Resim 44'den Cizim

Resim 45: İMHKDN'nin f.65r Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 46: Ağzlarındaki Bir Çubuğa Tutunmuş Kaplumbağayı Havada Taşıyan Ördeklerin Köylüler Tarafından Şaşkınlıkla İzlenmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.65r.

Çizim 19: Resim 46'den Çizim

Resim 47: İMHKDN'nin f.66v Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 48: Kelile, Dimne, kurt ve Leopar Tarafından İzlenen Şanzabaya Aslanın Saldırması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.66v.

Çizim 20: Resim 48'den Çizim

Resim 49: İMHKDN'nin f.69v Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 50: Ağacın İçinde Gizlenen Adamın Çalınan Para Hakkında
Kadıya Yalan, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.69v.

Cizim 21: Resim 50'den Cizim

Resim 51: İMHKDN'nın f.72v Sayfası,

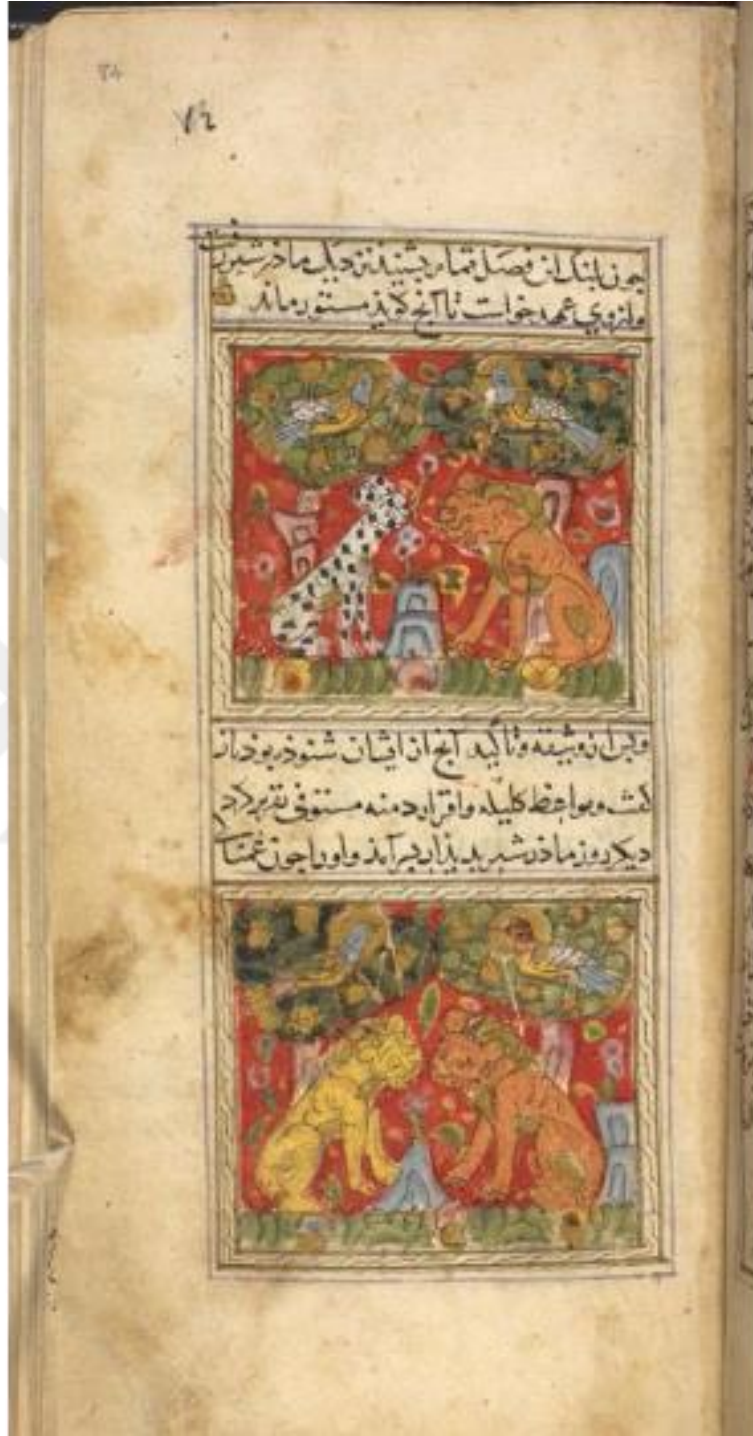
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 52: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.72v.

Cizim 22: Resim 52den Cizim

Resim 53: İMHKDN'nin f.74r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 54: Leoparın Dimne'nin Hainliğini Aslanın Annesine Anlatması,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.74r.

Çizim 23: Resim 54'den Çizim

Resim 55: Aslan ve Annesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.74r.

Cizim 24: Resim 55'den Cizim

Resim 56: İMHKDN'nın f.81v Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 57: Aslan, Kelile, Dimne, Leopar ve Kurtlar, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.81v.

Çizim 25: Resim 57'den Çizim

Resim 58: İMHKDN'nin f.86v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 59: Yalan Söyleyen Bazdarın Elindeki Şahinin Aniden Saldırarak Onun Gözlerini Oyması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.86v.

Çizim 26: Resim 59'den Çizim

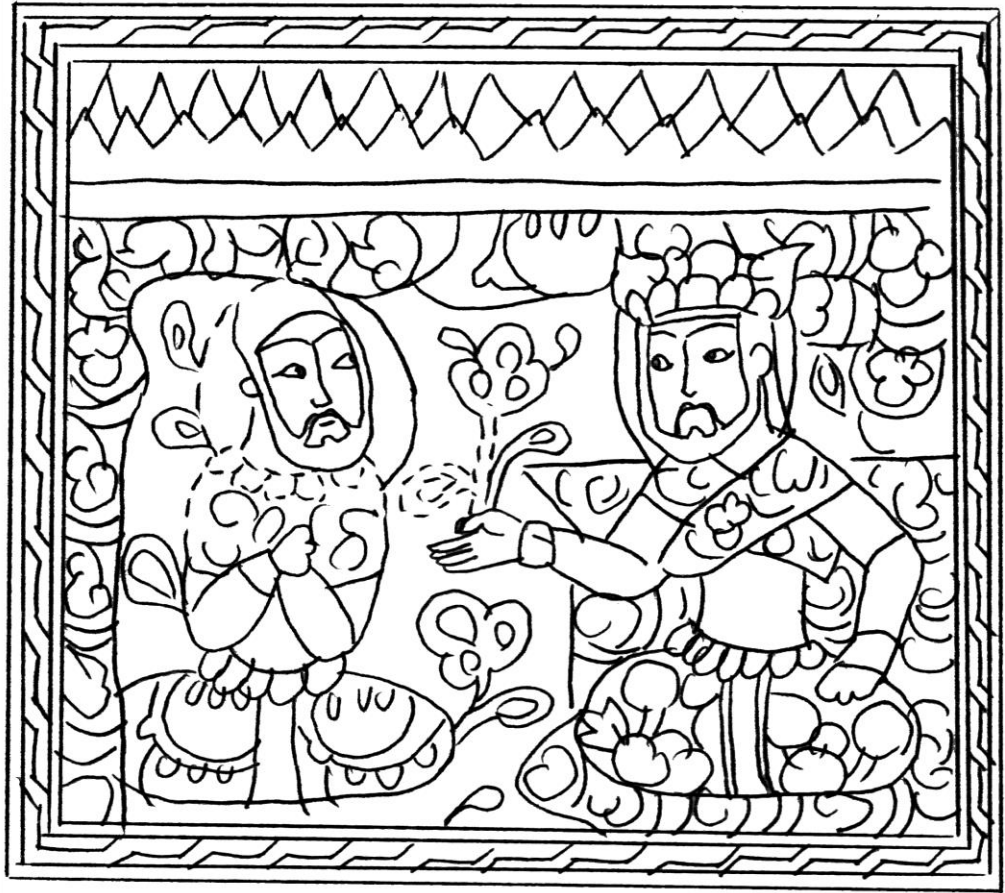

Resim 60: İMHKDN'nin f.88r Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 61: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.88r.

Çizim 27: Resim 61'den Çizim

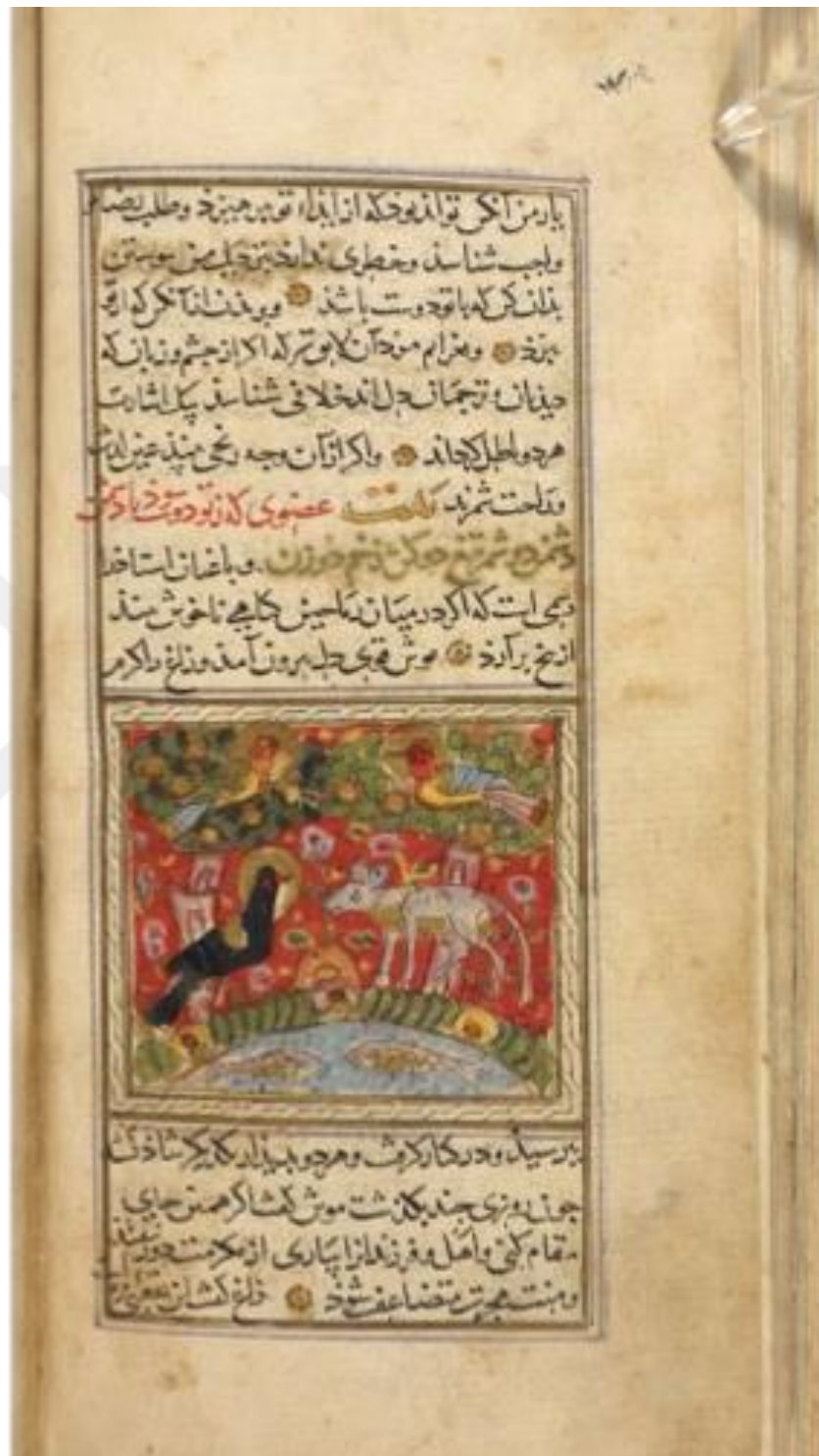
Resim 62: İMHKDN'nın f.89r Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 63: Karga ve Tasmalı Güvercinler, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.89r.

Cizim 28: Resim 63'den

Resim 64: Kabul Töreni, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.93v.

Resim 65: Karga ve Ceylan, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.93v.

Çizim 29: Resim 65'den Çizim

اجای آوردند تا برکت یکدیگر و مخالفت و بیامنی
 بشتی. و معاونت از چندین و طعناهای خلاص
 یافند. و عقوبات آفات بر سر کشند. و جز
 باید که در آن چنگایات نور عقل تا املی نیز واجب داد
 که دوستی جانوران ضعیف و چون دلهای سبانی میکند
 و در دفع ممرات دست در دست می دهند چندین
 ثمرات مبنی و شایع مرغی باشد. اگر طایفه از عقل
 از نوع مصداق بنا کنند و از این ملاحظه یاران
 رسانند و باید و عواید آن همه بجانب را بکنند شامل کرد
 و منافع عواقب و عواید و فتن و صفحات حال هر یک بر
 وجه ظاهر شود. از این تمام کار و مومنین و مومنان
 و مسلمین و مسلمات است سعادت و تقوی که اینها خود در
 عواید و مومنین و مومنان است که از این تمام کار و مومنین و مومنان

ماد للوعود الغرائب

رای کشت بر زمین را که شوقم مثل دوستان عواید و

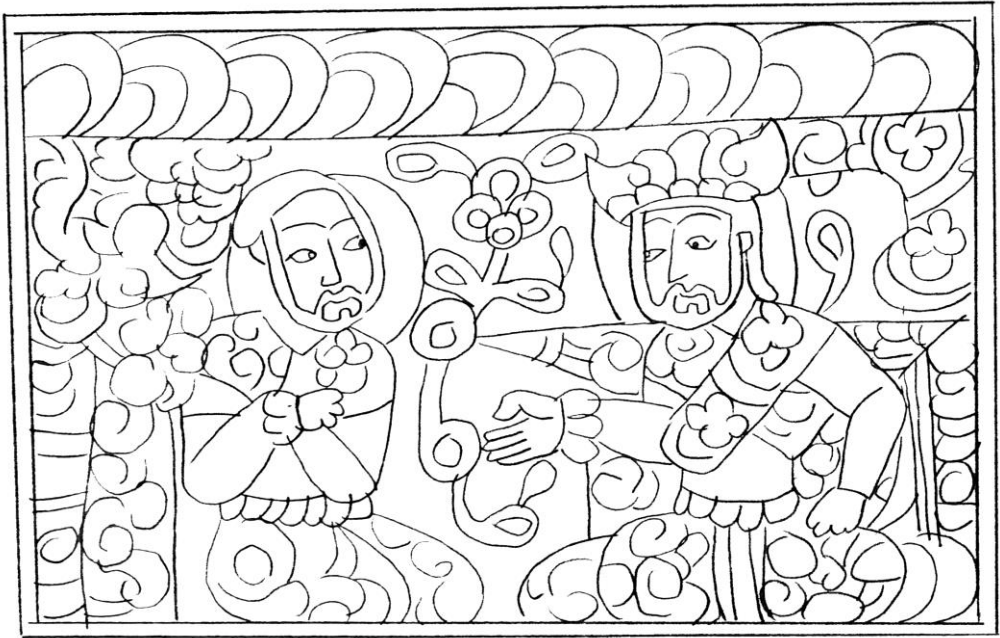

Resim 66: İMHKDN'nın f.104r Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 67: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.104r.

Çizim 30: Resim 67'den Çizim

Resim 68: İM HKDN'nin f.111v Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 69: Ayın Sudaki Yansımasına Bakan Filin Tavşan Tarafından
Kandırılması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.111v.

Cizim 31: Resim 69'den Cizim

Resim 70: İMHKDN'nin f.112v Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 71: Tavşan ile Bülbülün Kedi ile İstişaresi, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.112v.

Cizim 32: Resim 71'den Cizim

Resim 72: İMHKDN'nın f.115r Sayfası,

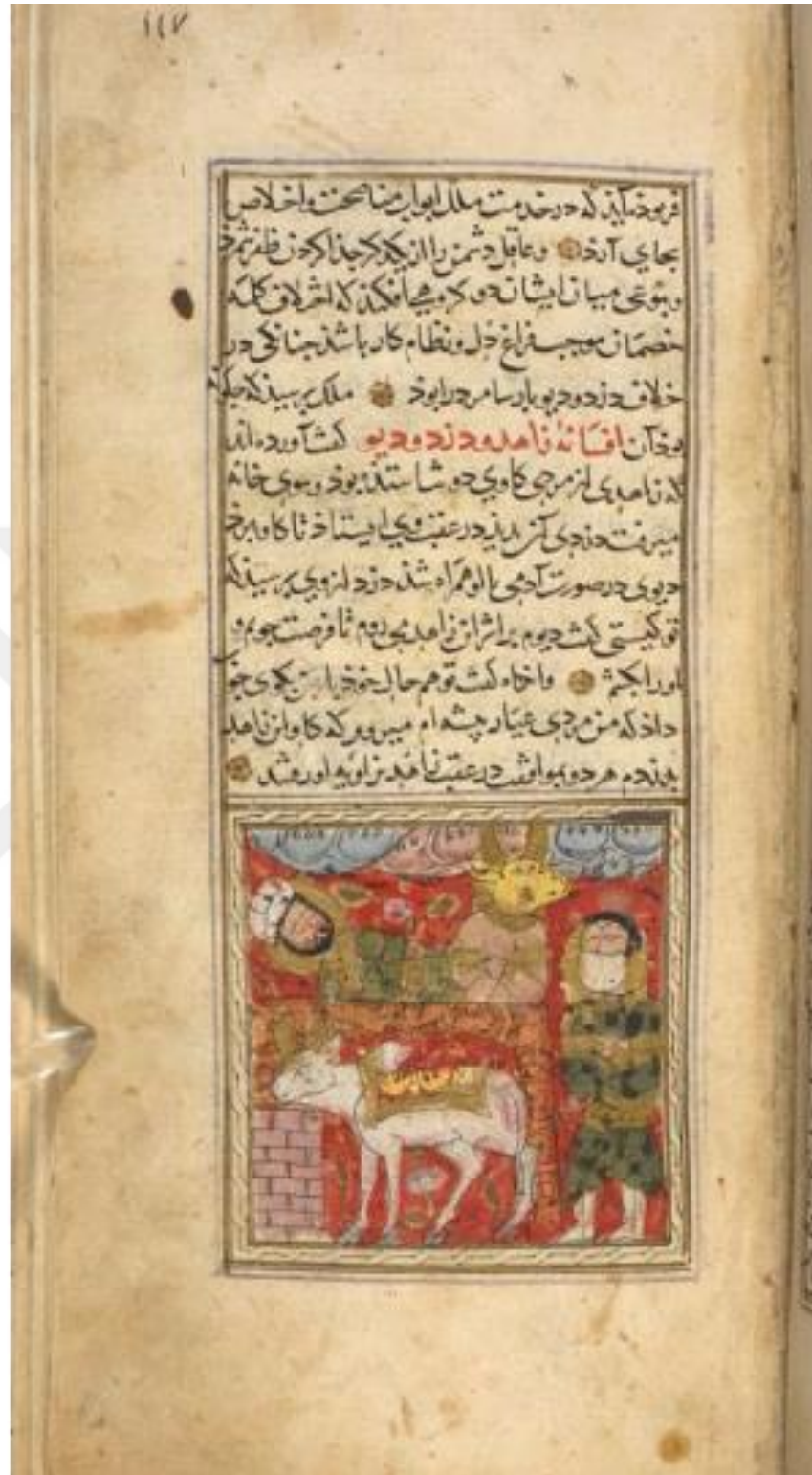
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 73: Keçininin Köpek Olduğu İddiasıyla Bir Âbidin Kandırılması,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.115r.

Çizim 33: Resim 73'den Çizim

Resim 74: İMHKDN'nın f.117r Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 75: Şeytanın, Hırsız Uyanan Âbidin İneğini Çalmaya Teşvik Etmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.117r.

Cizim 34: Resim 75'den Cizim

Resim 76: İMHKDN'nin f.118v Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 77: Yatağın Altındaki Marangozun Eşini ve Onun Aşığını
Dinlemesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.118v.

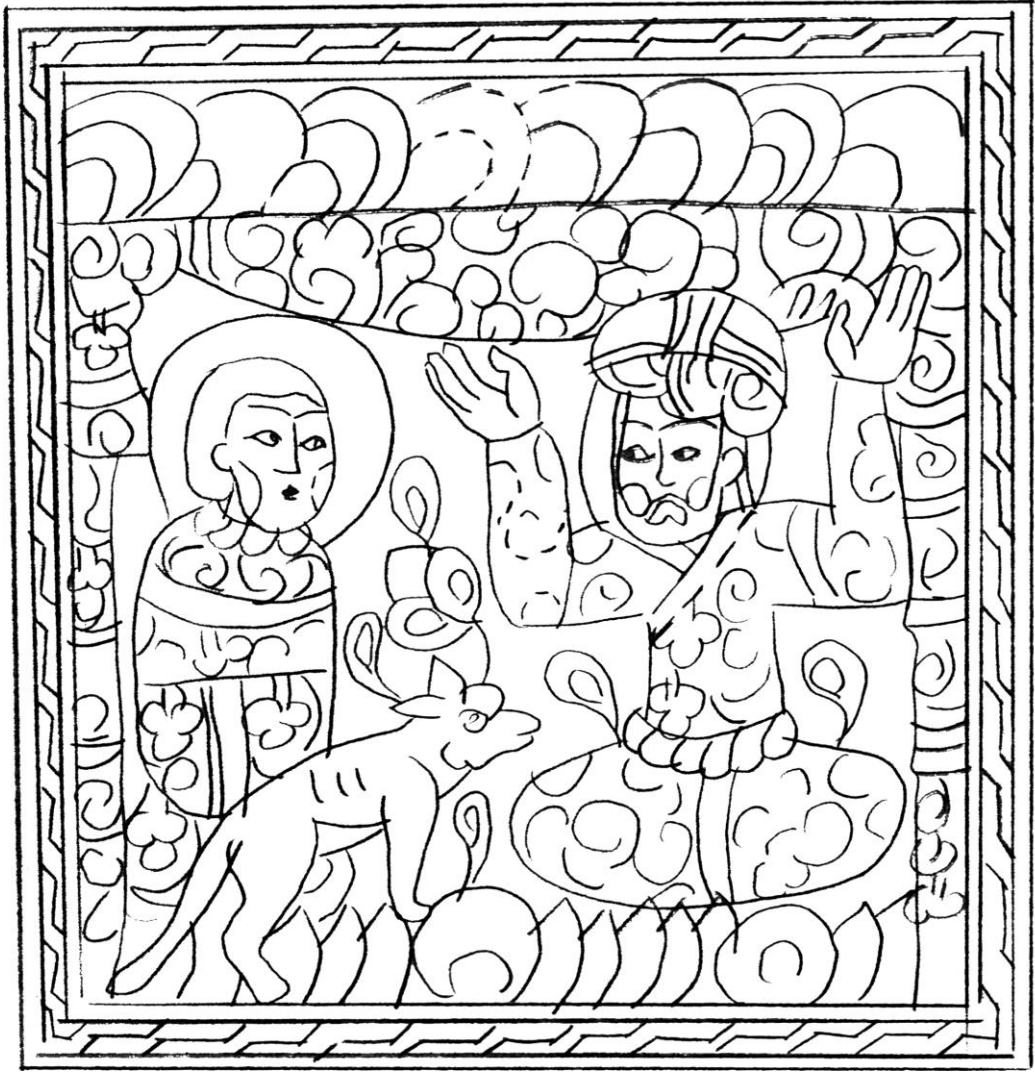
Çizim 35: Resim 77'den Çizim

Resim 78: İMHKDN'nın f.121v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 79: Âbidin Kızı Fareye Sunması, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.121v.

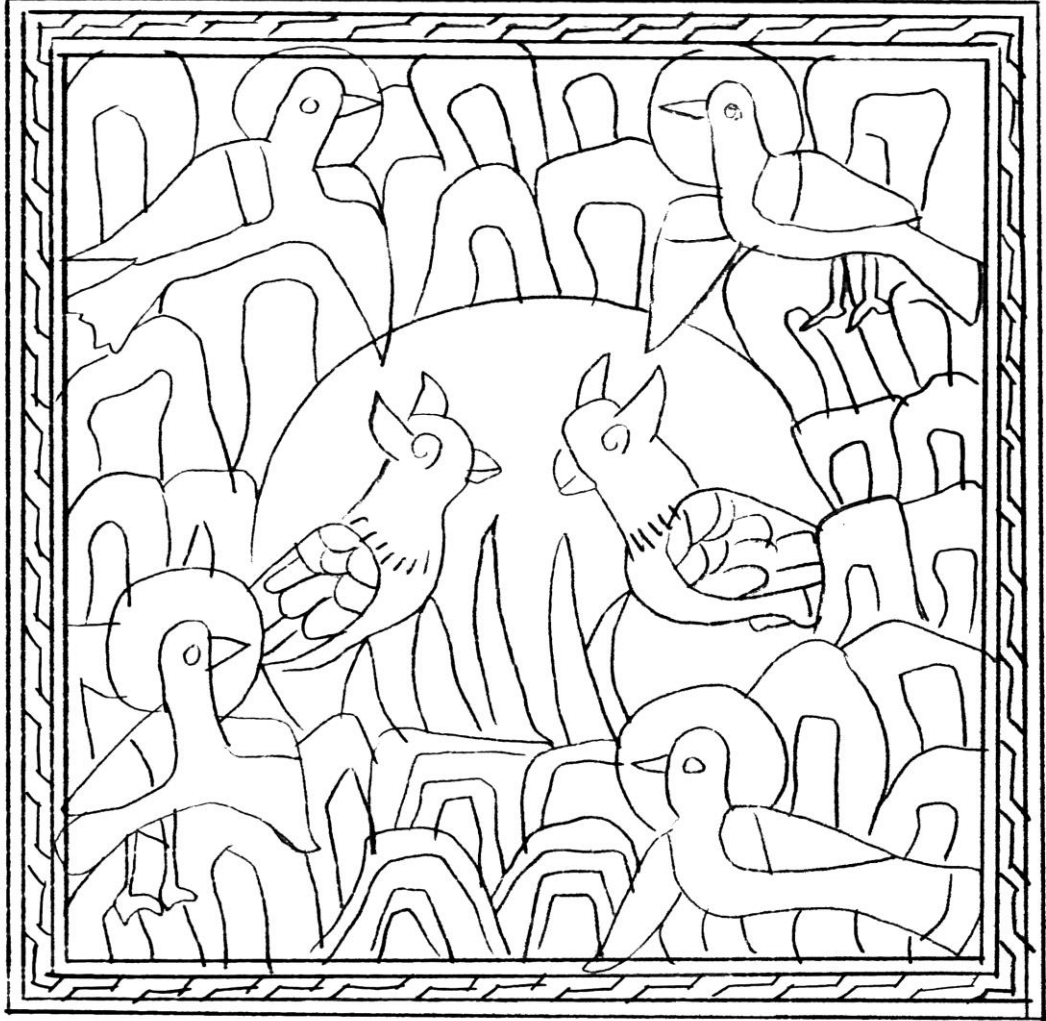
Çizim 36: Resim 79'den Çizim

Resim 80: İMHKDN'nin f.122v Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 81: Baykuşların Kargalar Tarafından Mağaranın İçinde Yakalanmaları, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.122v.

Çizim 37: Resim 81'den Çizim

Resim 82: İMHKDN'nın f.124v Sayfası,

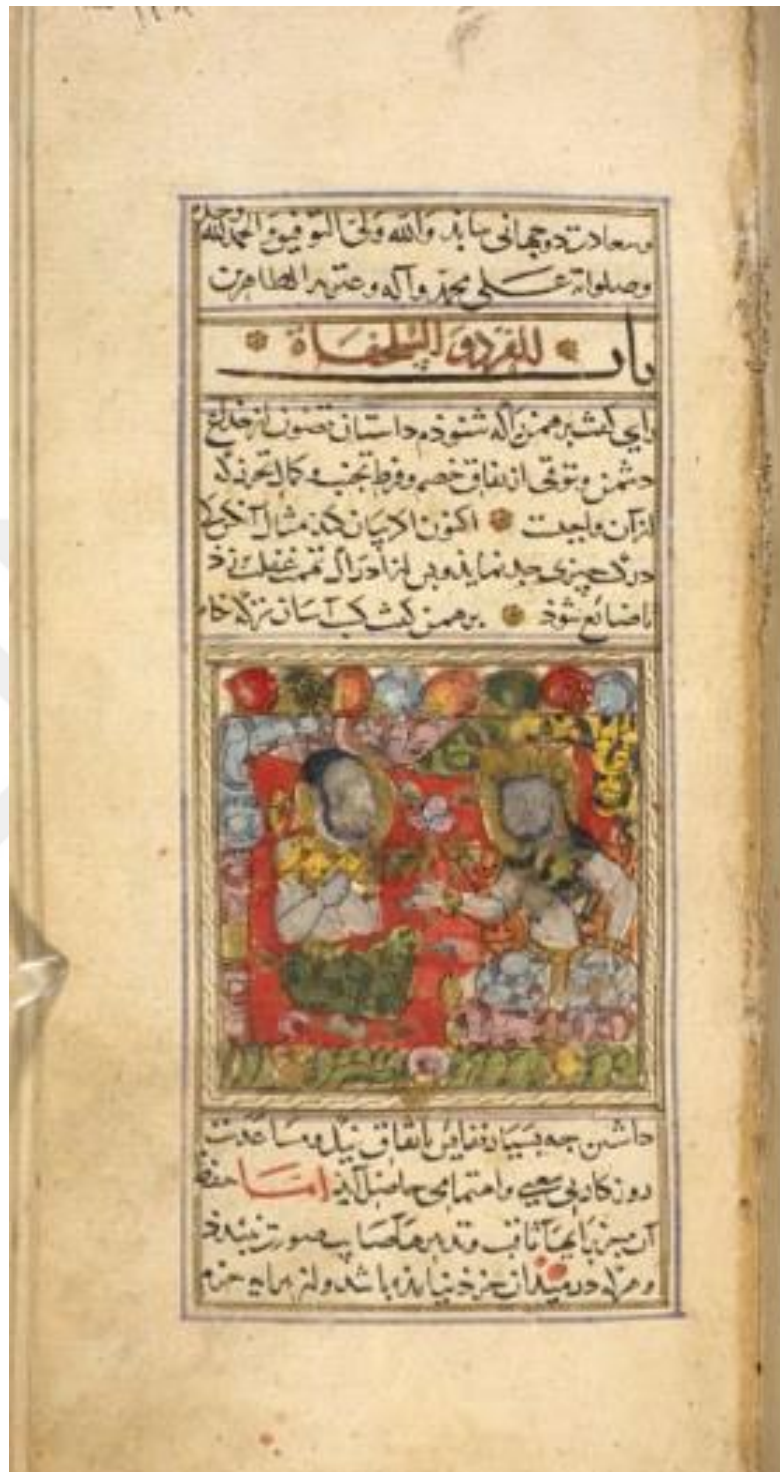
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 83: Yılan ve Kurbağalar, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.124v.

Çizim 38: Resim 83'den Çizim

Resim 84: İMHKDN'nın f.128r Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 85: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.128r.

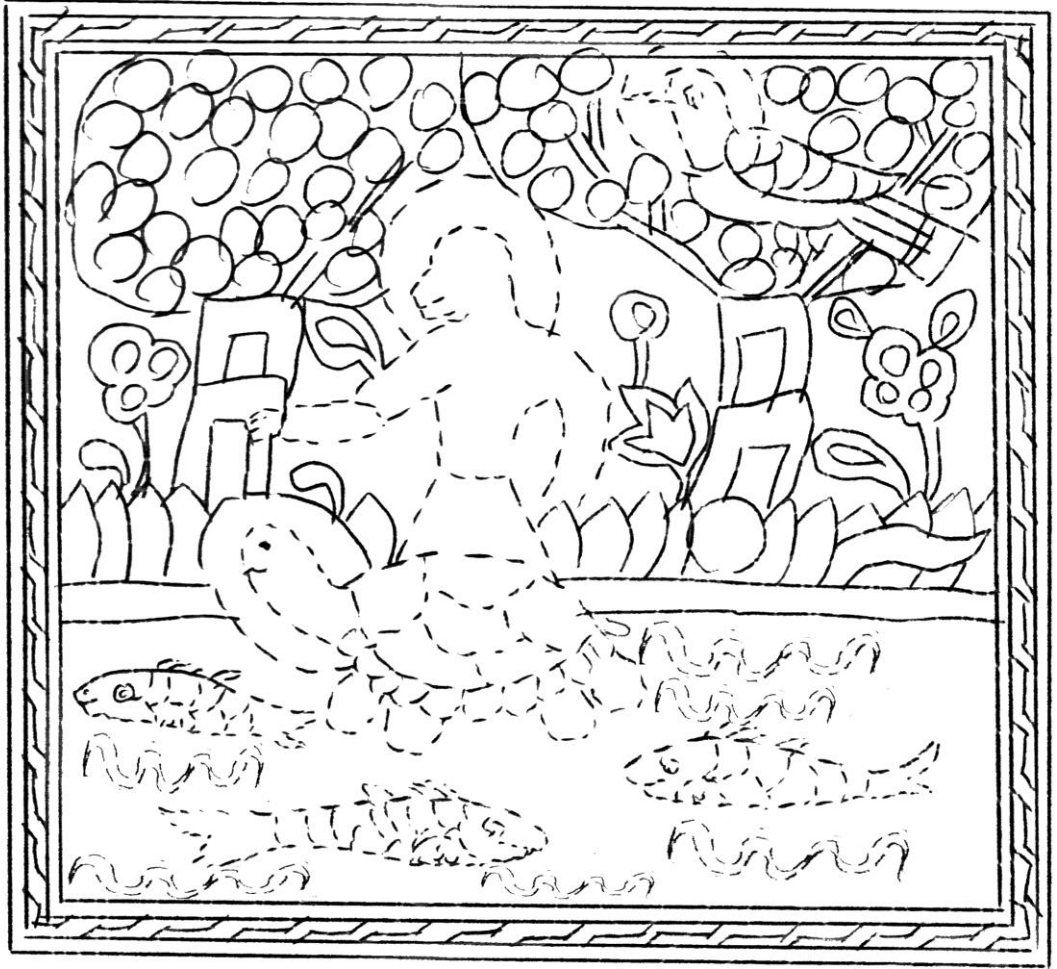
Çizim 39: Resim 85'den Çizim

Resim 86: İMHKDN'nın f.130r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 87: Maymunun Kaplumbağanın Üzerine Binmesi,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.130r.

Çizim 40: Resim 87'den Çizim

Resim 88: İMHKDN'nın f.132v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 89: Maymun ve Kaplumbağa, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.132v.

Çizim 41: Resim 89'den Çizim

Resim 91: Aslanın Eşegi Öldürmesi, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.134v.

Çizim 42: Resim 91'den Çizim

Resim 92: İMHKDN'nin f.135v Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 93: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,

BL, OR 13506, 1307-1308, f.135v.

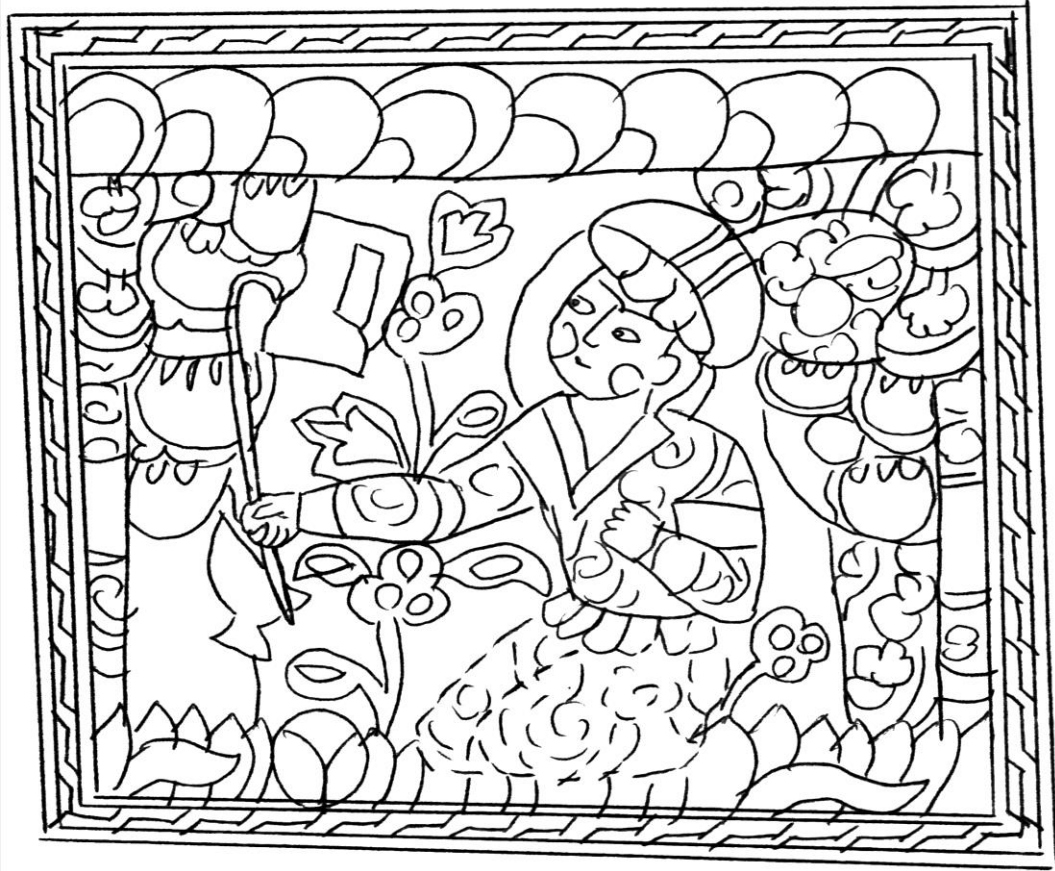
Çizim 43: Resim 93'den Çizim

Resim 94: İMHKDN'nin f.139v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 95: Âbidin Yanlışıyla Yağ Çömleğini Kırması, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.139v.

Çizim 44: Resim 95'den Çizim

Resim 96: İMHKDN'nin f.140v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 97: Beşikteki Çocuğu Yılandan Koruyan Gelinciğin Âbid
Tarafından Öldürülmesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.140v.

Çizim 45: Resim 97'den Çizim

Resim 98: İMHKDN'nm f.143v Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 99: Fare ve Kedi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.143v.

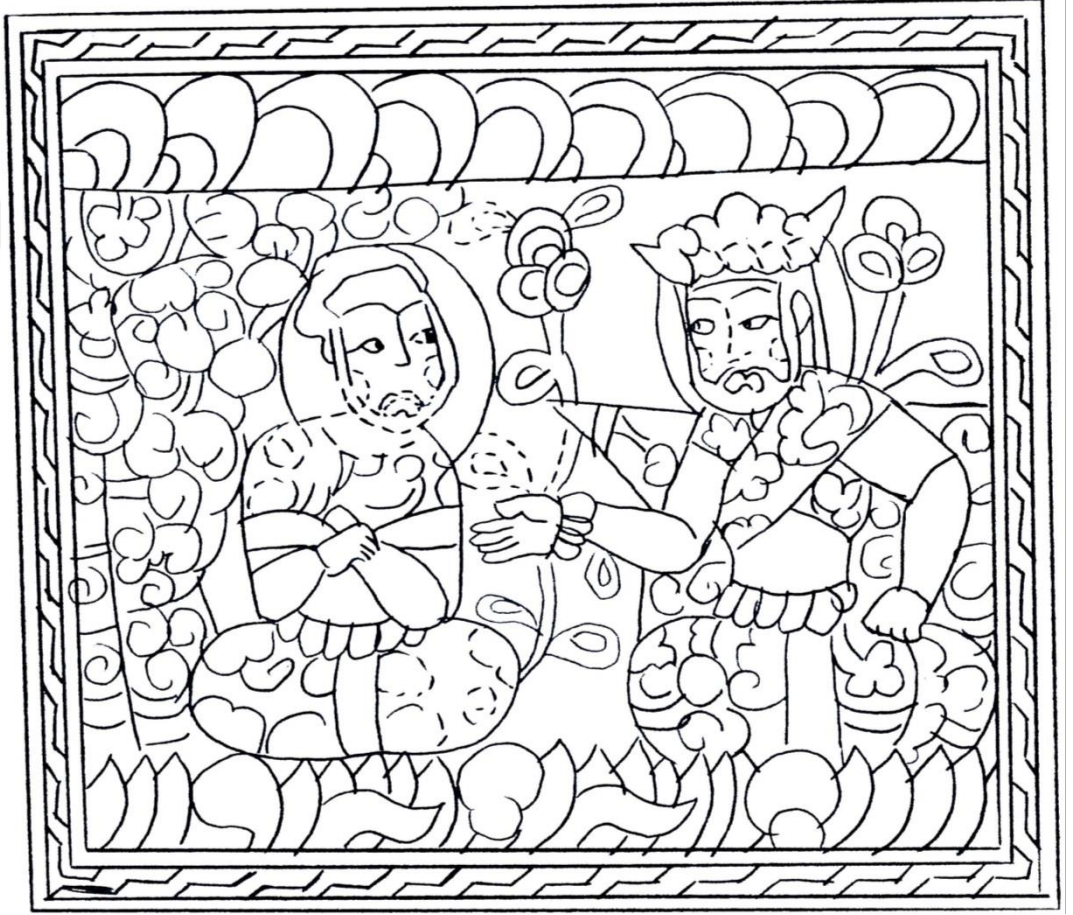
Çizim 46: Resim 99'den Çizim

Resim 100: İMHKDN'nın f.147v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 101: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.147v.

Çizim 47: Resim 101'den Çizim

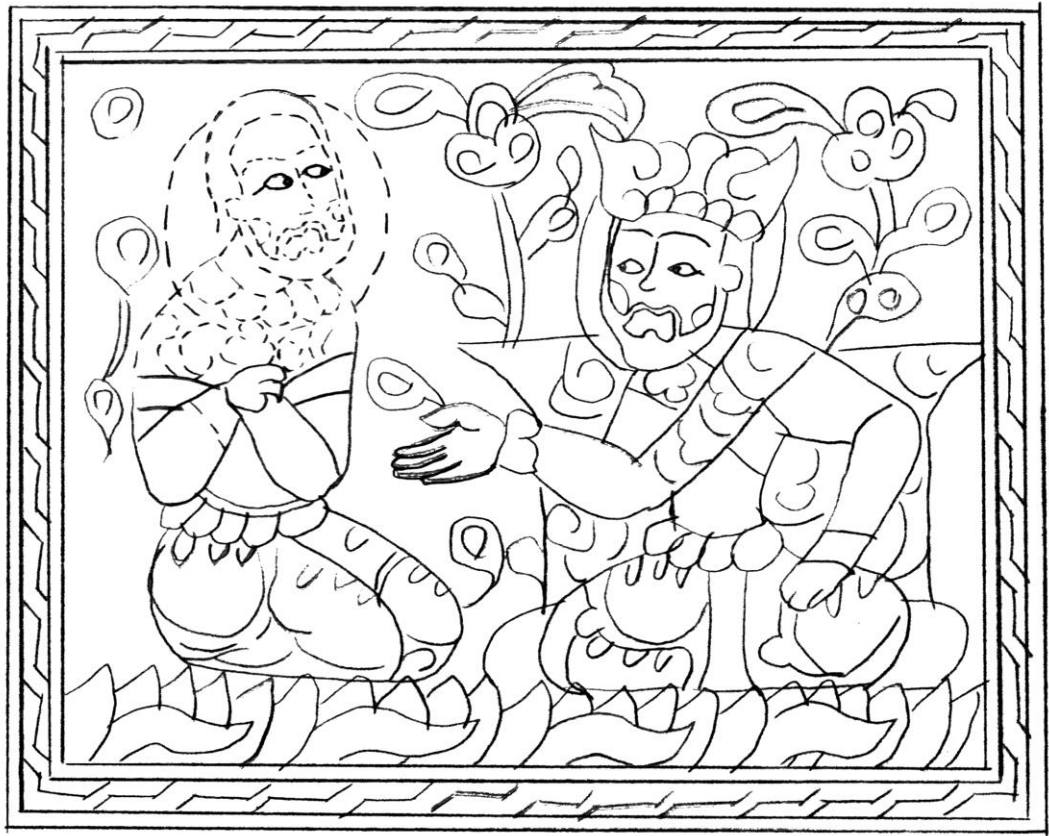
Resim 103: Hükümdarın, Oğlunun Gözünü çıkaran Fenze Adlı Şahinle Konuşması. İMHKDN. BL. OR 13506. 1307-1308. f.149v.

Çizim 48: Resim 103'den Çizim

Resim 105: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.156r.

Çizim 49: Resim 105'den Çizim

Resim 107: Aslan, Çakal, Leopar ve Kurtlar, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.161v.

Çizim 50: Resim 107'den Çizim

Resim 108: İMHKDN'nın f.163r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 109: Aslan, Annesi ve İki Ceylan, İMHDKN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.163r.

Çizim 51: Resim 109'den Çizim

Resim 110: İMHKDN'nın f.169v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 111: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.169v.

Çizim 52: Resim 111'den Çizim

Resim 112: İMHKDN'nin f.171r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 113: Brahman Rahiplerinin Heblâr'ın Rüyalarını Yorumlamaları, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.171r.

Çizim 53: Resim 113'den Çizim

Resim 114: İMHKDN'nin f.172v Sayfası,

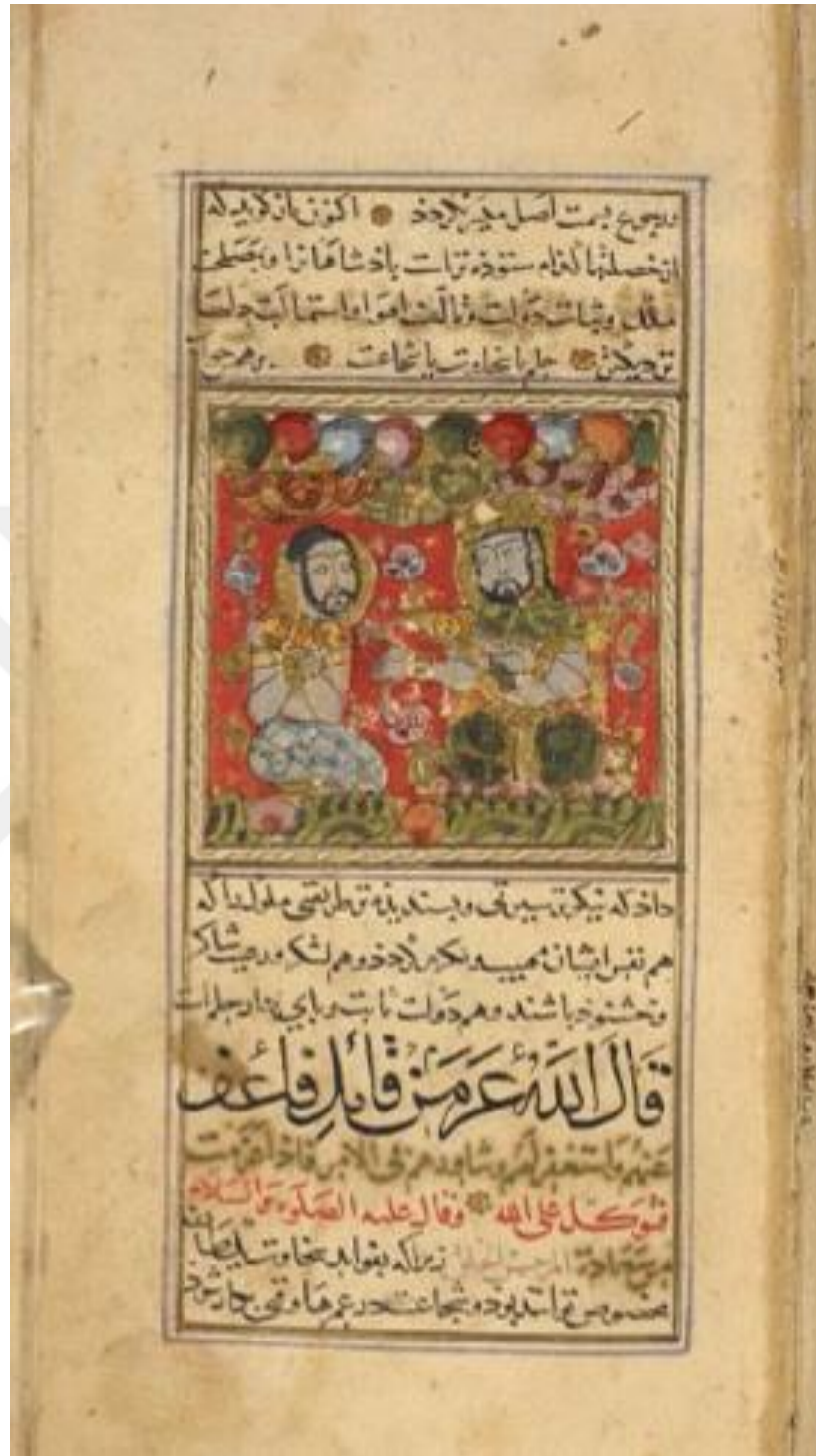
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 115: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.172v.

Çizim 54: Resim 115'den Çizim

Resim 116: İMHKDN'nın f.176r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 117: Heblâr ile Büyük Filozof Kebariyon, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.176r.

Çizim 55: Resim 117'den Çizim

Resim 118: İMHKDN'nın f.180r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 119: Heblârın Eşi İranduht ve İki Oğlu, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.180r.

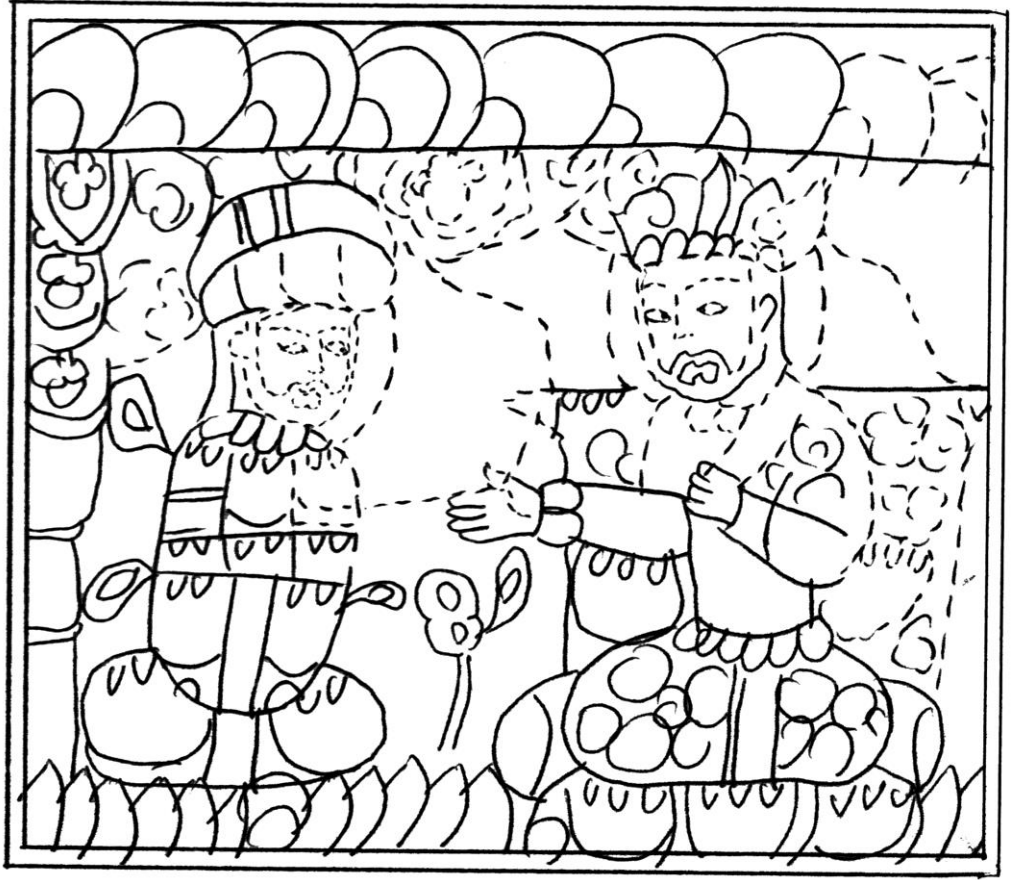
Çizim 56: Resim 119'den Çizim

Resim 120: İMHKDN'nın f.180v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

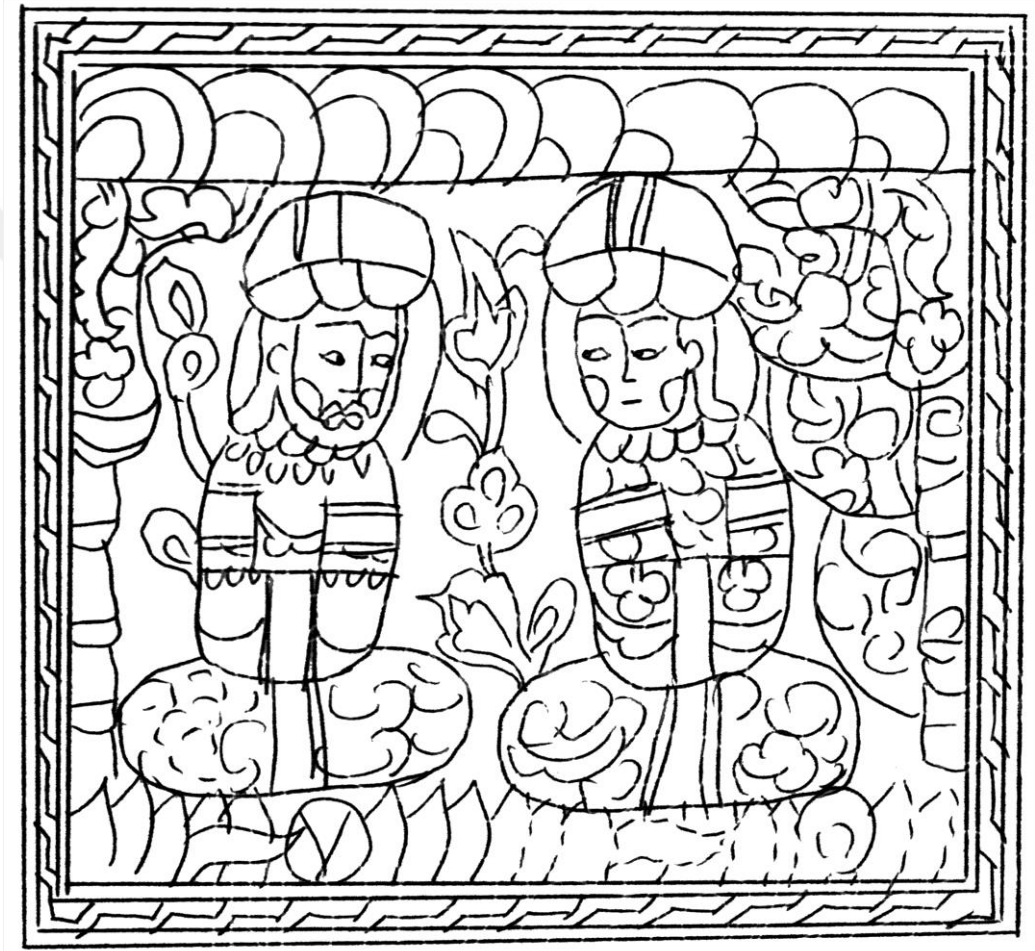
Resim 121: Rahiplerin Yaptığı Rüya Yorumuyla İlgili Olarak Heblar'ın Veziriyle Konuşması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.180v.

Çizim 57: Resim 121'den Çizim

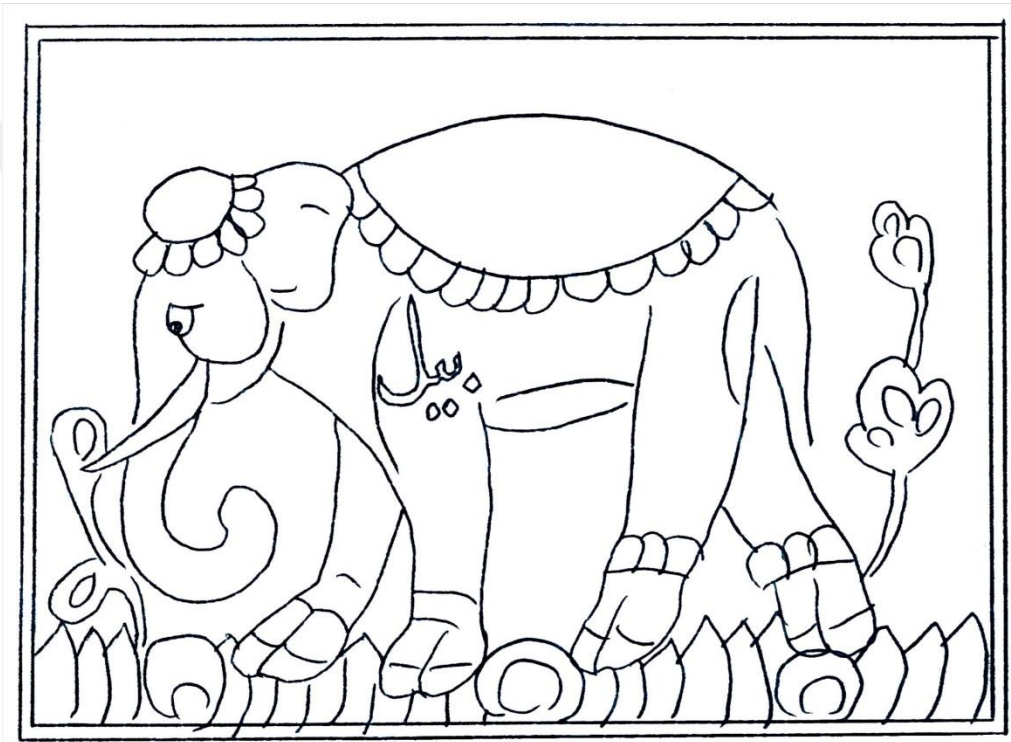
Resim 123: Heblârın Vezirinin Bilge Adama Danışması, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.181r.

Çizim 58: Resim 123den Çizim

Resim 125: Heblâr'a Ait Beyaz Fil, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.181v.

Çizim 59: Resim 125'den Çizim

Resim 126: İMHKDN'nın f.182r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 127: Heblârın Diğeri Filleri, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.182r.

Çizim 60: Resim 127'den Çizim

Resim 128: İMHDKN'nın f.182v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 129: Hebların Devesi, İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.182v.

Çizim 61: Resim 129'den Çizim

Resim 130: İMHKDN'nın f.183v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 131: Bilâr ile Îranduht, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.183v.

Çizim 62: Resim 131'den Çizim

Resim 132: İMHKDN'nın f.184r Sayfası,

BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 133: Heblâr ile Îranduht, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.184r.

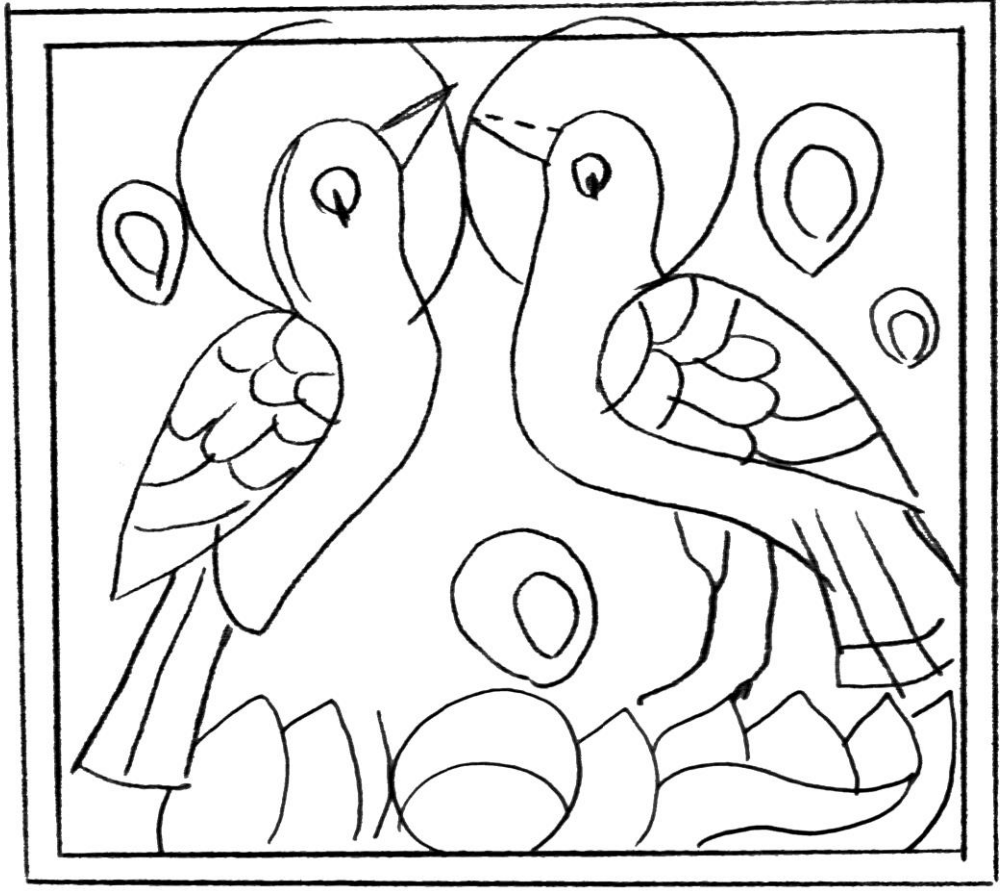
Çizim 63: Resim 133'den Çizim

Resim 134: İMHKDN'nın f.190v Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 135: Bir Çift Güvercin, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.190v.

Çizim 64: Resim 135'den Çizim

Resim 136: İMHKDN'nın f.197r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 137: Heblâr, Îranduht ve Bilâr, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.197r.

Çizim 65: Resim 137'den Çizim

Resim 138: İMHKDN'nın f.200v Sayfası,
 BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 139: Seyyah, Maymun, Yılan, Aslan ve Kuyumcu,
İMHKDN, BL, OR 13506, 1307-1308, f.200v.

Çizim 66: Resim 139'den Çizim

Resim 140: İMHKDN'nın f.203r Sayfası,
BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 141: Debşelim ile Beydeba, İMHKDN,
BL, OR 13506, 1307-1308, f.203r.

Çizim 67: Resim 141'den Çizim

Resim 142: Türk Soyların Yüz Şekilleri.

Resim 143: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst, İran, Rogers Fund, 33.111.

Resim 144: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst, İran, Abby Aldrich Rockefeller Collection, 42.25.17.

Resim 145: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst,
İran, MMA, 2014.529.

Resim 146: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst, İran, MMA.

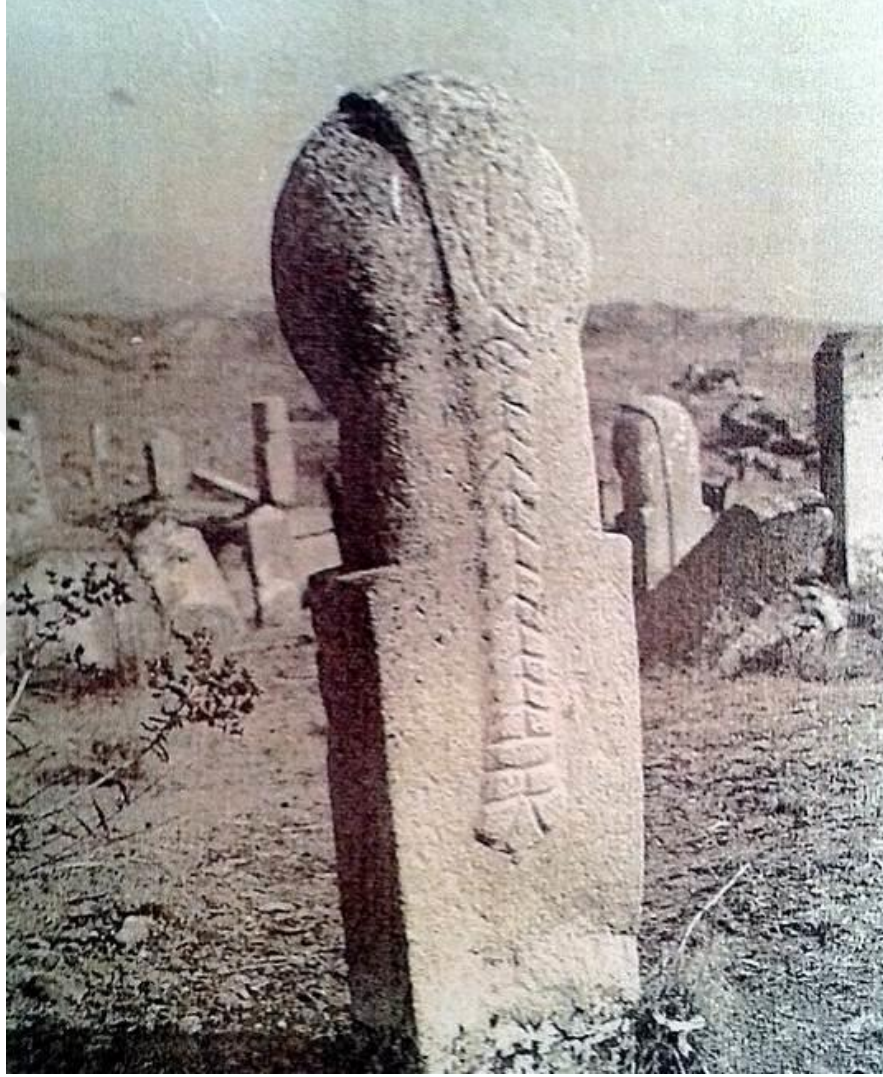
Resim 147: Tuğrul Beye Atfolunan Alçı Panel, İran, Rey, XII. Yüzyılın II. Yarısı, Philadelphia Museum.

Resim 148: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Büst,
İran, Khalili Collection.

Resim 149: Türk Kadınlarının Örgülü Saç Şekilleri.

Resim 150: Teslim Abdal Köyü Mezarlığında Saç Örgülü Mezar Taşı, Baskil-Elazığ

Resim 151: Erkek ve Kadın Figürlerin Saç Şekilleri, İbn'ül-Mekarım
Hasan'ın Kelile ve Dimne Nüshası, BL, OR 13506, 1307-1308.

Resim 152: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, 1187, Los Angeles County Museum of Art, M.45.3.116.

Resim 153: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Saksı, Kaşan, 1187, Washington, D.C., Freer Gallery of Art, F1928.2.

Resim 154: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, 1187, Fletcher Fund, 64.178.1.

Resim 155: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, İran, Henry G. Leberthon Collection, 57.61.16.

Resim 156: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
Kaşan, Rogers Fund, 57.36.2.

Resim 157: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
İran, 1187, Fletcher Fund, 64.178.2.

Resim 158: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
İran, Harris Brisbane Dick Fund, 51.53.

Resim 159: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
Kaşan, Fletcher Fund, 32.52.2.

Resim 160: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, 1211–12, H.O.
Havemeyer Collection, 40.181.1.

Resim 161: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak,
Kaşan, Rogers Fund, 23.162.2.

Resim 162: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, the Grinnell Collection, 20.120.89.

Resim 163: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, H.O. Havemeyer Collection, 48.113.21.

Resim 164: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
Kaşan, H.O. Havemeyer Collection, 41.199.1.

Resim 165: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak, Kaşan, H.O. Havemeyer Collection, 41.199.3.

Resim 166: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini,
Kaşan, Fletcher Fund, 64.60.4.

Resim 167: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini,
Kaşan, Rogers Fund, 66.95.5.

Resim 168: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini,
Kaşan, 1266–67, Fletcher Fund, 1971.235.4.

Resim 169: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse, Kaşan, Switzerland
Croisier Collection, 30.421.

Resim 170: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
İran, Stuttgart Linden Museum, Germany.

Resim 171: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
Kaşan, 1204, David Collection, 45/2001.

Resim 172: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak,
Kaşan, 1200, David Collection, 34/1999.

Resim 173: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak,
Kaşan, XII. Yüzyıl, David Collection, 50/1966.

Resim 174: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Tabak, Kaşan, XIII. Yüzyıl, Brooklyn Museum, 86.227.16.

Resim 175: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
Kaşan, XIII. Yüzyıl, Cincinnati Art Museum.

Resim 176: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Kâse,
Kaşan, XII. Yüzyıl, David Collection, no. Isl 64.

Resim 177: Büyük Selçuklu Dönemine Ait
Çiniler, Kaşan, Rogers Fund, 08.110.18.

Resim 178: Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Çini, Beyşehir Kubadabad Sarayı, 1220-1236, Konya Karatay Medresesi Müzesi.

Resim 179: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XII. Yüzyıl, The Grinnell Collection, 20.120.72.

Resim 180: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, vr. 20a

Resim 181: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XII. Yüzyıl,
Islamic Arts department of the Louvre museum.

Resim 182: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini,
Kaşan, XIII. Yüzyıl, Islamic Art Collections of the Benaki Museum.

Resim 183: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XII.
Yüzyıl, İran Ulusal Müzesi.

Resim 184: Resim 71'dan detay.

Resim 185: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, İran, XII. Yüzyıl, Islamic Arts Department of the Louvre Museum.

Resim 186: Resim 129'dan detay.

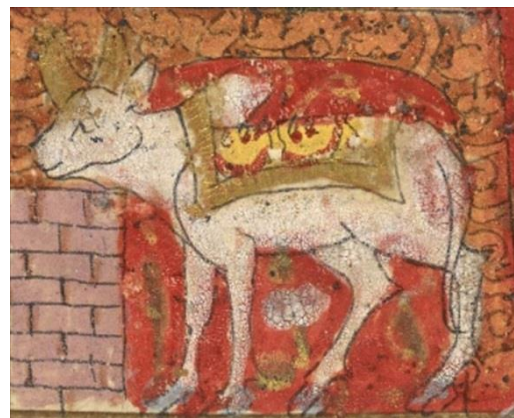
Resim 187: Büyük Selçuklu Dönemine Ait Çini, Kaşan, XIII. Yüzyıl, Florence Bargello National Museum.

Resim 188: Resim 42'dan detay.

Resim 189: Resim 48'dan detay.

Resim 190: Resim 75'dan detay.

Resim 191: Moğollar ve Orta Asya Türk Topluluklarında Yırtıcı Avcı Kuşların Evcilleştirme Geleneği

Resim 192: Resim 9'dan detay.

Resim 193: Türk Kadınların Peçe ve Yaşmak Kullanımı.

Resim 194: Resim 36'dan detay.

Resim 195: XIII. Yüzyıl Ortalarına Ait Kitâbü't-Tiryak Nüshasında Peçeli Kadınların Yer Aldığı Minyatürden Bir Detay (ANL, a.f., nr. 10, vr. 3a'dan Detay)

Resim 196: Yaşmaklı Kadın Portresi, Şehname, 1341, Washington, D.C., Freer Gallery of Art, F1945.7, folio 125r.

Resim 197: Yaşmaklı Kadın Portresi,
Şehname, 1330, Hazine 1479, folio 91b.

Resim 198: Yaşmaklı Kadın Portresi Bulunan Çini, XIII. Yüzyılın I.Çeyreğine Ait, The Kelekian Collection of Persian and Analogous Potteries.

Resim 199: Resim 198'dan detay.

Resim 200: Peçeli Kadın Portresi Bulunan Çini Parçası,
1225-36 Civarı, Konya Karatay Medresesi Müzesi, 1553.

Resim 201: Yaşmaklı Kadın Portresi Bulunan Çini Parçası, 1225-36
Civarı, Konya Karatay Medresesi Müzesi, 1572.

Resim 202: İran'ın Horasan Bölgesi
Türklerinin Beyaz Sarık Takmaları Geleneği

Resim 203: Resim 36'dan detay.

Resim 204: Beyaz Sarık (Taç) Takma Geleneği, Jami' al-Tavarih, 1305-14, Khalili Collection, MSS.727, folio 66a. Khalili Collection, MSS.727, folio 66a.

Resim 205: Beyaz Sarık (Taç) Takma Geleneği, Al-Biruni, Al-Athar Al-Baqiyya 'An Al-Qurun Al-Khaliyya, 1307-8, Edinburgh University Library.

Resim 206: Beyaz Sarık (Taç) Takma Geleneği, Makamat el-Hariri, 1334, Bodleian Library, MS. Marsh 458, folio 45a.

Resim 207: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 99b..

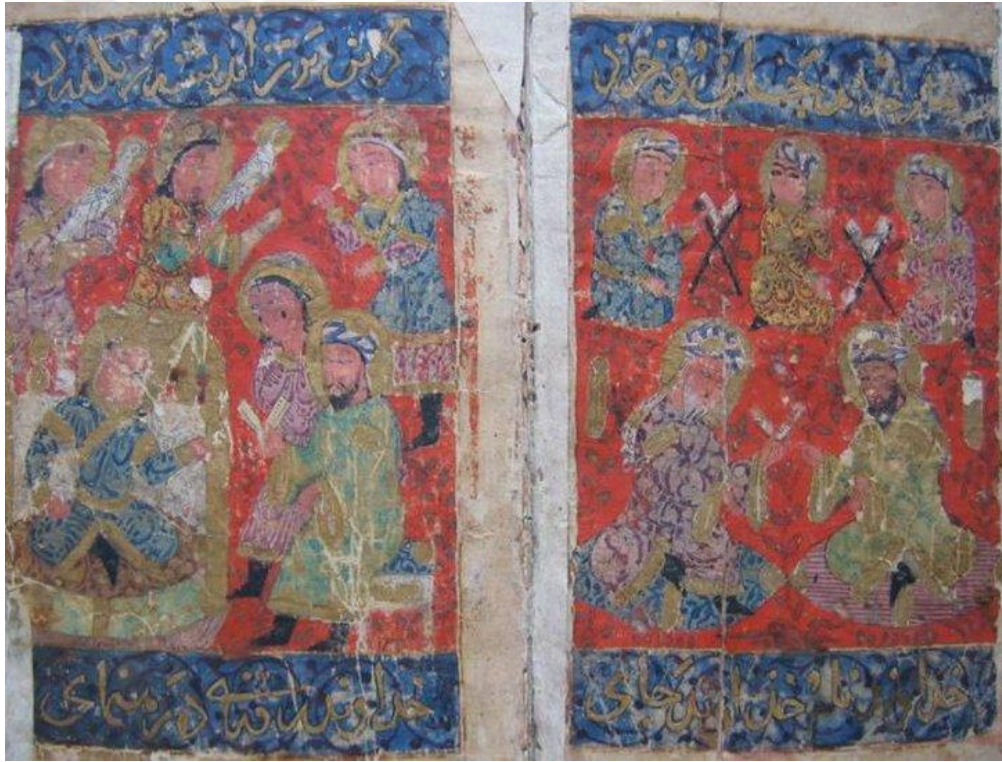
Resim 208: Resim 207' dan detay.

Resim 209: Resim 207' dan detay.

Resim 210: Resim 207'dan detay.

Resim 211: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Hazine 363, Başlangıç Sayfası.

Resim 212: Resim 211'dan detay.

Resim 213: Resim 211'dan detay.

Resim 214: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Hazine 363, folio 41a.

Resim 215: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Hazine 363, folio 6a.

Resim 216: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 169b.

Resim 217: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 363, folio 32b.

Resim 218: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Hazine 363, folio 127b.

Resim 219: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Hazine 363, folio 124b.

Resim 220: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Hazine 363, folio 72b.

Resim 221: Resim 220'dan detay.

Resim 222: Resim 220'dan detay.

Resim 223: Kelile ve Dimne, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Hazine 363, folio 27a.

Resim 224: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 7a.

Resim 225: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 15v.

Resim 226: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 149r.

Resim 227: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 185r.

Resim 228: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 2v.

Resim 229: Makamat-ı Hariri, 597-699 / 1201-1300, National Library of France, Arabe 3929, folio 26r.

Resim 230: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 36b.

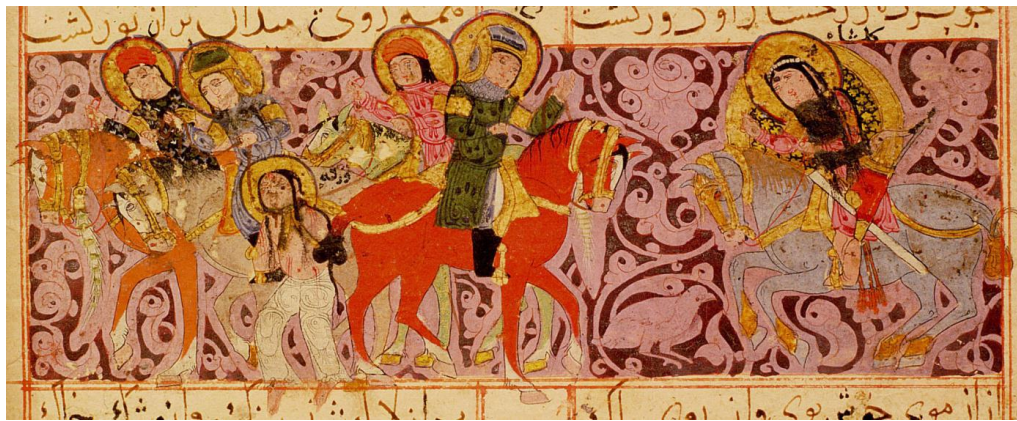
Resim 231: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 3b.

Resim 232: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 4a.

Resim 233: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 37b.

Resim 234: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 21a.

Resim 235: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 22a.

Resim 236: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 70a.

Resim 237: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği, Konya, TSMK, Hazine 841, 68a.

Resim 238: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 69b.

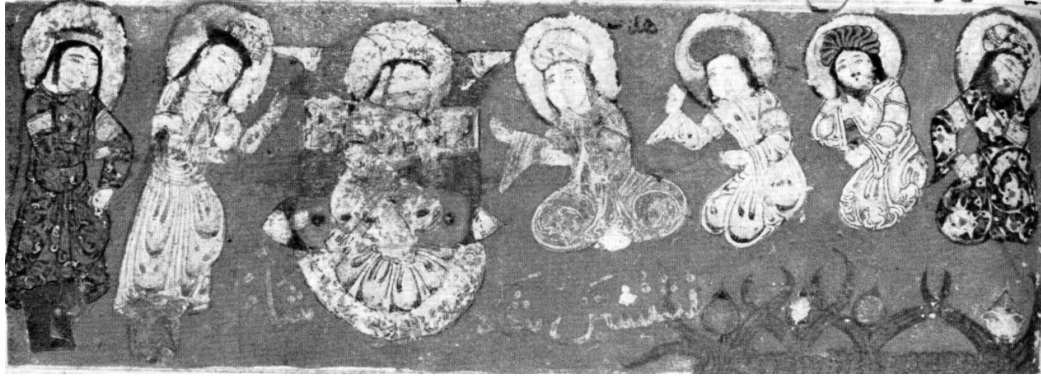
Resim 239: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 53b.

Resim 240: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 52b.

Resim 241: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 45a.

Resim 242: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 43a.

Resim 243: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 23b.

Resim 244: Varka ve Gülşâh, XII. Yüzyılın I. Çeyreği,
Konya, TSMK, Hazine 841, 12a.

Resim 245: Semek-i Ayyâr, 1330-1340,
Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 142a.

Resim 246: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 159b.

Resim 247: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 169b.

Resim 248: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 179a.

Resim 249: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 189b.

Resim 250: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 196b.

Resim 251: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 209a.

Resim 252: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 217b.

Resim 253: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 379, 047b.

Resim 254: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms. Ouseley 379, 089a.

Resim 255: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms. Ouseley 379, 238b.

Resim 256: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 380, 286a.

Resim 257: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 380, 315a.

Resim 258: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 380, 387b.

Resim 259: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 134a.

Resim 260: Resim 259'dan detay.

Resim 261: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,
Ms.Ouseley 381, 148a.

Resim 262: Resim 261'dan detay.

Resim 263: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,
Ms.Ouseley 381, 31b.

Resim 264: Resim 263'dan detay.

Resim 265: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 311a.

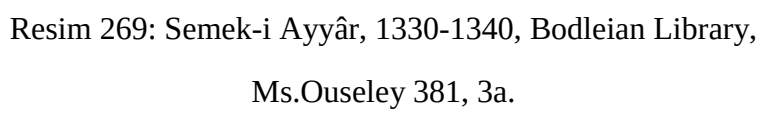
Resim 266: Resim 265'dan detay.

Resim 267: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 106a.

Resim 268: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,
Ms.Ouseley 381, 089a.

Resim 270: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,

Ms.Ouseley 381, 140a.

Resim 271: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,
Ms.Ouseley 381, 159a.

Resim 272: Resim 271'dan detay.

Resim 273: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,
Ms.Ouseley 381, 302a.

Resim 274: Resim 273'dan detay.

Resim 275: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,
Ms.Ouseley 381, 166b.

Resim 276: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 180b.

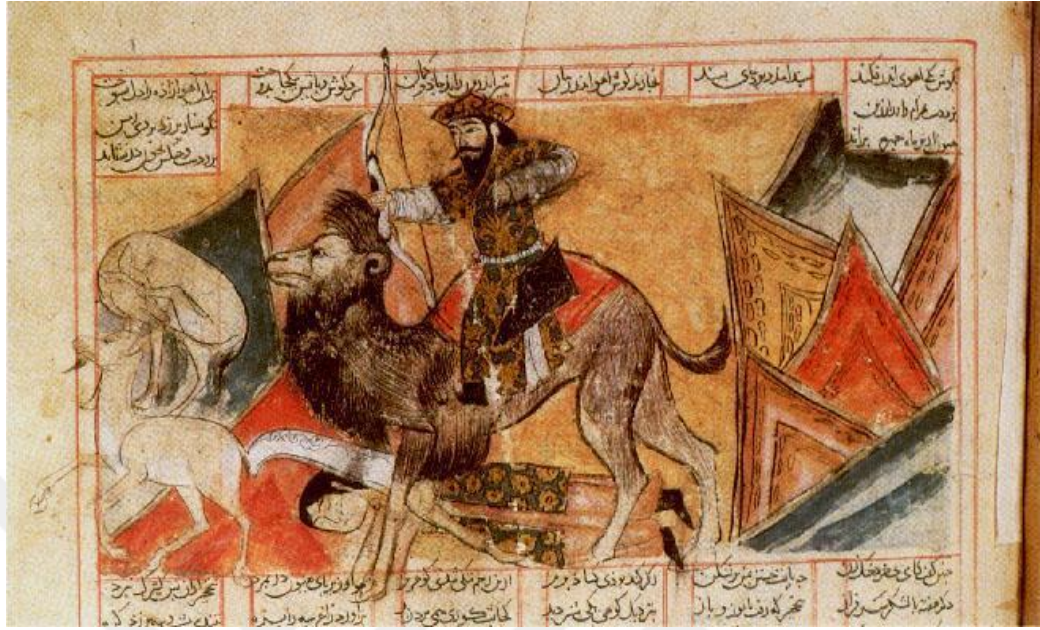
Resim 277: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library, Ms.Ouseley 381, 189a.

Resim 278: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,
Ms.Ouseley 381, 201a.

Resim 279: Semek-i Ayyâr, 1330-1340, Bodleian Library,
 Ms.Ouseley 381, 268b.

Resim 280: Şehname, 1330, TSMK, Hazine 1479, folio 193a.

Resim 281: Şehname, 1330, TSMK, Hazine 1479, folio 126a.

Resim 282: Şehname, 1330, TSMK, Hazine 1479, folio 91b.

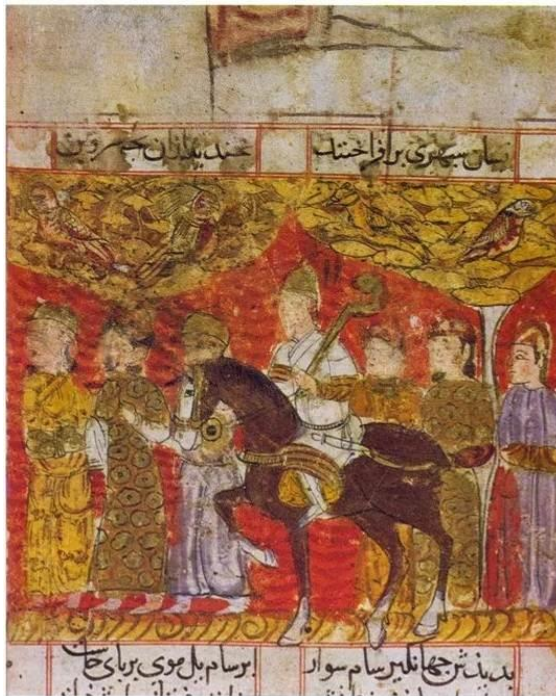
Resim 283: Şehname, 1330, TSMK, Hazine 1479, folio 145a.

2b

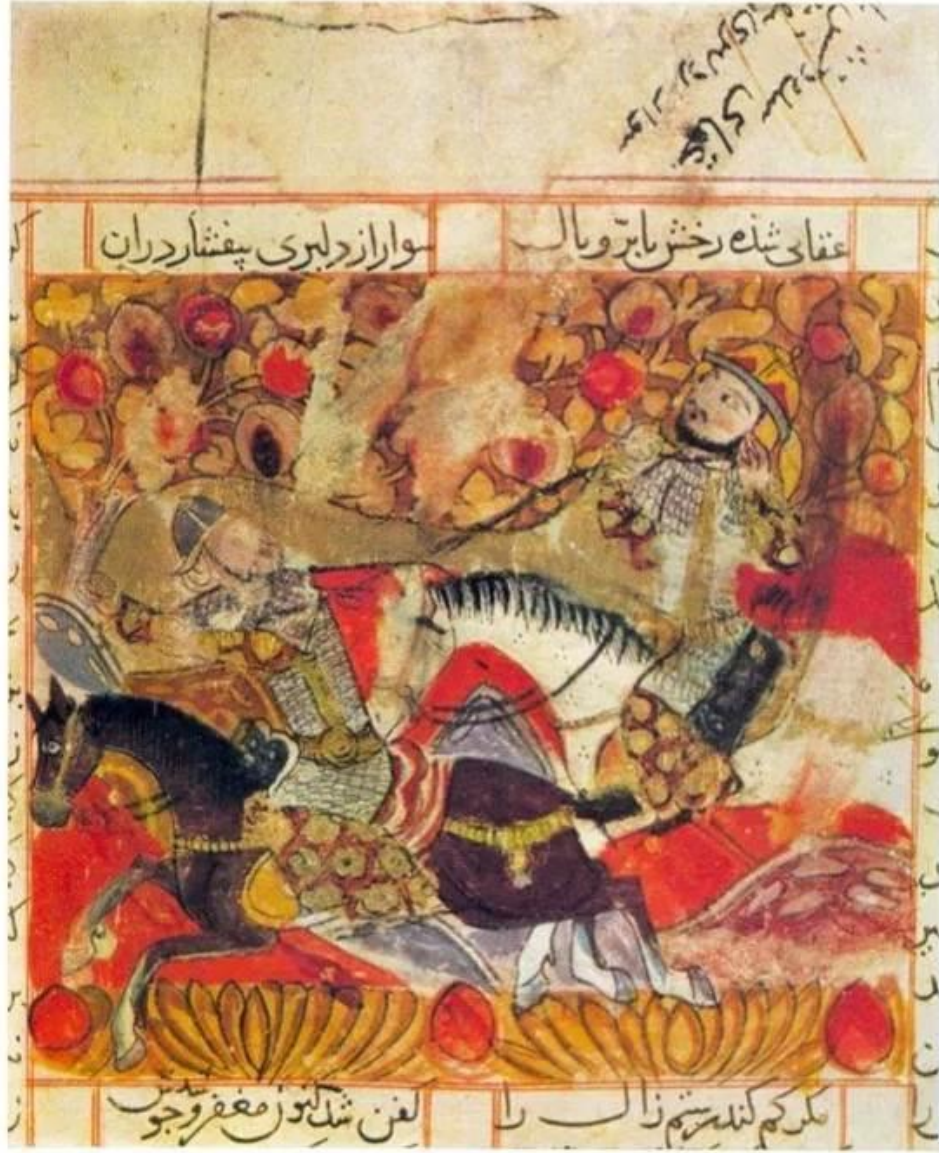
1a

Resim 284: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 1a ve 2b.

Resim 285: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 32b.

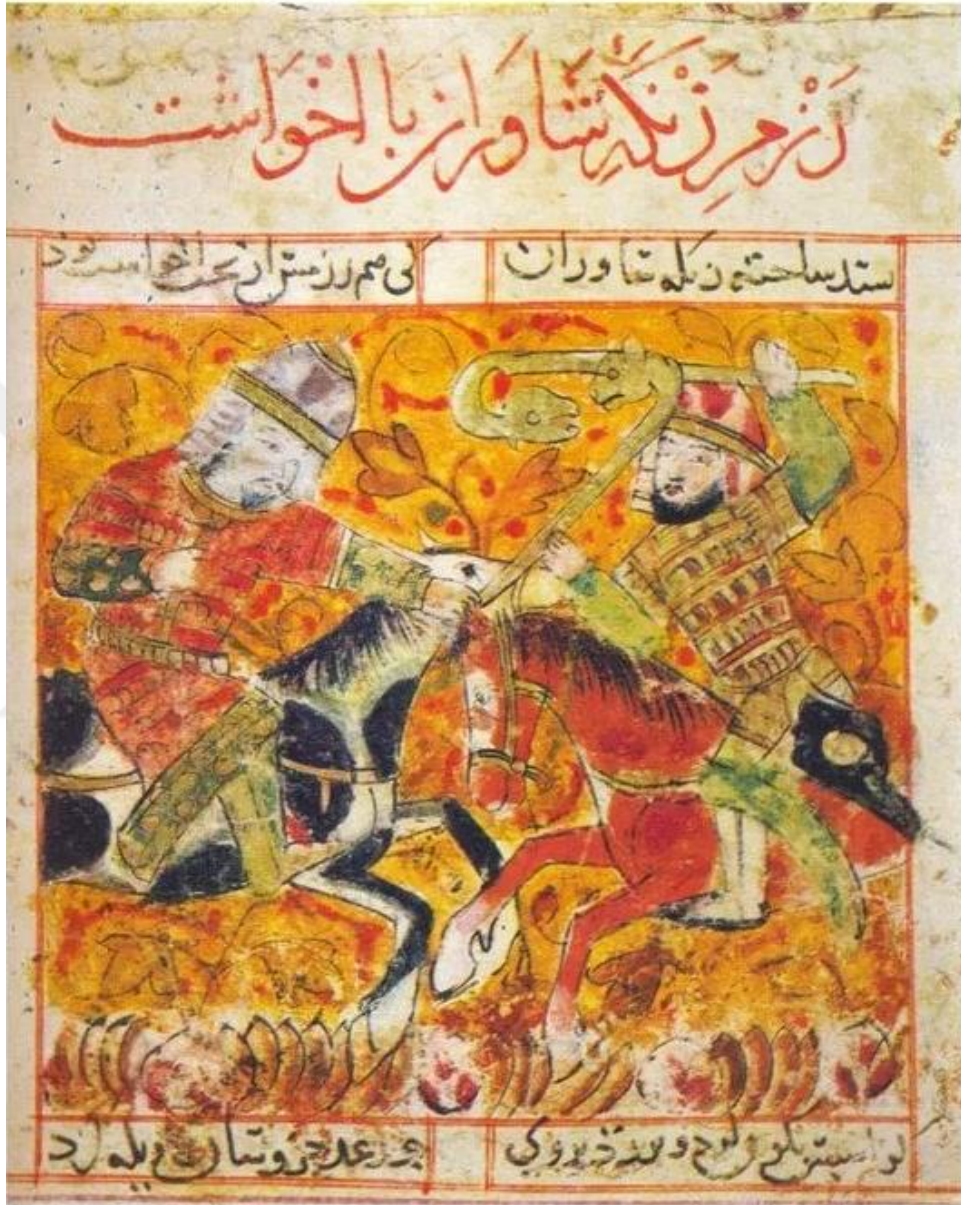
Resim 286: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 115b.

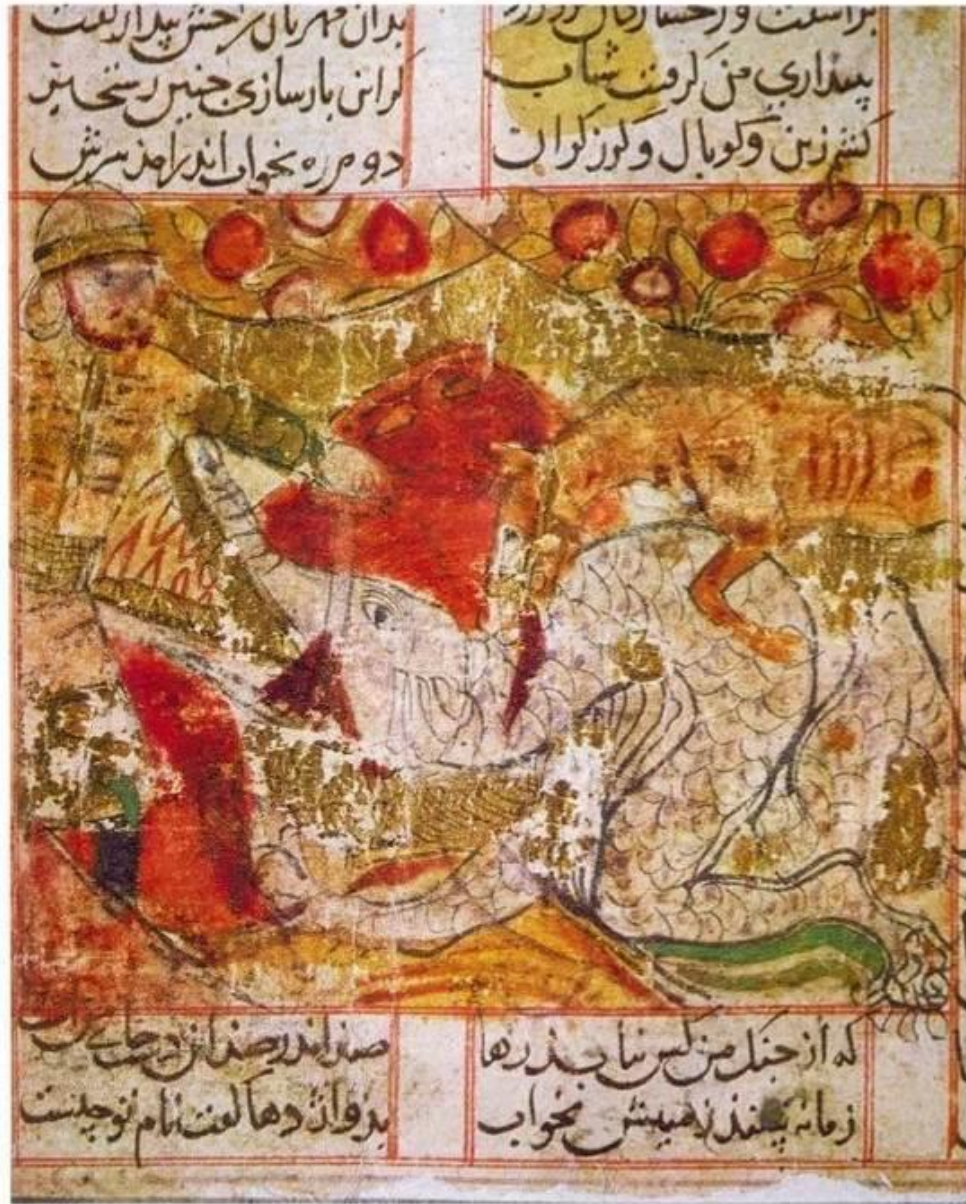
Resim 287: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 152a.

Resim 288: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 222a.

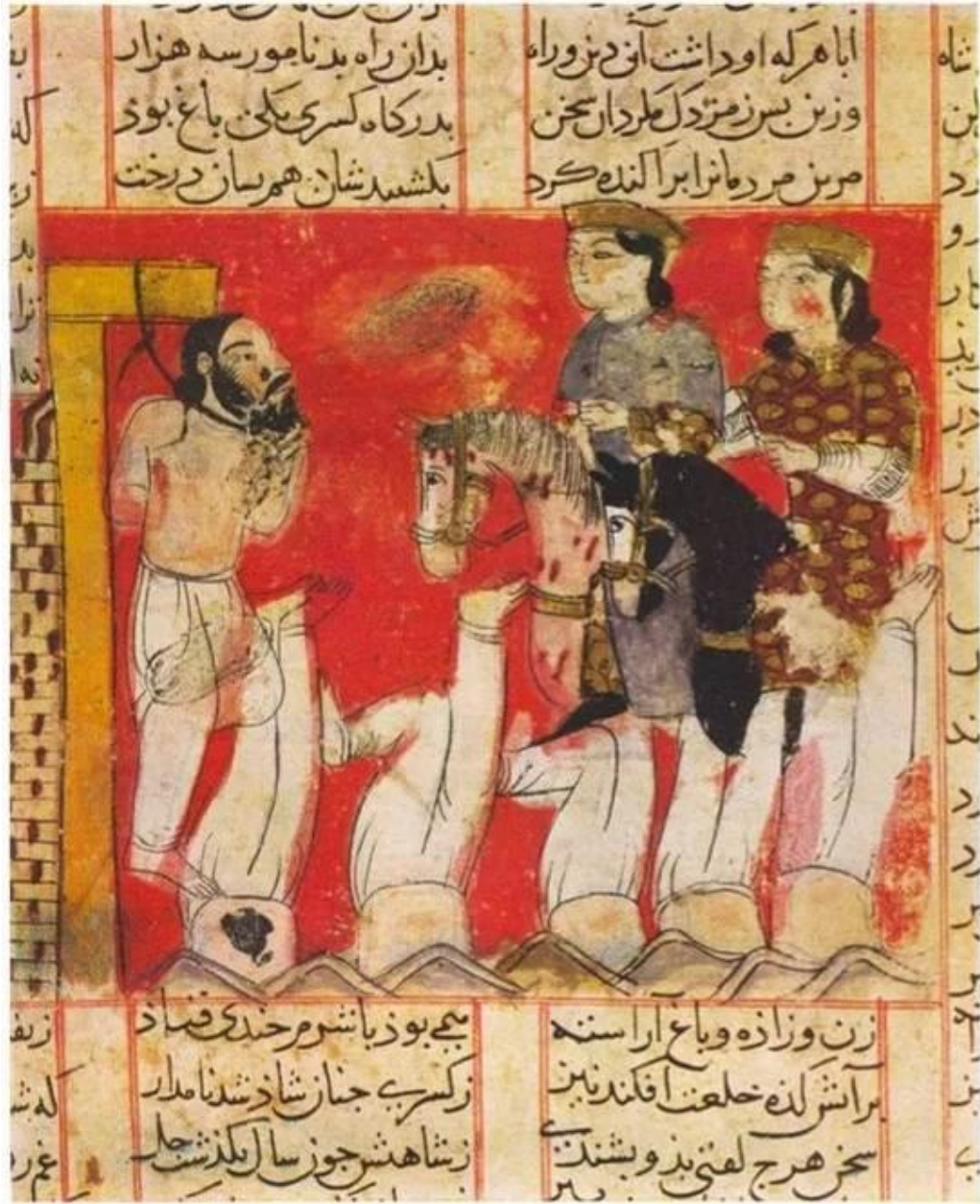
Resim 289: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 153b.

Resim 290: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 45b.

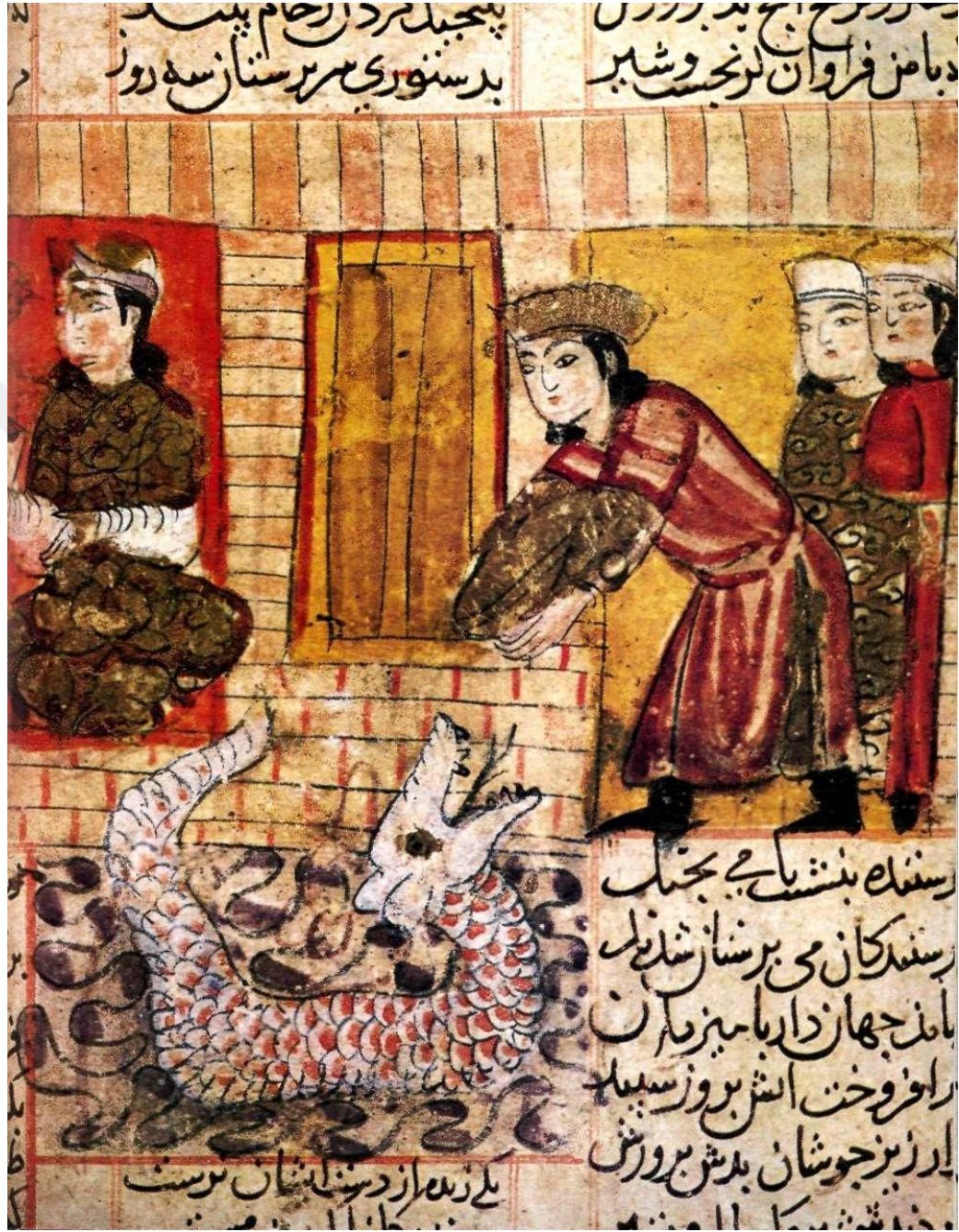
Resim 291: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 47b.

Resim 292: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 288a.

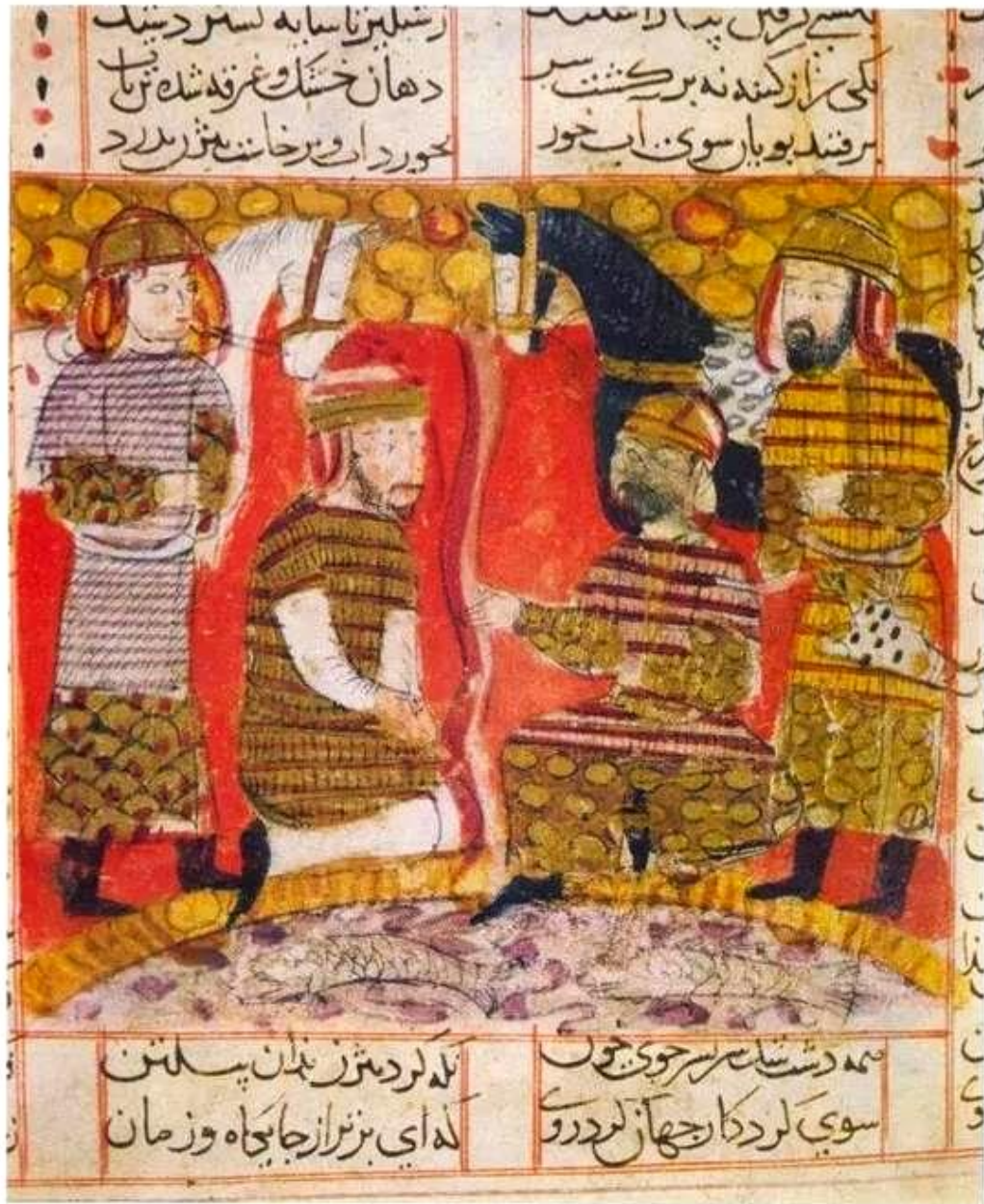
Resim 293: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 267b.

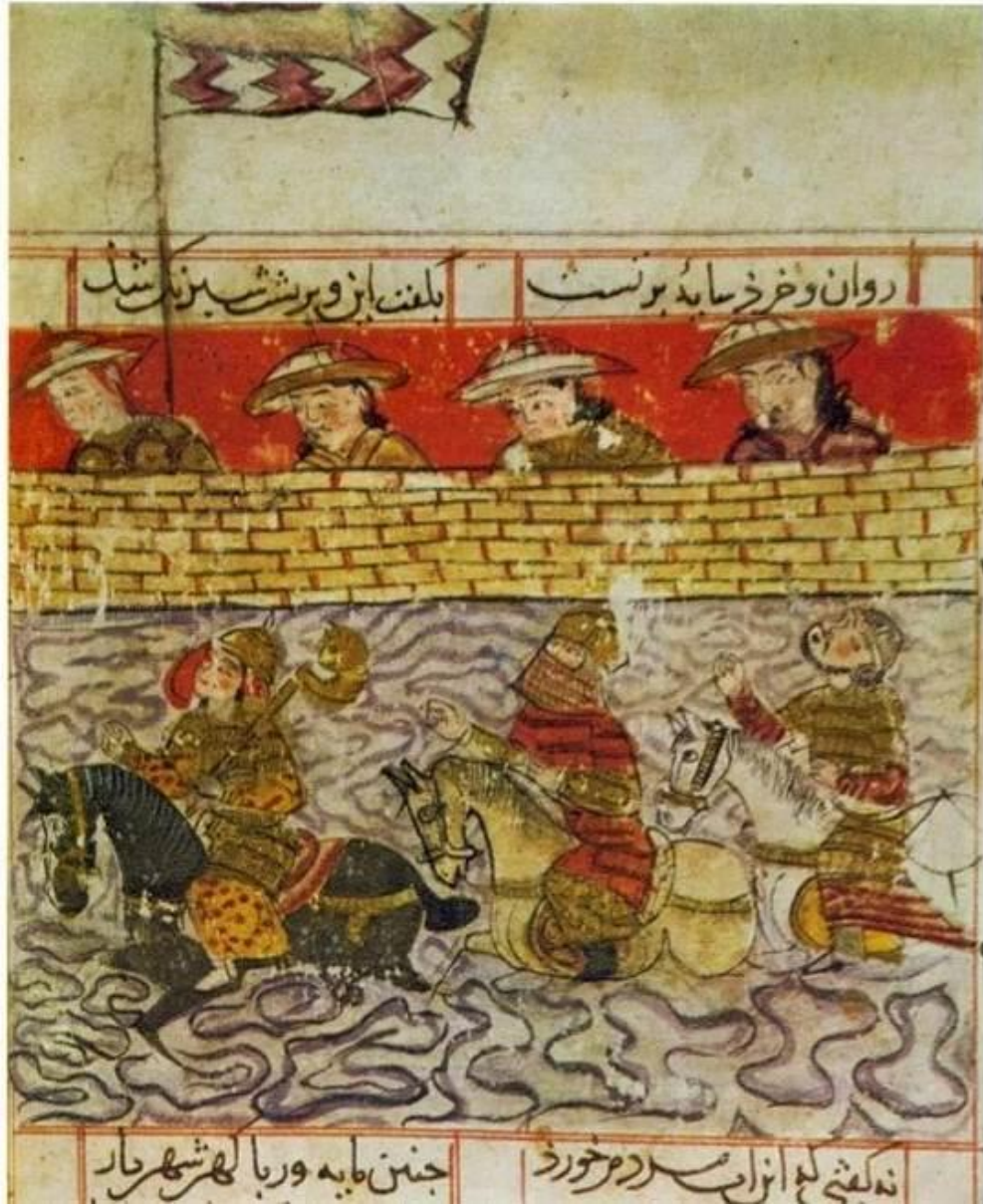
Resim 294: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 243a.

Resim 295: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 258b.

Resim 296: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 145a.

Resim 297: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 88a.

Resim 298: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 137a.

Resim 299: Şehname, 1333, NLR, Dorn.329, folio 97a.

Resim 300: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr,
1340-1341, Şiraz?, MMA, Rogers Fund, 19.68.1.

Resim 301: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr,
 1340-1341, Şiraz?, MMA, Rogers Fund, 19.68.1.

Resim 302: Munis'ul-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr,
1340-1341, Şiraz?, MMA, CTBCPM, 57.51.25.

Resim 303: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr,
1340-1341, Şiraz?, MMA, Rogers Fund, 19.68.1.

Resim 304: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, Freer Gallery of Art, F1946.14.

Resim 305: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?,
CMA, J. H. Wade Fund, 1945.385.b.

Resim 306: Munis'ül-Ahrâr fî Dakâyiku'l-Ashâr, 1340-1341, Şiraz?, CMA, J. H. Wade Fund, 1945.385.a.

Resim 307: Kivâmüddin Hasan Şehname Nûshası, 1341, Şiraz, W677, Freer Gallery of Art, F1952.35. Şiraz, W677, Freer Gallery of Art, F1952.35.

Resim 308: Kivâmüddin Hasan Şehname Nûshası, 1341, Şiraz, W677, Walters Art Museum, fol. W.677Aa.

Resim 309: Kivâmu'ddin Hasan Şehname Nūshası, 1341, Şiraz, W677, Walters Art Museum, fol. W.677Da.

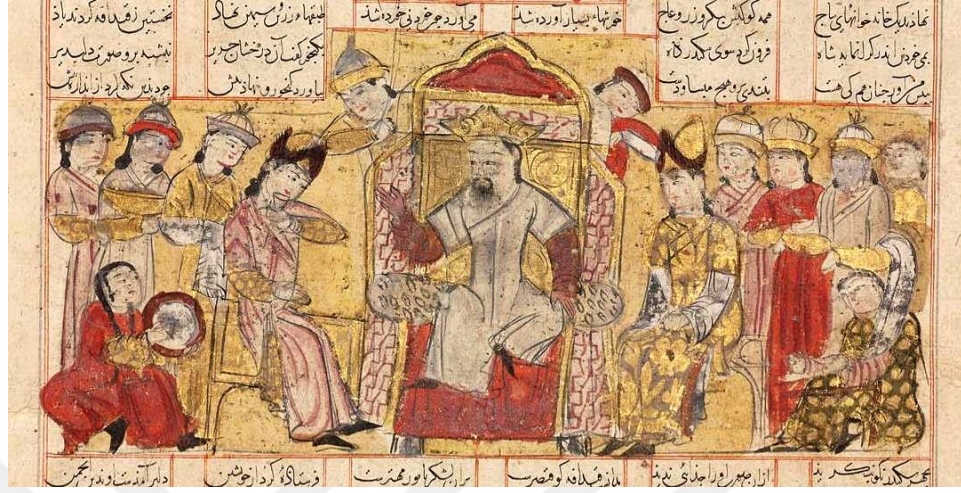
Resim 310: Kivâmu'ddin Hasan Şehname Nūshası, 1341, Şiraz, W677, Freer Gallery, fol. F1948.15.

Resim 311: Kivâmu'ddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, MMA, Rogers Fund, 36.113.1.

Resim 312: Kivâmu'ddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Museum of Fine Arts, Boston, 20.1840.

Resim 313: Kivâmu'ddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Museum of Fine Arts, Boston, 20.1841.

Resim 314: Kivâmu'ddin Hasan Şehname Nüshası, 1341, Şiraz, W677, Freer Gallery of Art, F1945.7.

Resim 315: Resim 314'dan detay.

Resim 316: Resim 314'dan detay.

Resim 317: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 3r.

Resim 318: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 41v.

Resim 319: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 100r.

Resim 320: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 40v.

Resim 321: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 30r.

Resim 322: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 112v.

Resim 323: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 15v.

Resim 324: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 93r.

Resim 325: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 94v.

Resim 326: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 98v.

Resim 327: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 9v.

Resim 328: Kelile ve Dimne, 1401-1500, NLF, Arabe 3467, Folio 3v.

Resim 329: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 39.

Resim 330: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 43.

Resim 331: Kelile ve Dimne, 1310,
Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 45.

Resim 332: Kelile ve Dimne, 1310,
Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 50.

Resim 333: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 63.

Resim 334: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 73.

Resim 335: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 82.

Resim 336: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio ٨٤.

Resim 337: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 102.

Resim 338: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 110.

Resim 339: Kelile ve Dimne, 1310,
Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 179.

Resim 340: Kelile ve Dimne, 1310,
Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 137.

Resim 341: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 135.

Resim 342: Kelile ve Dimne, 1310, Mısır, BSL, Cod.arab. 616, Folio 90.

Resim 343: Sasani Dönemine Ait Tabak, MFAB.

Resim 344: Sasani Dönemine Ait Tabak, HM.

Resim 345: Sasani Dönemine Ait Tabak, PSMFA.

Resim 346: Sasani Dönemine Ait Tabak, HM.

Resim 347: Sasani Dönemine Ait Tabak, MIAP.

Resim 348: Sasani Dönemine Ait Tabak, HM.

Resim 349: Sasani Dönemine Ait Tabak, HM.

ÖZGEÇMİŞ

Parisa SAHAFİASL 20.06.1984 tarihinde İranın Erdebil şehrin’de doğdu. Erdebil Sema Lisesi’ni bitirdikten sonra 2008 yılında Hamedan Bu-Ali Sina Üniversitesinde, Sanat ve Mimarlık fakültesinde, Arkeoloji bölümünde lisansını bitirdi. 2010 yılında Tahran Şâhid Üniversitesinde, Sanat Fakültesinde, Sanat Araştırmaları bölümünde yüksek lisansını bitirdi. (Tez konusu: “Eski İran Mimarisi Süsleme Öğelerinin İslam Döneminde Safevi Dönemi Sonuna Kadar Devamının Takibi”) 2016 yılından itibaren Samsun OMÜ Üniversiteside, İlahiyat Fakültesinde, Türk İslam Sanatları Tarihi bölümünde Doktora yapmaktadır. (Tez konusu: “Büyük Selçuklu Minyatür Sanatının İzleri; İbnül-Mekarim Hasan’ın Kelile ve Dimne’sindeki Minyatürler” / Danışman: Prof. Dr. Yılmaz CAN)

İletişim Bilgileri:

E mail : pazhuheshgar63@gmail.com

Yayınlanmış Çalışmalar:

1- Bildiri Başlığı: Tarihi Kaynakların Çizdiği Nizâmülmülk Portrelerine Selçuklu Minyatür Sanatı Etkisiyle Çağdaş Yaklaşım / Sunulduğu Kongre/Sempozyum: 1000. yılında Uluslararası Nizamülmülk İlmî Toplantısı / Bildiri Tarihi: 06/04/2018/ Yer: Konya, Türkiye / Dil: Türkçe.

2- Bildiri Başlığı: Tarihi Kaynakların Çizdiği Nizâmülmülk Portrelerine Selçuklu Minyatür Sanatı Etkisiyle Çağdaş Yaklaşım / Sunulduğu Kongre/Sempozyum: Uluslararası Siyasetname Paneli/ Bildiri Tarihi: 02/05/2018/ Yer: İstanbul, Türkiye / Dil: Türkçe.

3- Bildiri Başlığı: İran ve Türkiyenin İslam dönemi mimarisinin ortak değerleri (konuşmacılar: Kamran Sokhanpardaz - Parisa Sahafiasl)/ Sunulduğu Kongre/Sempozyum: ECO Kültürel Enstitüsü/ Bildiri Tarihi: 17/01/2016/ Yer: Tahran, İran / Dil: Farsça.

4- Eski İran mimarisi süsleme öğeleri İslam döneminde sefevi dönemi sonuna kadar devamının takibi/ Yayınlandığı Dergi: Negareh (Scientific Research Quarterly Journal Faculty of art, Shahed university)/ Yayın Tarihi: Autumn 2011 - NO 19 (ISSN: 1735-4560)/ Yazarlar: Parisa sahafiasl – Prof. dr. Habibollah Ayatollahi / Dil: Farsça.

5- Kùltùr mesajını Avrupaya gùtùren elçiler; el sanatının İranın kùltùr gelişiminde ve tanıtımında olan rolünün analizi/ Yayınlandığı Dergi: Âyine-i hayâl (journal of Iranian Academy of Arts)/ Yayın Tarihi: (Jan & Feb 2009 ,Vol. 2, No.12) / Yazarlar: Kamran Sokhanpardaz - Parisa Sahafiasl /Dil : Farsça.

Kazanılan Ödüller, Teşvikler ve Burslar

1- Ad: Kara kalem çiziminde İranda birincilik/ Tarih: 16/08/2002/ Kurum: İran Millî Eğitim Bakanlığı/

2- Ad: Lisede kara kalem çiziminde birincilik/ Tarih: 29/05/2002 / Kurum: Erdebil İl Millî Eğitim Müdürlüğü/

3- Ad: Liseler arası resimde birincilik/ Tarih: 22/11/2001/ Kurum: Erdebil İl Millî Eğitim Müdürlüğü

4- Ad: 17. Amerika Uluslararası Tiburon Film Festivalinin Resmi Afişinin Tasarlaması / Tarih: 28/02/2018/ Kurum: Amerika Uluslararası Tiburon Film Festivali/